ION AGÂRBICEANU

Domnișoara Ana

ROMAN

EDITURA NAȚIONALA GH. MECU

I

Cancelaria comunală e adăpostită într-o veche clădire de cărămidă, masivă, greoaie, cu coridoare pardosite cândva cu cărămizi în dungă, din care n-au mai rămas decât porţiuni de măsele enorme, ca de monstru antediluvian. Trebuia să mergi cu grijă ca să nu te-mpiedeci de ele. Le-a ros vremea şi multa umblare de când s-a mutat aici cancelaria comunală, de vreo jumătate de veac cel puţin.

Pe vremuri era curie nobilitară, o reşedinţă de ţară, în mijlocul satului, a unei vechi familii de grofi, stinsă de mult, de al cărei nume nici cei mai bătrâni din sat nu-şi mai aduc aminte. Are păreţii groşi, ca de cetate, camere de toate mărimile, cu boltituri puternice, neatinse de dintele vremii. Toate ferestrele sunt străjuite de grilajuri masive, arcuite ca nişte coaste negre, cu înflorituri de fier bătut. Are un acoperiş monstruos, cu trei caturi, după modelul clădirilor din veacul al optsprezecelea. Un instrument de tortură şi de cheltuială pentru sat, prin reparaţiile pe care trebuie să i le facă, ţigla măcinându-se de muşchi şi de vechime.

Cancelaria comunală nu plăteşte nimănui chirie: clădirea e proprietatea satului încă de pe la jumătatea veacului trecut, când s-a stins, fără urmaşi, legali, familia proprietarilor; moşia lor–vreo trei mii de iugăre–din hotarul comunei, a trecut în proprietatea statului, iar curia a fost donată satului pentru primărie şi cancelarie notarială. Aci este, într-o aripă, şi locuinţa notarului.

Legenda spune încă şi azi că ultimul vlăstar al familiei proprietare ar fi fost o femeie, care nu s-a măritat şi care a trăit mereu în clădirea asta, unde făcea chefuri straşnice, cu cine-i cădea la îndemână.

Curtea, grădina, erau un hotar întreg înainte de reforma agrară, săvârşită, după unire, de statul român. Acum era vatra satului, în grădină, din merii, perii şi nucii de demult, nu mai rămăseseră decât, ici şi colo, schelete negre, ce mai întindeau, din loc în loc, câte o ramură verde. Poporul ceruse parcelarea pentru locuri de case. S-au scos peste douăzeci de parcele, şi pe toate înfloresc azi gospodării noi. A rămas totuşi grădină destulă, pentru zarzavat, pe sama notarului, şi ogradă mare, în care are ce

paşte un cal toată vara, fără a mai fi scos pe păşunea satului. Cât ce întrai în coridoare, se simţea mucegaiul vechimii, deşi pe păreţi nu se vedea nici urmă de umezeală. Uşa care ducea în localul cancelariei, în cea dintâi încăpere, se ţinea încă bine în ţâţânile groase, de fier bătut, dar lemnul se rosese la îmbucături, şi trebuia trântită de multe ori pentru a se închide. Sala în care întrai era lungăreaţă, cu boltituri arcuite, ca toate celelalte. Podeaua de scânduri se rosese de multul umblet al oamenilor, şi cepurile de brad din ele împungeau ca nişte noduri mari, de care mulţi se împiedecau. Mirosea şi ea a vechime, şi mai ales a praf. Pe de laturi, pe lângă păreţi, erau laviţe de lemn. În fund, înaintea ferestrelor ce se uitau şi în stradă şi înlăuntru, erau două mese la care scriau doi ajutori de notar, în frunte, la dreapta, era masa primarului, încăperea slujea şi ca sală de aşteptare pentru cei ce aveau treabă cu notarul. În ziua aceea nouroasă de pe la sfârşitul lui iulie, sala de aşteptare era plină de ţărani. Era o zi de opăceală, un fel de sărbătoare nelegală, Sfântul Pantelimon–oamenii-i ziceau praznicului Pantilimonu’ ovesele, cam pe atunci căzând fruntea seceratului oveselor–când nimeni nu lucra la câmp. Era ultima opăceală a secerişului, venind după Marina şi după Palia, când nu se secera, fiind primejdie să te loveşti cu vrun spic la ochi, ori să te tai cu secera. Oamenii şedeau, câţi încăpeau, pe laviţele de lângă părete, alţii stăteau în picioare. Aproape toţi trăgeau din ţigări groase, umplând saia cu un fum tare, acru şi pişcător. Ceea ce nu părea să-i supere deloc pe cei doi canceliştі, care, cu ţigările în gură şi ei, adunau cifre pe coloane lungi sau copiau concepte redactate de notar. Oamenii vorbeau, râdeau, glumeau, aşteptând să le vină rândul la notar. Din când în când uşa care ducea în biroul lui se deschidea. Un creştin ieşea, altul intra.

Primarul nu era în cancelarie. Oamenii vorbeau că era dus cu doi juraţi să preţuiască o pagubă făcută de nişte cai în trifoiul unui român. Se vorbea mai mult despre ce se zvonise de curând: că se va schimba guvernul şi că se vor face iarăşi alegeri. Vorbind de asta, oamenii nu păreau bucuroşi şi îşi făceau comentariile cu destul sarcasm.

— Nu-i mare lucru să fii domn mare în România noastră. Abia te-ai aşăzat pe scaun, nici nu te-ai hodinit cumsecade, şi altul îl şi trage de sub tine.

— Nici nu s-apucă bine de lucru, că şi trăbă să plece! Aşa, ce se

poate duce la bun sfârşit?

— Păi, cumu-i într-un sat aşa-i şi-ntr-o ţară: toată lumea vrea să se-nfrupte. Li-i frică oamenilor că nu le-ajunge la toţi.

— Nici nu le va ajunge! De unde tot iai şi nu pui la loc, se isprăveşte.

— Schimbările astea dese nu-s bune de nimic. Eu am apucat jude în sat care a stat în slujbă douăzăci de ani, până la moarte. Acuma-i mult dacă rămâne cineva în primărie un an. Ce lucru bun pentru sat se poate face într-un an?

— Mai demult nu se înghesuiau oamenii la primărie ca acum. Îşi vedeau de treburile lor. Acum, deodată a-nceput să-i doară pe toţi capul de năcazurile satului. Ia gândiţi-vă numai la Nuţu Oanei, la Ilia Creţului, la Toma Vântu, la Niculiţa Nănaşului! Toţi au fost luaţi de dureri de cap şi n-au mai putut durmi de grijile satului până nu s-au văzut primari. Vedeţi dumneavoastră că şi numele s-a schimbat: azi fiecare primar, nu mai este jude, ca mai demult.

— Da' poate vor mai fi şi vorbe, măi oameni buni, şi nu ne vom apuca iarăşi de alegeri.

— Nu-s vorbe. S-a scris şi la gazete!

— D-apoi câte nu se mai scriu azi şi la gazetele alea!

Uşa fu izbită de câteva ori, şi în sală întră un român îmbrăcat de sărbătoare, cu ghetele lustruite ca oglinda. Era un om negricios, mijlociu de statură, tuns cu frizură, cu mustaţa rătezată scurt, cu privirile pline de importanţă; în centru lor licărea o flacără mică, rece, ce se plimba dispreţuitoare peste capetele tuturor. Era zvelt, mlădios, avea ceva ieminin în purtarea trupului şi nepotrivit cu vocea lui bărbătească, adâncă. Părea gata în orice clipă şi de linguşire, dar şi de încordare şi atac.

— În sfârşit, iată pe cineva care ne poate spune ce-o mai fi şi cu zvonurile astea, se auzi un glas, la intrarea în sală a noului venit.

— Dacă nici Ion Muja nu ne poate lămuri, pe cine am mai putea întreba, oare?

Omul păru să nu ia în samă nuanţa ironică a apostrofelor şi, oprindu-se în mijlocul sălii întrebă:

— Despre ce-i vorba?

— Se zvoneşte că iarăşi s-ar schimba guvernul şi că iarăşi vor fi alegeri.

— Până azi dimineaţă a fost doar un zvon. Dar acum e fapt. Guvernul s-a schimbat. Cel nou a făcut jurământul azi la

ceasurile zece.

— Nu mai spune!

Oamenii îl înconjurară. Cei doi scriitori puseră condeiele pe niasă şi se ridicară în picioare, înălțându-se pe vârfuri, ca să vadă peste capetele oamenilor, de parcă aşa ar fi putut auzi mai bine ce spunea Ion Muja.

— Cum de-ai aflat aşa de răpede?

— Păi, dacă-l cheamă Ion Muja, cum să nu afle! Omul se uită să vadă cine a spus cuvintele acestea, şi în ochii lui se iviră flăcările acelea mici, reci, dispreţuitoare. Şi cine-a venit la guvern? întrebară mai mulţi.

— Liberalii, fireşte!

Oamenii ştiau că, de la unire, Ion Muja făcuse mereu politică liberală. Era un fel de bărbat de încredere pentru vreo zece sate din jur. El ţinea legătura cu conducerea de plasă a partidului. În sat mai erau vreo douăzeci-treizeci de alegători care votau de obicei cu Partidul Liberal. Restul, de vreo optzeci de alegători, erau toţi naţional-ţărănişti.

— Şi cine sunt noii miniştri? se interesară acum câţiva din cei ce votau cu liberalii, îmbulzindu-se în Muja.

Exponentul partidului nou-venit la putere îi înşiră pe toţi.

— Aproape toţi cei care-au mai fost!

— Aproape!

— De-acum se-apropie şi primăria ta, Muja, se auzi un glas din fundul sălii.

Ion Muja privi de sus spre colţul de unde venise vorba, dar nu răspunse.

— De-aceea se va fi îmbrăcat el de sărbătoare, se auzi alt glas.

— Daţi-i pace omului! El vă aduce o veste, şi voi, în loc să-i mulţămiţi, vă daţi la el.

— Da’ n-avem pentru ce-i mulţămi! N-au mai fost liberalii la guvern? şi cu ce bine ne-am ales?

— De altfel, şi ce spune el tot zvon va fi. Parcă va fi stat cineva să-i bată chiar lui telegraful! Iată, dumnealor–şi vorbitorul arătă spre cei doi scriitori din cancelarie–parcă ştiu ceva? şi dumnealor au doară, aici, telefon!

— Am auzit şi noi că-i criză de guvern–răspunse unul. Nici domnul notar nu ştie până acum că avem guvern nou.

Ion Muja ridică din umeri şi trecu printre oameni spre biroul notarului. Un bătrân îl prinse de mânecă.

— Stai la rând, mândrul moşului! Nu vezi câtă lume aşteaptă aici? şi toţi au venit înaintea ta. La rând, ca la moară! ştiu că nu-ţi ard palmele a lucru în zi de sărbătoare.

Oamenii din apropiere râseră: tot satul ştia că Ion Muja se cam domnise de când cu stăpânirea românească, şi că hărnicia lui nu-şi prea lăsa urmele prin ograda şi pe moşia sa. Ion Muja nu-l luă în samă pe bătrân: ciocăni la uşă şi întră fără a mai aştepta răspunsul. El ştia că, ducându-i vestea, pe care în sat numai el şi poştăriţa o cunoşteau, va fi bine primit de notar, pus aici de regimul liberal trecut, şi care era acum în primejdie să fie mutat, de guvernul căzut, undeva în Dobrogea, pentru a face loc în această comună fruntaşă unui văr de-al doilea al prefectului.

II

În sala de aşteptare oamenii se mişcară nemulţumiţi.

— Obraznicul mănâncă praznicul! spuse oftând moşneagul care-l prinsese de mânecă pe Ion Muja.

— Să ştiţi că vestea lui e adevărată, dacă s-a grăbit să i-o spună şi notarului, se auzi un glas.

Sătenii, deşi notarul fusese numit subt celălalt guvern liberal, în vreme cei ei votaseră cu naţional-ţărăniştii, erau mulţumiţi cu omul. Era un slujbaş liniştit şi harnic, şi satul nu dorea schimbarea lui. Ştiau însă că interesele familiale ale prefectului îi primejduiau situaţia.

Încă în după-amiaza aceea, pe la ceasurile şase, pe când Ion Muja era încă în biroul notarului, schimbarea de guvern fu confirmată oficial. El, Muja, a fost chemat la telefonul oficiului poştal din sat, pe la trei după-amiază, şi ştirea i-o dăduse un nerăbdător viitor candidat la deputăţie, care-l avizase că poate începe să se mişte pentru pregătirea alegerilor.

Notarul îi chemă pe cei doi scriitori şi le spuse noutatea, iar ei, revenind la mesele lor de lucru, vestiră pe oameni că Muja avusese dreptate.

— Hm! De-aceea s-a îmbrăcat el în haine de duminecă! E praznicul lui azi! zise unul.

— Nu ştiu să-l cheme Pantilimon! răspunse altul.

— De, pentru un om ca el, haine de sărbătoare să fie, că praznic îşi poate face în toată ziua.

— N-avem se spune! Se mai înfruptă şi el la alegeri? Dar e om

cu credinţă faţă de partidul lui.

Ion Muja nu prea era luat în samă de consătenii săi. În copilărie, după ce terminase şcoala primară din sat, îl dăduseră părinţii la liceu, la oraş, dar băiatul nu urmase decât o clasă. Tatăl său murind în floarea vârstei, mumă-sa nu-l mai dăduse la şcoală.

Din fire, ori pentru acest început de învăţătură, Ion Muja se ţinea mai mult decât alţii, şi vanitatea asta deşartă parcă îi poruncea să rămână mereu la coadă cu toate muncile agricole, îi rămăsese de la părinţi casă bună, de piatră, şi o moşioară mijlocie. Câtă vreme a mai trăit mamă-sa, a mers cum a mers, dar după ce a rămas singur–avea douăzeci de ani–toate au început să se dărăpăneze prin ogradă, iar moşia-i rămânea tot mai nelucrată. Nu mai era cine să-l strunească, să-l adune de pe la diacul bisericii, de pe la învăţător, cu care îi plăcea să stea de vorbă şi să le citească gazetele.

Sătenii spuneau despre el, cu destul dispreţ: calcă a domn; nu le impunea că citeşte ziare la rând cu cărturarii satului şi că se ţine mereu de coada domnilor. Căci îl puteai găsi oricând la birtul lui Fleischer, când intelectualii satului se adunau să bea un pahar de bere şi să joace popicele. Ion Muja ţinuse să se abată de la regula generală a satului şi cu prilejul căsătoriei: nu se însurase nici din sat, nici din satele vecine, ci-şi adusese nevastă tocmai din jurul Săliştei Sibiului. El se lăuda că-i chiar din Sălişte, dar femeile aflaseră că-i numai dintr-un sat din apropiere. Două scopuri pe care le urmărise, Ion Muja le atinsese. Primul: îşi adusese o fată mândră ca un steag şi curată ca o floare. O brunetă înaltă şi zveltă, cu pielea albă, cu sprâncene negre, bogate, cu ochii mari, lungăreţi, care aveau sclipiri verzi, cu mâna mică, cu picioarele în ghete, ca domnişoarele. Putea fi, după părerea lui, şi soţie de învăţător, şi chiar preoteasă, frumoasă şi îmbrăcată cum era. Al doilea: Deşi nu avea decât şaptesprezece ani, nevestica asta, Veta pe numele ci, înţelese în grabă că trebuie să ia dânsa în mână frâiele gospodăriei. Mai ales după unire, când Ion Muja, cunoscut cu o mulţime de domni de la oraş, intrase, cu mare plăcere, în rândurile agenţilor electorali ai organizaţiilor politice. El se dăduse de la început cu liberalii, poate din aceeaşi pornire: de a nu fi la fel cu ceilalţi săteni. Nevastă-sa-i descoperise de la început slăbiciunea, dar văzuse că n-are încotro, că trebuie să rabde şi să muncească şi în locul lui. Venise, neaducând altă

zestre decât lada cu hainele, la o avere frumuşică. Pe de altă parte, afară de vanitatea aceasta prostească, Ion Muja era om bun şi se mulțumea cu orice-i punea pe masă.

Şi-apoi îi şi plăcea de nevastă! Şi se mândrea cu ea ca păunul cu coada lui cea plină de ochii dracului.

Ion Muja nu se îmbrăcase în port de sărbătoare din pricina schimbării de guvern. Fusese de dimineață la biserică, pentru că, deşi nu era sărbătoare legală, părintele slujise liturgu în fața bătrânelor şi bătrânilor satului. Ion Muja, deşi nu era credincios, era mare bisericos: îi plăcea să bornăie pe lângă strana cantorului. Iar azi simțise şi nevoia să se roage.

Veştile despre o schimbare apropiată a guvernului umblau de două săptămâni, şi el dorea mai mult ca niciodată să se adeverească. Se apropia începutul anului şcolar şi ardea de dorința să-şi duca fetița, pe Ana, la liceu. Un fruntaş al partidului îl asigurase că, în caz de venire la putere a liberalilor, îi va face copilei rost de o bursă, de un loc gratuit în internatul liceului. Ana împlinise treisprezece ani, şi mai târziu ar fi fost prea vârstnică pentru clasa întâia liceală.

În dimineața aceea de Sfântul Pantelimon el se îmbrăcase în port de sărbătoare şi pentru că această zi era de o mare însemnătate pentru familia sa: hotărâse, fără să mai aştepte schimbarea de guvern, să scoată de la primărie extractul de naştere al copilei şi să înainteze cererea de înscriere la liceu. Şi nu-i plăcea să se înfățişeze, nici la notariat şi nici în cancelaria parohială, în hainele de peste săptămână. Şi, ca toți oamenii care râvnesc la mai mult, dar nu au destulă încredere în ei înşişi, Ion Muja simțise şi el, în ziua acea de Sfântul Pantelimon, nevoia să se roage, căci, fără protecția cuiva puternic, nu trăgea nădejde să-i fie primită copila ca bursieră. Era şi prea vârstnică, şi avea un certificat de studii destul de mediocru.

Când i se comunicase la telefon vestea cu schimbarea guvernului, i se păruse că rugăciunea lui a fost ascultată, şi, pe-o clipă, se simțise oarecum alesul lui Dumnezeu şi se hotărâse: Va scoate deândată certificatul de naştere al Anei şi va înainta cererea. Termenul era zece august, şi acum era douăzeci şi şapte iulie. Şi nu va trimite cererea direct la liceu. O va duce el însuşi la protectorul său de la club, la cel care-i făcuse promisiunea, la domnul fost deputat şi prefect Voicu, şi acesta va şti el ce este de făcut.

Când ieşi din biroul notarului, ținea în mână certificatul proaspăt, cu cerneala abia zbicită.

— Uite, frate, i-a venit prin telegraf şi numirea de primar! se auzi un glas.

Ion Muja îşi înălță capul, aruncă peste oameni luminițele acelea reci ce se aprinseseră iarăşi în ochii lui, şi zise cu răutate, ca omul care se vede încolțit de toată lumea:

— Nu e târziu să vină, dacă aş ține la asta!

— Se opri, dar un val de mândrie, de vanitate îl împinse mai departe:

— Ceea ce țin în mână este însă numai un certificat de naştere, al fiicei mele Ana.

— Auzi, frate, ăsta nu mai scoate de la popa carte de botez pentru copii, ci certificat de naştere de la primărie!…

— Fetița are nevoie şi de un astfel de certificat pentru a fi înscrisă la şcoală, la liceu. Aşa s-a scris la gazetă.

— Ce vorbeşti?! îți duci tu copila la şcoală la oraş?! La liceu?! Păi, să mai spuneți că nu-i coada veacului!

Ion Muja ieşi din sală plin de satisfacție. Nu-i mai păsa de ce vor spune consătenii pe sama lui. Ştia că iar îl vor acoperi cu batjocori, ca de-atâtea ori în trecut. Dar el era mulțumit: le aruncase în față un fapt care-l ridica deasupra tuturora: îşi ducea copila la şcoală la oraş! Ion Muja nu avea decât un singur copil, pe Ana, şi abia aştepta s-o vadă mărişoară pentru a ajunge şi el în rând cu atâția oameni din sat, în casele cărora se întorceau în vacanțe domnişorii. Era om cu multe legături la oraş, cu domnii din clubul liberal, şi aflase de mult că în România cea nouă se pot căpătui, mergând la şcoală, nu numai băieții, dar şi fetele. Mai ştia că, din alte sate, multe fete de țărani ajunseseră la şcoala normală, unele la liceu, ba chiar câteva şi la universitate. De ce n-ar ajunge şi fata lui eleva la liceu? Să-l răzbune de toate umilințele pe care le suferise pentru că nu era la fel cu ei, pentru că nu-i plăcea munca pe ogor şi nici gura-satului. Oamenii nu ştiau, dar Ion Muja rămăsese între ei fiindcă nu cutezase să înfrunte opinia lor. Fruntaşi ai clubului liberal au voit să-l ducă la oraş, să-l îmbrace nemțeşte, să-i dea şi o slujbă, făcândul cursorul clubului. Deşi în sinea lui prețuia mai mult o astfel de îndeletnicire decât munca pe ogor, totuşi, de groaza gurii-satului, nu cutezase să primească. Toată lumea ar fi râs de el, spunând că, în loc de domn, a ajuns slugă. Râvnea de mult să scape de

subt controlul satului, dar până acum nu avusese prilej. Şi pentru că înţelesese că el nu va mai putea scăpa, hotărâse s-o elibereze pe fiică-sa, pe Ana; prin ea se va înălţa pe sine însuşi în consideraţia celor care îl jigneau.

Ana, copila lui Ion Muja şi a Vetei, atrăsese şi până acum atenţia satului, între fetele de şcoală era cea mai frumuşică şi mai armonios răsărită. Mamă-sa o purta în costum săliştenesc, veşnic curat ca o floare, şi Ana grijea mai mult de îmbrăcăminte decât de carte.

Moştenise ceva din vanitatea lui taică-său. Văzându-se mai frumos îmbrăcată decât colegele ei, se ţinea şi superioară lor.

Învăţătorul nu putuse s-o ambiţioneze să fie şi întâia la învăţătură, cum era întâia la curăţenie şi la îmbrăcăminte. Nu-i păsa când nu ştia lecţia, pe cât se ruşina când se întâmpla să-şi murdărească iia albă ca hârtia. Voia şi aştepta să fie luată în samă pentru cum se înfăţişa, nu pentru câtă carte ştia. Dar fetele şi băieţii nu o luau în samă. La început le-a impus iia aceea albă, ca de domnişoară, dar s-au obişnuit repede cu ea. Mai ales când au văzut că Ana dădea răspunsuri proaste la lecţii. Râdeau de ea poate tocmai pentru a se răzbuna că era mai frumos şi mai curat îmbrăcată decât ei.

Ana nu putea suporta râsul batjocoritor, şi, în scurtă vreme — cum era mai mărişoară decât multe fete şi băieţi–începu să-i terorizeze, îi trăgea de păr, le dădea bobârnace, îi pişca până ţipau de durere, le punea piedecă. În pauzele dintre ore sărea ca o capră de pe o bancă pe alta şi se năpustea cu ghearele asupra celor care râseseră de ea când nu ştiuse să răspundă, îşi bătea joc de copilele şi de elevii nespălaţi cumsecade, de hainele lor rupte şi murdare, în scurt, voind să se impună cu tot dinadinsul, ajunsese o pacoste a clasei. De la o vreme, învăţătorul se plânse părinţilor, cerându-le s-o domesticească, pentru că altfel va fi nevoit să nu o mai primească în şcoală.

— Ar putea să înveţe bine, să ajungă printre cele dintâi în clasă. Minte are, slavă Domnului! Dar nu se gândeşte decât să-i domine pe ceilalţi, ţinându-se mai bună decât toţi.

Ascultându-l, Ion Muja, deşi nu-i spusese dascălului gândul său, avu o satisfacţie: era firesc ca fata lui să se simtă superioară celorlalţi copii din sat. Dar mamă-sa, Veta, căzu pe gânduri: oare ce-o face pe Ana să se poarte astfel la şcoală, când acasă, subt privirile ei, era o copilă bună şi harnică? O înfruntă pe Ana şi o

amenință că, dacă nu se potoleşte, n-o va mai lăsa la şcoală.

Ar putea fi prima la carte–spusese învățătorul– dar mai struniți-o şi dumneavoastră. Ceea ce-i extraordinar la ea, şi ceea ce-mi place de altfel, e simțul ei pentru curățenie. Se-mbolnăveşte în toată legea pentru cea mai mică pată de pe iie. Nu poate fi rău un copil care are acest simț.

Veta se gândi la această observație. Se gândi la ea însăşi: aşa era şi ea! De-ar da Dumnezeu să-i semene fata şi la fire cum îi seamănă la înfățişare. Să nu semene cumva cu taică-său!

Ştirea că Ion Muja vrea să-şi trimită fata la liceu iscă o uimire generală. Nicio fată de țăran din satul acela nu fusese trimisă nici măcar la şcoala normală, darmite la liceu! în comună stăpânea încă tradiția dinainte de unire: numai popa, dascălul şi notarul îşi dădeau fetele la şcoală la oraş. Ion Muja putea fi mulțumit: tot satul vorbea de el şi de copila lui, de Ana. Şi nu numai criticând şi în bătaie de joc, ci uneori şi cu un fel de pizmă, ba chiar cu admirație pentru cutezanța lui.

Însuşi preotul, când îl întâlni, îl întrebă dacă e adevărat ce se zvoneşte.

Adevărat, părinte, răspunse Ion Muja cu mândrie.

— Hm! Nu mi se pare potrivit. E singurul dumitale copil.

— Cred că tocmai de asta sunt dator să mă îngrijăsc de viitorul ei. Oricât de sărac, cred că tot voi răzbate să fac față cheltuielilor.

— Dar ai casă bună, ai o moşioară. Fetița e frumuşică. Ar putea-o lua oricare ficior din gazdele cele bune.

— Se poate, dar cred că un viitor mai bun nu-i cu neputință.

— Pentru că-i România mare acum?

— Şi pentru asta! Vreau ca fiica mea să trăiască mai uşor şi mai bine decât mumă-sa. În România noastră lucrul nu mai este cu neputință. O profesoară, o învățătoare, chiar o dactilografă, trăieşte neasămănat mai uşor şi mai omeneşte decât nevestele noastre.

Preotul se îngândură şi-l pofti să-l însoțească spre biserică, unde avea treabă.

— Cred că nu cunoşti situația adevărată, frate Muja–Începu el. Aş putea spune că şcoala de azi îngreuiază mai mult viitorul fetelor noastre decât şcoala de ieri. Înainte de unire, nici noi, intelectualii, nu ne dădeam copilele la şcoală la oraş pentru a trăi mai bine, pentru a se ferici sau pentru a face carieră. Le purtam la şcoală la oraş, trei-patru ani, pentru a câştiga cunoştințele

necesare ca să se poată mărita cu un dascăl, un preot, un advocat sau un medic. Tot pentru căsătorie la creşteam, când le duceam la şcolile de la oraş. Cine se gândea atunci că fata lui îşi va putea face o carieră şi că va trăi de pe urma ei? Azi e posibil, şi totuşi situația, şi a lor şi a noastră, e mai grea.

Ion Muja îl privi nedumerit.

— Nu-nțăleg, zise el.

— Pentru noi, pentru părinți, e mai grea situația fiindcă, în loc să ținem o fată la şcoală trei-patru ani, o ținem opt sau doisprezece, ori şi mai mult. Înainte de unire, la vrâsta de douăzeci şi trei-douăzeci şi patru de ani fetele noastre erau căsătorite şi aveau doi-trei copii; azi învață încă şi dau examene. Pentru ele e mai greu, aş spune mai primejdios, fiindcă se înstrăinează de îndeletnicirile şi plăcerile lor de femeie, cresc şi nu cunosc nimic din purtarea unei gospodării. Pe urmă se ambiționează să ajungă independente, să trăiască de pe urma slujbei lor, şi nu se mai gândesc la căsătorie până târziu, când îmbătrânesc, se fac urâte, uzate de slujbă,

Şi-atunci nu le mai ia nimenea. Iar o fată care rămâne nemăritată e o nenorocire şi pentru ea, şi pentru părinții ei. De-aceea ți-am atras băgarea de samă; fetița dumitale, având casă şi oleacă de moşie, fiind singură la părinți, mai uşor se va mărita rămânând fată acasă, decât dacă va ajunge dăscăliță sau profesoară, îți vorbesc din proprie experiență. Fata cea mai mare, măritată, înainte de unire, cu un doctor, nu mi-a scos niciun fir de păr alb, pe când cele două mai mici, care sunt acum la liceu, ne-au îmbătrânit, şi pe mine şi pe preuteasă. Ele vor să ajungă la universitate, la diplomă; la posturi de profesoară! Dumneata o să pățeşti la fel, ascultă-mă pe mine. La gândul că fata lui ar putea ajunge chiar şi profesoară — căci, iată, şi preotul prevedea o astfel de posibilitate–Ion Muja se umplu şi mai tare de vanitate. Voi totuşi să nu-pară nerecunoscător pentru bunele povețe şi zise:

— Copila mea se va mulțămi şi cu învățătură mai puțină. Pentru mine şi pentru ea cred că va fi de-ajuns dacă va ajunge numai dactilografă.

Crezu că-i face o bucurie preotului, rămânând învăluit în modestie. Dar părintele se opri şi-l măsură de sus până jos.

— Cum ți-a venit un asămenea gând? Vorbeşti serios?

— De ce nu? Eu am văzut în birouri de advocați şi de notari publici, ba chiar şi la clubul partidului, fete tinere dactilografe,

care câştigă trei-patru mii de lei pe lună. Cred că e destul de mult pentru o fată. Şi mai cred că e o mare deosebire între a şedea la o măsuță, a bate din degete pe nişte clape, şi a săpa la cucuruz.

— Ei bine, şi asta poate fi o carieră?

— Cum aşa?

— D-apoi poate trăi cu trei mii de lei la oraş, căsătorită cu familie? Ai văzut între dactilografe femei în vrâsta, femei cu copii după ele? N-ai văzut, căci nici nu sunt! Nu-i o carieră! E o înşălare proprie cu gândul că vine căsătoria. Căsătoria însă nu prea vine, ci vine altceva! Dacă dactilografa e frumuşică şi cutezătoare, fără prea mare grijă de curăția ei de fată, uneori se mărită cu patronul, dacă e holtei ori văduv; alteori reuşeşte să se mărite cu el distrugând întâia lui căsătorie. Dar de cele mai multe ori nu se mărită, când ajunge numai întreținuta lui, sau a altuia. Pentru că, o fată de azi, la oraş, roabă modei şi tuturor vanităților, nu poate trăi cu trei-patru mii de lei pe lună.

Ion Muja îl lăsă pe preot să vorbească, bucurându-se în-sinea lui că pe Ana nu o va face dactilografă, ci profesoară. A aruncat cuvântul numai aşa, ca să-l îmbune pe părintele, despre care credea că-i invidios fiindcă Ana va urma; la aceleaşi şcoli ca şi fiicele popii din sat.

De altfel, credea că preotul exagerează; nu putea fi aşa de primejdioasă învățătura! Ba, el simțea că dacă ar fi avut şcoală, dacă ar fi fost om învățat, ar fi trecut cu mult mai fericit prin viață. Nu puteau fi domnii, patronii birourilor, atât de ticăloşi încât să nenorocească nişte fete tinere; fete cu şcoală şi să alunece la o viață de… A, nu! E o slăbiciune a părintelui de-a nu putea vorbi despre ceva fără să vadă păcatul, răul.

Preotul, în drum spre biserică, îi zugrăvi mai departe răul cunoscut acum, după unire, de toți românii: prea marea năvală la şcoli, prea multele diplome, şi neputința statului de a da slujbe, de a da pâne tuturor celor cu carte.

— Sunt tineri diplomați care aşteaptă cu anii să fie numiți în vrun post, chiar şi în învățamânt. Şi numărul lor creşte an de an.

Ce se alege de ei? Nici la coarnele plugului, nici la furcă şi război nu se vor mai întoarce. Nu se mai pot întoarce!

— Nu cunosc lucrurile, părinte. Poate să fie şi aşa cum spui dumneata. Cred însă că lumea nu se va schimba nici în mai bine, nici în mai rău prin faptul că-mi trimet şi eu copila la şcoală.

— Ți-am vorbit pentru ca să te mai gândeşti înainte de a săvârşi

fapta. Pentru că, odată la şcoală, odată pornită pe-un drum, cu greu vei mai putea-o opri.

— Cum mă va ajuta Dumnezeu! Copila a fost primită ca bursieră la internatul liceului, aşa că e şi pornită la drum. De-acuma, numai Dumnezeu şi oamenii buni să fie cu noi.

— Bursieră?! N-au fost decât zece locuri pentru clasa întâia!

— Nu ştiu câte au fost, dar unul i s-a dat Anişoarei mele.

— Se vede că ai pe cineva la oraş…

Ion Muja simţi o bucurie deosebită să-i răspundă:

— Am şi eu oamenii mei buni, părinte. Căci, vorba Scripturii, numai în satul lui nu-i lăsat omul să trăiască.

— Dacă aş şti că e un bine pentru fetiţa dumitale, te-aş felicita. Dar nu ştiu. Un lucru ştiu: eu, în locul dumitale, n-aş trimete-o de-acasă.

— Dar poate nici nu ne vom despărţi de ea, părinte!

— Cum aşa?!

— Nu-i cu neputinţă să mă mut şi eu cu nevasta la oraş. N-am spus încă la nimeni, şi, tare te rog, nu spune nici dumneata, încă nu e sigur, şi nu mi-ar plăcea să înceapă iar gura-satului.

— Vorbeşti serios?! A, vezi bine! Sunteţi la guvern dumneavoastră!

— Da, părinte! Oamenii mei buni, pe care eu i-am slujit şi-i slujesc cu credinţă, vor să facă ceva pentru mine. Nu mint: m-au îmbiat cu primăria din sat. Dar n-am primit: nu-i nici-o plăcere să-ţi scoli satul în cap şi să fii bârfit zilnic. M-am săturat de judecata satului, şi cred că am şi eu dreptul să trăiesc în libertate. Aşa, s-ar putea să-mi deie o slujbă la o bancă, o slujbă de care e legată şi locuinţa. De-aceea nădăjduim că nu ne vom despărţi de copilă.

Preotul îi întinse mâna. Ajunseseră în faţa bisericii.

— Dumnezeu să v-ajute, frate Ioane! Din gura mea poţi fi sigur să nu va afla nime nimic.

— Săru’ mâna, părinte!

Aşa îşi făcu intrarea în liceu copila lui Ion Muja, absolventă mediocră a şcolii primare din sat.

Părinţii făcură pe dracu-n patru şi o înzestrară cu toată rufăria şi veştmintele obligatorii în internat şi la liceu. Avură, de altminteri noroc şi cu venirea Partidului Liberal la putere: Muja primi ajutoare de la club, ca de obicei, pentru cheltuieli de propagandă electorală. Primi chiar sume mai mari de bani decât

în rândurile trecute. Protectorul lui, fostul deputat şi prefect, cunoştea greutățile înzestrării unei fetițe de şcoală, chiar când era bursieră.

Ion Muja ştiu, la rândul său, să-i fie recunoscător, lui şi întregului club, cu un zel înzecit față de alegerile trecute. În calitate de propagandist electoral, Ion Muja nu avea mulți egali. Protectorul său, acela care-i obținuse fetiței bursa la liceu, era cap de listă şi avu un suces răsunător în țara-n-treagă.

La îndemnul preşedintelui organizației județene a partidului, prefectul îi oferi, îndată după alegeri, primăria satului. Ion Muja nu primi, dar ceru în schimb să i se facă o ofertă oficială, pentru a avea în mâna o dovadă împotriva satului. Oamenii, de când se scăpaseră, în ziua schimbării de guvern, să spună, în cancelaria comunală, că acum nu-i cu neputință să ajungă şi primar, nu-l mai slăbeau cu înțepăturile. Ba, ironiile sporeau cu cât treceau săptămânile şi vedeau că Muja încă nu făcuse nicio brânză cu primăria lui.

Prefectul, mulțumit că nu primea–avea şi el un protejat–i-a dat hârtia cerută. Cu ea Muja se simți la adăpost. Şi, într-adevăr, provocă uimirea satului prin refuzarea ofertei.

Numai când, prin februarie, se mută la oraş, fiind numit în slujba acea de la bancă, consătenii lui se dumiriră.

Intrarea în liceu a copilei lui Ion Muja provocă multă discuție. Cele trei doamne din sat–preoteasa, dăscălița şi notărăşița–vorbiră multă vreme, scandalizate, de evenimentul acesta. De asemenea şi nevestele țăranilor fruntaşi, care aveau copii la şcoală la oraş, dar cărora nici nu le trecuse prin minte până acum să-şi ducă fetele la liceu. De la unire, în fiecare an, tot mai mulți țărani necuprinşi îşi duceau copiii la şcoli mari, mai ales la şcoala normală, unde aveau întreținere gratuită. Cu toată reforma agrară, în sat rămăseseră încă multe familii cu pământ puțin şi cu copii mulți. Cum l-ar fi putut împărți la atâția? Era firesc ca acum, în țara românească, unii dintre băieți să-şi câştige alt mijloc de trai. Dar să dai o fată la liceu, să vrei s-o faci doamnă, cum făcuse Ion Muja, asta nu le intră în cap nici bărbaților, dar mite femeilor!

Un proverb spune că nicio minune nu ține mai mult de trei zile. În vremuri de prefaceri nu ține nici atât. A fost de-ajuns ca oamenii să afle, dintr-alte sate, mai îndepărtate de ei şi mai apropiate de oraş, că şi din ele au plecat multe fete la învățătură

la oraş, pentru ca mirarea lor să înceapă a scădea. Ana pornise de-acasă curajoasă, fără să verse o lăcrăma, pe câtă vreme tată-său nu-şi putuse stăpâni câteva icniri de plâns. Veta era înduioşată, dar se ținu mai tare ca Ion. Ea nu se mirase de hotărârea bărbatului de a-şi da fata la liceu şi nu se împotrivise, pentru că din satele din jurul Săliştei se duceau la şcoală la Sibiu multe fete de țărani.

Pentru Ana, lumea nouă în care întră după ce taică-său plecă spre casă, fu un lung şir de surprize. Se aşteptase ca liceul să fie o clădire doar cu ceva mai mare decât aceea a şcolii din sat, şi se trezi într-una cu două etaje, în care se rătăcea mereu. Se aşteptase să fie între fetițe de vârsta ei şi mai mici, ca în şcoala satului, şi se trezi în mijlocul unui furnicar de sute de eleve de toate vârstele, unele — adevărate domnişoare. Numai fete şi iar fete, şi niciun băiat! Crezuse-că se va deosebi de celelalte copile prin hainele ei, dar toate erau îmbrăcate la fel, în uniformă.

Nici prin minte nu-i trecuse, de câte ori se gândise la liceu, că va trebui să-şi petreacă ziua întreagă, nu numai orele de clasă, în mijlocul atâtor fete, să doarmă împreună cu ele în săli cu atâtea paturi, să mănânce împreună cu ele, la nişte mese nesfârşit de lungi, înşiruite cu zecile de-a lungul lor, față în față. Faptul că nu se mai deosebea prin nimic de celelalte fete o făcu să-şi piardă dintr-odată încrederea în sine şi să se zăpăcească. Contribui la aceasta şi împrejurarea, că li se serveau la masă mâncări nevăzute şi negustate vreodată, şi se simțea umilită ca trebuia să se uite la vecine ca să vadă cum trebuie să se servească. Spiona în dreapta şi în stâng cu coada ochiului, şi apoi le imita pe celelalte, dar adeseori obrăjorii ei albi se aprindeau de ruşine. Era mereu stăpânită şi când mânca, şi când umbla, de senzația penibilă că celelalte fete se uitau mereu la ea, spionând-o. Uneori se mânia şi-i venea să sară la ele, să le tragă de păr, să le pună piedecă, să le pişte prin mâneca uniformei, cum făcea cu copiii şi copilele satului. Alteori ar fi vrut să facă ceva, orice, numai sa le atragă atenția asupra ei, pentru că simțea că se îneacă în uniformitatea şcolii, în indiferența fetelor, care nu o luau în seamă. Ele vorbeau, râdeau, se plimbau cu cunoscutele lor, iar ea, Ana, nu avea nicio cunoscută.

Băgă de samă un lucru şi mai grav: elevele din clasa întâia, deşi nu aveau de unde să se cunoască mai dinainte, totuşi, după câteva zile, se împrieteniseră cu toatele, ca şi când s-ar fi ştiut de

când e lumea. Numai de ea nu se apropia nimeni. La început nu-şi dădu sama că nu fetele acelea erau de vină, ci singură timiditatea ei era vinovată, că ea o ținea-la distanță de ele. Când câteva fete începură să se apropie de ea şi să-i vorbească, băgă de samă că nu prea ştia ce să le răspundă, că se temea să nu se facă de râs înaintea lor. Ele îşi spuneau câte şi mai câte despre lucruri de la ele de-acasă, din familie, pe care Ana nu le înțelegea. Vorbeau despre părinți, frați şi surori care aveau alte îndeletniciri decât părinții ei; vorbeau despre mâncări, prăjituri, torturi de care ea nu auzise niciodată; despre oaspeți, despre vizite şi prânzuri în familiile lor, despre locurile de vilegiatură unde îşi petrecuseră vara cu părinții lor. Ce putea să le răspundă când fetele se interesau de rufăria ei, ce şi-a adus, câte... cutare are, tot nume pe care ea acum le auzea întâia oară! Sau o întrebau în ce oraş a făcut şcoala primară, unde trăiesc părinții şi, ce slujbă au, câte camere are casa lor, câte uşi, câte fereşti, dacă mamă-sa a făcut astă-vară dulceață de fragi, de cireşe, de zmeură, sau compot de renglote? şi câte şi mai câte alte prostii. Ana începu să le urască. Instinctul îi spunea că e străină de ele; din conversațiile cu colegele ei, ea înțelese că ele veneau dintr-altă lume şi că ea e singură cuc. Şi începu să-i pară rău că venise la şcoală la oraş.

În uniforma de liceana, Ana părea mai zveltă şi mai înaltă decât în costumul ei de săliştească. Era una din cele mai frumuşele copile, nu numai din clasa ei, ci din întreg liceul. Era mamă-sa, Veta, în miniatură. Numai ochii lungăreți, încadrați de sprâncene dese, negre, îmbinate, păreau mai mari ca ai mamei sale, când îşi ridicau pleoapele cu gene lungi şi trimeteau sclipiri de un verde întunecat. Era uşoară şi mlădioasă ca o viespe în uniforma şcolii, şi totuşi Ana avea adeseori senzația că o împiedecă să se mişte în voie. Şi ceea ce o nefericea mai mult era că i se părea că are ghetele cele mai mari din clasa ei şi mânile cele mai lungi. Toate aceste impresii nu erau însă decât reflexe ale nervozității în care trăia de când intrase în liceu, nervozitate care, într-o bună zi, umplu paharul: sări şi înhață de păr pe cea dintâi fată care i se păru că se uită cu dispreț la ghetele ei. Şi zile întregi după aceea vână motive de răzbunare pentru ofense închipuite, trăgând de păr când pe una, când pe alta dintre colege, zgâriindu-le, punându-le piedecă pe culuare, încât ajunse repede teroarea clasei, împrejurarea că, în acelaşi timp, fu ascultată la mai multe materii şi că dădu răspunsuri foarte slabe o înfurie şi mai rău, o

făcu şi mai agresivă.

Devenind în scurtă vreme elementul recalcitrant al clasei, fu chemată de directoare, la care se plânseseră, deopotrivă, şi profesoarele, şi elevele maltratate, ba chiar şi câţiva dintre părinţii acestora.

— Ana Muja — îi zise directoarea, cu o voce severă —, nu aud lucruri bune despre tine. Baţi fetele, ceea ce-i un lucru nemaipomenit la noi în liceu şi în internat. Ţi-au făcut ceva?

— Mă batjocoresc!

— Cum se poate?! N-am auzit despre aşa ceva.

Ana nu mai dădu altă lămurire: nu-i putea spune directoarei cum o batjocoresc. S-ar fi umilit şi în faţa ei.

— Să nu mai aud că te porţi rău. Aici eşti între copile din familii bune, care nu-s obişnuite cu purtările urâte. Nu vreau să ştiu cum te-ai purtat la şcoala din satul tău, nici cum ai învăţat acolo! Dar aici eşti între copii bine-crescuţi; şi nu-ţi permit să te porţi ţigăneşte. Dar dacă nici carte nu vrei să înveţi, cum îmi spun doamnele profesoare, să ştii că n-ai să mai poţi rămâne aci. Va trebui să te trimit acasă, la părinţii tăi. Ana o ascultă fără cuvânt, fără să clipească, până la sfârşit.

— Dar să nu mă mai batjocorească nici ele pentru că nu-s şi eu fată de domn, spuse ea în sfârşit.

În cursul înfruntării directoarei, înţelesese deodată că aici era izvorul întregii ei nenorociri şi a înstrăinării pe care o simţea, a privirilor furişe ale colegelor: ele erau cu toatele fete de domni; ea nu era.

Directoarea o privi mirată.

— Dar nu pot crede aşa ceva! Am mai avut în şcoală copile din familii modeste, şi nu mi s-au plâns niciodată, în şcoală, în internat nu-i permisă nici-o deosebire! De-aceea purtaţi toate o uniformă, şi cele sărace şi cele bogate, şi cele din lumea bună, şi cele de condiţii sociale mai modeste.

Cuvintele din urmă Ana nu le înţelese, dar pricepu ceea ce voia să-i spună directoarea. Luată de imboldul sincerităţii şi de nevoia de a se dezvinovăţi, răspunse:

— Râd de mine când stau la masă, când umblu, râd de ghetele mele, de mâinile mele prea mari.

— Dar nu-s mari deloc, nici ghetele, nici mâinile tale, prostuţa mea! — râse directoarea.

— Eşti una din cele mai drăguţe fete din liceu! Cum ar putea să

râdă de tine?! La vorbele astea, Ana îşi ridică pentru întâia oară caput şi o învălui pe directoare cu privirile ei de-un verde întunecat. Erau calde şi umede acum. Cuvintele directoarei, lăudând-o, îi merseseră drept la inimă.

— Dac-ai ajunge printre cele dintâi la învățătură şi la purtare, aşa cum eşti printre cele dintâi la fizic, mi-ai face o mare bucurie.

Ana nu înțelese cuvântul fizic, totuşi pricepu ce spusese-directoarea şi zise:

— O să mă port bine şi o să mă străduiesc să învăț bine, doamnă directoare.

După ce ieşi din cabinetul directoarei, se ascunse în fundul grădinii, după un plop gros, şi plânse îndelung.

De a doua zi se puse cu atâta hărnicie pe învățat, încât, până la Crăciun, îşi ordonă întregul ei mic bagaj de cunoştințe, şi în trimestrul al doilea întră cu puteri şi voințe noi de a birui. Totuşi întâia pe clasă nu reuşi să ajungă decât spre sfârşitul anului şcolar.

În răstimpul acesta de continuă încordare şi singurătate, nimeni nu mai ridică nicio nemulțumire împotriva purtării ei, nici colegele, nici profesoarele. Nu trecu mult, şi elevele mai bune se uitau la ea cu pizmă, iar cele codaşe, cu o adevărată admirație. După trei-patru luni, multe colege încercau să se apropie de ea, unele chiar oferindu-se să-i facă mici servicii. Dar Ana nu le dădea nicio atenție. Ea nu putea uita umilințele suferite la începutul anului–reale sau închipuite–şi nu le arătă prin niciun semn că ar vrea să le fie prietenă, în chipul acesta credea ea că se răzbună pe ele pentru dispreţul lor de-odinioară, şi simțea o bucurie răutăcioasă să le domine şi să le disprețuiască.

III

Când, la sfârşitul anului, se constată progresul Anei Muja, întreg corpul profesoral se felicită. Ba se auziră cuvinte de apreciere şi pentru protectorul politic al Anei Muja. Chiar directoarea spuse:

— Se vede ca-i cunoaşte familia, ştia că-i un neam de oameni deştepți. Ar fi, într-adevăr, păcat ca asemenea talente să rămână îngropate la țară.

— Pentru băieți, înțăleg şi eu că ar fi păcat să rămână fără şcoală–zise profesorul de religie–dar cu fetele cred că se face o greşală. Ele ar trebui să rămâie la vechile îndeletniciri, acasă, în

sat. Cel mult aş admite să se facă învățătoare la sate. Dar aş reduce numărul şcolilor normale de învățătoare la trei-patru pe toată țara. Prea multe fete absolvă în fiecare an şi aşteaptă să fie puse în posturi, în curând nu va mai fi loc pentru băieți, ori nici pentru unii, nici pentru alții. Suntem la nici două decenii după unire, şi posturile în învățământul primar, ca şi în cel secundar, sunt mai puține decât candidații la ele. Ce va fi mâne, mi-e şi groază să mă gândesc!... Totuşi, în şcoala normală mai înțăleg să între şi fete din popor, din părinți mai înstăriți, mai cu tradiție. Căci, de-o pildă, nu vei putea da cu inima liniştită o clasă pe mâna fetei văcarului din sat, ajunsă învățătoare. Mai mult decât de cunoştințe, pe care şi singur şi le poate câştiga oricine, în educație e nevoie de moştenirea unei tradiții sănătoase. Dar să primeşti o fată de țăran la liceu şi să o treci şi prin universitate, cred că e o greşală fundamentală care se va răzbuna amar.

Discuția începu în corpul profesoral în după-amiaza zilei în care s-a ținut confeința de sfârşit de an. Se încheiase partea oficială, şi discuția începu de la cazul Anei Muja. Niciuna dintre profesoare, nici profesorul de religie, nu bănuiră că din câteva observații şi păreri se va aprinde o discuție care va ține trei ceasuri şi de la care vor pleca aproape înduşmăniți.

Abia termină de vorbit preotul-catihet, că profesoara de ştiințe naturale şi sări în discuție:

— Am tot respectul pentru Biserică, părinte, însă nu mă-mpac cu prea rigidul ei conservatorism. Adică dumneata ai voi ca poporul nostru să fie străin de orice evoluție? Cum au trăit moşii şi strămoşii să trăim şi noi, nu? şi mai ales, spui dumneata, dacă mama a fost țărancă, să fi rămas şi eu țărancă. Nu admiți ca o copilă din popor să învețe decât cel mult pentru a se face învățătoare. Dar de unde dispreţul ăsta pentru țărani, chiar la dumneavoastră, care ați trăit şi ați lucrat mereu în mijlocul țăranilor şi care, la obârşie, sunteți tot țărani? De unde ştii dumneata că în fiica unui țăran nu se poate ascunde un mare talent? şi de ce să nu fructifice el pentru neamul întreg? De ce să se îngroape el între păreții unei rudimentare vieți familiale? După câte înțăleg dumneavoastră, preoții, nu sunteți nici azi convinşi că femeia, este egală cu bărbatul, că această egalitate trebuie să fie efectivă. Dumneata n-ai auzit nimic despre drepturile femeilor?

— Am auzit, cum să nu fi auzit! Mai cetesc şi eu câte ceva şi ştiu mai ales ce vrea democrația de azi: perfecta egalitate! Cred

însă, domnişoară profesoară, că ați sărit prea departe de discuția noastră. Sunt împotriva prezenței fetelor de țărani, de meşteşugari, din clasa de jos, la liceu şi la universitate. N-au ce căuta aici. Nu pentru că n-ar avea aceleaşi drepturi ca şi fetele intelectualilor sau ale celor cu profesiuni superioare; nu pentru că n-ar avea aceeaşi putere de acumulare a cunoştințelor necesare unei cariere, ci din alt motiv. Dacă-l voi spune, vă veți supăra şi mai rău. Totuşi îl voi spune: pentru că se nenorocesc pe ele însele şi nenorocesc şi societatea. Pentru că nu-s de-ajuns cunoştințele pentru un trai sănătos şi folositor societății, ci e nevoie şi de o solidă educație de-acasă, de o tradiție familială, fără de care totul se prăbuşeşte.

— Este ceva în ce spune părintele, zise directoarea.

— Ba aici e totul! Toți avem ochi şi vedem ce se petrece în societatea noastră, în rândurile tineretului. A trece fără zguduiri dintr-o clasă socială într-alta e greu lucru. Şi clasele sociale există ca nişte organe fireşti ale națiunilor, oricât ar încerca teoriile sociale să le nege, să le distrugă, ori să le facă o apă şi-un pământ.

— Biserica a fost totdeauna împotriva socialismului, totdeauna a susținut necesitatea firească a bogaților şi a săracilor, a stăpânului şi a slugii. N-a aprobat ea, la începutul creştinismului, sclavia? N-a îndemnat pe robi să asculte de stăpâni? N-a practicat ea însăşi sistemul feudal? N-au fost episcopi şi mănăstiri putrede de bogate, cu aceeaşi iobagi în jug ca şi latifundiile feudale? întrebă cu o undă de sarcasm în glas profesoara de educație fizică, o femeie uscățivă, iute ca o suveică şi cu ochi neastâmpărați, de veveriță.

— Iar ne depărtăm de subiect, domnişoară — zise preotul, supărat. Vă rog să rămânem la problema pusă, dacă vrem sa ajungem la un rezultat şi discuția să aibă un sfârşit.

— Adevărat– zise directoarea. Să vedem ce-i cu fetele de țărani şi cu cele din clasele mijlocii care urmează liceul şi universitatea.

— Voi recunoaşte în treacăt că da, Biserica afirmă orirginea organică şi necesitatea claselor sociale. Dar fiecare să se perfecționeze în cadrul clasei sociale din care face parte, toate clasele sociale având aceleaşi libertăți şi drepturi. Şi numai când un element e pregătit — fie prin înzestrare deosebită, fie prin educație deosebită–să treacă dintr-o clasa într-alta. Evoluția şi primenirea claselor superioare prin elemente din clasele inferioare

este necesară, dar ea trăbă făcută cu mare tact, cu mare grijă, pentru că nime nu-şi smulge rădăcinile dintr-un teren şi nu şi le implântă într-altul, fără mare primejdie pentru el şi pentru clasa nouă în care se înrădăcinează.

— De, e lucru firesc, spuse cineva.

— Un lucru firesc de care însă, la noi, nu se mai ține sama. După unire, noi am dat drumul unui amestec de clase sociale, adică unui amestec de mentalități, de credințe, de tradiții, de obiceiuri, de gând şi de faptă, de credință şi necredință, de moralitate şi desfrâu, de caractere şi de lipsă de caractere, din care talmeş-balmeş numai Dumnezeu singur ştie ce va putea ieşi. O prăbuşire morală se observă de pe acum. În esență, ce spun eu la problema care s-a pus? ştim crizele prin care trece un dezrădăcinat, un fiu de țăran trecut prin liceu şi universitate, până reuşeşte–dacă reuşeşte şi cum–să se înrădăcineze în noua clasă socială. Asta cu băieții. Dar cu fetele? Cu ele va fi neasămuit mai greu. Optzeci de procente din ele se vor nenoroci înainte de a putea spune că au pus piciorul pe noul pământ. Pentru că, dacă pentru un băiat e mare dezorientarea când iasă din tradiția satului, din controlul opiniei publice a satului, din supravegherea părinților, dezorientarea fetelor, rămase fără toate aceste razime morale, va fi mai dezastruoasă. Precum şi este! Priviți seriile de dactilografe! Priviți promiscuitatea în care se trăieşte la universitate. Şi ăsta e numai un început.

N-au ajuns aici deocamdată decât primele valuri pornite, fără nici-o selecție, din toate păturile sociale!

— De ce mai pomeneşti, sfinția-ta, cuvântul evoluție? Te văd un duşman feroce al ei, zise cu dispreț profesoara de ştiințe naturale.

— Nu-s împotriva evoluției, ci împotriva anarhiei. Şi de câte ori se încearcă, sau e lăsată o evoluție la întâmplare, fără selecție, urmează anarhia. Aşa cum într-un râu întră, în vreme de potop, râulețe şi păraie de pe toate coastele din împrejurimi, îi tulbură apa şi-l fac să se reverse peste maluri.

— Să mă ierți, sfinția-ta–începu c-un aer de superioritate profesoara de ştiințe naturale, încruntându-şi sprâncenele. Să mă ierți dacă voi crede că în materia aceasta sunt mai acasă decât dumneata. Evoluția nu poate fi nici comandată, nici dirijată de rațiune. Evoluția este un dat natural în existența tuturor viețuitoarelor. Sfinția-ta spui: de câte ori e lăsată la voia întâmplării ori se încearcă o evoluție fără selecție, urmează

anarhia. Dar e un lucru ştiut că evoluția nu se încearcă, nici nu e lăsată, ci că se produce după legile ei fireşti, între care însăşi selecțiunea indivizilor superiori înzestrați e hotărâtoare. Când nu există selecție, nu există nici evoluție.

— Aşa e în regnul vegetal şi-n cel animal, nu însă şi în cel rațional şi etic, nu şi în viața omenească. Aici nu se provoacă, nu se întâmplă, nu se realizează nimic de la sine, nu porneşte nimic din potențialul static al duhului, ci din cel dinamic: din rațiune şi voință, singurele care fructifică viața intelectuală şi morală. Prin rațiune şi voință se face educația, iar educația şi cultura sunt criterii de selecție ce cad subt voința şi priceperea noastră. Dar să nu ne depărtăm din nou, domnişoară, de problema noastră. Dumneata aprobi numărul enorm de şcoli care, toate, pregătesc elemente pentru clasa cultă, pentru clasa intelectualilor? Eşti de acord ca în aceste şcoli să deie năvală o lume amestecată, provenind din toate păturile sociale?

— Desigur că sunt de acord! Este una din binefacerile unirii politice a neamului românesc. Toată lumea are dreptul la libertate şi la lumină. Nu au fost de-ajuns veacurile de întuneric? N-am rămas noi înapoia atâtor popoare? Instituțiile culturale româneşti, şcoala în primul rând, înfloresc în mod firesc şi necesar. Năvala din toate păturile poporului spre şcoală este firească, necesara, şi dacă n-ar exista, ea ar trebui provocată artificial.

—Da, e adevărat–interveni directoarea–şi mai ales e frumos. Aşa ar trebui să fie. Dar mi se pare mic că în ce spune părintele este un sâmbure de adevăr. Nu constatăm noi, cele mai vechi în învățământ, în fiecare trimestru şi la fiecare sfârşit de an, că nivelul cunoştințelor scade din an în an la elevele noastre? Iar despre greutatea tot mai mare de a păstra o bună disciplină în şcoală şi în internat, ce să mai spunem? Mi se pare că nu trece zi să nu se plângă vreuna dintre dumneavoastră. Şi mi se pare că avem, cu doar trei schimbări, acelaşi corp didactic cu care am deschis liceul. Nu, observația părintelui cuprinde o sămânță de adevăr. Nu ştiu dacă ați remarcat şi dumneavoastră, dar eu am observat acest detaliu: contingentele cele mai bune, ca inteligență, silință la studiu şi ca purtare, sunt elevele din clasele a şaptea şi a opta. Şi dacă le vom studia fişele personale, ne vom convinge că, fără excepție, sunt fiice de funcționari superiori, de liber-profesionişti–advocați, medici, ingineri–de preoți, de învățători. Cu cât coborâm în clase, aflăm material tot mai variat, şi ca

inteligență, şi ca zel la carte, şi, mai ales, la purtare. Şi constatarea aceasta coincide cu datele personale ale elevelor: cu cât trec anii, cu atât dau năvală la liceu tot mai multe copile din cele mai diferite pături sociale. Spuneți-mi, nu ați făcut şi dumneavoastră asemenea constatări?

— Aveți dreptate, răspunseră aproape în cor profesoarele.

— Eu, principial, nu pot recunoaşte aşa ceva–zise profesoara de educație fizică. Pentru mine nu există strat social, clasă, tagmă cu prerogative. Nu există decât înzestrare intelectuală. Sunt elemente superior înzestrate, şi ca inteligență, şi ca inimă, în clasa cea mai umilă, după cum sunt idioți şi anormali moraliceşte în clasa superioară. Să înțelegem odată că, în ziua de azi, nu naşterea este o prerogativă care îți dă dreptul de a te număra între elite, ci numai înzestrarea spirituală şi morală.

— E uşor să nu recunoşti principial un lucru, şi el totuşi să existe, interveni profesoara de franceză. Principial sunt şi eu de părerea dumitale că naşterea n-ar trebui să fie o prerogativă pentru a ajunge în pătura conducătoare, ci numai înzestrarea spirituală şi morală. Şi cred, de asemenea, că un mare talent poate răsări în orice clasă sociala. Exemple sunt destule, în toate manifestările vieții. Dar la ce-mi este de folos teoria, când practica vieții ne arată că, fără cei şapte ani de acasă, un tânăr rămâne primejduit în tot cursul dezvoltării sale?

— Şi dumneata crezi că cei şapte ani de-acasă se pot căpăta numai în familiile intelectualilor? Nu pot fi căpătați şi într-o familie de plugar sau într-una de meşteşugar? — reveni profesoara de educație fizică. Ori poate ca aceasta este şi convingerea părintelui.

—Nu voi fi tocmai eu, care m-am ridicat dintre țărani, atât de nedrept încât să nu recunosc că cei şapte ani de-acasă pot fi căpătați în orice familie cinstită, care trăieşte după legile morale, fie că e vorba de plugar sau de meşteşugar. Decât, un singur lucru: acasă se creşte şi se face educația pentru acasă, adică pentru mediul în care trăiesc părinții şi are să trăiască şi fiul. Nu pentru un mediu străin, pentru o clasă socială necunoscută. Dacă familia e degenerată fiziologic sau spiritual, cei şapte ani de-acasă nu plătesc nimic în orice clasă socială s-ar naşte cineva, mai ales dacă se naşte cu o moştenire grea.

— Totuşi, după dumneata, clasele sociale, la care ții atât de mult, ar trebui închise ermetic şi lăsate să se anchilozeze. Pentru

că, după teoria dumitale, nu văd cum s-ar putea face trecerea dintr-o pătură socială într-alta şi cum s-ar putea primeni societatea–întră în discuție şi profesoara de matematici. S-a vorbit aici că una e teoria, şi alta e practica. Acuma, pe părinte, eu o să-l bat cu însăşi persoana domniei-sale. Însuşi ne-a spus că se trage din țărani. Cum se poate să fie azi intelectual, cu o familie respectata, cultă, ca şi când ar fi avut o lungă tradiție în spate? Cum se explică atâtea salturi de-a-dreptul din pătura țărănească în cea mai solidă pătură conducătoare? De unde s-a ridicat aşa-numita dumneavoastră clasă cultă în decursul unui veac? Nu din țărănime? Căci boieri n-ați prea avut. Iar cei pe care i-ați avut au beneficiat de feudalism şi s-au maghiarizat.

— În ce mă priveşte, ştiu bine că nu-i una dintre dumneavoastră ca să nu-mi spună în spate: Ce mai țopârlan! sau: Uite-l şi pe popa!. Suntem în acelaşi corp-profesoral de atâția ani şi suntem încă străini.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, începură să facă gesturi de negație şi sa protesteze prin exclamații monosilabice.

— Nu, vă rog, nu acuz şi nici nu mă compătimesc; fac o simplă constatare. Dumneavoastră ați venit toate din vechiul regat. Noi, în Ardeal, înainte de unire, n-am avut fete licențiate. Am avut deci noroc cu dumneavoastră. Nu spun ce spun ca un reproş. Dar ştiu şi simt că în atâția ani v-am rămas tot străin, cum străine mi-ați rămas şi dumneavoastră. Urmă o consternare; se auziră câteva exclamații de mirare.

— Să ne înțălegem, doamnele şi domnişoarele mele. Noi facem aci o discuție serioasă. Cu persoanele nu avem nimic de-mpărțit. Nu putem avea. Niciun gând de-a ofensa pe cineva. Dar acesta e adevărul: eu, să zicem, sunt un intelectual ridicat din pătura țărănească. Bun! Eu am căpătat cei şapte ani de-acasă într-o familie de țărani. Bun! Eu am făcut liceul şi patru ani de teologie. Iarăşi bun! Dar eu am rămas şi azi cu mentalitatea de țăran, nu am împrumutat una de domn; eu eram mai potrivit ca preot într-un sat, aşa cum am început, decât sa fac pe profesorul de religie la oraş. Dumneavoastră nu mă puteți accepta, şi e firesc, ca pe unul dintr-ai dumneavoastră, din clasa socială în care ați crescut. Iată ce am vrut să spun! şi iată pentru ce dumneavoastră nu vă vor putea propovădui morala şi dogma creştină decât preoții ieşiți din aceeaşi clasă socială cu dumneavoastră. Dumneavoastră aveți oroare de creştinism pentru că aveți oroare de popa tradițional, de

popa ridicat din țărănime.

— Vai de mine, părinte, dar unde vrei să ajungi dumneata?! Cum poți să spui că noi avem oroare de creştinism?! întrebă directoarea, îmbrăcându-şi întreaga autoritate administrativă.

— Cer iertare la toată lumea, doamnă directoare. Dar chiar felul cum îmi apăr eu punctul de vedere dovedeşte că-s din altă clasă socială. Intre ai mei, nime nu s-ar fi scandalizat de o asemenea argumentare. Deci să mă întorc la observația doamnei profesoare. Nu-s împotriva anchilozării claselor sociale, ci pentru regenerarea lor prin trecerea dintr-un strat social într-altul. Aşa s-a născut mica pătură intelectuală din Ardeal, înainte de unire. Nu sunt deci împotriva regenerării, ci împotriva devălmăşiei, fiindcă ea e întotdeauna producătoare de anarhie, şi ideologică şi, mai ales, etică. Oamenii aceia care s-au săltat la noi din clasa țărănească de-a una în cea conducătoare a păturii intelectuale sa nu credeți că au pornit dintre orice elemente ale țărănimii sau ale meseriaşilor. Nu au răsărit din orice familii, ci numai din câteva, selecționate în scurgerea timpului, atât ca intelectualitate, cât şi ca cinste şi hărnicie. Şi ei toți au muncit şi au luptat din greu până să ajungă la o diplomă. Burse erau puține pe vremea aceea, şi nu se dădeau decât după un singur criteriu: sporul la studii şi o bună purtare morală. Ei făceau un adevărat exercițiu al tuturor virtuților până ajungeau să însămne ceva, până ce-şi câştigau o conştiință nouă despre ei înşişi, despre misiunea lor în noua clasă socială în care intrau, punând la bătaie propriile lor puteri spirituale. Cu pilda pe care le-o dădeau înaintaşii, cu ceea ce se cristaliza în sufletul lor din proprie experiență, ei întrau în noua clasă socială, ca să zic aşa, cel puțin cu jumătate din ceea ce face tradiția şi ajută la formarea caracterului. Azi, însă, condițiile în mijlocul cărora se ridică tineretul din clasele de jos în pătura conducătoare sunt complet schimbate: aproape oricine vrea să între în liceu, întră. Burse sunt destule. Iar intervențiile celor puternici prin politică nu iau în considerare talentul, pregătirea, neamul, ci numai interesul electoral şi de partid. Pe Ana Muja n-am primit-o datorită unei asămenea intervenții? şi, după convingerea mea, chiar dacă a ajuns prima în clasă, locul ei nu era la liceu, ci cel mult în şcoala normală. Şi cazul ei ce, este unic? De vro patru ani, nu vă plângeți toate, în frunte cu doamna directoare, de intervențiile ce se fac, fie pentru primire, fie pentru examene?

— E adevărat, răspunseră câteva profesoare.

— Dar de Ana Muja nu ne putem plânge, spuse profesoara de ştiinţe naturale.

— Ei bine, a fost o întâmplare fericită să fie un element bun. Dar altele, de care vă plângeţi?

Şi profesoarele începură să numere. Pomeniră vreo cincisprezece nume. Directoarea zise, îngândurată:

— Tot mai mult îmi vine să cred că părintele vede just lucrurile, cel puţin unele lucruri, într-adevăr, eu nu-mi pot explica declinul învăţământului în clasele inferioare ale liceului, ca şi purtarea tot mai îngrijorătoare a noilor eleve decât prin lipsa aceasta de selecţie a materialului uman ce ne vine din toate straturile sociale. Altă explicaţie n-ar rămâne, decât una care nu ne-ar încânta pe niciuna din noi.

— Care anume?! întrebă intrigată profesoara de istorie şi geografie.

— Că noi nu ne mai ocupăm de eleve cu aceeaşi râvnă ca în anii cei dintâi, de după deschiderea liceului. Cred însă că explicaţia asta nu ne-ar conveni nici-uneia.

— Desigur că nu, pentru că nu acoperă adevărul.

Profesoarele se mişcară pe scaune, îşi aruncă priviri repezi. Obrajii unora se aprinseră, altele păliră, în conştiinţa ei, fiecare îşi recunoştea o vină, o micşorare a elanului cu care lucrase în primii ani. Câteva îşi aduseră aminte şi de observaţiile cuprinse în procesele-verbale ale inspectorilor şcolari din anii din urmă, de mustrările colegiale făcute de directoare în decursul anilor.

Câteva clipe, în sala de şedinţe se făcu linişte. Câteva clipe, dar de ajuns pentru ca ele să-şi aducă aminte elanul cu care veniseră în Ardeal. Erau pe atunci mai tinere cu atâţia ani, nicio linie a tragicului vieţii nu le apăruse încă pe faţă, erau cu sufletul plin încă de soarele nădejdii, erau mai bune, mai generoase… Nu prea aveau atunci nevoie nici de ruj, nici de alifii, şi inima nici uneia nu se zbârcea când vedea o elevă mai răsărită, frumoasă şi gingaşă. Da, cu sufletul de-atunci puteau să-şi vadă mai uşor şi mai bine de şcoală. Dar anii au trecut, şi firea lor, fără să-şi deie sama, a devenit tot mai sacă şi mai înăcrită… în câteva clipe întrevăzură adevărul: va fi scăzut şi zelul lor, şi puterea lor de supraveghere. Dar de la a recunoaşte până la a mărturisi este o distanţă destul de lungă. Nu fură în stare să răspundă directoarei decât profesoara de istorie-geografie şi una din cele nou-venite.

Cea dintâi zise:

— Poate nici zelul nostru nu mai e cel vechi, doamnă directoare. Şi dacă vom examina cauzele, vom constata că nici nu e lucru de mirare. Profesorul trebuie să fie scutit de grija zilei de mâne, pentru a-şi putea dedica tot sufletul şcolii. Dar noi aşteptăm de mulți ani o mai justă salarizare, şi aşteptarea noastră a rămas zadarnică.

Celelalte, văzând cum începuse colega lor, se liniştiră dintr-o dată şi aprobară.

— Aşa este–confirmă şi directoarea– la toate congresele profesorilor secundari se pune problema asta, dar nimeni nu o soluționează. Ba ne mai auzim şi dojane de la cei mari, că nu ştim altceva decât să cerem urcarea salariilor. Ei, care sunt bine plătiți, nu înțeleg ce problemă capitală e aceasta pentru progresul învățământului. Dascălul cuprins de griji materiale zilnice, cu gândurile împărțite între necazuri, nu-şi poate vedea cu tot sufletul de şcoală.

— Vine, în al doilea rând–continuă profesoara de istorie– schimbarea deasă a programelor, a legii învățământului chiar! Unde nu e continuitate nu poate fi progres, ci numai zăpăceală, care amețeşte.

— Dar continua frică a fiecăruia că poate fi mutat cine ştie unde în interes de serviciu, dacă altul râvneşte la postul tău şi are o bună protecție politică? spuse profesoara de limba română.

— Într-al treilea rând sunt suplinirile prea multe, urmă profesoara de istorie.

— Noi nu ne putem plânge de răul acesta; nu am prea avut supliniri, zise directoarea.

— Eu vorbesc în general despre defectele şi piedecile care frânează progresul şcolii. La noi, spre norocul liceului nostru, n-au fost, dar la altele!… Nu mă mir că ne judecă ardelenii cum ne judecă… E numit cineva, ca azi, la un liceu fruntaş, iar ca mâne îşi cere concediu de studii, pleacă în străinătate, îşi pune cine ştie ce suplinitor, şi nu da pe la şcoală cu anii. E un adevărat scandal!

Una dintre profesoare se simți ofensată: avea un frate profesor titular la liceul de băieți din localitate, şi nimeni încă nu-l văzuse la față.

— Sunt necesare şi suplinirile– zise ea–căci altfel cum ar putea să-şi completeze studiile universitare băieții săraci?

— Au vreme înainte de a fi numiți. Bursa li s-ar da oricum. Dar

ei vor să încaseze, fără să muncească, şi o parte din salariu. Unii se căsătoresc şi pleacă în străinătate cu nevastă cu tot. Se-nțelege că doi nu se-ajung dintr-o bursă.

— Nu asta împiedecă progresul învățământului…

— Nu, de bună samă, dar din lipsuri de-acestea mici, dacă se adună, poate veni răul cel mare.

Intră în discuție şi profesoara de fizico-chimice, care până acum ascultase cu interes, fără să spună vreun cuvânt. Era o femeie de vreo patruzeci de ani, cuviincioasă, liniştită, serioasă, foarte stăpână pe nervii ei. Celelalte o cam dispreţuiau pentru ţinuta ei cam neglijentă, după părerea lor. Era singura care nu întrebuința nici pudra, nici rujul şi care nu se tunsese încă.

— În ce mă priveşte, trebuie să recunosc– începu ea–că nici eu nu mai am entuziasmul din primii ani, şi afirm că una din cauzele principale ale regresului care se constată în învățământ este şi această micşorare a flăcării apostolice. Pentru că eu aşa simțeam, că vin să fac un apostolat în Ardeal. Ceea ce m-a răcit pe mine vor fi şi anii trecuți, vârsta, care nu mai este a tinereții, dar este mai întâi mediul rece, nepăsător şi indiferent în care trăiesc şi cred că trăim cele mai multe. Credeam, când am venit în Ardeal, că vom fi îmbrățişate cu căldură de societatea românească de aci. Ei bine, au trecut atâția ani, şi trăim aproape izolate. Eu, cel puțin, sunt mereu singură-cuc. Situația aceasta demoralizează, micşorează flacăra inițială, dacă nu o stinge cu totul.

— Da, ardelenii spun că cei din regat le iau pânea de la gură, confirmă alta.

— În alte domenii ale vieții publice se poate să aibă dreptate. Nu ştiu şi nu vreau să vorbesc despre ce nu ştiu. Dar în învățământul secundar pentru fete, nu ar trebui să se plângă. Fără noi nu l-ar fi putut deschide, fiindcă nu aveau profesoare calificate pentru liceu şi şcoala normală. Aici nu le-a luat nimeni pânea de la gură.

— Nu azi sau mâne–zise directoarea. Dar în viitorul apropiat? în patru-cinci ani vor avea zeci, dacă nu sute de licențiate, şi acestea unde vor fi plasate? Corpul didactic existent nu poate fi pensionat atât de curând.

— De, nici Dumnezeu nu poate satisface pe toată lumea! Fără noi nu se putea începe învățământul secundar de fete. Ba, este evident că nici cel de băieți, deşi profesori au avut mai mulți. N-au fost siliți –de lipsă, de bună samă–să facă profesori din învățători

şi din preoţi, aşa-numiţii cursişti, pe care toată lumea îi învinovăţeşte de scăderea nivelului învăţământului?

— Pentru izolarea în care trăim–reveni la subiectul ei profesoara de fizico-chimie–cred că suntem vinovate şi noi. Nu inspirăm destulă încredere, destulă garanţie de seriozitate societăţii ardeleneşti.

Un freamăt de iritare trecu prin corpul profesoral. Se aruncară priviri mânioase, revoltate, se auziră cuvinte de indignare.

Vreo patru întrebară deodată:

— Cum nu oferim garanţii de seriozitate? Prin ce?

— Prin multe!

— Am vrea să auzim!

— Dar ştiţi şi voi ca şi mine! Societatea ardeleană, boanghinii ăştia, cum le spunem noi la supărare, vor să vadă în profesor şi în profesoară pe părinţii copiilor lor. Oameni care prin pilda lor să le inspire încredere şi părinţilor şi copiilor. Ei nu pot concepe ca o profesoară să se tundă ca ultima manicuristă, să poarte rochiţe scurte până la genunchi, să fie mereu cu oglinjoara şi rujul la îndemână. Din acest motiv nu au încredere în noi, ba ne şi dispreţuiesc. Din nefericire, am avut prilejul să aud astfel de aprecieri.

Afară de directoare şi de profesoara de fizico-chimie, toate săriră de pe scaune ca azvârlite de resorturi. Unele se pregăteau să plece, altele să-i scoată ochii celei care vorbise. Şi altădată mai făcuse ea aluzii la aceste slăbiciuni femeieşti, dar încă nu le atacase direct şi într-o discuţie serioasă.

Până să-şi revină celelalte din indignarea lor, profesoara de fizico-chimice continuă:

— Zadarnic vă scandalizaţi şi vă burzuluiţi. Sclavia aceasta a modei, aducând-o în clasă, purtând-o pe stradă, contribuie şi ea la o proastă educaţie a fetelor. Dezmăţul lor se datoreşte şi acestei griji exagerate faţă de exteriorul vostru.

Directoarea sări şi ea înţepată de pe scaun:

— Despre ce dezmăţ vrei să vorbeşti?

— Ei, parcă tu poţi vorbi de o grijă exagerată faţă de exteriorul tău!

— Dar e o ofensă pe care nu o putem tolera!

— Să-mi daţi voie! Nu e nici-o ofensă. Discutăm despre cauzele scăderii nivelului învăţământului şi a purtării în ultimii ani. Eu am tăcut şi am ascultat în linişte ce s-a vorbit până acum. Nu-s

liberă să-mi spun şi eu părerea mea?

Doamna directoare a binevoit să mă întrebe la ce dezmăț fac aluzie. Ei bine, m-am gândit la cel observat de toată lumea în rândurile tineretului. Nu m-am gândit numaidecât la Liceul şi internatul nostru. Dar n-am avut şi noi cazuri? N-am eliminat anul trecut trei, şi anul acesta două eleve?

— Cred că un singur apărător ai între noi, pe părintele, zise una din profesoare, încercând să pătrundă în gândurile preotului, care de mult nu mai spusese niciun cuvânt, ci, cu fruntea răzimată în palme, cu ochii pe jumătate închişi, asculta.

Grupul se mai liniştise şi fiecare îşi relua locul pe scaun.

— Apărător? Se poate! Dar nu numai al domnişoarei colege, ci şi a altora, care au vorbit înainte. Toate au pus punctul pe câte un adevăr în legătură cu scăderea progresului la studii şi morală. Eu rămân însă la ceea ce am spus de la început: vina principală e prea marea năvală, fără nicio selecție, din toate păturile sociale, la liceu şi la universitate. Pentru a ne întoarce de unde am plecat– continuă părintele-catihet–eu recunosc progresul pe care l-a făcut eleva Ana Muja. Totuşi nu aprob părerea generală că, rămânând în sat, s-ar fi pierdut un lumen, sau că n-ar fi fost mai fericită, în copila asta mie-mi pare că este ceva ascuns. Urmăreşte un scop anume. Poate că mă-nşăl, dar n-aş crede. Mi se pare de-o mândrie exagerată.

— Dumneavoastră, preoții, sunteți totdeauna bănuitori–zise directoarea, ridicând şedința. Auziți la spovedanii atâtea păcate, încât le vedeți în fiecare om.

— Mai bine facem noi, care nu i le spunem; îl ajutăm pe părintele să fie mai optimist, zise una dintre cele mai tinere.

— Da, a adevărat! Dumneavoastră îndemnați copilele să se spovedească, dar nici-una dintre profesoare nu se apropie de patrafir şi de cuminecare. Pot spune că-i o puternică pildă de-a înălța moralul elevelor!

Profesoarele, în frunte cu directoarea, erau obosite, enervate, şi de lunga şedință pentru clasificări, şi de discuția pornită din cazul Anei Muja. Aşa că nu luară în samă aluzia malițioasă a părintelui, şi se ridicară, pregătindu-se de plecare. Când ieşiră din sala de şedințe, încă mai purtau pe fețele aprinse urmele discuției aprige ca o bătălie.

IV

Când, după şase ani, căzând guvernul liberal, Ion Muja fu scos din slujba şi din locuința lui de la bancă şi se mută iarăşi în sat, sătenii aşteptară zadarnic să se întoarcă acasă şi Ana. Oamenii socoteau că, de vreme ce Ion Muja nu mai avea nicio putere, fata lui nu va mai fi ținută gratuit la şcoală. Dar se înşelau. Ea, ajunsă prima în clasa întâi, îşi păstrase locul în toate cele şase clase ale liceului, cât stătuse tată-său în slujbă, începând din clasa a treia, rămânea în internat şi în vacanțele de Paşti şi de Crăciun, şi ar fi rămas şi în vacanța de vară, dacă ar fi permis regulamentul şcolii.

Ana venea, în prima zi de Paşti şi-n prima zi de Crăciun, de la biserică, direct la locuința părinților şi prânzea cu ei. Încolo, în celelalte zile al anului şcolar, nu le mai călca pragul.

Profesoarele, în frunte cu directoarea, se mirară de stăruința ei, în clasa a treia de liceu, de-a rămâne în internat. Ştiau că părinții Anei locuiesc în oraş, şi nu-şi aminteau să mai fi întâlnit în cariera lor un alt caz când o elevă să nu-şi dorească să-şi petreacă vacanța alături de părinți. Pentru a putea rămâne în internat, Ana se arătă gata să facă până şi mici servicii la bucătărie, al cărei personal se cerea mereu, de sărbători, în concediu.

Mamă-sa, Veta, se supăra în toată legea.

— Se poate una ca asta?! —îi zicea ea bărbatului. Să nu se dorească ea acasă nici măcar de sărbători?!

— Vrea să-nvețe şi în vacanță, îi lua Ion apărarea.

— Ce, Doamne iartă-mă, să mai învețe?! Unde vrea să ajungă? Nu e întâia în clasă? Apoi, chiar dac-ar fi aşa cum zici, nu-şi poate aduce cărțile acasă, cum a făcut până acum, şi să citească aici?

— Nu poate aduce întreaga bibliotecă!

— Ce s-aducă?

— D-apoi toate cărțile pe care le are şcoala, biblioteca şcolii.

Dar mamă-sa nu putea fi înşelată.

— Ascultă-mă, Ioane! ştii tu de ce nu vine ea? I-e ruşine cu noi!

— Ce vorbeşti prostii, tu femeie!

— Bine-ar fi să fie prostii, dar nu sunt! A crescut mare, e domnişoară acum, poartă uniforma liceului, şi i-e ruşine s-o vadă oamenii întrând şi ieşind din pivnița asta unde locuim.

— Vorbeşti şi tu prostii! Cum să fie locuința noastră pivniță? E un subsol, tu muiere, şi încă unul foarte bun, mare şi uscat. Şi un profesor poate locui aici, nu numai un slujbaş ca mine.

— Dacă vrei să nu fie pivniță, bine, fie şi ce spui tu că este. Dar

copilei i-e ruşine s-o vadă lumea întrând şi ieşind de-aici. Şi mi se pare că-ncepe să-i fie ruşine şi de noi. De tine încă nu atâta, că tu te-ai nemțit, dar de cătrința şi de şurța mea, da.

— Vorbeşti ca o femeie proastă ce eşti!

— Spun ce văd cu ochii şi ce simt cu inima.

Ion Muja ştia că nevastă-sa are dreptate, şi cu toate că în sinea lui se împăcase cu atitudinea fetei, îi era ruşine să recunoască pe față.

Lucru de mirat, dar aşa era: omul încerca să legitimeze purtarea fetei. I se părea că e îndreptățită şi că e firesc să-i fie ruşine să între şi să iasă din locuința lor, din subsol, ea, o domnişoară în toată legea, cum era acum. El însuşi se simțea umilit când o vedea întrând; se simțea parcă umilit chiar şi pentru că era tatăl ei, şi că Veta îi era mamă. I-ar fi plăcut s-o ştie pe copila lui fiica unor părinți bogați, cu înaltă situație socială; s-o vadă întrând şi ieşind dintr-o casă mare, cu două sau trei caturi. Ba, uneori le invidia pe domnişoarele care coborau, în fața locuinții lui, din automobile. Nu era vrednică şi fiică-să de-o asemenea viață?

Pe față însă nu cuteza să-şi mărturisească gândurile acestea. I; se părea că e ceva împotriva firii, ceva ruşinos, degradator în sentimentele sale adevărate. Pe față, încerca să o convingă pe Veta că ea nu are dreptate.

La un Paşti, odată–Ana era în clasa a patra de liceu–mamă-sa nu mai putu răbda, şi când copila, după ce prânzise cu ei, se ridicase să plece, i se puse în drum şi o opri cu hotărâre.

— Nu o să pleci nicăiri! Până începe şcoala rămâi acasă! Avem şi noi dreptul, eu şi tată-tău, să ne bucurăm de tine câtevă zile.

Ana îi înfruntă hotărâtă privirea şi zise fără să clipească:

— Dar m-aşteaptă doamna directoare! Ea nu ştie că voi rămâne acasă!

— Merg eu numaidecât să-i spun, răspunse Veta, fericită la gândul ca fata se-nvoieşte şi osândindu-se în sinea sa că n-a fost de la început mai energică.

— Nu e nevoie să te duci, zise Ana, şi glasul ei, cam înghețat, o înjunghie în inimă pe mamă-sa.

— Dar spuneai că nu ştie că vei rămâne acasă!

— Nici nu voi rămâne! Mi-e cu neputință! Am de cetit, am de scris!

— Are fata de lucru! De ce nu-i dai odată pace? interveni Ion.

— Ba e ceea ce-am simțit eu mereu, zise cu glas ostenit Veta.

— Sst! Să-ți tacă gura! porunci Ion Muja.

— Gura poate tăcea, dar inima ba!

Şi Veta izbucni într-un plâns care o zgudui multă vreme, în timp ce Ana, aşezată pe un scaun, privea în gol.

— Prostii! ştii ce crede ea? ştii de ce plânge acum? Crede că tu nu rămâi la noi pentru că… ai fi prea mare domnişoară pentru noi…

— Pentru că i-e ruşine de noi! gemu femeia.

Ana se ridică în picioare, în ochi i se aprinseră luminițele acelea mici şi reci şi-i fixă pe rând pe tată-său şi pe mamă-sa.

— Nu mi-e ruşine. De ce să-mi fie? Dar nu am ce face acasă, nu am ce face la dumneavoastră. M-am învățat cu lucrul, şi fără lucru mi-e urât.

Printre lacrămi, mamă-sa-i prinse privirea şi simți alt junghi: înaintea ei era o fată străină, care se uita la ea cu o nepăsare rece. Dar era nepăsare, sau era dispreț?

Se surpă ceva şi în Ion Muja când întâlni ochii Anei. Nu-şi putea da sama ce anume, dar rămase cu senzația că s-a încovoiat, ca şi cum i-ar fi slăbit brusc şira spinării.

Veta zise:

— Dacă ți-e urât cu noi, poți să pleci. Dacă îți face plăcere poți chiar să uiți că suntem părinții tăi. De altfel, nici nu-ți mai suntem: eşti fată mare de-acum. Poți pleca. Nimic nu te mai opreşte. Dumnezeu să te aibă în paza sa!

Veta îşi zbici repede lacrămile cu mâneca de la cămaşă şi-şi făcu de lucru prin casă.

Ana rămase o clipă nemişcată, cu brațele moarte, căzute de-a lungul trupului. Oricât de insensibilă păruse mai nainte, cuvintele mamei sale o durură. Simțea că numai o mare suferință i-a putut aduce pe buze cuvintele acelea în care şuierase disprețul. Totuşi inima ei nu se muie, şi, după câteva clipe de nehotărâre, spuse bună-ziua şi plecă.

Tot în clasa a patra de liceu Ana Muja se împrieteni cu vreo zece fete din toate clasele, începând de la a treia în sus. Toate erau externe, fie că părinții lor locuiau în oraş, fie că erau găzduite la rude sau că locuiau în pensiune la familii fruntaşe.

Între elevele interne erau doar trei-patru cu care Ana Muja vorbea mai dezghețat. La celelalte se uita de parcă n-ar fi fost demne nici măcar de privirea ei.

În ultimul trimestru al clasei a patra, directoarea începu sa fie asaltată de familii din oraş, care aveau copile la liceu, rugând-o s-o lase pe Ana Muja să prânzească la ei. Aproape că nu era duminică şi sărbătoare în care să nu o ceară cineva. Directoarea nu se împotrivi. Eleva era întâia în clasă, cu o purtare morală foarte bună. Părea foarte liniştită şi cuminte. Numai un lucru o neliniştea, şi-l spunea tuturor solicitanților: Ana, deşi era numai în clasa a patra, trecuse de şaisprezece ani, era deci la vârsta cea mai primejdioasă. Dar oamenii se obligau să o ia de la şi s-o aducă ei înşişi la internat.

Încă de la început directoarea se miră de aceste invitații. Cu cele mai multe fete ai căror părinți o invitau, Ana nu era colegă de clasă; unele erau mai mici, altele, din clasele superioare. Părinții răspundeau de obicei că atât de mult ce-a vorbit fata lor despre Ana Muja, încât ar vrei s-o cunoască şi ei. Şi se părea că în toate casele în care fusese invitată, Ana făcuse o foarte bună impresie, pentru că în unele familii fu poftită şi de câteva ori la rând.

Fu îndrăgită mai ales de familia judecătorului Frunzescu. Fiica acestuia, Rada, era cu o clasă înaintea Anei, dar fetele erau de aceeaşi vârsta. Fu invitată să-şi facă vacanța la ei, la o moşie din vechiul regat şi să petreacă împreună vreo trei săptămâni la mare.

La sfârşitul clasei a şasea, când tocmai primise această invitație, Ion Muja veni la liceu ca să ia unele lucruri ale fetei, care nu-i trebuiau acesteia în timpul vacanței de vară. Omul opri trăsura cu un cal la poarta şcolii, şi tot tuşind mărunt, dregându-şi glasul, întră în biroul directoarei.

— Ana nu v-a spus nimic? întrebă directoarea.

— Nu. Ce să ne spună?

— E invitată, peste vară, într-o familie, pentru vacanța-ntreagă. Mă mir că nu v-a înştiințat. Doară ştia încă de la începutul lunii!...

Ion Muja nu răspunse. Simți cum i se ridică un val de sânge în obraji şi-l furnică aprinzându-i. Pe-o clipă i se păru că Ana i-a dezvăluit directoarei taina lor, dacă nu direct, cel puțin indirect, de vreme ce primise invitația de a-şi petrece vacanța într-altă familie decât a ei. Dar nu, directoarea părea să nici nu ştie şi nici să bănuiască adevărul. Fetei i s-a făcut o invitație şi a primit-o. Ce era de mirare în asta? Cazul nu era unic. Se mira numai că nu-şi înştiințase părinții.

Muja, dându-şi sama că nu are de ce să se ruşineze, întrebă::

— Cine a invitat-o?

— Familia judecătorului Frunzescu, care a invitat-o adesea şi la masă. Ştiţi doară că fiica lor, Rada, e cea mai bună prietenă a Anei.

— Da, ştim! înghiţi în săc Ion.

Nu ştiau nimic, nici că era invitată pe la prânzuri, nici că avea o prietenă atât de bună…

Directoarea apăsă pe butonul de pe masă, şi, când întră, servitorul, zise:

— Cheam-o pe domnişoara Ana Muja.

Ion simţi ca o ameţeală dulce, dar nu la cap, ci la inimă: încă nu auzise pe nicio profesoară a copilei sale spunându-i domnişoară.

Fata veni în grabă şi aruncă o privire mirată spre taică-său. Directoarea aşteptă să-şi salute părintele, dar Ana părea că nici nu are de gând. Directoarei i se păru un lucru nefiresc, şi o făcu atentă printr-un gest. Dar Ana nu ştiu, la repezeală, cum să-l salute-n faţa directoarei, să-i spună. Buna-ziua, ori sărut-mâna, şi nu zise nimic.

— V-aţi întâlnit înainte de-a întra tatăl dumitale la mine?

— Nu. De la Paşti nu ne-am mai văzut, zise Ion.

— Tatăl dumitale a venit să te ducă acasă. Cum se poate să nu le fi spus pân-acum părinţilor că eşti invitată de familia Frunzescu?!

— Voiam chiar azi să vă rog să mă lăsaţi până acasă. Aveam să le spun chiar azi.

— Dar de la începutul lui iunie n-ai avut vreme?

— Nu eram prea sigură de mine, doamnă directoare. Invitaţia am primit-o şi am promis, dar încă tot nu eram hotărâtă definitiv. Numai azi m-am decis.

— Dumneavoastră, părinţii, aveţi ceva împotrivă? Ion Muja nu ştia ce să răspundă.

— Nu pot avea nimic împotrivă–zise Ana. Mă duc la cea mai bună prietenă a mea şi într-o familie cunoscută.

— Nu avem nimic de zis–spuse Ion–dacă ea crede că aşa e bine.

Părăsiră liceul împreună, lăsând-o pe directoare nedumerită şi nemulţumită. Ce fel de purtare faţă de părinţi era aceasta?! Cu atât mai mult cu cât e una din cele mai bune eleve din liceu!

Dar, odată cu sfârşitul anului şcolar, directoarea fu năpădită de atâtea griji, încât uită de Ana Muja. La urma urmelor, dacă

părinții sunt de acord cu fata lor, ea nu mai avea nicio răspundere. Iar eleva nu mai era o copilă.

Ieşind din cabinetul directoarei, Ana îi promise tatălui ei că încă în după-amiaza aceea avea să treacă pe-acasă.

Trecu, într-adevăr, şi-i ceru o sumă de bani de care el se îngrozi, în cei patru ani, deşi era bursieră, cheltuise destule parale cu ea, pe veştminte, pe pantofi, pe cărți. Dar cât îi cerea acum era o sumă neobişnuită.

— Este vorba să mergem şi la mare vreo trei-patru săptămâni, şi eu nu am nimic din ceea ce-mi trăbă la mare. Nu am costum de baie, pantofi şi câte alte nimicuri.

— Nimicuri nu pot fi, când sunt aşa de scumpe–zise tată-său, care se gândea că nici nu are atâția bani câți îi cerea Ana. Şi pe urmă, ce faci cu ele acolo?

— Cu ce?

— Cu costumele acelea de baie. Unde le mai poți folosi? Nu-s bani aruncați pentru nişte lucruri care-ți trăbă doar trei-patru săptămâni?

Gândul că nu avea de unde lua atâția bani îi dădu curaj lui Ion Muja. Rar vorbise cu fiică-sa atât de categoric. Era şi foarte iritat că lor nu le spusese nimic, până acum, din planurile ei.

— Păi, bine, dacă vreți să mă fac de râs, nu mai merg nicăiri, zise Ana, cu buzele strânse.

Nu! Era limpede că nu mai putea bate în retragere pentru o sumă de bani, după ce fata lor primise invitația. Dar cine-o pune să meargă şi la mare? Ce să facă la mare? se muncea cu gândurile Ion. Vetei părea să nu-i pese de nimic, ca şi când ar fi fost singură în casă.

— Cu jumătate din banii ăştia îți puteai cumpăra tot ce vei avea nevoie în clasa şaptea. Nu, zău, e o sumă prea mare! zise iar Ion Muja, plimbându-se prin cameră cu mânile la spate.

— Bine, dacă nu-mi dați, n-o să mă duc, ce mai atâta vorbă!

— Nu-ți dăm!... Da’ nu te gândeşti că nu am atâția bani deodată?

— Ai putea cere un avans din salariul pe luna viitoare. Ion se opri din mers, îşi privi fata cu un fel de uimire revelatoare şi zise:

— N-am ce spune! Eşti fată deşteaptă tu, nu te-ncurci cu una cu două! Iată, la asta m-am gândit şi eu–adaose el cu o nuanță de dispreț de care nu-şi dădu sama. Da, la asta mă şi gândeam: la un avans din salar.

Veta nu zicea nimic. Din când în când privea la domnişoara aceea străină şi părea că se miră cum de vine să ceară bani de la Ion. Pentru că de la izbucnirea aceea de la Paşti, inima Vetei se închisese pentru copila ei. După durerea amară pe care o purtase vreo doi ani în suflet, văzând înstrăinarea copilei, ea căzuse într-un indiferentism greu față de Ana, într-o nepăsare de care însăşi se îngrozea uneori. Atât de adânc o rănise purtarea împotriva firii a fetei sale.

Veta era o femeie dintr-o bucată, care nu glumea cu sentimentele, care nu era în stare să facă niciun compromis între sinceritate şi convenționalism. Pentru ochii lumii nu putea fi alta decât era pentru sine însăşi, pentru conştiința sa. Nu putea înțelege purtarea Anei, faptul că se ruşina de părinții ei buni, decât ca un sentiment denaturat, care nu o mai obliga la nicio datorie față de Ana. Şi-l dispreţuia pe Ion pentru că-l vedea cum încearcă să nu vadă adevărul, deşi ştia că-l vede.

Da –îşi zicea Veta–m-am rugat de Dumnezeu ca fata să nu samene cu taica-său, ci cu mine. Se vede că nu m-a ascultat! E vanitoasă ca şi tată-său, până la prostie. Ah, dacă l-aş fi cunoscut eu mai bine pe-acest om înainte de a mă mărita cu el!...

Atâta mângâiere mai avea Veta: fata nu semăna cu ea, ci cu Ion Muja, cu păunul ăsta care i-a luat ei mințile, când s-ar fi putut mărita cu atâția oameni serioşi, întregi.

Examenele se terminaseră, dar serbarea de sfârşit de an încă nu se ținuse. Prietena Anei avea un rol de susținut într-o mică piesă teatrală şi trebuia să aştepte închiderea oficială a anului şcolar, în cele trei zile până la închidere, Ion Muja ridică avansul, şi Ana îşi putu cumpăra lucrurile de care avea nevoie la mare.

Părinții Anei nu presimțiră atunci că în tot răul este şi un bine. Când, în august, Ion Muja fu scos din slujbă, iar cel care fusese numit în locul lui nu mai avu răbdare să aştepte până se vor muta în sat, ci le scoase mobila în stradă– ei avură acelaşi gând: Ce bine că fata lor nu era acum acasă, că nu era şi ea martoră şi părtaşă la ruşinea lor. Chiar şi Veta gândea aşa. Nenorocirea, venită fulgerător peste capetele lor, îi muie şi ei inima înăsprită de purtarea fetei. Se simțea ruşinată acum şi umilită că trebuia să părăsească oraşul şi pivnița aceea, subsolul în care locuiseră şase ani. Ce va spune satul, când îi va vedea înapoindu-se, nu pentru o zi de praznic, cum făcuseră în ultimii şase ani, ci pentru totdeauna? Dacă şi lor le venea greu, ce-ar fi simțit Ana? Era o

mare fericire că nu era acasă, că nu văzuse mobila lor scoasă în drum, că nu trebuia să îndure privirile sătenilor, la întoarcere.

Căderea guvernului îl izbi pe Ion Muja drept în moalele capului. Câteva zile rămase ca paralizat. Apoi, înspăimântat, începu să alerge pe la protectorii lui de la club. Dar căderea guvernului, neaşteptată, provocase o derută generală în rândurile partizanilor, şi fiecare se grăbea să-şi salveze propriile interese; nimeni nu mai avea timp să se gândească şi la năcazurile altuia.

Rămas singur în fața noului guvern, care, prin ramificațiile organizațiilor de partid locale, încă de a doua zi, îşi făcu simțită puterea până în cele mai depărtate unghere ale țării, Ion Muja îşi dădu sama că nu va izbuti să-şi mai bage mobila în subsolul băncii. Cu capul frânt în piept, se apucă de împachetat şi de încărcat, în două cară angajate din piață, mobila scoasă-n drum, şi, cu Veta alături, porni pe drumul de-ntoarcere-n sat.

Şi pentru Veta a fost greu acel drum, dar pentru Ion Muja a fost de-a dreptul o nenorocire. Când întrară cu carăle în ograda lor, fața lui era ca a unui cadavru în descompunere.

— Uf! Ce bine că n-a fost şi Ana acasă! oftă Veta, după ce rămaseră singuri.

V

De la Ana primiră, pe la mijlocul lui iulie, o ilustrată. Le scria de la conacul familiei Frunzescu. Ilustrata era iscălită şi de prietena ei, Rada. Şi mai era o iscălitură, de bărbat, aceasta completă: Jean Frunzescu. Ilustrata o primiră înainte de catastrofa căderii guvernului. Fata le spunea, în două rânduri, că e foarte bine acolo şi că îşi petrece minunat vacanța. Nu-i trimiseră nicio veste despre mutarea lor la țară. Ea o să-i înştiințeze când va sosi, şi Ion o va aştepta la gară, ca şi când ar locui tot la oraş. Directoarea îl asigurase că schimbarea de guvern nu va avea nicio influență asupra bursei fiicei sale. Chiar dacă bursa s-ar scoate din nou la concurs, ceea ce ar fi posibil, Ana va reuşi cu siguranță.

— Despre asta să nu-ți faci gânduri dumneata! —îl îmbărbătase directoarea, când, Ion, scos din slujbă, venise speriat la ea. Mai greu îți va fi să faci rost de alte trebuințe ale fetei. De-aici încolo e fetiță mare şi are nevoie de tot mai multe lucruri. Nu ştiu, acasă ai dumneata ceva avere? Ion Muja se zăpăcise puțin.:

— Avem oleacă. Vom face însă tot ce putem pentru ca Ana să

aibă cele trebuincioase.

— Banul se face mai greu la țară, ştiu eu. De aceea m-am gândit ca pe Ana, cum e cea mai bună elevă din clasa ei, s-o numim monitoare, să le supravegheze şi să le ajute la învățat pe elevele din clasele inferioare, în felul acesta ar putea avea un câştig. Dar nu-mi prea vine să-i fac o astfel de propunere: e prea mândră şi poate aş supăra-o cu propunerea mea.

— Nu cred să fie mândră. Dacă spuneți că nu se prea amestecă între celelalte, eu nu cred că o face din mândrie. Îi place să citească mereu, să învețe tot felul de lucruri. Ori se poartă aşa fiindcă se simte ea că-i mai săracă, mai fără ajutor decât altele... Gândiți-vă, doamnă directoare, că în jurul ei sunt aproape numai copile din case de domni, de intelectuali, cum se zice. Poate e prea sfioasă, poate că se teme...

— Nu! Eu şi părintele-catihet am ajuns la concluzia că e mândră. Nu spun închipuită, vanitoasa, ci ceva mai rău: e orgolioasă, plină de trufie. Uneori le aruncă elevelor, colegelor ei, asemenea priviri disprețuitoare de parc-ar fi sclavele ei, de parc-ar voi să le poruncească.

— Nu se poate, doamnă directoare, cred că vă înşălați, răspunse tulburat Ion Muja.

— La început credeam şi eu că mă-nşel. Fata– nu v-am spus-o dumneavoastră, părinților, niciodată–începuse foarte prost clasa întâi, şi la purtare şi la învățătură. Se purta cu copilele ca un fel de stăpână: voia să asculte toată lumea de ea, şi nu se sfia să le zgârie şi să le tragă de păr, dacă n-o ascultau sau dacă i se părea– auzi dumneata? numai dacă i se părea! — că râd de ea. Şi nu lua cartea în mână cu zilele. Nu v-am avizat pe părinți fiindcă, după nici două luni de la o convorbire pe care am avut-o noi două, între patru ochi şi patru urechi, Ana a început să se schimbe, şi până la sfârşitul anului a ajuns prima în clasă, în clasa a doua şi a treia am crezut că fata şi-a tras pe samă şi că purtarea de la început s-a datorat mai mult unei nepotriviri între educația primită în şcoala sătească şi normele educației din liceu. Dar din clasa a patra începând îmi pare că descopăr la ea mereu o sete de dominare; din această sete de dominare cred eu că se trage şi zelul ei la învățătură. Părintele-catihet crede de asemenea că Ana numai din mândrie trăieşte aşa de izolată de celelalte fete.

— O să vedeți ca vă înşălați. Propuneți-i ceea ce mi-ați spus mie, şi sunt sigur că va primi, zise Ion Muja, care nu prea băga de

samă ce-i înşiră directoarea, fiind mereu cu gândul la locul acela de monitoare, în spaima primă a căderii lui de la putere se temea că, lipsit cum era de slujbă, nu va mai putea să adune banii necesari fetei în timpul anului.

— îi voi face propunerea la toamnă. De altfel, țin să-ți spun că eu nu consider drept o slăbiciune mândria Anei. Mândria e necesară în viață. E necesară mai ales pentru o fată singură, cum e Ana. E arma ei cea mai puternică.

Scriindu-le părinților ei că se simte bine la conacul familiei Frunzescu şi că îşi petrece minunat vacanța, Ana spunea adevărul: era întâia ei vacanță de liceana, întâia ei vacanță de domnişoară. Era ceea ce nu-şi putuse închipui, deşi, de doi ani cel puțin, dorea arzător să trăiască într-un mediu cu desăvârşrie nou, unde să nu o cunoască nimeni, unde să găsească tot ceea ce i-ar face plăcere, unde şi gândurile şi simțurile să i se desfăteze într-o continuă mângâiere. A năzuit, a luptat, a suferit, dar iată că şi-a ajuns ținta!

Aşadar, cu voință hotărâtă, cu stăruință, se poate câştiga orice în viață!

De-acum, s-a isprăvit! Nu va mai petrece vacanțele de vară în pivnița aceea unde locuiau părinții ei şi de care se îngrozea tot mai mult pe măsură ce trecea vremea, pe măsură ce creştea. Nu! şi dacă n-ar fi reuşit să plece în această vilegiatură, tot nu s-ar mai fi întors în temnița aceea pe timpul vacanței. Ce-ar fi făcut? Nu ştia, însă acolo hotărât nu s-ar mai fi dus!

Dar reuşise şi era convinsă că, de-aici înainte, orice ar încerca în viață, va reuşi, în fiecare vacanță de vară îşi va găsi o colegă în familia căreia să-şi facă vilegiatura. Când se pusese cu străşnicie pe învățat, când părăsise purtările sale urâte, Ana Muja nu urmărise, la început, decât o singură țintă: să se impună fetelor. Şi nu vedea decât aceste două căi prin care se putea impune: o purtare exemplară şi un mare spor la învățătură. Numai aşa voi reuşi să şterg distanța dintre ele şi mine. Dar după ce realiză ceea ce urmărise, simți că mai sunt multe alte deosebiri între ea şi celelalte eleve, deosebiri care o vor ține mereu în izolare, în clasa întâi şi în clasa a doua nu înțelegea ce-i mai lipseşte pentru a fi în rând cu celelalte, dar în clasa a treia, la cincisprezece ani, pricepu: ea nu avusese parte, în copilărie, de educația pe care o primiseră colegele ei direct din ambianța familială, educația atitudinilor, a manierelor, a relațiilor dintre oameni. Din turnul

hărniciei şi al veghei continue în care se izolase, ea urmărea atentă toate manifestările colegelor, şi descoperi gesturi, nuanțe în purtare, în cuvinte, în felul de a râde, de a dansa, în jocuri... Aproape toate vorbeau mai plăcut, mai cântător sau mai delicat decât ea; erau stăpâne pe vocile lor mai mult decât ea; se supărau ori se mâniau într-o formă mai distinsă; se bucurau şi-şi manifestau bucuria mai discret decât ea; erau în toate mai plăcute, mai delicate, mai dulci, parcă mai rafinate decât ea. Se simți bolnavă, când făcu mai întâi constatările acestea. Cu instinctul ei feminin simți însă că autocompătimirea nu ar ajuta-o la nimic, ci că trebuie, în noul mediu în care intrase, să fie tot atât de liberă, de naturală, de acasă ca oricare din colegele ei.

Se puse deci din nou pe învățat, observând de-aproape purtarea lor, cuvintele, privirile, zâmbetele, atitudinile, întregul lor fel de a fi. Al lor şi al profesoarelor ba chiar şi al oaspeților care veneau, la ceasuri anumite, să le viziteze pe elevele interne.

Din această intenție începu şi prietenia ei cu câteva fete. Simțea nevoia să le studieze cu atenție, să le cunoască în amănunt, şi nu numai pe ele, ci şi casele lor, familiile lor, obiceiurile şi tot ce ținea de lumea nouă în care trebuia sa trăiască şi ea. Şi tot ce învăța într-o zi, sară încerca să-şi treacă prin conştiință, să-şi fixeze parcă definitiv, nu numai în memorie, dar şi în sânge.

Şi vârsta sa, şi inteligența, şi mai ales sănătosul instinct cu care venise din sat, îi descoperiră, nu peste mult, că tot ce putea învăța, din lumea în care voia să trăiască, prin intermediul colegelor ei, mai mari sau mai mici, nu era decât prea puțin; că, rămasă numai la aceste cunoştințe, va fi veşnic în inferioritate față de fetele aparținând clasei sociale superioare.

Atunci începu să le încânte cu spiritul ei strălucitor pe câteva fete, să le câştige prietenia şi, uneori, admirația, şi să fie invitată în familiile lor. Datorită acestor invitații în familiile colegelor sale, Ana avu prilejul sa observe purtarea şi atitudinile tuturor celor din casele în care întră, şi adeseori nu numai pe cele ale membrilor unei familii, de la copil până la bunic, ci şi pe cele ale oaspeților acestora. De la felul cum se face o prezentare până la felul de a fi servit şi de a te servi la masă; de la convorbirea din salon până la cea îngăduită la masă; de la croiul rochiilor de stradă la cel al rochiilor de vizită, sau de gală–nimic nu scăpă spiritului de observație al Anei. De la o invitație la alta devenea tot mai sigură de sine, tot mai liberă în mişcări, tot mai firească în

atitudini. Ea îşi dădea sama că asimila cu nesaț toate aceste cunoştințe noi, care i se păreau neasemănat mai plăcute, ba chiar mai importante pentru ea decât cele învățate din cărți. Ce nu observară ochii ei ageri şi iscoditori cu prilejurile acestor vizite? Văzu luxul şi risipa, văzu lipsa şi restrângerile ei; văzu şi ordine naturală, şi ordine severă, impusă, dar şi lipsa oricărei ordini; văzu şi bunăvoința naturală şi bunăvoința falsă, stilată; văzu şi sinceritate şi fariseism; şi priviri cinstite, şi priviri necinstite; şi oameni care mâncau cu mare zgomot la masă, dar şi oameni pe care nu-i auzeai când mâncau, de parcă s-ar fi servit cu aer, nu cu bucate; cunoscu şi bătrâni cocheți, şi tineri bădărani, şi femei şi fete vopsite, cu sprâncene încondeiate; auzi şi conversații cu subiecte superioare, dar şi conversații cu subiecte de rând; ascultă tirade strălucite în apărarea unei opinii, dar şi argumentări bondoace; văzu societatea, în care vroia să între şi ea, aşa cum se prezenta şi cum adesea era în realitate. Şi — ciudat! — cu cât mergea mai des în societate, cu atât simțea mai mult că locul ei era, de la început, în această societate, nu la şcoală, că tot ce învăța aici era mult mai important pentru ea decât lecțiile din clasă ale profesoarelor. Ajunsese să creadă că o fată de la țară, pentru a ajunge o doamnă adevărată, nu avea nevoie de nicio altă învățătură decât de aceea pe care o putea căpăta în societate.

Noua experiență i se păru atât de bogată, atât de complexă, încât, la început, se gândi că-i vor trebui ani şi ani până va reuşi să se familiarizeze cu toate, să le cunoască, să-i între în sânge.

Dar instinctul ei viguros de orientare şi vârsta care o ridicase din copilărie îi ajutară să se simtă acasă, în noul mediu, cu mult mai repede decât crezuse, în scurtă vreme ajunse să poată critica, după toate regulele bunei-purtări, pe cutare femeie, pe cutare fată sau pe cutare bărbat.

Şi cu cât se simțea mai sigură de ea în noul mediu, cu atât i se părea că în fața ei scad în importanță şi bărbații şi femeile la care mai înainte se uita ca la nişte fenomene. Şi începură să scadă în importanță şi profesoarele, ba chiar şi directoarea, în schimb se simțea pe sine crescută în puteri şi în vrednicie.

O mândrie cu totul nouă simți când, la un prânz în familia unei colege, un bărbat tânăr, când îi fu prezentată, îi sărută mâna.

Gazda, o cucoană măruntică, se ofensă:

— Ce te-a apucat, vere? E o gâsculiță încă! E numai în clasa a

şasea de liceu!

— Se poate?! Totuşi e o domnişoară! N-aş fi crezut! ş-apoi, parcă n-aveai obiceiul să inviți la masă eleve de liceu.

— Ce era să fac? Verişoară-ta moare după ea. Nu ştiu cu ce-a fermecat-o.

— Hm! Mi se pare că are cu ce! O să ajungă un exemplar de femeie superb!

Ana nu auzise aceste cuvinte, dar nici nu era nevoie să le audă pentru a-şi da sama de impresia pe care o făcea asupra bărbaților, îi era de ajuns să le prindă privirile sau numai să le simtă. Căci îşi dădu sama că privirile bărbaților pot fi nu numai văzute, dar şi simțite, în ceafă, pe grumaji. Senzațiile noi pe care le cunoscu subt privirile bărbaților tineri, ale studenților, ale elevilor de liceu chiar, constituiră o mare încântare pentru ea. Instinctiv pricepu că valoarea ei adevărată va fi stabilită de bărbați, nu de femei, şi că în încântarea pe care le-o va produce bărbaților va sta adevărata ei putere, ca şi bucuria, ca şi fericirea ei.

Încă nu-şi putea da sama ce este această nouă senzație, dar ştia de pe acum că subt călăuzirea ei se vor desfăşura cărările vieții sale. Se trezise în ea, subt privirile tinerilor, parcă un nou instinct, ca sa o ajute, mai mult decât inteligența, să învețe cu uşurință tot ce voia să cunoască din mediul acela nou. Ba, ceva şi mai ciudat: I se părea, de la o vreme, că nici nu caută societatea pentru a se aclimatiza în noul mediu, ci pentru a simți acele priviri ațintite asupra sa, că de senzația pe care i-o produceau depindea întreaga uşurință cu care ajunsese să se poarte în cele mai bune familii din oraş. Îşi simțea parcă toată ființa îndulcită, înflorită, şi, într-o lumină nouă, îşi dădu sama că marea importanță care i se acordă nu avea în vedere faptul că era prima pe clasă, ci că era una dintre... domnişoarele cele mai frumoase din oraş.

După această descoperire, începu să-i trebuiască mai multă vreme pentru toaletă, când era invitată în vreo familie. Stăruia mai mult în fața oglinzii, şi avea nevoie de multă viclenie şi vigilență ca să nu fie surprinsă de colege că are asemenea preocupări.

Nu-şi putea da sama dacă din dorința de a plăcea mai mult sau pur şi simplu din instinct începu să aibă atitudini despre care auzise, văzându-le, că sunt atitudini de femeie cochetă. Nu

pricepea cuvântul, dar înțelegea că ceea ce simțea nu era decât dorința de-a atrage atenția asupra frumuseții sale. Simțea o mare bucurie văzând că place pentru însăşi ființa sa. Prin atitudinile de cochetărie nevinovată, cu acest unic scop, de a se face mai frumoasă şi de a plăcea, simțea nedesluşit că îşi adună arme de luptă pentru mai târziu.

De altfel, Ana era, la şaptesprezece ani, dezvoltată fizic ca alta la douăzeci. Ar fi fost mai la locul ei între fetele din clasa a opta. Semăna cu mamă-sa, care se măritase la vârsta de şaptesprezece ani. Era plinuță, cu forme destul de rotunjite pentru statura ei înaltă, îşi purta trupul drept, ca un steag, şi capul şi-l azvârlea puțin, în mers, pe spate. Avea părul negru, împletit în cozi groase, şi ochii mari, verzi, lungăreți, încadrați în sprâncene stufoase, negre. Cu pielița obrazului subțire, albă, imaculată, era fragedă ca o fragă proaspătă. Avea o voce clară, catifelată, legănătoare — glasul Vetei, cu care mamă-sa scosese din minți sumedenie de flăcăi. Umbletu-i era uşor, unduit, părea că mai mult pluteşte decât merge pe pământ. Erau comorile tinereții ei, pe care nu le cunoscuse înainte de a simți farmecul privirilor admirative ale bărbaților.

Elevii de liceu, studenții de la universitate şi chiar bărbații tineri aveau cu toții acest bun obicei de-a nu cerceta mai îndeaproape cine este şi de unde vine. Aproape toți se mulțumeau să ştie că-i elevă, bursieră şi prima în clasa ei. Cei mai curioşi, de care Ana se silea să scape repede, nu putură afla de la ea nimic asupra trecutului, decât că tatăl său era… funcționar la o bancă. Aici în oraş, într-altă parte? Nu puteau da lămuriri nici prietenele ei care o invitau în familiile lor, căci nici ele nu ştiau mai mult decât le spusese Ana. Se mira ea însăşi cât de uşor şi fără nicio urmă de bănuială putea să evite întrebările celor care voiau să ştie mai multe despre ea.

De altfel, aceştia erau puțini; de obicei bărbați mai vârstnici, mai ursuzi, bărbați nesuferiți prin instinct de femeile tinere şi frumoase, oameni sâcâitori, care veneau în societate împreună cu toate tabieturile şi ticurile lor. Ceilalți erau bucuroşi să fie în preajma ei, să poată vorbi cu ea.

VI

Ana se trezi astfel la vârsta înfloririi, când se desfac bobocii gingăşiei, ai frăgezimii. Admira şi se lăsa admirată fără nicio

umbră de gând rău. Nu era decât un fenomen natural, pur în însăşi esenţa lui: un suflet şi un trup la începutul vieţii, în cap de primăvară.

Aşa intră în vilegiatura oferită de familia judecătorului Frunzescu. În familie se povestea că pe um strămoş l-ar fi chemat Frunzetti, că ar fi fost de origină italian, ori grec, ori aşa ceva, dar că unul din antecesori şi-ar fi schimbat numele în Frunzescu. Nu putea să nu recunoască îi era foarte îndatorată familiei Frunzescu pentru că o invitase să-şi petreacă vacanţa mare împreună cu ei. Rada era prietena ei cea mai bună, iar părinţii Radei erau cei mai simpatici părinţi din câţi cunoscuse ca invitată în familiile colegelor.

Dar mai era un motiv, şi acesta era poate cel mai important: Rada avea un frate, student la politehnică, în anul al treilea, îl cunoscuse la Crăciun, în familie, şi Rada-i spusese că toată vacanţa de vara, Tean, fratele ei, va fi mereu cu ele, şi la conac, şi la mare.

În timpul cursurilor, îi spusese Rada, fratele ei locuia la Bucureşti, la o mătuşă, o soră a mamei sale, Ana Scarlat, văduvă de general, femeie tânără încă şi foarte bogată, care avea un singur fiu, ataşat militar într-o legaţie din străinătate.

În tovărăşia doamnei Frunzescu şi a Radei, Ana făcu prima ei călătorie mai lungă cu trenul. Deşi, ca să nu se facă de râs, se silea să nu-şi deie pe faţă simţămintele proaspete care o copleşeau, nu-şi putea ascunde neliniştea, înfrigurarea şi nici nu-şi putea înfrâna pornirea de a privi mereu pe geam la peisajele noi ale regiunilor necunoscute prin care treceau.

Dar însoţitoarele sale erau atât de mult prinse de proiectele pe care le făceau pentru timpul pe care urmau să-l petreacă la conac şi la mare, încât nu băgară de samă agitaţia Anei. Ei nu-i mai putea ieşi din minte distanţa: douăsprezece ceasuri cu acceleratul! şi într-o asemenea durată va vedea mereu ţinuturi noi, râuri şi şesuri, păduri şi munţi, oraşe şi sate. Şi toate erau în ţara ei, în România.

Părea că nu se poate dumiri, că nu-i vine să creadă. Cea mai lungă distanţă făcută de ea cu trenul, fusese de un ceas şi jumătate, cu personalul, în clasa a treia, învăţând la geografie, nu se gândise niciodată să-şi închipuie dimensiunile reale, depărtările, spaţiul ţării. Şi acum, dintr-odată, ţara se-ntindea în faţa ei. Era o ţară mare? I se părea imensă! şi ceea ce o umilea

mai mult era că, deşi cunoştea, din carte şi de pe hartă, România din fir în păr, cu râuri, cu munți, cu oraşe, cu județe, cu mine, cu principalele linii de căi ferate, privind pe geam nu-şi dădea sama unde se află şi în ce direcție aleargă trenul. Ar fi dorit să aibă harta țării la îndemână, să o deschidă, să desluşească direcția, drumurile, regiunile prin care trecea. Ce ruşine, cu şase clase de liceu făcute, să nu ştie unde se află, să nu recunoască râul pe podul căruia trece chiar acum trenul, să nu ştie ce oraş mare este acela care se iveşte în zare! Dar îşi dădu sama, c-un fel de umilință, că chiar dac-ar fi avut harta la-ndemână, nu ar fi deschis-o. I-ar fi fost ruşine să se arate ea, prima elevă din clasă, atât de neştiutoare a drumului şi locurilor prin care treceau. Din acest motiv nici nu cuteză s-o întrebe pe doamna Frunzescu sau pe Rada, ci continuă să-şi furişeze privirea prin geam până ce se convinse că nici mama şi nici fata nu-i au grija, ci că discută cu aprindere organizările pe care le vor face la conac. Atunci îşi adânci privirile, fără nicio teamă, în lumina de dincolo de fereastra compartimentului.

Ce ținuturi încântătoare se roteau domol în depărtări, ce lanuri bogate fugeau amețitor în urma trenului, ce aromă îmbătătoare de grâne coapte venea prin geamul deschis! Ochii ei verzi scăpărau de plăcere, nările-i fine palpitau. Părea că s-a trezit în ea mumă-sa, Veta, din vremea fetiei, când ieşea, strălucitoare, la secere şi la bucurie, la soare şi la cântec, cu alte fete lucrătoare alăturea!

Fără să-şi deie sama, începu să murmure un cântec, nu unul din cele învățate în liceu, ci unul auzit şi învățat de la mamă-sa, în primii ani ai copilăriei.

Deschise şi al doilea geam, de lângă ea, îşi scoase capul în mireasma răcoroasă de-afară, şi murmură mai departe cântecul. Părea că întră în ea valuri de viață nouă, şi îşi simți sufletul profund emoționat. Nu-şi putea da sama de ce, dar i-ar fi plăcut să fie acolo, între lanurile de grâu în pârg, lângă porumbul de-un verde întunecat, lângă căpițele acelea de fân. Părea că acolo s-ar fi simțit mai acasă, mai în siguranță decât la liceu, decât aici în tren sau decât la conacul spre care mergea. Regiunile nu-i erau cunoscute, dar unele semănau cu cele din satul ei natal! Murmura o doină adusă de-acasă; mireasma câmpului o îmbăta; valuri uşoare, de căldură dulce îi băteau inima. Ce frumoasă e natura, ce frumoasă e țara! şi toată țara asta e acum a noastră. Cât e de mare şi cât e de bogată! Se mustră în sine că nu s-a

gândit niciodată la lucrul acesta, pe când învăța la geografie sau la istorie. Ce rost mai poate avea învățatul acela din carte? Iată, ei i se părea că abia acum începe să ia mai întâi contact cu țara, să o cunoască, să o iubească. Datele, cifrele, numele reci–ce rost au dacă nu sunt însuflețite de sentimente? întră reci în memorie şi nu-s de nici-un folos; de aceea, de la o vreme, le şi uiți, ca şi când nu le-ai fi ştiut niciodată. Rămase îndelung la fereastră, cu capul scos prin geamul deschis, în zări clipeau uneori brâiele de argint ale râurilor. Lunci întinse erau pline de căpițe de fân sau de brazde care se uscau subt adierea soarelui înalt. Pătrundea până la ea mirosul amețitor al finului nou, al ierbii celite. Femei şi bărbați, în depărtări, siluete uşoare şi albe, lucrau la fân. Tot pierzându-se în frumusețea şi armonia naturii, păru a-şi uita cu totul şi unde se află, şi cine este. Internatul, anii de şcoală la oraş, păreau că s-au retras undeva departe, în neguri. Poate că nici n-a fost ea şi nu este ea eleva care a străbătut clasele de liceu. Aceea, după cum o întrezăreşte uneori acum, e o domnişoară cam ciudată, pretențioasă, nefirească, iar ea, aceea de-atunci, pare că se contopeşte cu ceea ce vedea.

Nu-şi dădu sama câtă vreme rămase la geam. Balaurul cel negru se unduia şi se răsucea mereu pe alunecuşul lui de fier, şi duduia ca un vifor surd. Trecu prin câteva tunele, şi Ana se ruşina că nu ştia ce tunele-s acelea şi unde se află. Personajele, locurile se schimbau necontenit.

Mama şi fata îşi terminară, în sfârşit, poveştile, şi doamna Frunzescu zise:

— Aibi grijă, Ano, să nu-ți între-n vrun grăunte de funingine în ochi. E cea mai usturătoare durere, şi grăuntele acela cu greu se poate scoate. Odată, două ceasuri m-am chinuit, ajutată de toată lumea din compartiment, până am reuşit să scot un astfel de firicel negru. Şi ochiul mi-a rămas roşu o săptămână.

Rada îşi scoase şi ea capul pe geam, dar după o scurtă rotire a privirii, părându-i-se că nu vede nimic interesant, se aşeză iarăşi pe banchetă, în fața mamei sale. Ele nu-şi întorceau capul spre geam decât atunci când trenul lor trecea cu vuiet, fără să se oprească, pe lângă câte o gară mică; părea că nu le interesează nimic din ceea ce exista dincolo de pereții compartimentului.

— Ce gară a fost asta, mamă?

— Habar n-am!

— Dar oraşul care a rămas în dreapta?

— N-am idee!

Şi iarăşi se întorceau la sporovăială lor despre aranjamentele pe care le vor face la conac în vara aceasta. Din asemenea schimburi de cuvinte Ana înțelese că nici Rada, nici maică-sa nu se orientau mai bine decât ea. Puncte de orientare erau numai gările în care trenul se oprea şi ale căror nume le puteau citi. Chiar şi în aceste situații doamna Frunzescu spunea uneori prăpăstii, de care, câteodată, nu se mira nici Rada, dovadă că nici ea nu ştia mai mult. Alteori, doamna Frunzescu părea o virtuoză a confuziilor: în gura ei, Mureşul devenea Olt, şi Oltul Mureş, Someşul Târnave, iar Târnavele Someş. Ceea ce o uimea mai mult pe Ana nu era lipsa aceasta de cunoştințe şi de orientare geografică, deşi gazdele ei se lăudau că au făcut de foarte multe ori drumul acesta lung: neştiința lor o scuza într-o oarecare măsură pe a ei; ceea ce o mira era nepăsarea cu care, şi mama şi fata, îşi dezvăluiau sărăcia cunoştințelor. Ele nu se simțeau umilite că nu ştiu prin ce regiune trec, ce râu, ce oraş sau ce munți se văd în zare. Doamna Frunzescu cunoştea doar două-trei stații, noduri de căi ferate, şi atât. Pe ele nu le interesa frumusețea țării, natura însăşi. Atunci de ce se duceau să se izoleze într-un conac la țară, în mijlocul câmpului?

Unda unui uşor sentiment de înstrăinare față de ele îi trecu prin suflet. Simțea instinctiv că Rada şi mama ei sunt dintr-un alt aluat decât ea. În răstimpul de când le vizita, niciodată, până acum, nu-şi dăduse sama de această deosebire dintre ea şi ele.

Pe câtă vreme mama şi fata rămâneau nepăsătoare la frumusețile naturii şi nu se sinchiseau de lipsa lor de cunoştințe–ca şi când ar fi fost un lucru de la sine înțeles că nu erau datoare să cunoască regiunile şi oraşele prin care treceau–Ana se ruşina de neştiința ei.

De-aceea fu foarte recunoscătoare unui domn tânăr şi voinic, care, după ce trenul plecă dintr-o gară, întră în compartimentul lor, ținând de mână un băiat de vreo doisprezece ani, elev de liceu. Cei doi se aşezară la unul din geamurile deschise, şi tatăl începu să-i dea copilului lămuriri despre toate regiunile prin care treceau, despre gări, despre oraşe, despre râuri.

Răspunsurile tatălui la întrebările băiatului îi ajutară Anei sa se orienteze în spațiu. Ea îşi închipui din memorie harta României, căută cu gândul, pe hartă, locurile şi râurile pomenite de călător, şi, reuşind să stabilească cele patru puncte cardinale,

în mintea sa începu să se facă lumină. Părea că se deschide o cărare, că întunerecul rămâne de-o parte şi de alta, şi reuşi să identifice, pe harta din închipuire, linia căii ferate principale pe care gonea acceleratul şi localităţile prin care treceau sau prin care urmau să treacă.

În chipul acesta începu să se poată orienta, şi simţi o caldă satisfacţie. Cu cât se lămurea mai bine pe unde trecea, cu atât simţea cum creşte ea însăşi în importanţă. Uneori arunca, cu coada ochiului, o privire de desconsiderare spre doamna şi spre domnişoara Frunzescu, care nici nu bănuiau ce progrese făcuse ea.

Odată cu înnoptarea, geamurile fură închise, şi Ana se aşeză lângă prietena ea. I se părea că vine de foarte departe.

— Eşti obosită–zise doamna Frunzescu. Ai stat prea mult la geam. Numai de n-ai fi răcit…

— Nu! Vă rog să n-aveţi nici-o grijă. Nu-s obosită. Mai degrabă aş putea spune că-mi pare rău că s-a întunecat prea devreme.

Doamna Frunzescu o privi în treacăt; era vădit ca nu înţelegea ce spusese Ana. Ea coborâ din reţeaua de bagaje o valiza şi începu să scoată pacheţele înfăşurate în hârtie albă, aşezâdu-le pe şervetul mare întins pe banchetă.

— Dacă nu eşti obosită, eşti desigur flămândă–zise doamna Frunzescu. De altfel, Rada şi cu mine am flămânzit. Trebuie să ştii că noi n-am stat degeaba câtă vreme ai privit pe geam. Spun numai în treacăt: iubirea asta de natură mi se pare că-i o dovadă de talent şi de înclinări poetice. Eu şi cu Rada suntem mai practice. Noi am aranjat toate încăperile conacului, aşa că, ajungând acolo, nu avem decât să punem fiecare lucru la locul pe care i l-am fixat de pe-acum.

— Şi camera ta e aranjată gata! — zise Rada. E vecină cu a mea. Întocmai cum mi-am închipuit şi cum mi-am dorit.

— Cred că nu ţi-a fost prea greu să-ţi împlineşti dorinţa. Doamna Frunzescu se bucură ori de câte ori îţi poate face o plăcere.

— De data asta n-a fost tocmai uşor–zise doamna Frunzescu. Nu avem, deşi casa e mare, decât două camere de locuit, la etaj, care să comunice între ele şi să fie şi cu geamurile spre grădină. Până anul acesta, au fost rezervate mereu pentru Jean şi pentru văru-său, Scarlat, care în fiecare vară venea cel puţin o lună la noi. E numai cu trei ani mai în vârstă ca Jean, şi până acum doi

ani, de mic copil, a fost necontenit la noi, verile. Anul ăsta mamă-sa m-a înştiinţat că nu e sigură venirea lui în ţară, că poate nu i se va da concediu. Ei, dar chiar de va veni, şi el şi Jean sunt bărbaţi de-acuma, vor putea sta şi în alte camere, întâietatea o are totdeauna tinereţea.

Măncând friptură rece de pui, ascultând-o pe doamna Frunzescu vorbind despre conac şi despre o sumedenie de rudenii care făceau acolo scurte vizite; punând întrebări Radei; ascultând întrebările pe care i le punea mereu tatălui său puiul de licean, mândru de chipiul pe care şi-l punea mereu în cap, ca şi de numărul de ordine cusut pe mâneca stângă, la care îşi arunca din când ochii,

Încet-încet, Ana se trezi la realitatea dintre cei patru păreţi ai compartimentului. Şi îşi dădu sama că, de când plecaseră, a fost foarte puţin atentă faţă de gazda sa. Încercă acum s-o aducă în centrul conversaţiei dintre ele trei şi o rugă să le vorbească despre conac. Doamna Frunzescu începu, plină de importanţa cunoştinţelor ei în acest domeniu, să povestească istoria clădirii conacului la care mergeau, poveste pe care şi Rada o cunoştea numai fragmentar.

Conacul, cu moşia ce le mai rămăsese după expropriere, era zestre a doamnei Frunzescu. Îl ridicase moşul său, unul Manicatide, însurat cu o fată de boier de neam bun. Înainte, pe acel loc fusese un han la drumul mare, ţinut ani îndelungaţi tot de negustori din neamul Manicatide, până la cel din urmă, care cumpărase de la un vel-spătar moşia de alături şi reuşise să se-nsoare cu fata boierului.

Străbuna aceea ceruse ca hanul să fie dărâmat de pe moşie, şi hangiul nu avusese încotro, cu toate că el ar fi ţinut şi mai departe hanul, pentru că din venitul hanului ajunsese el boier. Dar femeia nici nu voise să audă. Un an n-a vrut să se mişte din casa părintească de la Bucureşti, până ce bărbatu-său n-a şters urma trecutului, dărâmând vechiul han, şi până nu a clădit, cu meşteri buni şi după modelul unui vestit conac boieresc, locuinţa de-acum. Străbuna aceea i-a făcut şi alte ponturi grecului. După vreo cincisprezece ani, l-a lăsat cu trei copii şi a cerut despărţenie. N-a mai aşteptat nici despărţenia, ci a fugit în ţări străine cu un văr al ei de-al doilea. Dar după moartea grecului–că fusese cu treizeci de ani mai bătrân ca ea, la cununie–femeia a venit la copii şi la moşie şi s-a adeverit o foarte pricepută şi

energică administratoare şi o foarte iubitoare mama. Ea a ridicat mai toate clădirile din curtea conacului, şi a mai cumpărat pământ, înnădindu-l la vechiul trup al moşiei.

Reparații radicale i-a făcut tatăl doamnei Frunzescu, după răscoalele țărăneşti din 1907, când nu scăpase nici el de foc. Atunci au fost clădite din nou şi grajdurile, care fuseseră dărâmate, şi hambarele şi alte acareturi.

— Dacă ar fi ştiut că vine exproprierea, nu cheltuia tata nimic– îşi sfârşi doamna Frunzescu povestirea. Acareturile sunt prea multe şi prea mari pentru pământul care ne-a mai rămas. Şi lucrurile care stau pustii, care nu sunt folosite, se strică mai repede decât cele întrebuințate. De altfel, suntem pe cale să scăpăm de pământ, să rămânem numai cu casa şi cu parcul. Ni-l cer mereu țăranii. Vrea să-l cumpere obştea satului. Pentru că, ştiți, fetelor, un lucru: țăranii ăştia nu se satură de pământ decât când îi astupă pământul. Deşi nu ne-a mai rămas din moşie decât un petec, se uită la noi cu duşmănie, ca şi când n-am avea dreptul nici la atât.

Cuvintele din urmă le rosti cu răutate, cu buzele subțiate, ceea ce o miră foarte mult pe Ana.

Puiul de licean adormise cu capul pe genunchii tatălui său, care, deşi părea că nu ascultă povestirea doamnei Frunzescu, întră deodată în vorbă.

— Vă rog să mă iertați, doamnă–zise el. Aş avea ceva de adăogat la observația dumneavoastră că țăranii nu se satură niciodată de pământ. Nu e nici ură la mijloc, nici duşmănie. E o nevoie crudă: țăranii, într-adevăr, nu au pământul care le trebuie.

— Aş, nu e ură, nu e duşmănie! Dar oare ați uitat de 1907?

— Atunci a fost altceva, a fost o răscoală. Dar în urma ei a rămas deschisă, în văzul tuturor, rana adâncă a țărănimii: lipsa de pământ.

— Dacă n-au nici acum destul, când ne-au luat aproape tot ce-am avut, când vor mai putea fi mulțumiți?

— Bu unt inspector agronom, doamnă, şi sunt perfect informat. Cel puțin asupra regiunilor unde înțeleg că e şi conacul dumneavoastră.

— Dar acolo nu li s-a dat pământ?

— S-a dat, ca pretutindeni, dar nu-i de-ajuns. Două-trei hectare sunt prea puține pentru a întemeia o gospodărie. Şi, în opt ani, nici astea n-au mai rămas întregi: s-au împărțit între copii.

Fărâmițarea asta continuă a proprietății o să ne ducă la o cumplită sărăcie. Pământ aproape că nu mai este de unde să li se deie.

— Ba se vede că mai este! Iată, noi, de răul lor, va trebui să le vindem şi ce mai avem. Eu aş mai răbda, nu m-aş grăbi, dar bărbatul meu nu mai poate suferi ostilitatea țăranilor şi pagubele ce ni le fac în fiecare an. Dac-ar fi după mine, eu i-aş lăsa să aştepte până li s-ar strepezii dinții.

Ana tresări uimită: încă nu o auzise pe doamna Frunzescu pronunțând asemenea cuvinte. Era ceva străin în ea, ceva ce nu cunoscuse până acum; şi vocea aceea înțepată, atitudinea aceea duşmănoasă cu care vorbise despre țărani…

Nu era numai uimită, ci se simțea de-a dreptul jignită. Pentru întâia oară, după o lungă bucată de vreme, îi veniră în minte părinții săi. Adevărat că acuma erau orăşeni, dar ei veniseră dintr-un sat, dintr-o veche casă țărănească, dintre oameni asemenea acelora despre care vorbise cu atâta ură cucoana asta care se pretinde delicată.

Instinctiv aruncă o privire de prietenie şi de recunoştință către domnul cel străin, care răspunse:

— Nu cred să mă înşel afirmând că ostilitatea de care vorbiți nu este altceva–ca pretutindeni de altfel– decât expresia nemulțumirii țăranului că nu are pământul care-i trebuie. Aşa cum am făcut noi reforma agrară, doamnă, nu a adus la rezultatul aşteptat. Nu am rezolvat mai nimic până acum, şi dacă nu se vor lua măsuri…

— Nu! Un rezultat a avut! A distrus o mulțime de familii şi a redus exportul. De-acuma, treaba Statului ce încercări va mai face. Pe noi nu ne mai interesează.

Trenul luneca în noapte, şi în compartiment se făcu linişte. Liceanul dormea adânc. Tatăl său se uită la ceas, şi-l puse cu o mişcare repede în buzunar. Apoi îşi trezi cu glas domol copilul.

— Ajungem acasă, Nicule. Şezi binişor, să pot coborâ bagajele.

Elevul se frecă la ochi şi îşi strâmbă puțin gura de parcă ar fi fost gata să plângă. Dar văzând lumea străină din compartiment, şi mai ales pe cele două domnişoare, care se uitau la el surâzând, îşi reveni numaidecât şi începu să-şi aranjeze haina.

Trenul îşi încetini mersul şi se opri într-o stație. Inspectorul agricol le dori noapte-bună, copilul spuse sfios buna-sara, şi ieşiră.

— Ce idiot şi inspectorul ăsta! Vrea să facă din negru alb. Cică

ura ce ne-o nutresc țăranii nu e ură, ci o poruncă a instinctului lor de conservare. Haida de! Dar înainte de 1907 cum au trăit țăranii, pe marile moşii, fără să cunoască acest instinct? şi au trăit veacuri de-a rândul, şi au trăit mai bine ca acum! Atunci, când li se termina porumbul, dădeau fuga la conac. Acum crapă de foame. Nimeni nu mai are rezerve.

Cele două eleve tăcură. Pe Rada nu o interesase conversația şi nu o urmărise; iar inima Anei era strânsă, înciudată. De ce era atât de pornită doamna Frunzescu împotriva țăranilor? Nu avea avere destulă? Nu avea cu ce trăi? De ce n-ar lăsa şi pe alții să trăiască?

Ana nu înțelegea pornirea de vrăjmăşie ce se ridicase în ea față de mama Radei. Dar, instinctiv, simțea că e departe de ea. Şi se ridică de lângă Rada, se înfundă în colțul compartimentului de lângă fereastră şi închise ochii. Voia să le facă să creadă că i se făcuse dintr-odată somn şi că adormise îndată. Dar somnul nu-i veni decât târziu. Întâi adormiră Rada şi mamă-sa, după ce stinseră lumina şi nu mai rămase decât umbra uşoară, albastră, a becului de sus.

Ana se frământă multă vreme cu gândurile. Îşi dădea pentru prima oară sama de deosebirea dintre ea şi familia Frunzescu. Când intrase în liceu, nu avusese decât o singură dorință: să semene cât mai mult cu celelalte eleve, cu cele venite din clasa intelectualilor, din părinți domni. Să le semene şi să le întreacă. Şi după ce a ajuns întâia în clasă, dorise să învețe să se poarte ca oricare dintre colegele ei, nu numai în internat, ci şi în societatea pe care înainte n-o cunoscuse. Pământul făgăduinței era pentru ea să ajungă în rând cu colegele ei, să nu se mai întoarcă niciodată de unde plecase. De-aici pornise şi dorința ei de a nu se mai întoarce, în timpul vacanței, la locuința părintească, şi răceala ei față de părinți, răceală care mergea până la o brutală nesimțire.

Toate gândurile ei zvăpăiate de copilă se învârtiseră în jurul dorinței de-a ajunge o domnişoară adevărată, de a-şi pregăti o carieră care să o asigure că nu se va mai întoarce niciodată în sat, la sapă, la seceră, la fus, la război.

Şi iată că, în drumul acesta cu trenul, îi veniseră, pentru întâia oara, şi altfel de gânduri, care o chemau spre trecutul ei aşa de apropiat, şi care îi aduseră aminte şi de părinții ei. Avea senzația că abia în drumul acesta s-a smuls definitiv din copilărie şi că

gândeşte aşezat, serios. Şi-i părea că dintr-odată a-nceput să vadă lucrurile printr-o prismă nouă. Da, între ea şi cele două femei, care, iată, dormeau cu capetele căzute-n piept, era o deosebire fundamentală, una interioară, de simţire, de atitudine.

Cu ochii închişi, în semi întunericul din compartiment, în goana ce răsuna sac, în noapte, a trenului, Ana avu dintr-odată sentimentul că este superioară celor două, superioară prin chiar deosebirea constatată între ea şi ele. Dar ceva o oprea să-şi facă din acest sentiment o convingere, ca şi când, dacă ar fi ajuns la convingerea aceasta, ar fi trebuit să renunţe la întreg idealul ei de până acum şi să se întoarcă de pe drumul pe care înaintase cu atâta hotărâre. Nu, nu mă voi întoarce — îşi zise Ana. La urma urmelor, de ce nu aş înţălege atitudinea ostilă a doamnei Frunzescu faţă de ţărani, când din cauza lor şi-a pierdut partea cea mai mare din moşie? Nu e un sentiment firesc? Ba este! Argumentarea, deşi i se păru reuşită, nu o linişti. Dar, de la o vreme, obosită, plictisită, începu să asculte cadenţa trenului în noapte, şi adormi.

VII

Ana rămase nespus de mirată când, ajungând în gara de destinaţie, văzu câte bagaje se îngrămădeau în căruţa largă, oprită în spatele trăsurii ce urma să le ducă la conac. În compartiment, în reţele, nu fuseseră decât trei geamandane la plecare, celelalte fuseseră date la vagonul de bagaje. Ana nu ştiuse nimic de ele. Se mira şi se ruşina, gândindu-se că tot ce-şi luase ea la drum încăpuse într-un cufăr mijlociu. Ce vor fi adus în atâtea pachete şi geamandane?

Drumul până la conac ţinu un ceas, în trapul cailor. Era un drum de hotar, îngust, nisipos, care trecea printre lanuri de grâu şi de porumb. Trăsura, cu arcuri, înainta lin pe drumul nisipos, ridicând un nor de praf gros, pe care vântul, spre norocul călătoarelor, îl ducea departe, în stânga. Caii erau voinici şi grei, cai de povară, ca şi cei înhămaţi la căruţa cu bagaje.

— De la reformă nu mai ţinem cai de lux–zise doamna Frunzescu, adresându-se Anei, ca pentru o explicaţie. Nu ne mai rentează şi nici nu mai avem chef. Jean mai ţinea un cal de călărie anul trecut. Nici nu ştiu dacă-l mai are şi acum, adaogă ea, privind întrebător spre Rada.

— Calu-i aci, coniţă, unde să fie? răspunse omul de pe capră, în

locul Radei.

— N-am auzit, de la tata sau de la Jean, că l-ar fi vândut! răspunse şi fata.

— Cum să-l vândă, domnişoară?! Cine să-l vândă?! Păi, ce-ar face boierul cel tânăr fără el? E bine, sănătos, şi-l aşteaptă pe domnul Jean. De câte ori aude glas străin prin curte, necheează. Crede că i-a venit stăpânul. Vine azi şi dumnealui?

— Peste vreo săptămână, Petre. N-a isprăvit încă examenele, zise Rada.

— Să-l ajute Dumnezeu să vie sănătos! Calul ştiu că-l aşteaptă!

Ana fu din nou pătrunsă de farmecul naturii. Mireasma apropiată a lanurilor, a câmpului, îi trezea amintiri din copilărie. I se părea că merge acasă, închise ochii şi ascultă ca în vis conversația ce începu între doamna Frunzescu şi omul de pe capră.

— Grâul nostru este tot aşa de bun ca şi ăsta prin care trecem?

— Ba-i mai bun, coniță. De şapte ani n-am mai văzut aşa grâu bun! într-o săptămână trebuie să băgăm secerătorii.

— N-a căzut la ploile astea multe?

— Nu, coniță, că domnu' Manole a pus în primăvară de l-au păscut oile.

— Da' Manole ce mai face?

— Sănătos tun, coniță, şi, după felul lui, mereu călare pe toate drumurile moşiei. Da' acum o înconjură uşor, nu ca mai demult.

— Au mai făcut țăranii pagube în anul ăsta?

— Păi, cine-i dezvață pe ei de năravul cel rău? Au încercat, coniță, au încercat şi-n iest an. Da' domnu' Manole le-a prins de veste şi n-au putut face nimic. Iacă, o cositură în lunca Barnii, ca de două-trei cară de fân. Altceva nimic, decât că le-a mai închis domnu' Manole vitele de câteva ori, prinse-n trifoişte, şi i-a globit de i-a ars. Încolo, nici-o pagubă.

— Da' tot mai râvnesc să cumpere moşia?

— Păi, de râvnit, pân' la moarte! C-aşa-i omul: n-are niciodată pământ destul! Da' cine le-o mai vinde? Că ei ar vrea s-o aibă pe nimic, ca la reformă. Da' chiar s-o plătească cu galbeni grei, de-acuma n-o mai vindem. Aşa spune şi domnu' Manole.

Doamna Frunzescu se înveseli.

— I-auzi! Aşa ați hotărât voi?! Nu mai spune!

— Cum de nu! Ar fi mare păcat să se vândă! Aşa spune şi domnu' Manole. Moşia aduce, şi nu lunecă cum lunecă banii.

Apoi, conacul fără moşie nu mai plăteşte nimic! Să vedeți că sunt în jur vro două, care au rămas numai cu curtea şi grădina, şi au început să se dărâme! S-adăpostesc în ele cucuvăile.

— Dar ați deschis ferestrele? Ați aerisit bine camerele?

— Vai de mine, coniță, cum de nu! Parcă de când a primit scrisoarea a mai lăsat domnu' Manole pe vrun om să rămâie fără treabă? Totul e curat de străluceşte; şi iarba pe cărări e tunsă, şi straturile de flori sunt plivite şi săpate... Ba, e frumos la noi! Dar ce-ar fi dacă s-ar vinde moşia? Unde-ar mai fi slugile care să țină rânduială în curte şi-n grădină? într-un an ar creşte cucuța în locul trandafirilor!...

— Pe mine încă nu mă prea trage inima să vindem, bade Petre, da' boierul zice că nu mai poate răbda duşmănia oamenilor pentru că ne-a mai rămas petecul ăsta de pământ.

— Să nu-l doară capu' pe boieru' pentru atâta lucru! Aşa-s oamenii noştri, se uită chiorâş la moşie vro câțiva ani, până mai cred că se pot atinge de ea, apoi se liniştesc. Vezi dumneata, coniță, aşa-i omu'! A-nceput să ia? Ar lua mereu, şi-ar vrea să creadă că toate-s de luat. Dar vor mai trece câțiva ani şi se vor dumiri că ce le-a rămas boierilor e bun rămas, pe vecie, ş-atunci se vor împacă cu legea, cum erau împăcați înainte de reformă. Dacă-l porneşti odată pe om, e cam greu să-l opreşti dintr-una, da' pe urmă, când vede ca n-are-ncotro, se opreşte el singur, de voie, de nevoie...

— N-ar fi rău să-i vorbeşti aşa şi domnului judecător.

— De vorbit e mai greu, că dumnealui nu dă cu veacul pe-aci, dar de scris i-a scris de multe ori domnu' Manole. Şi a pus în scrisoare şi vorbe ca astea ale mele. Că eu cu domnu' Manole stăm de multe ori şi chibzuim în fel şi chip. Şi totdeauna rămânem la încheierea că ar fi mare pagubă să se vândă moşia. E vatră veche. Dumneata te tragi din neamul care a împlântat parul aci, da' boierul are moşia într-alt colț de țară. Dumnealui nu se simte legat de locul ăsta. Domnul Jean însă îți seamănă dumitale. El nu vrea s-audă de vânzarea moşiei.

— V-a spus el vouă?

— Domnul Jean? Mie şi lui domnu' Manole? Da' de câte ori!

— Asta mă bucură, Petre–răspunse veselă doamna Frunzescu. Cât puteți, arătați-i şi lui că moşia produce bine, că e rentabilă.

— Ce să-i arătăm! Parcă nu cunoaşte dumnealui! Doar de-aceea-i inginer! Socotelile pe care domnu' Manole le face într-o zi,

domnu' Jean le face într-un ceas! Ce să-i spunem noi? Nu ştie dumnealui? Nu face măsurători în fiecare vară? şi nu plănuieşte cu domnu' Manole cum să-mpartă, ce să semene toamna?

Vorbiră despre slugi, care mai sunt, care s-au schimbat, care s-au însurat ori s-au măritat, care au murit, dintre ei ori dintre ai lor, mai apropiați, care locuiau în sat.

— Nu s-a prăpădit, coniță, decât jupâneasa Safta.

— Cum?! A murit Safta?!

— Păi, doar n-avea să trăiască cât dealurile, coniță, că era neagră şi uscată, de bătrână, ca un ciot, mai ales începând de prin dulcele Crăciunului. S-a ținut ea până-a putut, da-n urmă anii răzbesc pe toată lumea.

— N-avea mai mult de şaptezeci.

— Ba, bătuse şi optzeci, coniță. Ne-a spus chiar ea, când a simțit că i s-apropie sfârşitul. Şi-a ascuns ea anii pân-a putut, da' pe urmă n-a mai avut de ce-i ascunde. Ne-a vorbit, în ceasurile din urmă, de toți stăpânii care s-au perindat pe-aci, că-i ştia pe toți, şi pe cei morți înaintea venirii ei la conac. Da' nici nu ştiu dacă ni-i spunea anume ori vorbea într-aiurea, ca din gura morții. N-a vorbit pustiu decât două zile şi două nopți. Apoi i-a venit înecul şi s-a dus!

— Păcat de ea! O chelăriță ca Safta nu mai găseşti astăzi!...

— Da, a fost o femeie cu credință, n-avem ce zice, nici eu, nici domnu' Manole, ca şi dumneavoastră. Da', săraca, dacă mai trăia, numai se chinuia, că-i fusese lovită partea stângă, şi nu se mai putea mişca.

— Ei, şi Manole ăsta să nu ne scrie nimic!...

— Rău a făcut că nu v-a scris! Da' poate c-a uitat, că are şi dumnealui destule pe cap.

Până la conac, doamna Frunzescu se informă de tot ce voia să ştie.

Moş Petre era un om de credință care viețuia la curte de vreo patru decenii. Rămăsese de tânăr văduv şi fără copii, şi fusese atât de scârbit de viață, încât nu-i mai trecuse prin cap gândul altei însurători. Pentru el se isprăviseră toate odată cu îngroparea moartei, o femeie frumoasă, după care plânsese tot satul cu lacrămi grele. De-atunci se alipise de curtea boierească şi trăia numai pentru boierii lui şi pentru Manole, administratorul moşiei.

Era vechi de zile şi Manole; de treizeci de ani, de când era administrator, văzuse destule, şi bune şi rele, şi în neamul

stăpânilor–era un fel de rudenie scăpătată a doamnei Frunzescu– şi în pârjolul răscoalelor, şi la reformă, şi în recoltele moşiei. Trecuse prin toate, ieşise din toate biruitor, dar după împărțirea pământului la țărani rămăsese cu senzația dureroasă că însuşi trupul lui fusese amputat. Aşa de mult se identificase cu moşia şi cu interesele stăpânilor ei.

Ana ascultă cu băgare de samă conversația dintre doamna Frunzescu şi moş Petre, şi gazda sa i se păru mai simpatică acum decât după discuția din tren, cu inspectorul agronom, înțelese că doamna Frunzescu are simțul practic al vieții, şi bănui că ea se interesa de moşie mai mult decât soțul ei, magistratul. Totodată observă că pe Rada nu o interesa deloc convorbirea dintre mamă-sa şi moş Petre, pentru că mereu se apleca la urechea ei şi-i amintea de câte un lucru petrecut la şcoală, făcând din când în când câte-o observație înțepătoare la adresa cutărei colege sau a cutărei profesoare. Numai când apăru în zare conacul, începu să bată din palme şi se ridică în picioare ca să-l vadă mai bine. Zilele petrecute la conac fură o continuă încântare pentru Ana Muja. Casa era o vilă cu etaj, cu două balcoane, cu acoperişul cochet, cu decorații spumoase a parcanului de lemn vopsit verde, întreaga clădire avea o înfățişare tinerească, delicată. Nu era în ea nimic masiv; părea mai curând o întruchipare de carton, de vis, de poveste — aşa i se părea uneori Anei. Dar era construită din materiale foarte bune, rezistente. Pe dinafară era spoită într-o culoare ruginie, înlăuntru, şi culoarele şi camerele, şi sala de mâncare, totul era văruit proaspăt, spre marea bucurie a Anei, care se simți parcă mai la îndemână împresurată de albul acesta strălucitor care răspândea un aer de intimitate şi curățenie, îşi aduse aminte de casa lor din sat, unde nu mai pusese piciorul de la întrarea în liceu. Odăile aveau plafonul susținut de grinzi de brad, întocmai ca la ei acasă, ba, în vreo două camere, simți şi mireasma busuiocului uscat, de la grindă.

În mediul acesta, totuşi străin, Ana îşi află numaidecât un razim în asemănarea cu casa lor din sat, şi pentru prima oară de când era la liceu, nu se simți umilită gândindu-se la patul în care dormea acasă. Văzu în camerele conacului astfel de paturi simple, din lemn de brad. Cotrobăi, împreună cu Rada, întreaga vilă, toate acareturile din curte, şi în două-trei zile nu-i mai rămăsese nimic necunoscut, de la salonul de primire până la cel din urmă hambar plin cu porumb. Părea că nu mai sunt fete trecute de

optsprezece ani, ci nişte copile neastâmpărate, care, aprinse de curiozitate, vor să cunoască toate câte le-nconjoară.

În alte câteva zile scotociră toate tufişurile din grădină, se aplecară asupra fiecărui strat de flori, mirosiră toţi bobocii de trandafir, găsiră toate cuiburile de pasări din parc, şi nu se mai saturau să alerge prin soare, cu pletele în vânt, cu genunchii goi, cu sandale albe în picioare. Zburdau ca nişte mânji primăvara, scoşi la soare din întunerecul grajdului, şi uneori alergau să vadă care fuge mai iute, până ce li se tăia respiraţia. Ana avu astfel prilejul să cunoască în câteva zile tot conacul şi tot jurul, şi de aceea nu se miră când,

Într-o sară doamna Frunzescu îi spuse, după cină, administratorului:

— Ţin să-ţi mulţumesc, domnule Manole; ca în fiecare an, pretutindeni e rânduială, toate sunt la locul lor.

Era, într-adevăr, o perfectă rânduială pretutindeni, se vedea grija, supravegherea de fiecare zi a unui om şi conştiincios, şi sever. Toate curţile erau măturate proaspăt; clăile de fân, girezile de paie erau ca pieptănate. Grajdurile erau curate şi aşternute cu paie proaspete. Iar popoarele de găini, de raţe, de curci şi de gâşte, în ogrăzile lor, păreau un decor exotic al întregii gospodării. Ana nu văzuse încă niciodată atâtea galiţe adunate la un loc.

Laudele le merita, desigur, în primul rând Manole. Dar nici moş Petre, mâna dreaptă a administratorului, nu putea fi uitat fără a se face o nedreptate din acelea strigătoare la cer. Cele două eleve, în colindările lor, mereu se împiedecau de bătrân: şi în curte, şi în bucătărie, şi în grădină, şi în grajd, şi în curtea în care erau închise nutreţurile. Striga dup-o femeie, dup-o slujnică, răcnea la un mânz, zburătăcea câte-o găină ieşită din îngrăditura pasărilor, ridica un gătej de jos, punea la locul ei securea, se certa cu femeile de la bucătărie, ba afla, pe unde nu le bănuia nimeni, şi cuibarele ascunse.

Din felul cum îi vorbea se vedea că doamna Frunzescu ţine foarte mult la el. Adesea putea fi văzută în odăiţa lui. Îi ducea câte-o sticlă de vin bun, sau de rachiu. Ba îi ducea şi friptură rece cu pâne albă şi mai ales un fel de slănină subţire despre care ştia că-i place bătrânului.

Ana îndrăgise repede viaţa la conac: era în mijlocul belşugului, avea toată libertatea şi zburda după pofta inimii, fără a supăra pe nimeni. Şi astfel se simţi mai legată de prietena ei, de întreaga

familie, şi parcă mai străină ca oricând de ai ei de-acasă.

Senzația belşugului îi pătrunse în sânge ca o mulțumire supremă. Ce fericire să ai de toate! Lanuri de grâu, cirezi de vite, turme de oi, toate bunătățile pământului. E de-ajuns să întinzi mâna! şi să ai o astfel de locuință, cu cincisprezece camere, cu curțile astea largi, cu acareturi multe, cu o droaie de slugi şi de slujnice! Să se uite toți la tine ca la o ființă de pe altă lume, să încerce ați ghici gândurile şi dorințele, ca să ți le împlinească! Ce plăcere, ce fermecător este să fii bogat!

Hei! Aceasta e adevărata viață! Nu aceea pe care o trăiesc părinții ei. Şi dintr-odată îşi aduse aminte de strâmtorarea tatălui său, care a trebuit să ia avans asupra salariului ca să-i poată face ei rost de banii necesari pentru zestrea neânsemnată cu care plecase în vacanță! Gândul acesta o umili şi o tulbură adânc. Trezi din nou în ea dispreţul pentru cei lipsiți şi admirația pentru cei ce aveau de toate din belşug. Toate sentimentele şi gândurile ei se înecară din nou ca într-o apă tulbure: De ce nu-s şi părinții mei aşa de avuți? De ce nu m-am născut şi eu din părinți bogați? şi simți o ciudă răutăcioasă față de tatăl ei, care locuia într-o pivniță şi pe care ea îl declara functionar de bancă. De ce nu sunt şi-ai mei bogați ca familia Frunzescu?

Un gând se lumină în mintea ei zbuciumată: Dacă eşti sărac, nu poți fi nici domn, nici fericit. Da, acesta e adevărul. Acesta e gândul în jurul căruia m-am învârtit mereu de când am început să fiu invitată în familiile colegelor mele. Am dorit aceste invitații ca să-mi pot face o educație pe care nu o aveam şi pe care nici liceul şi nici internatul nu mi-o puteau da. Am ajuns să cunosc în bună parte întregul cod al manierelor alese, dar acum înțăleg că, fără belşug, fără bogăție, nu, am ce face cu ceea ce am învățat. Cunoaşterea bunelor maniere, fără avuție, te poate face şi mai nenorocit decât înainte. Iată că încă o dată am dat greş! Deci nu după însuşirea bunelor maniere trebuia să năzuiesc, ci după avuție. Ce rost are chiar trecerea prin liceu, fără să te aştepte la sfârşit o avere, o situație materială îmbelşugată? Cultura fără avere e numai chin. Carte trebuie să învețe numai fetele avute. De ce m-au dat la liceu părinții mei, dacă nu sunt decât nişte sărântoci de rând, cum îi ştie toată lumea?

Viața omului cult dar sărac nu poate fi decât ridiculă şi tragică. E ca şi când ai duce pe un copil într-o grădină cu pomi încărcați de fructe coapte şi i-ai spune: „Culege ce vrei!“ şi el nu poate

ajunge cu mâna la niciun măr.

Este ispititoare şi încântătoare cunoaşterea lucrurilor neştiute, cultivarea intelectului şi a sensibilității. Dar nu poți trăi tot ce simți înalt şi frumos dacă nu eşti avut, dacă nu ai din belşug mijloacele materiale.

Eu, dacă m-am bucurat până acum, când şi când, de înlesnirile unei societăți culte şi avute, m-am bucurat numai din mila ei. Chiar şi pentru a-mi putea petrece vacanța aceasta am avut nevoie de bunăvoința familiei Frunzescu. Poate că acesta trebuia sa fie primul obiectiv al asaltului meu: averea, belşugul! Dar cum aş fi putut ajunge la avere dacă părinții mei nu au nimic?

După multă frământare–vreme în care Rada se nelinişti, văzând-o mereu întunecată–Ana ajunse la un luminiş:

Eu n-am şi nu-mi pot aduna avere. Dar mă pot mărita cu un om avut–şi atunci şcoala, cultura mea vor avea un rost. Dacă nu voi fi în stare să mă mărit ca un om avut, îmi voi dovedi mie însămi că nu sunt vrednică sa fac umbră pământului.

La concluzia aceasta practică, rece, brutală, ajunse într-o sară de pe la sfârşitul lui iulie, în preajma plecării la mare, când înțelese c-ar avea nevoie de încă foarte multe lucruri pentru a fi bine echipată. Aici, în mijlocul câmpului, nu avea de unde să şi le cumpere, şi chiar dacă ar fi avut de unde, nu avea cu ce. În sfârşit, le-ar fi putut cumpăra şi la Constanța, unde se vor opri o zi şi unde se găseau articolele de care avea nevoie. Dar de la cine să fi cerut banii trebuitori?

Gândurile acestea chinuitoare sfârşiră prin a-i schimba expresia, făcând-o mai serioasă, mai întunecată, mai tăcută decât până atunci. Nepăsarea senină a copilăriei, care până atunci mai apărea uneori în comportamentul ei, dispăru detot. Acum simțea că între ea şi Rada se aşternuse dintr-odată o mare distanță: Rada era încă o fetişcana nepăsătoare, zgomotoasă şi vaporoasă, pe câtă vreme ea se simțea matură. La schimbarea aceasta rapidă contribui şi Jean Frunzescu, care, de când sosise la conac, se uita la ea cu alți ochi decât înainte, când se întâlneau, în vacanțele de sărbători, în familie. Subt privirile lui cercetătoare, Ana avea senzația că tânărul îi urmăreşte mişcările trupului dincolo de veştminte, şi, de ruşine, îi venea să plângă. Ce l-a apucat? —se întreba Ana. M-am schimbat eu? Sunt mai liberă în purtări decât înainte? Sau, de la Crăciun, când l-am văzut ultima oară, s-a schimbat el, de se uită la mine de parcă nu m-ar mai fi văzut?

Nu, schimbarea nu era în ea, ci în el! El avea alți ochi, altă voce, alt mers când era în preajma ei.

La început Ana îşi zise că poate tânărul s-a îndrăgostit de ea. Şi gândul acesta îi înflori şi-i înmiresma sufletul câteva zile. Dar curând înțelese că Jean Frunzescu nu era îndrăgostit, ci că urmărea altceva.

Dacă i s-ar fi povestit, n-ar fi crezut că un tânăr binecrescut, un om cult poate să se poarte necuviincios cu o fată.

Într-o sară, întârziind singură prin grădină, se trezi dintr-odată față-n față cu el. Ieşise parcă din pământ sau parc-ar fi pândit-o. În liniştea care se-nstăpânise peste toate, se auzea doar susurul mesteacănilor înşiruiți pe lângă zidul ce-mprejmuia grădina şi... răsuflarea grea a tânărului care se apropia cu paşi hotărâți de ea. Fără să spună o vorbă, i se alătură din mers şi-i înconjură cu un braț mijlocul.

— Doamne sfinte, ai înnebunit?! îl întrebă Ana.

Din trupul lui întreg, din priviri, din obraji radia o dogoare respingătoare, grețoasă, care-i făcu silă. Se smuci din brațul care-i înconjura mijlocul, dar tânărul nu o scapă, ci o strânse mai cu putere. Atunci trupul ei zvâcni întreg, se încorda ca un arc, şi din câteva salturi ieşi în cărarea principală a grădinii şi fugi în curte, intră în camera ei şi, izbucnind în plâns, începu să-şi adune lucrurile. Era hotărâtă să plece cu primul tren.

Când o chemară la cină, pretextă că nu se simte bine şi nu coborâ. O slujnică îi aduse un pahar cu lapte.

Se încuie în cameră, întorcând cheia şi în uşa dinspre odaia Radei, îşi împachetase toate lucrurile. Era hotărâtă: dimineață o va ruga pe doamna Frunzescu să-i dea trăsura până la gară.

Când Rada, după cină, voi, ca de obicei, să între în camera ei, Ana nu se mişcă din pat.

— M-am culcat şi mi-am pus o compresă cu apă race la cap, scumpa mea. Te rog să mă ierți, mă doare rău capul şi aş vrea să adorm cât mai curând.

— Dar ai luat o aspirină, un piramidon, ceva?

— Luat, răspunse repede Ana.

— Voiam să-ți aduc eu unul.

— Nu mai e nevoie, dragă, mulțămesc. Niciodată n-am luat mai mult decât un bulin.

Rada se depărta de uşă, dorindu-i însănătoşire grabnică. Pentru ziua următoare proiectaseră o excursie. Soseau şi nişte

oaspeți, nişte rude îndepărtate. Ana se aşeză pe marginea patului şi îşi luă capul în mâni. Nu mai plângea. Obrajii-i erau palizi, de ceară. Nu! Nu se putea înşela. Atitudinea lui Jean fusese brutală, ruşinoasa şi adânc jignitoare. Nu l-ar fi crezut niciodată capabil de o asemenea purtare! şi ce respirație grea avea! Parcă nu mai era om, ci animal.

Da, după jignirea aceasta, pe care ea nu ştia să o fi provocat în niciun fel, nu mai putea rămâne în casa familiei Frunzescu. Trebuia să plece! A, dacă ar fi fost o fată dintr-ale lor, de familie, o fată cu avere, el n-ar fi îndrăznit să se poarte aşa de urât cu ea! A uitat că-i elevă de liceu, o elevă distinsă, şi s-a purtat cu ea cum s-ar fi purtat cu o slujnicuță oarecare de la conac. Ce grozăvie! El, Jean, care până acuma vorbea cu dânsa respectuos, care, ca şi ceilalți tineri, o admira, să-şi permită, acum şi aici, în casa lor, unde ea era invitata Radei, să-şi permită o asemenea purtare!

O, desigur că dacă ar fi fost o fată de familie bună, dacă ar fi fost avută, dacă ar fi făcut parte dintre prietenii lor de casă, cu care astfel de oameni se şi însoară, n-ar fi cutezat să se apropie de ea. Cel mult ar fi rugat-o, după o convorbire prietenească, s-o lase să-i sărute mâna.

Ah! Doamne! Se gândise că aici se va întâlni cu Jean, ba chiar la o apropiere între ei, dar nu la o astfel de apropiere!... îşi zugrăvise în închipuire un întreg roman de dragoste, cu începutul aici, la conac, cu continuarea la mare, şi pe urmă cu o căsătorie fericită, pe toată viața! şi acum–ce dezamăgire cumplită! îşi simți inima sângerând.

Da — îşi zise ea –în ochii acestor oameni, noi, fiind sărace şi neavând neamuri cunoscute lor, deşi învățăm carte, nu valorăm mai mult decât o slujnică oarecare. De-aceea şi-a permis să se poarte aşa. Ce ruşine! Ce mişelie! Unde sunt cultura şi educația lor? Se lauda pe toate căile că sunt oameni subțiri, cu sentimente alese şi delicate. Aceasta este delicatețea lor?

O clipă îi trecu prin minte să-l scuze: Nu cumva Jean băuse şi era amețit de vin? Dar îşi aduse aminte că, în grădină, când se alipise de ea, nu mirosea deloc a băutură, şi că acasă, când se întâmpla sa bea mai mult, Jean se ferea de obicei de oaspeți, retrăgându-se în camera lui. Nu, nu era băut! Instinctul ei nu o înşela. A fost pur şi simplu obraznic şi brutal, nevrednic de situația lui de student şi de fiu de magistrat. S-a purtat ruşinos, ca o brută! Se întinse în pat, îşi îngropa capul în pernă, şi începu

să plângă din nou. Plânse până îşi simţi pieptul zdrobit. Apoi începu să se gândească. Oare în lumea lor, Jean era o excepţie, sau aşa se purtau toţi? Dacă toţi sunt ca Jean, atunci atitudinea unei fete faţă de ei trebuie să fie altfel decât a fost atitudinea ei până acum. Ar putea să se poarte şi ea într-alt fel decât s-a purtat până acum, natural şi sincer? Ar putea să-i dispreţuiască şi ea cum o dispreţuia Jean? Ar putea?

Gândul care-i veni în minte fu atât de năstruşnic, de nou, de îndrăzneţ, încât aproape nu voi să-l accepte. Dar gândul, odată sosit, nu-l mai putu alunga.

Aş putea să-mi bat joc de ei, utilizându-i pentru scopurile mele? întrebarea o duru, dar simţi că din durerea aceasta ţâşneşte o rază de lumină. Sări din pat, aprinse lampa şi se duse în faţa oglinzii. Da, nu mai era o copilă: din oglindă o privea o femeie; pe faţa şi în privirile acestei femei era întipărită o mare hotarâre.

Nu! Nu mă voi duce acasă! Ce să fac în pivniţa aceea, când aici sunt toate frumuseţile şi bunătăţile pământului, şi ca mâne voi pleca la mare? De ce să mă lipsesc de toate plăcerile astea? Nu! Voi rămâne aici şi voi lupta! Cu cine? Cu Jean? Cu el, cu alţii, cu toţi! Eu am pornit pe un drum de pe care nu este întoarcere. Şi nu de dragul lui Jean, pe care nici nu-l cunosc şi nici nu mă interesează să-l cunosc! şi nici de dragul familiei Frunzescu! Nu! Toţi ăştia, toate astea sunt... da, acesta e adevărul, sunt numai unelte ale scopului meu, ale ascensiunii mele. Nimic altceva decât unelte, mijloace! Acesta este adevărul! Fără sentimentalisme şi fără compromisuri! îi voi trage pe tinerii ăştia culţi şi manieraţi de urechi aşa cum îi trăgeam pe copiii din sat. Îmi voi bate joc de ei şi voi sări peste ei ca peste nişte bolovani, ca peste băncile din şcoala primară; îi voi călca în picioare dacă va trebui, şi-mi voi ajunge ţinta împotriva tuturor, şi, dacă va trebui, împotriva propriului meu suflet: mă voi mărita cu un om bogat, ori voi da iureş în bogăţia lor, risipind-o în folosul meu. Îi voi domina!

Şi, depărtându-se de oglindă, se întrebă: Cum de-am răbdat şi nu i-am ars o palmă lui Jean? Dar lasă, încă nu e timpul pierdut!

Îşi despacheta hotarâtă lucrurile din geamandan şi se duse din nou în faţa oglinzii. Da, nu mai sunt copilă, sunt femeie! După frăgezimea trupului, după farmecul în dezvoltare încă, era o fetişcană, dar după hotarârea pe care o citi în ochii celei din oglindă era o femeie. Se lumina de ziuă când se întinse în pat.

Adormi buştean.

VIII

În dimineața următoare, Rada trebui să bată multa vreme la uşă ca s-o trezească. Oaspeții de la câteva conace vecine tocmai soseau pentru excursia proiectată cu o zi mai înainte, într-o clipă de însuflețire. La amiază încă nu ştia nimeni despre ea. A fost însă destul ca să se întâlnească trei prieteni de la nişte conace vecine, şi excursia fusese pusă la cale.

Ana, deşi nu aflase despre acest proiect decât în ultima clipă, fu totuşi gata mai repede decât Rada, care o trezise. Nu dormise decât vreo două ceasuri, dar se simțea odihnită, puternică şi cu mintea limpede şi pătrunzătoare.

Văzând-o, doamna Frunzescu bănui că s-ar fi întâmplat ceva între ea si Jean. Îi fu însă deajuns să-i observe discret câteva clipe pentru a se convinge că nu era vorba de ceea ce se temuse dânsa: începutul unui sentiment de dragoste între fiul ei şi Ana. Şi cum nu descoperi nimic neobişnuit în comportamentul lui Jean, îşi zise că poate a avut loc un mic flirt între ei, şi fata asta ciudată îl va fi luat în serios. Cu atât mai rău pentru ea, dacă s-a îndrăgostit de Jean! Ana îi era simpatică şi o primise în familie pentru a-i face plăcere Radei, pentru a-i dărui o tovarăşă de vacanță. Sentimentele ci şi viitorul ei însă nu o interesau.

În excursie porniră vreo doisprezece inşi: cinci tineri şi şapte fete. Între tineri, trei erau studenți veniți în vacanță; între fete, două erau soțiile a doi ofițeri, doi sublocotenenți, care, petrecându-şi concediul la socrii, veniseră îmbrăcați în civil.

Urmau să meargă pe jos până la o pădure de fag, cale de vreo două ceasuri depărtare. Reuşiră să plece pe la ceasurile nouă, până nu se puse căldura. Mâncarea şi băutura aveau să fie aduse cu căruța, de la curtea moşierului Martinescu, al cărui fiu, student în drept, propusese excursia, în entuziasmul improvizației, hotărâseră ca el, pentru că făcuse propunerea, să se îngrijească şi de mâncarea şi băutura pentru toți. Drumul trecea printre lanuri secerate de mult, în care acum se arau miriştile, printre otăvi mătăsoase, printre porumbişti înalte, în care s-ar fi pierdut calul cu călăreț cu tot. Fusese, începând din luna mai, o vreme blagoslovită pentru câmp, şi toată lumea era mulțumită. Jean Frunzescu făcu, de la pornire, în aşa fel incât să n-aibă prilej de-a da ochi în ochi cu Ana. Plecă alături de

domnişoara Martinescu, iar pe drum trecu mereu de la una la alta, plin de voie bună, discutând uşor şi ceremonios. Dar părea să fie într-o dispoziţie prea îndrăcită pentru ca Ana să nu remarce că era nefirească.

Tot drumul, până la pădure, ceilalţi tineri, care abia acum o cunoscură pe Ana, roiră în jurul ei. După zbuciumul nopţii, Ana părea să fi uitat cu totul întâmplarea din grădină, ofensa pe care i-o adusese Jean. Era veselă şi strălucitoare în frumuseţea celor optsprezece ani. Mergea cu pasul uşor legănat, care-i învăluia trupul în armonii mereu schimbate. Capul şi-l ţinea înclinat puţin pe spate, ca într-o pornire de sfidare, lăsând să o ploaie soarele. Era singura dintre fete cu capul gol. Celelalte purtau pălării mari, de pai.

Pe drumul până la pădure, Ana primi atâtea complimente câte nu primise de când se ştia domnişoară. Lumina, viaţa care triumfa în natură, libertatea, aduceau cuvinte frumoase şi măgulitoare pe buzele tinerilor, descătuşaţi, în natura înconjurătoare, de convenţiile sociale. Ana-i asculta, când şi când izbucnea într-un râs senin, catifelat, dar simţea că niciunul nu o impresiona. Ca şi când sufletul ei s-ar fi îmbrăcat într-o cămaşă de zale prin care nu puteau străbate săgeţile de cuvinte frumoase cu care era luată la ochi.

Conştiinţa ei cea nouă sta de veghe, primind ceea ce auzea fără sentimentalismul de până acum, urmărind o singură ţintă: să cunoască mai de-aproape lumea asta de tineri bogaţi, care, toţi, iată, se poartă cu totul altfel decât în saloanele şi la mesele unde îi cunoscuse. Şi mai ales era curioasă sa ştie dacă toţi samănă cu fratele Radei. Trecură prin locuri încântătoare, şi Ana se mira că nimeni dintre cei din jurul ei nu le bagă în samă. Fetele mai scoteau din când în când câte o exclamaţie admirativă, câte una din ele mai întră în luncile în care unduia otava în valuri verzi la adierea vântului, să rupă o floare. Dar tinerii parcă n-ar fi avut ochi decât pentru fete. Totuşi, Ana părea încântată de tovărăşia lor, de flirtul continuu, dar în sufletul ei nu dădea nicio importanţă cuvintelor, toată veselia ei fiind numai de circumstanţă, convenţională.

Pădurea de fag la care, în sfârşit, ajunseră, era la marginea unui lac, pe moşia lui Martinescu, şi era mai mult un crâng decât o pădure.

Căruţa cu proviziile sosise înaintea lor acolo, şi pe iarba verde,

la umbră, era întinsă masa cu fel de fel de bunătăți, mâncare şi băutură. Tăbărâră cu toții, ca lăcustele, şi o vreme fu amestecul limbilor: vorbeau toți deodată, cu gura plină, şi gesticulau într-o mare însuflețire. Unii rămaseră în picioare, alții şezură pe iarbă. Toată lumea lăuda mâncarea şi băutura şi făcea complimente domnişoarei Martinescu şi fratelui ei.

— O să-i duc mamei toate vorbele astea bune, căci eu, dragii mei, n-am niciun merit, zise domnişoara Martinescu.

— Iar eu, pentru, rachiu şi vin, o să-i transmit complimentele tatei, zise fratele ei.

Rada şedea lângă Ana şi o îmbia mereu. Ea singură era străina în societatea aceasta. Ceilalți se cunoşteau demult, îşi ştiau relațiile, calitățile, defectele.

Abia îşi potoliră foamea, că se şi puseră pe glume, pe aluzii, pe râs; săgețile cuvintelor în doi peri zburau de la unul la altul, şi începu o petrecere tinerească însuflețită, nevinovată. Crângul răsuna de valuri de râs argintiu, de țipete uşoare, de larma plăcută a vocilor tinere. În bucuria generală, sinceră, nevinovată, Ana se simțea cu mult mai mulțumită decât în ploaia de complimente cu care o însoțiseră tinerii pe drum. I se părea că acesta este elementul potrivit vacanței. Şi tinerii şi fetele parcă uitaseră toate vorbele galante, căutate, toate atitudinile nefireşti, sau convenționale, şi se lăsau în voia sincerității.

Ana mai mult asculta decât lua parte la conversație. La început, grupul îşi deşertă tot sacul cu noutăți. Era un an de când nu se mai întâlniseră, şi se întâmplaseră trei cununii în cercul cunoscuților comuni; unii le aprobau, alții, dimpotrivă, le dezaprobau. După unii erau părechi potrivite, după alții erau nepotrivite, şi divorțul era mai mult ca sigur. Discuția se aprinse pe tema aceasta.

— Viitorul va alege–spuse unul dintre ofițeri. Parcă eu m-am potrivit întru toate cu nevastă-mea? Cu vremea, însă, bărbatul lasă dintre-ale lui, femeia e tot mai mulțumită că are ea dreptate, şi, de la o vreme, te trezeşti în casă cu cea mai încântătoare armonie conjugală.

— Să-ți fie ruşine, Nicule! Cum ai lăsat dintr-ale tale? Da’ nu-s eu roabă, până azi, capriciilor tale? zise nevastă-sa, o bucățică de femeie brunetă, pe fața căreia nu vedeai decât o păreche de ochi de păcură, încadrați de nişte sprâncene groase, îmbinate.

— Capricii la mine?! Eu şi capricii?! Aud acum întâia oară!

Bărbații n-au capricii, dragă!...

— Nu-s capricii, ci slăbiciuni–zise soția celuilalt ofițer. Toți bărbații sunt plini de slăbiciuni. Dumnezeu ştie de ce ni se spune nouă, femeilor, sexul slab. Armonia în căsătorie depinde de puterea cu care femeia poate suporta slăbiciunile acestea.

Convorbirea se învălmăşi. Toată lumea avea de spus un cuvânt, până şi cele două fete mai tinere.

— Dumneata, domnişoară Ana, nu ai nici-o părere? întrebă studentul Martinescu.

Se făcu linişte, şi toate privirile se îndreptară asupra Anei.

— Păreri pot să am şi eu. Vreți o părere de circumstanță, sau una sinceră?

— Şi ce înțelegi dumneata prin părere de circumstanță? întrebă unul din ofițeri.

— Una de ocazie, pentru a mă afla şi eu în discuție, cum sunt cele mai multe ce se debitează în astfel de împrejurări.

— Nu! Preferăm sinceritatea. De altfel, să ne crezi, şi noi suntem sinceri, zise unul din ofițeri.

— Să nu-l crezi, domnişoară Ana! Toți bărbații sunt înclinați spre minciună, interveni repede nevastă-sa.

— Eu cred–începu Ana–că nu sunt doi oameni pe lume care să se potrivească întru toate. Omul nu-i un măr pe care să-l poți tăia în două părți identice. Cred că datoria bărbatului şi a femeii e să se cunoască, înainte de căsătorie, cât pot mai bine. Şi dacă nu se potrivesc cel puțin în trăsăturile fundamentale ale caracterului, să nu se căsătorească.

— Ei, n-am spus eu? — izbucni o voce de femeie. Chiar asta am susținut-o şi eu, că Vică şi Marina sunt două caractere care nu se potrivesc, în felul lui, fiecare este o ființă admirabilă. Dar cine i-a pus să se căsătorească? Dragă, nu-mi vine să cred, dar se spune că o brutalizează.

— Nu mai vorbiți pe tonul ăsta tragic despre căsătorie–interveni Jean Frunzescu. Mai de mult puteau fi căsătorii tragice, dar azi nu mai sunt.

— Crezi că toți ajung la armonia aceea conjugală de care s-a vorbit aci? întrebă una din fete.

— Armonia conjugală n-a existat nici în trecut. Aici sunt cu totul de părerea domnişoarei Muja; nu se află doi inşi pe glob care să se asemene întru toate. Nu e posibilă deci o armonie conjugală. Dar când, din lipsa ei, căsnicia tinde spre tragedie, salvarea e

aproape.

— Ce salvare? întrebară mai multe glasuri.

— Divorțul! râse Jean.

— Foarte mulțumesc de o asemenea salvare! Nici nu vreau să mă gândesc, zise soția unuia din ofițeri.

— Nici eu! declară soțul ei. Izbucniră în hohote de râs.

— Reînnoirea alianței! Frumos! Deşi sunteți încă departe de nunta de argint, nu numai de cea de aur– zise Jean. Dacă nu vă gândiți, înseamnă că vă puteți suporta încă destul de bine unul pe celălalt. Să vă văd peste vreo cinci-şase ani, când nu vă veți mai putea suporta.

— Vai, Jean, de ce vorbeşti aşa?! strigă supărată Rada.

— Păi, noi discutăm impersonal. Eu vreau să spun: nu ei, dar alții, când nu se mai pot suporta, nu mai aşteaptă să ajungă la momentele dramatice, cum se întâmpla pe vremuri, pentru că azi există o supapă: divorțul.

— Dar pe vremuri nu era? Ce, l-a inventat societatea de azi?

— Aproape. Moşii şi strămoşii noştri nu prea divorțau. Țineau de legile bisericii: Ce-a împreunat Dumnezeu, omul să nu desfacă. Şi azi se mai spune la cununie sentința asta. Numai că, spre norocul nostru, azi nu o mai ia nimeni în serios. De altfel, să nu vă scandalizați dacă vă voi spune că axioma asta nici nu e logică, după părerea mea. Nu Dumnezeu împreună două ființe de sex opus, ci ele înseşi se unesc, după bună voia lor.

— Vai, Jean, acum te-ai apucat să spui prostii! se tângui Rada.

Fetele se înroşiră, mai ales cele două tinere.

— Dar, să-mi dai voie! Nu e nici-o prostie! Nu-i vorba de…

— Se opri deodată. Voia să zică: nu-i vorba de împreunarea aceea la care te gândeşti tu şi domnişoarele astea împurpurate, dar se răzgândi şi continuă: E vorba de alegerea tovarăşului de viață, de căsătorie. Nu Dumnezeu face să se întâlnească şi să se iubească doi oameni…

— Ba da, ba da! Pentru asta sunt gata să jur–zise bucățica de femeie căsătorită cu unul din ofițeri. Pe Nicu, mie, Dumnezeu mi l-a scos în cale! Sunt cu totul sigură că este un destin şi în căsătorie, şi destinul nu-i altceva decât voința lui Dumnezeu.

— Şi Nicu e de aceeaşi părere? glumi celălalt ofițer.

— Cu totul de aceeaşi, declară imediat Nicu, dar cu o asemenea emfază, încât izbucniră cu toții în râs.

— Dumnezeu are griji cu mult mai mari–continuă Jean–decât să

ne poarte paşii spre viitoarea soție sau spre viitorul soț. Noi ni-i purtăm, şi, dacă greşim, noi tragem ponoasele. Să nu dăm vina pe Dumnezeu. Dar societatea modernă a găsit şi mijlocul de a corecta greşeala.

— Preamăreşti divorțul, va să zică! — exclamă domnişoara Martinescu. Bine că ştiu! Am să mă păzesc, la vremea potrivită, de asemenea perspective, spuse ea ca-n glumă.

Tot grupul ştia că cei doi erau buni tovarăşi de societate. Cele două femei măritate susținură cu o serie de argumente că divorțul este o nenorocire, o pacoste a societății de azi; că viața familială era mai bună pe vremea când divorțurile erau rare. Altă educație era pe atunci, alte caractere. Azi cam a treia femeie e divorțată.

— Nu exagerați! A zecea, spuse Jean.

— Fie şi a zecea! Dar e o plagă socială. Ce se alege de copii? Dar cu alta–cu a doua, cu a treia nevastă–traiul va fi mai fericit?

— Varietas delectat! zise unul din ofițeri.

— Aceeaşi afirmație superficială se poate face şi despre femei, zise bruneta cea mică, profesoară de liceu.

— Aş cuteza, totuşi, să pun la vot părerea mea. Cine aprobă divorțul, să ridice mâna! zise Jean.

Nu ridică mâna decât el şi Anastasia Dragu, cea mai tânără dintre fete. Dar repede şi-o trase şi ea, ascunzându-şi-o la spate.

Toți izbucniră în râs.

— M-am înşelat! —zise Jean. Credeam că cel puțin una dintre femeile de față va ține cu mine. Regret că m-am înşelat.

— La cine te gândeşti? întrebă Rada.

— La domnişoara Ana.

— La ea?! Dar de ce tocmai la ea?! se întrebară cu toții.

— Pentru că, după convingerea mea, e o fată cu mult simț al realității şi cu mult spirit practic.

Toate privirile se întoarseră spre Ana. Ea, încă de mai înainte, când Jean îndrăznise s-o aducă în discuție, simțise sfidarea pe care i-o aruncase tânărul, de parcă purtarea lui din sară trecută n-ar fi contat. Era în glasul lui şi o adiere de ironie, de dispreț chiar, cum li se întâmplă adeseori celor ce n-au reuşit într-o acțiune, care, în loc să se disprețuiască pe ei, disprețuiesc piedeca ce li se pune în drum.

Dar încă de la întâia sfidare, Ana îşi dăduse capul pe spate mai mult decât de obicei. Sufletul ei se simțea la adăpost subt cămaşa lui de zale. Acum fu şi mai nepăsătoare, răspunzându-i direct

acestui neruşinat care îndrăznea s-o apostrofeze mereu, aci, în public, înainte de a-i fi dat măcar o explicație pentru purtarea lui grosolană din sară trecută. Şi în atitudinea aceasta dispreţuitoare a lui Jean ea descifra cutezanța obraznică pe care o putea avea un tânăr din aşa-numita Junie bună față de ea, în primul rând pentru că nu era o fată din rândurile lor, pentru că era o fată săracă.

— Mi-ai face o deosebită plăcere– zise ea, suportând fără să clipească privirea lui şi privirile celorlalți–dacă mi-ai lămuri mai de-aproape ce înțelegi subt acel simț al realității, pe care mi-l atribui cu atâta mărinimie.

El nu răspunse îndată.

— Ce legătură vezi între simțul realității şi aprobarea divorțului? adaogă ea.

— Recunosc că mi-e mai uşor să răspund întrebării din urmă. Realitatea este aşa: să cunoşti viața, să nu trăieşti din vis, să nu te iei după himere. Dar dumneata ai recunoscut realitatea că nu există doi oameni care să se asemene întru toate. A doua realitate e însă concluzia logică: cei ce nu se aseamănă, când nu se mai pot suporta, divorțează. Deci dumneata trebuie să aprobi divorțul.

— Concluzia logică ar fi alta: cum nu este asămănare desăvârşită între doi inşi, şi cum fără ea traiul, căsnicia este o tragedie, să fie desființată însăşi instituția căsătoriei. Sau: toate căsătoriile să se desfacă prin divorț. Dar nici realitatea nu e aceasta, cum ştim cu toții, nici eu nu pot fi atât de mărginită să susțin ceva ce contrazice realitatea. Căsătorii fericite sunt destule. Divorțurile, oricât ar fi de multe, sunt totuşi excepții de la regula generală, ca şi căsătoriile fericite.

— Bravo, Ana! strigă însuflețită Rada.

— Felicitările noastre, domnişoară, ziseră cele două femei măritate.

— Te rog, te rog, încă n-am terminat, domnule Frunzescu–îi spuse ea, evitând, cu o intonație semnificativă, numele Jean. Rada întoarse capul şi o privi uimită. Iată ce cred că trebuie să mai adaog: Cu toate deosebirile, sunt oameni fericiți în căsnicie, care nu se gândesc niciodată la divorț, se suportă, cum spui dumneata. Pentru că sunt deosebiri şi slăbiciuni care se pot suporta, cu puțină îngăduință, şi mai ales cu multă iubire. Dar sunt şi slăbiciuni care nu pot fi suportate, defecte organice, ori spirituale, păcate şi

Înclinări bolnave, care nu pot fi suportate. Şi pe acestea, după părerea mea, e bine şi trebuie să le cunoşti înainte de căsătorie. Numai ele pot duce la divorț.

— Aşadar, recunoşti că e bine să fie şi divorț, insistă Jean.

Ana îl privi de sus, cu o răceală de gheață.

— Recunosc că sunt ticăloşii şi ticăloşi care trebuiesc cunoscute şi cunoscuți înainte de căsătorie, păcate şi defecte legate organic de cineva, care n-au ce căuta în căsătorie, în familie.

Jean Frunzescu deveni palid. Tot sângele îi fugi din obraji, îşi căută îndată de lucru, umplând paharele cu vin. Mâna îi tremura însă uşor. Sticla cânta puțin pe buzele paharelor. Ana îl urmări şi avu o senzație de superioritate, de biruință. În sfârşit era răzbunată că omul acesta, fără a-i da nicio explicație pentru purtarea lui necuviincioasă, fără a-şi cere iertare, cutezase sa o provoace direct, de față cu atât a lume.

— Are dreptate domnişoara Muja–spuse una din cele două soții de ofițeri. Eu sunt gata să suport şi să mă împac cu micile defecte ale soțului meu, dar o ticăloşie nu i-aş, suporta-o! Pentru o faptă infamanta a lui aş fi în stare şi eu să divorțez.

— Dacă de asta e vorba, atunci poți introduce acțiunea, draga mea–zise celălalt ofițer. Oare a o curta pe soția celui mai bun prieten nu-i o i aptă infamantă, după părerea dumitale?

Râseră toți, şi Jean le fu recunoscător că-l scoaseră astfel din centrul conversației. Privirea aceea înghețată şi cuvintele cu tâlc ale Anei îl umiliseră adânc… Putea fi privită ca o ticăloşie purtarea lui de-asară? Ar fi vrut acum, după lovitura primită, să creadă ca purtarea lui nu fusese decât o glumă. Dar nu reuşea. Ştia că nu fusese o glumă, că o pândise pe Ana, prin grădină, multă vreme, până rămăsese singura, ca dorise să-i înconjoare mijlocul, să o simtă aproape de el. Şi cum nu se putea dezvinovăți de acuzații de ticăloşie, ca sa nu se simtă prea umilit, se gândi: Dar, în definitiv, cine-i fata asta de i-a putut trece prin minte că eu m-aş fi căsătorit vreodată cu ea, ca să-mi spuie că pe ticăloşi e bine să-i cunoşti înainte de căsătorie?! O liceană ce trece în clasa a şaptea! De, copilă nu mai e, dar obraznică este, cum numai o femeie cu experiență poate fi!»

Intră în vorbă cu ceilalți, îşi făcu de lucru cu paharele, dar o clipă îndrăzni totuşi s-o privească pe Ana. Ana râdea din toată inima, cu capul răsturnat pe spate, de glumele ofițerului de alături. Jean Frunzescu îngălbeni din nou: niciodată parcă nu i se

păruse atât de frumoasă. Nu mai cuteză să se mângâie cu întrebarea cine era fata asta obraznică?. Simțea că este cineva şi presimțea că va mai avea cu ea de furcă în viață. După ce trecură în revistă şi criticară toate cunoştințele mai apropiate, începură să vorbească despre lecturile mai recente. Erau, aproape fără excepție, cărți străine, citite în original, în limba franceză sau în traducere românească. Erau cărți de autori noi, necunoscuți înainte de război, şi erau o sumedenie de romane polițiste. În urma observației făcute de studentul Martinescu, că Victor Margueritte nu e scriitor, că Băietana şi Corpul tău îți aparține, nu numai că nu sunt romane, dar nici măcar literatură, ci doar scrieri de corupție, comerciale, nu artă, se încinse o discuție înverşunată. La conversație nu luă parte Ana Muia şi cea mai tânără dintre fete, Anastasia Dragu. Ceilalți, însă, se năpustiră asupra lui Martinescu.

— Observația dumitale nu m-ar mira, dacă ai fi student în teologie, domnule Martinescu. Dar dumneata studiezi dreptul, şi trebuie să ştii că natura omenească e destul de coruptă, aşa că nu mai e nevoie de nici-o instigație. Romanele acestea nu fac decât să înfățişeze natura omenească aşa cum este, zise profesoara.

— Doamna profesoară se recunoaşte în Băietana, domnule Martinescu, insinuă cu răutate Jean Frunzescu.

Femeia-i aruncă o privire mânioasă.

— Să-ți fie ruşine!

— Poftim! Nu este exclamația dumitale ce mai prețioasă confirmare a părerii mele? întrebă surâzând Martinescu.

— Dar înțelege, domnul meu; autorul descrie o realitate, viața reală. Dar viața îmbracă forme nenumărate, şi toate sunt reale. Dacă admit că natura omenească e coruptă, nu urmează de aici că reprezint chiar eu corupția şi că mă recunosc în libidinoasa aceea. Dar sunt şi astfel de ființe; trăiesc, în carne şi oase, printre noi. De ce n-ar putea fi subiecte de roman?

— Pentru că nu tot ce există în realitate este şi subiect de artă, dragă doamnă.

— Adevărat! răsună corul celorlalți.

— Depinde de îndrăzneala, de mentalitatea scriitorului, interveni Jean Frunzescu.

— Nu! Depinde numai de talentul adevărat, afirmă cu neânduplecare Martinescu.

— Talentul nu face decât să exprime mai bine sau mai puțin bine viața, realitatea, după intensitatea, după forța lui, se ambiționă să susțină profesoara.

— Nu! Veți binevoi să nu vă supărați dacă vă contrazic, doamnă. Primul rost al talentului şi întâia dovadă a existenței lui este să simtă ce poate fi subiect de artă şi ce nu poate fi. Sunt realități în viața omenească, în viața socială care nu pot fi luate drept subiecte de artă. Sunt prea animalice, țin prea mult de viața vegetativă, de nevoi ale organismului. Cine ar cuteza să le descrie într-o carte literară? Tot aşa şi instinctele vitale ale omului, instincte pe care natura le-a lăsat să trăiască în subconştient şi să ne dirijeze de acolo numai când e nevoie de un act al vieții fiziologice. Dar arta nu are nimic de-a face cu fiziologia. Nu e creată de legile organismului nostru. Arta e creația spiritului şi se adresează spiritului, nu trupului. Ei bine, acel autor francez– autor pentru mahalalele Parisului– se adresează numai trupului, concupiscenței cărnii. Dar asta nu mai e artă, ci meşteşug de ați vinde bine cartea. Pentru că cei mai mulți înțeleg şi iubesc mai mult trupul decât spiritul.

— Exagerezi! Pe mine mă interesează omul întreg, cu trup, cu suflet–zise unul dintre militari– pentru că numai aşa e complet.

— Evident că ne interesează, dar altceva e interesul şi altceva e obiectul artei. De altfel, pentru a nu lungi zadarnic discuția, vă rog să-mi spuneți dacă, citind astfel de cărți, nu le ascundeți pentru a nu ajunge în mâna copiilor.

Cele două domnişoare se înroşiră ca bujorii, chiar şi Rada. Ana continua să asculte liniştită. Ea nu citise nici-una dintre cărțile acelea la modă, pe care elevele de liceu şi le împrumutau în taină şi care erau parcurse cu sufletul la gură.

— Desigur că nu constituie o lectură pentru tineret–se grăbi să răspundă profesoara, simțindu-se direct vizată. Totdeauna au existat în literatură cărți primejdioase pentru tineret, ceea ce nu însamnă însă că nu sunt adevărate creații literare.

— Şi focul e primejdios, dar ce ne-am face fără el. Copiii însă nu trebuie să se joace cu focul, zise Jean, şi privi zâmbind la cele două fete mai tinere.

— Mi se pare însă că tocmai tineretul le citeşte mai mult. Şi încă nu s-a găsit mijlocul de-a ascunde o carte rea de ochii tineretului– spuse un bărbat roşcovan care tăcuse până atunci. Eu nu cunosc decât un singur mijloc de a le face nevătămătoare, şi aici sunt cu

totul de părerea lui Martinescu: astfel de cărți nu trebuie să fie tipărite. Nu e de-ajuns libertinajul extraordinar care s-a înstăpânit îndată după război? Nu vedeți ce muzică se compune, ce dansuri sălbatice sunt la modă, ce rochii scurte poartă doamnele? Mai e nevoie şi de o literatură… decoltată pentru a înnebuni lumea şi îndeosebi tineretul? Nu vedeți că au început să apară şi la noi femei şi fete tunse după modelul acelei Băietane?

Cel ce vorbea era un advocat care făcuse războiul, purta o cicatrice pe față, şi care se înscrisese acum, Dumnezeu ştia de ce, la politehnică. Era cunoscut ca om serios, care rar se amesteca în discuții.

Cuvintele lui din urmă îi sculară în cap toată lumea feminină: toate femeile prezente erau pentru rochiile scurte şi parul scurt. Uitară de moralitatea sau imoralitatea artei şi se aruncară cu toți asupra modei.

Între femeile prezente nu era însă niciuna tunsă, dar din patima cu care susțineau caracterul higienic al modei acesteia se vedea că toate ar fi dorit să fie. Bărbații, afară de Jean, erau împotrivă. Cei doi ofițeri declarară că ei ar face chestie de divorț dacă soțiile lor ar voi să se tundă.

— Nu! Pe onoarea mea, mi se face rău când văd un cap chel de muiere! declară unul dintre ei.

— Nesincer ca totdeauna! Mă rog, cum ți se face rău, când flirtezi cu doamna Lăzărescu? ştiți, dragele mele, doamna asta e văduva unui căpitan, şi ea a fost printre cele dintâi care s-au tuns în oraşul nostru. Nu te-am auzit eu spunându-i cât de mult a întinerit de când s-a tuns?

— Eram ironic, dragă! Dar, în sfârşit, fie la dânsa acolo. N-am nici în clin nici în mânecă cu ea! Dar nu admit şi nu voi admite niciodată să-mi văd nevasta cu ceafa goală şi cu frizură pe frunte, ca un licean. E respingător, dragă!

Chestiunea agită multă vreme pe toată lumea, ca şi rochiile scurte. Cum se goliseră destule sticle de vin, începură să se audă vorbe şi aluzii cam decoltate, de care însă nimeni nu se scandaliză, ci toată lumea făcea haz.

Ana Muja se declarase şi ea pentru noua modă ce pătrundea în lumea feminină, spunând că nu are niciun rost ca o femeie să poarte atâta povară pe cap, mai ales acum, când încep şi femeile să între în serviciile publice, să fie funcționare, profesoare. Enomomisesc timp scăpând de atâta pieptănat, încolo, pentru ea,

chestiunea nu era de mare importanță: nu o să fie nici mai fericită, nici mai nefericită daca va purta plete sau se va tunde. Nu pune niciun preț pe aspectul tradițional al femeii.

— Faci foarte rău, domnişoară Ană, că vorbeşti aşa–zise tânărul Martinescu. Când cineva are un păr frumos ca dumneata, trebuie să țină la tradiție. Le mai înțeleg pe femeile cu plete sărace; pentru unele e poate o salvare să se vadă tunse. Dar dumneata şi domnişoara Rada?! Ar fi mare păcat! O femeie nu poate fi frumoasă, aruncând într-o frizerie o astfel de podoabă a capului.

— Şi trăbă numaidecât ca o femeie să fie frumoasă? Eu cred că principalul este ca omul să fie fericit în viață, iar nu frumos.

— Şi frumusețea nu e un element al fericirii?

— Se poate, când e combinată şi cu alte elemente. Singură, rareori aduce fericirea!

— Şi o spui asta chiar dumneata, la vârsta dumitale?

— N-am experiență, nu-i aşa? Sunt destul de mare, domnule Martinescu, pentru a şti că, de pildă, nici-unul dintre domnii necăsătoriți de-aici n-ar lua o fată numai pentru frumusețea ei.

— Aşa crezi dumneata? Nu ştiu, poate să ai şi poate să nu ai dreptate. Sunt însă convins că nici-o femeie nu s-ar sluți tăindu-şi părul, dacă n-ar crede că-i sade mai bine aşa. Adică pentru a se face mai frumoasă. Şi mai sunt încredințat că dacă cineva te-ar putea convinge pe dumneata că-ți stă mai bine aşa cum eşti, nici nu te-ai mai gândi la foarfecele frizerului.

— Dar nu-i nici-o primejdie, dragul meu–zise profesoara. În liceu nu se va introduce niciodată moda asta nouă. E o coafură pentru femei, nu pentru fete.

— Ba se va introduce! strigară mai mulți în cor.

— O vor introduce înseşi profesoarele! şi le vom vedea tunse nu numai pe femeile tinere, ci şi pe cele bătrâne. Niciun pârjol nu se întinde mai repede ca moda la femei–declară Jean cu ton de autoritate în materie. Mărturisesc că eu mă cam cutremur de pe acum, gândindu-mă cum vor arăta tunse câteva bătrâne pe care le cunosc! Uf! şi totuşi moda va pătrunde şi va birui. Asta e soarta sexului slab: să sară în fântâna modei una după alta, ca oile…

Discutând cu aprindere, se ridicară de pe pajişte şi, grupuri-grupuri, se pierdură în crâng, pe cărări largi, anume tăiate pentru plimbare. Ana mergea alături de Rada; încă nu fuseseră nici-o clipă singure, de când plecaseră de-acasă. Rada observase de mult că Ana nu-i în apele ei. E adevărat, participa la petrecere,

răspundea uneori, ba câteodată o auzea chiar şi râzând, dar de câteva ori o surprinse cu fața întunecată.

— Nu-ți place tovărăşia noastră? — o întrebă ea. Sunt toți băieți buni, şi fetele asemenea.

— Sunt încântători cu toții — îi răspunse Ana. Am petrecut minunat.

— Nu prea se vede! Dimpotrivă, te-am văzut în mai multe rânduri îngândurată.

— Ei, da' de unde! Eram şi eu atentă. E o societate pe care nu o cunosc, dar te asigur că am petrecut foarte bine.

— Desigur, nu s-au purtat ca într-un salon, şi, poate, sunt şi câțiva care nu prea fac de societatea noastră–ofițerii aceia! Da' ce să faci? Aici, la țară, ne distrăm cum putem!

Spre sară, rupți de foame, ajunseră la conac, după ce se despărțiră, cu mare gălăgie, la o răscruce, de ceilalți.

IX

Din ziua excursiei şi până în ziua plecării la mare, familia Frunzescu primi aproape zilnic oaspeți. Ana observa îndeaproape lumea asta nouă pentru ea. Mai întâi îşi dădu sama că purtări de felul celei a lui Jean nu erau nici neobişnuite, nici bătătoare la ochi. Venea mult tineret: femei, fete, studenți, ofițeri, care mişunau prin camere, pe coridoare, prin grădină. Toată lumea… flirta. De prin unghere, dintre pomii grădinii se auzeau chicote de femei şi adeseori puteai surprinde, fără a face vreun efort deosebit, câte-o fată şi un băiat sărutându-se.

Toată lumea asta, tânără, veselă, părea să nu aibă alt scop decât flirtul. Ana îi observa cu atenție, şi o mare nelinişte o cuprinse: Tot ce face acest tineret este o simplă petrecere nevinovată, ori ceva grav? Dacă e o simplă petrecere, atunci am interpretat greşit purtarea lui Jean din sară aceea; aş intra şi eu în jocul acesta vaporos şi amețitor, i-aş lăsa pe tinerii aceştia, ce roiesc în jurul meu, să-mi spună câte complimente vor, ba chiar să mă ia de braț, cum văd că fac cu celelalte fete, şi chiar cu Rada. Dar dacă e vorba de altceva?

Şi acest altceva îl respingea instinctiv, ca pe o batjocorire a tinereții şi a vieții însăşi. Neputându-se dumiri dintr-odată, păstră o distanță față de toată forfoteala asta, mărginindu-se să observe şi să judece… Libertinajul acesta făcea parte din obiceiurile societății culte? De aceea nu mira pe nimeni, cu excepția ei? Era

un joc nevinovat, sau expresia unei decadențe a moravurilor? Nedumerirea aceasta îi fu risipită într-o sară, când între oaspeți izbucni un scandal enorm, cu bătaie, şi două familii plecară numaidecât de la conac. Ceea ce auzi în aceeaşi zi, la cină, o lămuri că flirturile acelea nu erau uneori chiar aşa de nevinovate cum i se păruse. Şi ceea ce o uimi cu desăvârşire fu libertatea cu care doamna Frunzescu, celelalte doamne şi bărbații prezenți vorbiră despre scandalul izbucnit, care dăinuia de mult şi mai izbucnise şi altădată. Se vorbea fără nicio perdea, în fața Radei şi în fața ei, ca şi cum toți ar fi uitat că sunt şi ele prezente. Se vorbi nu numai despre scandalul de la conac, ci şi despre alte scandaluri similare, din alte familii, cunoscute de cei care cinau. După ceea ce auzi Ana, în lumea aceasta, râvnită de ea, moralitatea în căsnicie era o noțiune puțin cunoscută. Femeile erau infidele, ca şi bărbații. Auzi pentru prima oară despre căsnicia în trei, atât de obişnuită în familiile bune, între cei avuți sau între cei de pe înaltele trepte ale societății. Auzi despre femei măritate de două, trei şi patru ori, de bărbați care sunt la a treia nevastă, despre divorțurile la ordinea zilei. Auzi despre doamne din lumea bună întreținute de bogătaşi; despre tineri întreținuți de femei, înțelese pentru întâia oară ce semnificație i se acordă cuvântului peşte, dat unor bărbați. Dar ceea ce i se părea de necrezut era că despre toate aceste prăpăstii se vorbea la masă, fără nicio sfială şi fără nici măcar o nuanță de ezitare, ca despre nişte lucruri fireşti, obişnuite. Făceau parte din întâmplările şi realitățile curente. Vorbeau despre ele, cu aceeaşi nepăsare, doamna Frunzescu, bărbații şi femeile de la masă, şi Jean, şi alți doi tineri care erau acolo. Ana, auzind aceste discuții, la început făcea fețe-fețe şi nu mai ştia încotro să privească, îi ceru din ochi ajutor prietenei sale, dar Rada nu înțelese ce vrea. Văzând că nici Rada nu-i pricepe revolta, se împietri, şi, palidă ca ceara, ascultă până la sfârşit toate povestirile acestea care ridicau vălul de pe o lume ce i păruse până atunci cunoscută, şi pe care, iată, nu o cunoştea în intimitatea ei cea mai importantă, ci numai în îmbrăcămintea socială, externă. Ascultând cu intensitatea tuturor simțurilor, Ana avea senzația unei mari revelații. Un gând plin de răzvrătire, aproape furios, i se fixă în creieri: Dar bine, ăştia nu sunt domni! în clasa asta socială văd eu ținta vieții mele? Dar oare nu trăiesc o halucinație? Se poate ca nişte femei îmbrăcate în toalete scumpe, femei cu mâinile albe şi fine, cu obrazul pudrat,

cu buzele rujate, să pronunțe cuvintele ordinare pe care le aud? E posibil ca nişte bărbați tineri–advocați, magistrați, proprietari–să râdă ca nişte birjari, făcând glume scâbroase pe socoteala unor familii cunoscute? şi toate acestea în fața Radei şi-n fața mea?!

În răstimpuri, îşi ducea mâna la frunte şi o apăsa, ca şi când ar fi vrut să se deştepte dintr-un vis urât. Dar nu era vis! La masă se serveau tot alte feluri de bucate, vinul curgea în pahare; slujnicele intrau şi ieşeau, dar nici în prezența lor poveştile acelea îngrozitoare nu încetau. Nu era vis, nu era halucinație, era ceva real şi revoltător, întreaga ei nevinovăție de fată protesta, şi Ana ajunse la un grad atât de înalt de tensiune a nervilor, încât izbucni în plâns şi ieşi din sufragerie fugind. Pe coridor se izbi de o servitoare care aducea chiar atunci un platou cu friptură de pui. Platoul, căzând, se făcu țăndări, şi friptura se împrăştie pe podea. Cea dintâi îşi veni în fire Rada; ridicându-se brusc de pe scaun, alergă după prietena sa, care urca, fugind, scările la etaj, unde era camera ei.

În sufragerie–consternare generală. Câteva clipe nu se auzi niciun cuvânt. Oaspeții şi gazda rămaseră cu privirile înlemnite în direcția uşii.

Servitoarea vorbi mai întâi. Începu să se dezvinovățească.

— Nu-i nimic, Leano! zise stăpână-sa. Adună repede de pe jos. Friptură cred că mai este la bucătărie….

— Cum să nu fie, coniță? Dar ce aduceam acum era fruntea. Da' ce-a apucat-o pe domnişoara Ana?

Nimeni dintre cei prezenți n-ar fi ştiut să răspundă la întrebarea ce-a apucat-o pe domnişoara Ana?. Vorba era bine aleasă! O apucase ceva din senin. Doar toată sară stătuse liniştită şi nimeni nu-i auzise gura!

Numai Tean păru a bănui ceva. I s-a părut că zvâcnirea de-acum a Anei seamănă cu aceea din gradină, când s-a smuls din îmbrățişarea lui. Însă nu putea stabili nici-o legătură între ceea ce se întâmplase atunci şi cina de-acum. Rada, gâfâind de alergătură, o găsi pe Ana trântită pe pat şi plângând în hohote. Nu o putu linişti cu toate îmbrățişările, cu toate mângâerile; nu-i putut scoate o vorbă din gură, până târziu, când plânsul i se potoli şi suspinele încetară. Abia atunci Ana se ridică încet de pe pat.

— Pentru Dumnezeu, Ana, dar ce înseamnă nervii ăştia?! Ana o privi cu ochi întunecați, osteniți.

— Draga mea–începu ea cu o voce venită ca din mari adâncimi, încât Rada se sperie şi se retrase un pas înapoi–draga mea, eu… eu va trebui să mă-ntorc numaidecât acasă.

Rada înlemni. Apoi, venindu-şi în ori, o întrebă:

— Ai primit vreo telegramă? N-am văzut pe nimeni de la poştă astăzi pe-aci… E bolnav cineva la voi?

Ana clătină din cap cu tristețe.

— Nu. Nu-i nimeni bolnav. N-am primit nici-o telegramă. Dar trăbă să plec!

Rada începu să plângă.

— Dar ştii că mă sperii? Ce s-a întâmplat?

Ana o privi îndelung, apoi îi puse mâna pe cap, mângâind-o.

— Trăbă să plec, draga mea, fiindcă eu mi-am greşit cariera.

— Ți-ai greşit cariera?! Ce fel de vorbă e asta? Ce carieră?

Şi Rada o privea nedumerită, înfricată.

— Mi-am greşit viața! Trăbă să mă-ntorc de unde am plecat, trăbă să mă duc acasă.

— Aiurezi, desigur! Ana, dă-mi mâna să-ți văd pulsul.

— Iat-o, dar nu e nevoie. N-am febră şi nu aiurez

— Ți-ai greşit viața?! ți-ai greşit cariera?! Ce înseamnă vorbele astea?

— Ți-aş spune, draga mea, dar ți-aş spune în zadar. Tu nu m-ai pricepe. Tu eşti dintr-altă lume decât mine.

— Te-asigur că aiurezi! Cum să fiu dintr-altă lume? Nu ne înțelegem noi aşa de bine? Nu suntem noi cele mai bune prietene?

— Am fost şi suntem… Cred că vom rămâne şi în viitor. Dar de azi înainte cărările noastre se despart. Eu trăbă să plec mâne dimineață acasă.

Rada izbucni din nou în plâns.

— Cum să pleci?! Peste patru zile plecăm la mare! De ce vorbeşti de plecare? îți spun eu că nu eşti în toate mințile.

— Mulțămesc, dar nu mai merg la mare. Nu mai pot! Rada se ridică deodată, hotărâtă, de pe marginea patului.

— Mă duc după mama! Să vadă şi ea că ți-ai pierdut mințile!

— E zadarnic, Rada. Trăbă să plec!

Dar prietena ei nu o mai auzi. Cobora scările ca o furtună. Ana închise uşa. Îşi aminti că şi în noaptea de după întâmplarea aceea cu Jean se hotărâse, şi atunci, să plece, dar că până dimineață îşi schimbase hotărârea. Ce bine era dacă pleca de-atunci. Ar fi fost cruțată de descurajarea de-acum, ar mai fi crezut în drumul pe

care apucase şi pentru care făcuse atâtea eforturi până acum! Lumea nouă în care intrase şi în care voia să trăiască biruind, ar fi rămas cu o singură pată: cu purtarea lui Jean. Ar fi fost vorba de-o excepție. N-ar fi avut prilejul să vadă că întreaga lume bună era la fel ca Jean, ba încă şi mai rea. Din tot ce se petrecuse sară la conac, din scandalul dezvăluit la cină, din toate detaliile, din povestirile despre altele şi altele, ci şi când ar fi fost evenimente la ordinea zilei, rămăsese cu senzația puternică, înfiptă în simțuri ca o sabie, că totul a fost pus la cale pentru a fi ea batjocorită, redusă la nimic, subt privirile voioase şi biruitoare ale lui Jean, pe care le simțea prin pleopele coborâte peste ochii ce-i ardeau de ruşine.

A, de ce nu plecase atunci când a jignit-o Jean? Ar mai fi avut curaj să învețe, să lupte, să învingă. Dar acum, ce va mai face la liceu? Ce rost mai au învățătura, internatul, directoarea, profesoarele? Lumea frumoasă în care crezuse se năruise! Clasa cultă, clasa suprapusă, în care voia să între, nu o mai atrăgea prin nimic. Acum îşi dădea bine sama că era cu neputință ca, întrând într-un mediu unde toți erau ca Jean, ba şi mai decăzuți, să poată rămâne pură. Nu era numai cu neputință, dar era şi o aberație să se mai dorească într-un astfel de mediu. Cum ar putea respira acolo? Nu era să se sufoce la masă, în sara asta? Rada a zâmbit şi a râs, s-a amuzat, împreună cu ceilalți, de toate poveştile scandaloase, ca de nişte întâmplări fireşti.

Ana nu-şi dădea sama că ceea ce o tortura din sară întâmplării cu Jean era protestul unei castități integre, puternice, sănătoase. I se părea că dispreţuieşte şi condamnă pe alţii, când în realitate, nu făcea decât să ridice o pavăză de apărare pentru sine. Ca şi când ar păstra ascunsă o comoară neprețuită, pe care alții erau gata să i-o fure.

Până acum ea nu avusese visuri de iubire, ci numai de mărire. Deşi avea optsprezece ani, nu căzuse încă niciodată în capcana prostiilor cu care se ocupau fetele din internat. Nu purta ascunsă fotografia nici unui artist de cinematograf; nu suspina la geamul internatului, în vreme ce tineri studenți rătăceau pe subt fereşti; nu avea niciun ideal, aşa cum au unele fete, chiar de prin clasa a patra de liceu. Nu o ademeniseră niciodată romanele aduse de externe în liceu şi pe care multe fete le citeau în ascuns. Trupul său, simțurile sale, tăceau încă subt vălul sănătos al castității. Voința ei conştientă, idealul dur căruia îşi jertfea toate puterile,

ambiția ei de-a ajunge în singura clasă socială în care viața i se părea vrednică de a fi trăită, o ținuseră departe de instinctele sexului. Năzuința aceasta conştientă o îndepărta, fără a voi anume, chiar de părinții ei. Poate că în felul ei era un mic tiran care-şi subordona toate puterile unei singure dorințe: dorința de a stăpâni, de a porunci. Pentru a-şi împlini această dorință ea alesese calea mândriei, mai apropiată de firea sa. Şi nicio altă pasiune nu abrutizează, sau cel puțin nu ține nedezvoltate celelalte însuşiri omeneşti ca mândria.

Această mândrie şi-o simțise rănită la masă, unde nimeni nu luase în samă prezența ei. Sentimentul ei de castitate fusese sângeros ofensat. Din această ofensă a înțeles că nu are ce căuta într-o societate în care castitatea nu există, în care bărbați şi femei trăiesc într-o promiscuitate degradatoare şi în care niciun sentiment înalt nu domină brutalitatea instinctelor. Cum ar putea trăi ea într-o astfel de societate? Ce-ar putea face aici cu mândria ei, cu ostilitatea ei față de trivialitățile vieții?

Doamna Frunzescu nu apăru curând. Rada trebui întâi să repete, la masă, tot ce i-a zis Ana. Discutară cu toții, înfrigurați, spusele ei aşa cum le reproducea Rada, dar nici unuia nu-i trecu prin cap adevărata cauză a disperării Anei. Nici măcar Jean nu se mai gândi la bănuiala lui dintâi.

— Ce-i aia că şi-a greşit cariera? —se oțărâ doamna Frunzescu. Şi cum de-a ajuns chiar acum la asemenea concluzie? Iar dacă este o fata bine-crescută, cum mi s-a părut totdeauna că este, de ce nu s-a stăpânit, de ce nu şi-a păstrat concluzia pentru sine? De ce era nevoie să facă scandal? Poate că începe să-şi deie sama că şcoala nu e de-ajuns pentru a sări dintr-un mediu social într-altul! Sărăcuța de ea! Am văzut că s-a schimbat de-o vreme încoace!... Săraca fată! A ajuns întunecată şi gânditoare. Ce să-i faci! Cred că se simte jenată că are numai două-trei rochițe în afară de uniformă. Două i-s cam scurte, doar una pare făcută în primăvara asta.

— Mamă! —se indignă Rada–ce te-apuci să vorbeşti acum! Doar o cunoşti bine pe Ana.

— O cunosc, fata mea, dar ca pe o copilă, cum a fost până acum. Am însă impresia că judecata i s-a maturizat foarte mult în ultimul timp. Ce-i mai natural de presupus decât că, în mijlocul unei societăți în care rochiile se schimbă de trei ori pe zi, ea să se simtă umilită în aceleaşi rochițe? Apoi, ca mâne plecăm la mare.

Întâmplător, am trecut odată prin camera ei şi am văzut cu ce… zestre sumară a venit. Chiar m-am gândit că ar trebui să-i mai cumpărăm uneie lucruri, când vom trece prin Constanța.

— Mamă, dar ştii că eşti nesuferită?! strigă palidă Rada. Avea senzația că mamă-sa, vorbind aşa, o dezbracă pe Ana în fața celor din jurul mesei.

— Nu ai niciun motiv să mă-nfrunți şi nici să te indignezi. Nu-i aduc nicio ofensă Anei. Tu ştii cât de mult țin la ea. Ce spun eu sunt lucruri fireşti, care nu pot supăra pe nimeni. Nu se pot naşte toți oamenii avuți. Şi nu toate fetele fac experiența Anei. Tu nu-ți poți închipui că o fata să se simtă umilită pentru că nu are tot ce-i trebuie, din simplul motiv că n-ai fost niciodată într-o astfel de situație. Nu-ți poți închipui că cineva să se întunece din cauza grijii zilei de mâine. Eu însă îmi pot închipui, deşi Dumnezeu m-a ferit de asemenea griji, îmi pot închipui că Ana va începe să se gândească serios şi cu teamă la viitor. Poate de-aceea ți-a spus că şi-a greşit cariera. Dar nu va pleca acasă, te asigur eu. A căzut pradă unei crize sentimentale care se va potoli. Asta-i tot.

— E săracă? întrebă unul din oaspeți. Rada se ridică să plece.

— Dacă mai continuați aşa–zise ea încruntându-se– să ştiți că încep şi eu să țip.

— Dacă eşti proastă şi nu poți asculta lucruri care nu o degradează deloc pe prietena ta, n-ai decât!? zise mamă-sa. Da, taică-său e un mic funcționar de bancă.

— În ultimii ani–zise cineva de la masă–Ministerul Instrucțiunii nu mai răzbeşte cu înființarea de noi şcoli secundare. Prea multă lume, şi băieți şi fete, dau năvală la şcoală, şi din toate clasele sociale. Unii, într-adevăr, cu părinți atât de săraci încât numai cu burse pot urma liceul. Convingerea mea este că se face o mare greşeală. Cei prea săraci trebuie să meargă la profesiunile practice; e greu pentru ei să dovedească atâția ani de studii; şi mai greu le va fi să izbutească în viață, întră într-o lume unde nu cunosc pe nimeni, n-au nici-un protector, n-au rude. Şi doar ştim că chiar copiii noştri reuşesc foarte greu azi să obțină slujbe. S-au înmulțit titrații, a sporit pătura intelectuală. Se şi văd începuturile şomajului intelectual. Ce va fi mâne nu-i greu de prorocit: o luptă la cuțite pentru o slujbă.

— Băieții, încă, treacă-meargă! Dar fetele! Nu înțeleg. Azi, la liceu, fetița mea stă în aceeaşi bancă cu fata unui croitor şi cu cea a unui țăran. Ce-or fi căutând fetele astea la liceu?! se miră alt

comesean, un advocat rotund ca un burduf, care avea o proprietate în apropiere.

— Democrația asta a dumitale, la care te-ai înhămat, dragul meu–replică moşierul. Toți muriți, în întrunirile publice, de dragul țăranilor. O să ni se mai scoale o dată-n cap, n-aveți grijă. Conversația, odată pornită, continuă pe această temă, dar doamna Frunzescu, la insistențele Radei, se sculă de la masă şi ieşi cu fata.

Ana auzi ciocăniturile în uşa încuiată, şi un răstimp nu deschise, dar pe urmă se gândi că ar fi o necuviință să nu o primească pe gazda casei, care de ani de zile-i arătase atâta bunăvoință. Aprinse lampa şi descuie uşa... Rada alergă la ea, o îmbrățişă şi izbucni în plâns.

— Nu vreau să ştiu, draga mea, ce supărare ai avut la masă. Sunt momente când noi, femeile, avem astfel de izbucniri neprevăzute. Dar Rada mi-a spus prăpăstii. Zice că eşti hotărâtă să pleci acasă. Se poate?!

Ana avea ochii înroşiți de plâns.

— Dacă veți fi atât de bună să-mi dați o căruță, voi pleca mâne dimineață. Vă sunt foarte recunoscătoare pentru bunătatea pe care mi-ați arătat-o şi aş mai rămâne bucuroasă, dacă n-aş fi silită să plec.

— Dar cine sau ce te sileşte să pleci, draga mea? Suntem de-abia la mijlocul vacanței; părinții nu te cheamă. Nu înțeleg. Şi trebuie să ştii că eu aici țin locul părinților tăi. Directoarea te-a lăsat în grija mea. Dacă totuşi eşti nevoită să pleci, eu trebuie să cunosc motivul. Poate aş avea să-ți dau un sfat. Poate că te-aş convinge că nu-i nevoie să pleci.

— E greu să-mi explic mie însămi, doamnă Frunzescu, ceea ce-mi porunceşte să plec. Am sentimentul că petrecerea mea aici nu mai are nici-un rost. Poate că nici liceul n-am să-l mai urmez...

Doamna Frunzescu îşi dete sama că Ana era copleşită de o tristețe grea.

— Draga mea, după cât mi se pare, tu treci printr-o criză. Nu-i bine să iei hotărâri în astfel de momente. Ştiu din proprie experiență. Noi, femeile, mai ales la anumite vârste, avem momente de sensibilitate exagerată, şi atunci vedem toate lucrurile deformate. E nevoie de timp, de linişte, pentru a reveni la normal. Hotărârile luate în astfel de clipe nu sunt, de obicei, cele mai bune, nu ne sunt de nici-un folos. Mai gândeşte-te. Peste

patru zile plecăm la mare. Ar fi păcat să nu vezi marea.

— Eu n-am să mă duc nicăieri fără Ana, spuse cu hotărâre Rada.

— Nici eu nu m-aş simţi bine fără tine. Ne-am obişnuit cu tine şi–de ce nu ţi-aş spune? —îmi placi.

Ana îşi lăsă capul frânt la piept şi zise, cu vocea învăluită într-o tristeţe grea, ca un oftat:

— Aţi fost totdeauna nespus de bune cu mine. Dar nu mai pot rămâne. Trăbă să plec. Simt că drumul meu în viitor se desparte de al dumneavoastră.

Doamna Frunzescu fu atinsă până-n adâncul inimii de marea durere a fetei. Ce i se va fi întâmplat? Se va fi îndrăgostit de cineva?

— Simţirea ne înşeală adeseori în viaţă, fata mea. Mai ales când ne luăm după sentimentele ce ne tulbură firea în ceasurile de criză. Sfatul meu părintesc este să mai rămâi până plecăm la mare. Dacă-ţi păstrezi hotărârea de-acum, se-nţelege că eu nu mă voi împotrivi. Poate că în vremea asta ai sa găseşti un moment ca să-mi vorbeşti mai lămurit. După cât înţeleg, eşti la o mare răspântie a vieţii, şi un sfat dat de cineva cu experienţă poate să-ţi fie folositor.

— Pentru toată bunătatea dumneavoastră vă rămân adânc recunoscătoare întreaga viaţă, indiferent de drumurile pe care m-ar duce ea în viitor. Dar acum nu mai pot rămâne. Dacă se poate, v-aş ruga să-mi daţi o căruţă, dimineaţă, până la gară.

— Mâne în niciun caz nu se poate. Şi trăsura, şi căruţa, şi caii nu sunt acasă; se vor înapoia de-abia poimâne.

— În sfârşit, aş putea merge şi pe jos, dacă mi-aţi da un servitor să-mi ducă geamandanul.

— Dar pe jos ţi-ar trebui cel puţin trei ceasuri, draga mea şi-apoi, cum îţi închipui că mi-aş putea permite să-l trimit pe un oaspete de-al meu în chipul acesta până la gară? M-ar judeca şi copiii de pe drum.

Ana înţelese că argumentul acesta nu mai putea fi răsturnat, şi nu mai insistă.

— Voi pleca, atunci, poimâne! Doamna Frunzescu ridică din umeri.

— Mă rog! —răspunse ea, încruntându-se. Nu mai am nimic împotrivă. Poimâne dimineaţă ai trăsura.

Se ridică şi părăsi indispusă camera.

Rada rămase cu Ana. Îmbrăţişând-o strâns, îi şoptea ia ureche suspinând:

— Nu! Nu se poate să pleci! Trebuie să vii cu mine la mare!

X

Erau la mare de o săptămână, dar numai doamna Frunzescu şi cele două fete. Familia Frunzescu închiriase, din mai, etajul cochet al unei vile, unde mergeau de ani. Era la zece paşi de plajă, cu o privelişte largă până-n zorile fumurii unde se îmbina cerul cu întunericul mării. Soarele-i răsărea în faţă şi o bătea ziua-ntreagă. Dar adierea sărată şi umedă a mării împrăştia năduful din camere prin geamurile mereu deschise. Împotriva tuturor prevederilor, veniseră fără Jean. Ana fusese gata, a doua zi dimineaţă, de plecare, şi caii erau înhămaţi la trăsură, când Jean Frunzescu primi o telegramă în urma căreia trebuia să plece imediat într-un oraş din Transilvania, la o fabrică, unde ceruse să fie repartizat pentru practică. Se făcuse un loc vacant şi trebuia ocupat îndată, dacă nu voia să-l piardă: mai erau vreo trei care puteau sa între imediat în serviciu. Aşa explică el telegrama primită din partea fabricii. Doamna Frunzescu rămase uimită: de când se înapoiase de la studii, Jean nu le spusese niciodată că va trebui să facă practică şi în vara asta.

— E o glumă, zise ea.

— Din nenorocire nu-i o glumă. Am nevoie de practica asta ca să mă pot înscrie la examenul de diplomă. Dar credeam că îmi va veni rândul abia în septembrie.

— Şi de ce, mă rog, nu ne-ai spus nimic până acum?

— Nu voiam să vă stric vilegiatura, şi, cum ţi-am spus, credeam că rândul fabricii va veni după mare.

— Dar bine, ai putea s-o amâni până-n septembrie!… El stătu o clipă pe gânduri, apoi zise:

— O să încerc. Dar pentru aşa ceva trebuie să mă duc la faţa locului. Prin scrisoare e prea târziu, iar prin telegramă nu poţi aranja nimic. Hotărâră să plece imediat, şi, dacă va reuşi, să se întoarcă cu primul tren, pentru a nu amâna plecarea la mare. Întâmplarea le făcu, pe mamă şi pe fată, să uite că Ana aştepta sus, la etaj, cu bagajul făcut. Ana nu ştia nimic de telegramă, şi se impacientă că nu mai vine sluga să-i ducă geamandanul la trăsură, înţelegând că nimeni nu are grijă de ea şi neîndrăznind

să cheme pe cineva să o ajute, se îmbrăcă şi începu să-şi târască singură geamandanul în jos pe scări. Când, uitându-se întâmplător pe fereastră, o văzu în curte, lângă bagaj–trăsura încă nu trăsese la scară–doamna Frunzescu înlemni. Uitase cu totul de ea, după primirea telegramei, preocupată să-i facă la repezeală bagajul lui Jean. Rămase locului; i se tăie răsuflarea; un gând o fulgeră: Fata asta şi cu Jean sunt înțeleşi! Vor să plece împreună! Cum de nu mi-am dat sama până acum? îl supraveghease pe Jean, dar nu surprinsese la el nicio manifestare de sentiment mai adânc față de Ana. Şi totuşi acum era limpede! De-aici schimbarea Anei şi criza ei de nervi din timpul cinei! De-aici hotărârea ei nestrămutată de a pleca! Erau înțeleşi! Doamne, dar oare şi-a pierdut Jean mințile?! Ce combinație poate avea el cu o fată de liceu?! Se-nțelege, telegrama aceea-i fictivă! L-a pus pe vreun prieten sa i-o trimită! Niciodată nu a făcut, până acum, practică într-o fabrică din Ardeal! A inventat telegrama pentru a putea pleca odată cu Ana, pe acelaşi drum!

Dar era o imposibilitate, o prostie, o aventură care trebuia numaidecât oprită! Da, Ana nu va pleca nicăieri! Trăsura îl va duce la gară numai pe Jean!

Răscolită în suflet, întră în casă şi, ajutată de Rada, adună cele din urmă lucruri necesare băiatului. Nu-i spuse fetei niciun cuvânt din bănuielile ei. Ce? Bănuieli? Era sigură! Dar cum de s-a putut hotărâ o fată ca Ana să plece în lume cu un student?! şi cum de-a îndrăznit să-i facă ei, tocmai ei, o asemenea figură?! Nu cunoaştem generația de azi, nu-i cunoaştem nici măcar pe proprii noştri copii!, îşi zise ea, hotărâtă să împiedece nenorocirea spre care se avânta Jean.

Când ieşiră toți trei în curte–doamna Frunzescu, Rada şi Jean–şi o văzură pe Ana lângă geamandanul ei, Rada se trezi ca dintr-un vis. Jean păru a nu se mira.

— Domnişoara Ana poate foarte bine să vină cu mine. Călătorim cu acelaşi tren. Deşi eu aş ține foarte mult ca domnişoara Ana să rămână la noi, să plece la mare cu voi. În cazul în care eu aş trebui să rămân la fabrică, n-ați fi singure de tot.

Ia te uită ce ipocrit! — îşi zise maică-sa. O invită ca şi cum n-ar fi înțeleşi să plece împreună, ca şi cum ar crede că Ana mai poate fi ținută aici! Dar, spre marea ei surprindere şi consternare, Ana, cu fața palida ca o moartă, după ce-i aruncă lui Jean o privire lungă, scrutătoare, răspunse:

— Eu nu ştiam că pleci tot azi şi dumneata. Dacă-i aşa, eu voi rămâne aici până mâne, sau până la plecarea dumnealor la mare. Nu! Nu-i nimic! O să-l rog pe Vasile să-mi ducă geamandanul înapoi în odăiță.

Ce joc e ăsta?! Ce-a putut interveni? Nu mai înțeleg nimic! Deşi e taina lor–cum cred ei–se vede că Ana tot se ruşinează să plece, subt ochii mei, cu Jean, îşi spuse doamna Frunzescu.

Trăsura porni, şi femeile rămaseră în curte, privind în urma ei. Pe fața Anei nu se putea citi nicio surprindere, ci numai o adâncă mirare. O mirare binefăcătoare, căci ochii ei începură să lumineze.

Rada ieşi din zăpăceala ce o cuprinse şi îşi aduse aminte că Ana nu ştia nimic de telegramă, începu să-i spună repede tot ce s-a întâmplat.

Ce gâsculiță-i şi fata asta a mea! — îşi zise doamna Frunzescu. Nu o duce mintea că ei au fost înțeleşi! Desigur că, în ultima clipă, fata s-a ruşinat să plece cu el chiar de subt ochii mei. Spune că va pleca mâne? Ei bine, nu va pleca nici mâne!

Spre marea lor surprindere, Ana nu păru supărată de întâmplare, ci, dimpotrivă, mulțumită. Nu stărui să plece în ziua următoare, iar spre sară, când sosi telegrama prin care Jean le vestea că trebuie să rămână la fabrică, Ana declară că s-a răzgândit şi că le va însoți la mare.

Iată ceva de neînțeles! îşi zise doamna Frunzescu, în vreme ce Rada, bucurându-se, se repezi la Ana şi o îmbrățişa.

În ziua următoare plecară tustrele la mare: Rada încântată, Ana înseninată, iar doamna Frunzescu chinuită de enigma sufletului ei: Dacă au fost hotărâți să plece împreună, cum de vrea să plece la mare?.

Enigma o putea dezlega, în parte, numai Ana. În sara aceea, după ce doamna Frunzescu înțelesese că toate stăruințele ei de-a o face să rămână la conac erau zadarnice, nimeni dintre meseni nu ascultase cu atâta băgare de samă ca Jean ce povestise maică-sa. Ea făcuse presupunerile care-i trecuseră prin minte şi nu o uitase nici pe aceea că poate fata s-a îndrăgostit de cineva şi de-aceea vrea să plece, însă vorbise cu adânc regret despre hotărârea Anei de a nu-i însoți la mare.

Unele dintre bănuielile ei fuseseră aprobate de comeseni. Da, trebuie să fie vorba de o criză. Altfel, o fată bine crescută, şi mai ales aflându-se într-o familie străină, nu-şi iese astfel din fire. Era cu putință să se fi îndrăgostit de cineva! în ultimele zile

cunoscuse mulți tineri, şi fetele acestea de liceu se înflăcărează repede. Jean Frunzescu nu spunea nimic, ci asculta. Din ziua excursiei, când Ana, la provocarea lui directă, spusese că pe mişei trebuie să-i cunoşti înainte de căsătorie, el nu se mai putea îndoi că atunci, sară, în grădină, o ofensase greu pe Ana cu purtarea lui nesăbuită şi deşteptase în sufletul ei o intensă duşmănie. Aceasta era pentru el şi explicația faptului că Ana îl evita sistematic, şi explicația hotărârii ei de a nu-i însoți la mare. Dacă aici îl înconjura ca pe-un viespe, cum ar fi suportat să-l vadă zilnic, lângă ea, pe plajă? Jean Frunzescu începu să regrete purtarea lui uşuratecă din sara aceea. Nu se putea minți. Ştia că s-a apropiat de ea dorind-o; nu ca s-o necinstească, ci doar pentru plăcerea de a-i simți trupul gingaş lângă al lui. Nu bănuise că o fată de clasa a şasea va înțelege intenția lui. El uitase că Ana nu mai era o copilă, că împlinise optsprezece ani. Dar acum nu se mai îndoia că fata înțelesese şi era sigur că din cauza lui se hotărâse să nu mai plece la mare. Dorea din toată inima să-şi repare greşeala, să o facă pe Ana să rămână şi să-i însoțească la mare, dar totodată ştia că, dacă va merge şi el, ea va refuza să-i însoțească. Dorința lui intensă de a repara ceea ce stricase îl sfătui. A doua zi după ce Ana se hotărâse să plece acasă, la prânz, înainte de a se aşeza la masă, se folosi de un moment de neatenție a Anei şi, apropiindu-se de ea, i-a spus:

— Am fost atâta vreme prieteni buni. Eu sunt vinovat că s-a stricat prietenia noastră. Sunt nevoit să-ți spun că-mi pare rău de ceea ce am făcut. A fost o prostie. Ştiu că acesta este motivul pentru care vrei să pleci acasă. Ei, iată, eu sunt gata să ies din combinație. Nu voi merge eu la mare, pentru ca să poți merge dumneata. Țin foarte mult să vezi marea.

Şi, grav, se ridicase şi trecuse în celălalt capăt al mesei. Surprinsă de prezența lui lângă ea, Ana nu avu ce face şi trebui să-l asculte, dar cuvintele lui i se părură străine şi nu crezuse că Jean se va ține de cele spuse. Nu credea în sinceritatea voinței lui de a-şi repara greşeala. Până în ziua când plecase la drum, chemat de telegrama dată de un prieten cu care se înțelesese în prealabil, telefonic, şi mai ales până când sosise telegrama lui Jean prin care-i comunica mamei sale că nu-şi poate amâna stagiul.

Plecarea lui Jean îi demonstrase Anei că el se ținuse de cuvânt, şi această promisiune ținută îi provocase un adânc sentiment de

satisfacție. Abia atunci își adusese aminte că în cuvintele fugare pe care i le spusese, Jean îi ceruse iertare pentru purtarea lui urâtă. Deşi cu sufletul încă greu rănit, se înfiorase de mândrie: iată că ea, prin purtarea ei, l-a determinat să-şi ceară scuze.

Era oare începutul la ceea ce hotărâse în prima ei noapte de zbucium matur? Reuşise, prin atitudinea ei demnă, să domine un bărbat, să i se impună? Un lucru era sigur: Jean abia aştepta să meargă la mare, şi, înainte de a o jigni, nici nu-i trecuse prin cap să se lipsească de această plăcere. Dar dacă e aşa, dacă e pe drumul cel bun, ce a determinat prima ei biruință? Numai atitudinea disprețuitoare pe care a avut-o față de el, sau şi ființa sa? Dacă n-ar fi fost frumoasă i-ar fi păsat lui Jean că ea îl disprețuieşte?

Hotărât, nu! Oricare ar fi fost motivul lui, pe ea o interesa, în primul rând, biruința: ei, care o satisfăcea, care-i măgulea mândria.

Vedea astfel confirmată intuiția ei din prima noapte de zbucium, că prin frumusețe va putea domina bărbații, că va putea beneficia de mijloacele lor materiale, fără de care i se părea că nu are niciun rost să pătrundă în clasa socială la care râvnea.

Toate aceste constatări îi înseninaseră sufletul, deşi acum avea şi un alt motiv, mai grav, să creadă că şi-a greşit cariera: multiplicarea, generalizarea pe care i-o făcuse purtarea lui de-atunci; dezvăluirea unei etice de clasă, şi anume, chiar a păturii pentru care ea făcuse şi făcea atâtea sacrificii. Cu avere sau fără avere, viața nu era de dorit într-un mediu în care nimeni nu punea niciun preț pe castitatea sufletească, cu atât mai puțin pe cea trupească. Promiscuitatea aceea de brute, de trai în trei şi în patru, nu avea nicio atracție pentru ea. Totuşi satisfacția pe care i-o dăduse Jean, prin scuzele şi renunțarea lui de a merge la mare, o îmbuna într-o oarecare măsură şi nu mai insistase să plece acasă. Repetându-şi mereu cuvintele pe care el i le spusese atunci în grabă, o impresiona în mod deosebit dorința lui ca ea să vadă marea: țin foarte mult să vezi marea! —aşa-i spusese. Erau de o săptămână la mare.

Locuința nu era foarte încăpătoare, dar era drăguță şi ocupa una dintre cele mai frumoase poziții de pe țărm.

Încă din prima săptămână, Ana redeveni veselă, fericită, zburdalnică, neastâmpărată, ca în cele dintâi zile ale vacanței la conac, în imediata apropiere a vilei lor era un colț de plajă izolat,

ascuns şi apărat de un țărm înalt, prăpăstios, la care se cobora pe trepte săpate în pământ. Plaja principală era mai departe. Dar nu numai din cauza depărtării coborau la plaja aceasta mică, ci şi pentru că doamna Frunzescu se obişnuise aici de ani. Era un loc discret; numai familia ei şi alte trei-patru, de mai la vale, foloseau plaja aceasta. Şi mai era un motiv: plaja principală era supraaglomerată. Şi, spunea doamna Frunzescu, unde-i aglomerație este promiscuitate.

— Acu şase-şapte ani–mai spunea doamna Frunzescu–nu erau pe plajă mai mulți de pâtru-cinci sute de oameni. Azi, sunt mii. A năvălit aici toată negustorimea; Ani în şir n-a fost nici-o familie de negustori. Era un fel de stațiune de elită. Nu erau hotele mari, restaurante. Nu: era muzică, nu era cazino, nu era lux. Acum e un lux şi o promiscuitate de ți se face rău.

Strabătând cu trenul întinsa câmpie a Bărăganului, Ana privea cu nesaț, prin geamul deschis al compartimentului, peisajul care nu semăna cu nimic din ceea ce văzuseră ochii ei până atunci. Şesul nesfârşit îi deşteptă pentru întâia oară senzația imensității, care, la început, o copleşi, apoi o umplu de încântare şi de o pornire de a pluti în infinit. Ca şi în drumul până la conac, nu-şi putea înfrâna sentimentul de încântare şi de mândrie la gândul că toate ținuturile prin care trecea sunt toate ale României, că toate sunt țară românească. Şi cu cât locurile îi erau mai necunoscute, cu atât o stăpânea un suflu mai puternic de duioşie când îşi spunea: şi aici e România!, cu sentimentul că în jurul şi deasupra ei plutea o putere protectoare.

Când, apropiindu-se de Constanța, doamna Frunzescu îi arătă, de la geam, marea, Ana o căută zadarnic multă vreme şi nu o văzu, deşi privea întins şi scrutător în direcția arătată, în sfârşit, simți că i se opreşte respirația şi întrebă:

— Ceea ce se vede negru? Parc-ar fi un imens ogor arat de curând şi care se suie până la cer, se îmbină cu cerul.

— Din cauza culorii, de-aceea-i şi spune Marea Neagră. Dar Ana tot nu voia să creadă că e marea, şi nu-şi mai deslipi privirile de pe zare. Rada, care îşi scosese de asemenea capul pe geam, zise:

— Uită-te mereu, până te obişnuieşti. La început, e adevărat, nu poți distinge nimic.

Dar orizontul cu marea dispăru în grabă, şi Ana rămase în suflet cu un fel de spaimă: Asta era marea?

Aşa era marea? Dar ce era? Ea nu putuse distinge nimic

altceva decât ceea ce i se păruse prima oară.

Abia la Constanța, unde poposiră trei-patru ceasuri–până mai trece năduful, zise doamna Frunzescu–putu să vadă de aproape marea. Stătea alături de Rada, pe chei, şi Rada-i atrăgea mereu atenția când într-o parte, când într-alta, făcând-o să se uite când spre port, unde erau ancorate multe vase, când în largul mării, unde se vedeau altele, când la orizont, unde se înălța un sul de fum. Rada vorbea, bătea din palme chicotea când, din valurile ce se spărgeau de dig, stropi grei de argint împroşcau până lângă picioarele lor. Când chicotea şi se ferea instinctiv de valurile mai mari, ce se repezeau, învolburate de spumă, ca să se spargă de stâncă, Rada o strângea pe Ana de braț cu toată puterea. Era puțină lume pe dig la ceasul acela mic de după-amiază. Totuşi câte-o păreche, câte-un om singuratec, trecea uneori pe lângă cele două fete, care se opriseră aproape de capătul digului, privindu-le cu interes.

Ana nu auzea nimic din câte-i spunea Rada, nu vedea pe nimeni. Ai fi zis că nu vede nici marea. Nu se uita la nimic anume, ci privirea ei, absorbită de imensitatea apelor răscolite, cuprindea întreg peisajul până în depărtarea nesfârşită a orizontului. Rămase aşa, nemişcată, şi după ce Rada, ostenind de atâta vorbă şi nemaiştiind ce să-i arate, tăcu. După o vreme, Rada începu să se neliniştească de încremenirea ei în tăcere.

— Îți place? o întrebă ea, ca să zică ceva, să provoace o reacție.

Ana înclină din cap. Deşi părea cufundată într-un vis îndepărtat sau într-o contemplare adâncă, o auzise.

— E încântătoare! —spuse Rada. Am şi nimerit o zi senină şi fără vânt. Dar e sublimă şi când bate vântul, şi când e înnorat. Uite valurile! Nu mai contenesc!

Valurile veneau mereu, neostenite, cu grumaji rotunzi şi puternici, de armăsari, şi se izbeau, nebune, cu fruntea în zid, în stâncile prăvălite la temelia digului. Veneau din larg, ca atrase de un magnet uriaş, în depărtare, pătrunse de lumină, păreau masive, de sticlă verzie, care se spărgea în țăndări, se schimba în râuri, în viitori de spumă, izbindu-se de stâncile colțuroase ce le aşteptau aci, la marginea digului. Veneau mereu din larg, ca într-o luptă păgână, ca valurile de asalt, veneau fără nădejde de-a se isprăvi vreodată, de a le săca numărul.

— Mai rămânem? întrebă Rada, disperată că nu poate scoate niciun cuvânt din gura Anei.

Privi către prietena sa. Îşi ţinea buzele strânse, aproape supte şi era albă la obraz ca hârtia.

— Ţi s-a făcut rău? Ai ameţeli? Mie mi se întâmplă uneori, când mă uit mult la valuri, în cazul acesta, închide ochii.

Dar, uitându-se la ea, Rada îşi dădu sama că Ana e teafără, şi că numai o intensă concentrare era cauza ţinutei sale drepte şi nemişcate, de parcă ar fi prins rădăcini în asfaltul digului.

— Să mergem! Ne aşteaptă mama, zise ea în sfârşit, uitându-se la ceasul de la încheietura mânii.

Cele două prietene se întoarseră. Rada începu din nou să-i arate vapoarele din port, să citească numele înscrise pe ele, să le ghicească naţionalitatea.

Pe Ana părea că nu o mai interesează nimic. Mergea ca în vis, şi paloarea nu-i dispăruse încă de pe faţă.

Când intrară în oraş, se opri, strânse braţul Radei şi-i şopti:

— Toată viaţa am să vă fiu recunoscătoare ca m-aţi luat cu voi la mare.

Rada izbucni fericită:

— Vezi? şi erai hotărâtă să nu vii.

— Nu ştiam cum e marea, şi apoi mai era ceva… rosti Ana cu o voce adâncă.

Rada o privi şi i se păru că zăreşte în ochii prietenei sale o licărire nouă, necunoscută. Drumul până la staţiune îl făcură cu automobilul. De pe ţărmul înalt, de pe crâmpeiul de plajă unde coborau, Ana putu, în sfârşit, să contemple marea în tihnă. Dar numai după ce se obişnui să umble în costum de baie.

La început, insistenţele doamnei Frunzescu de-a o convinge să-şi îmbrace costumul de baie şi să se întindă la soare o uimiră şi o ruşinară. Nu se gândise până atunci ca, venind la mare, va trebui să se arate, lângă Rada şi lângă doamna Frunzescu, în costum de baie, aproape goală, ea, al cărei trup nu-l văzuse nici măcar vreo colegă de internat. Pudoarea firească o făcuse să nu se uite la cele două femei îmbrăcate în costume de baie, mai ales la doamna Frunzescu. Simţea că e un lucru împotriva firii, unul care ruşinează şi umileşte în acelaşi timp, ca mama şi fata să stea despuiate una lângă alta.

Şi după ce îşi îmbrăca costumul de baie în cabină, se ducea totdeauna departe de cele două şi se întorcea cu faţa în altă parte. Dar nu era lăsată în pace. Rada venea adesea lângă ea, iar doamna Frunzescu o chema să stea de vorbă, şi nu putea s-o

refuze.

De sentimentul acesta penibil de a se simți aproape goală şi de-a sta lângă două femei despuiate nu scăpa decât lasându-se fermecată de priveliştea mării şi când întră cu Rada în apă. Când nu-şi mai simțea decât capul deasupra valurilor răcoroase, avea senzația ca se purifică, şi voioşia ei izbucnea aproape sălbatecă.

Nu ştia înota atât de bine ca Rada, dar se străduia să învețe cu un curaj care o făcea pe prietena ei să țipe de spaimă, iar pe doamna Frunzescu să le strige vorbe ne-nțelese, stând în apa mică de lângă țărm, unde obişnuia să se-mbăieze. Celelalte trei-patru familii care făceau plajă aci erau risipite mai departe, subt umbrele mari. De ei nu-i păsa Anei: erau prea departe ca să o poată vedea cum este şi cine este. Trecuse săptămâna, şi Ana încă nu se obişnuise să stea în costum de baie față cu cele două femei străine. Ea rămăsese la părerea că era un lucru împotriva firii să stai despuiată în fața altora, şi se mira că la cele două femei nu descoperise un sentiment asemănător. Mama şi fata stăteau aproape goale una lângă alta, întinse pe nisip, ca şi când ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume.

Ana încercă să-şi explice cum de este cu putință aşa ceva. Ele nu erau femei? Ele nu simțeau că goliciunea unui trup de femeie reprezintă în sine o profanare, dar încă să mai fie văzut de altul? Erau oare chiar atât de deosebiți, ca structură sufletească, oamenii din clasa socială în care dorise atât de mult să intre, de cei din clasa socială căreia îi aparținea, în care goliciunea este, în orice împrejurare, de ruşine? Dar oare omul rafinat prin cultură, omul educat, nu trebuie să fie mai pudic decât un țăran? Auzise ea, în treacăt, nişte explicații despre higiena nouă, despre o metodă nouă pentru întremarea sănătății, care cerea să-ți expui la soare toate părțile trupului, mai ales în anumite ore ale dimineții. Era o doctrină şi o practică nouă: soare, soare, cât mai mult soare! Dar atunci nu le dăduse nicio importanță şi nu le înțelesese. Acum însă vedea, practica şi tot nu înțelegea. Cum? Nu se putea bucura cineva de mare fără a se da mereu în acest spectacol umilitor pentru o femeie? Nu există un costum care să acopere întreg corpul? Nu s-ar putea să faci soare cu totul izolat de ceilalți, dacă este chiar absolută nevoie? Nu e nesfârşit țărmul mării?

Dar, la urma urmelor–îşi zicea ea–trupul meu e sănătos, puternic, nu are nevoie de nicio întremare. Şi, subt pretextul

acesta, avea mereu la îndemână un cearşaf cu care se acoperea.

Pe doamna Frunzescu, gândurile acestea ale Anei, care dădeau loc la numeroase discuţii, o contrariau peste măsură. Când o văzu mai întâi acoperindu-se cu cearşaful, nu mai putu răbda şi o înfruntă:

— Te-acoperi ca să nu-ţi înnegreşti pielea? Dar ştiu că te ţii! Vrei să fii în orice împrejurare o excepţie? Auzi! Să vii la mare şi să stai învelită în cearşaf!

Mofturile de pudicitate ale Anei o iritaseră din prima zi, când, văzând-o în costum de baie, îşi dăduse sama, dintr-o singură ochire, că fata era deplin şi frumos dezvoltată, mai frumos decât Rada. Şi nu-i trebui mult ca să înţeleagă că un corp ca al Anei putea ispiti uşor simţurile unui bărbat impulsiv, ca Jean. Probabil că i l-a ghicit cu privirea, prin veştminte, îşi zise ea.

Oricât era de potrivnică unei apropieri între cei doi tineri, simţul ei practic, poate o anume înclinare perversă, o făcea să recunoască în sineşi că Ana ar fi o bucăţică bună pentru Jean, şi că Jean ar putea fi mulţumit cu ea. Uneori, admirându-i, fără să vrea, corpul drept, statuar, parc-ar fi dorit s-o ştie pe Ana nevasta lui Jean. Dar abia se-nfiripa o asemenea dorinţă, că şi intervenea pe loc raţiunea: A! Dac-ar fi dintr-o familie bună şi-ar mai avea şi zestre, ar fi cu totul altceva!

XI

În cea de a şaptea zi de la sosirea lor la mare, nu putură ieşi pe plajă: bătea un vânt puternic care stârnea nori de nisip. Valurile crescuseră atât de mult, încât inundaseră crâmpeiul de plajă pe care se soreau de obicei. În dimineaţa următoare vântul încetă, dar plaja lor era jumătate subt apă, iar cealaltă jumătate, udă. Cele două fete veniră s-o vestească pe doamna Frunzescu.

— Nu-i nimic. Rămânem acasă. Nu ne strică o mică pauză.

Dar Rada nici nu voia să audă de pauză.

— Cum? Să pierdem o zi, când zilele ne sunt numărate?! Nu se poate! Mergem la plaja mare. Acolo este nisip uscat cât vezi cu ochii.

— Nu-mi place promiscuitatea de-acolo. Nici înainte, când nu era aglomeraţia de-acum, nu mergeam la plaja mare. E o indecenţă acolo!…

Dar Rada nu se lăsă biruită. Stărui mereu, ba chiar, la un moment dat, fu gata-gata să şi plângă. Era într-adevăr o zi

frumoasă, senină, liniştită, fără cea mai mică adiere de vânt, încât– Rada avea dreptate– ar fi fost păcat să o piardă.

— Mergeți voi amândouă, hotărâ până la urmă doamna Frunzescu.

Dar Rada stărui din nou. Nu cuteza să meargă singură între atâția oameni străini.

— Cine ți se poate împotrivi ție?! —zise, nemulțumită, doamna Frunzescu. Ei bine, vin şi eu, dar fără costum de baie. O să stăm mai la o parte.

Ana nu fusese încă la plaja principală, dar, după aluziile făcute de doamna Frunzescu, îşi închipuise ce poate fi acolo. Ea se unise cu mama Radei şi stăruise să rămână acasă. Dar Rada era o fată încăpățânată.

— Nu-ți fie frică! Nu te mănâncă nimeni! îi spuse ea cu un fel de dispreț pe care Ana nu-l simțise până acum în tonul cu care îi vorbea Rada.

Nisipul uscat de pe plaja principală era năpădit de lume, de corturi albe, de umbrele mari şi de umbreluțe de toate culorile. De sus, de pe țărmul înalt, plaja părea o grădină exotică, excentrică, învălmăşită de flori şi fructe nemaivăzute. Doamna Frunzescu era obosită. Nu era obişnuită să meargă multă vreme pe jos, şi mai ales să urce dealuri. Şi, de la vila lor, pentru a ajunge direct la plaja principală, trebuiseră să urce o râpă pieptişă.

— Şi din cauza depărtării nu mi-a plăcut să vin aci, se năcăji ea respirând greu, după ce se opriră pe culmea țărmului prăpăstios, de unde se vedea plaja.

— Puțină mişcare nu-ți strică, mamă. Ți-a spus şi doctorul, când am plecat la băi.

— Da, mi-a recomandat, e adevărat. Dar nu să urc munți!

— Putem înconjura urcuşul, trecând prin oraş. Nu ştiu, mamă, ce zici tu, dar parcă ne-am distra mai bine daca am veni regulat aici. Priveşte!

— Nu-mi place promiscuitatea asta!

— Dar e de-ajuns să stai deoparte şi să priveşti, şi ceasurile trec de nici nu ştii cum. Eu, drept să-ți spun, încep să mă plictisesc stând toată ziua numai cu dumneata şi cu Ana.

— Eşti obraznică, Rada! într-alți ani cum de nu te-ai plictisit? şi nu o aveai pe Ana lângă tine, ca acum.

— Dar era Jean, care făcea mereu naveta între noi şi plaja mare, şi mereu ne aducea cunoştințe de-ale lui, fete şi băieți, să ni le

prezinte. Aveam mereu variație, şi mi se pare că tocmai în această variație stă adevărata distracție şi odihnă de care are nevoie omul în vilegiatură. Anul acesta, într-o săptămână, nici-o cunoştință nouă! Nu ți se pare că suntem în deficit? Cred că şi Ana începe să se plictisească.

— Nu, Rada, greşeşti. Lângă mare nu m-aş putea plictisi niciodată. Şi, drept să-ți spun, mie-mi place plaja noastră.

După ce mai înaintară pe țărm vreun sfert de ceas, începură să coboare pe serpentină. Grădina aceea exotică, crescută pe plajă, îşi desluşea tot mai limpede formele, iar când ajunseră la marginea ei, nu mai avea nimic miraculos. Dimpotrivă! Era aşa cum spusese doamna Frunzescu: o promiscuitate, o colecție uriaşă de carne, respingătoare, exalând un miros greu de năduşeală omenească. Şi ce de trupuri de bărbați şi de femei, diforme, păroase, umflate! O singură privire îi fu de-ajuns Anei pentru a simți că i se mişcă ceva în stomac, iar când îi pătrunse în nări şi mirosul de osânză râncedă pe care îl aducea briza mării, trecând peste trupurile monştrilor acelora tolăniți pe nisip, se dădu repede de-o parte–cum erau la marginea plaje –şi se întoarse cu fața spre țărm.

Rada şi maică-sa nu observară nimic; ele priveau cu interes panorama. Nu păreau nici scandalizate, nici mirate de colecția aceea de trupuri despuiate. Doar le mai văzuseră de-atâtea ori! Nu le părea nimic nefiresc; părea că nu ajunge până la ele–deşi lumea stătea întinsă pe nisip pâna aproape de picioarele lor–mirosul atâtor trupuri ce se prăjeau la soare. Nu vedeau decât ridiculul şi formele monstruoase ale unor trupuri de bărbați şi de femei.

Stăteau în picioare, răzimate una de alta, şi priveau, râzând înfundat, cotindu-se. Rar zăreau câte-o figură mai distinsă, câte un corp mai bine făcut. Majoritatea celor de pe plajă, bărbați şi femei, trecuți de prima jumătate a vieții, erau umflați ca butoaiele, cu şunci şi slănini lăbărțate, care se întorceau greoaie de pe parte pe alta.

— N-am să înțeleg niciodată cum de nu le e ruşine să se îngraşe şi să se lăbărțeze aşa! —zise cu dezgust doamna Frunzescu. Întorcând capul şi văzând-o pe Ana stând palidă la o parte şi privind spre faleză, adaogă: — Vino aci, draga mea. Tu nu vrei să vezi arca lui Noe?

Rada râse.

— Curat arca lui Noe! zise ea.
— E profund dezgustător! —exclamă Ana, alăturându-li-se. E un scandal public! Mă mir că autoritățile îngăduie aşa ceva!
Doamna Frunzescu o privi o clipă cu sprâncenile ridicate a uimire, dar crezând că Ana se referă, ca şi ea, la aspectul estetic al plajei, răspunse:
— Ce-ar putea face autoritățile, draga mea? Aici banul porunceşte! Cine are bani poate merge unde pofteşte, se-nghesuie în orice societate. E scandalos, desigur, dar n-avem cum să ne apărăm decât izolându-ne. Primăria stațiunii nu este, desigur, de părerea noastră. Stațiunea începe să prospere. Oaspeții sporesc pe an ce trece; hotelurile, restaurantele se-nmulțesc; în localitate se cheltuiesc din ce în ce mai mulți bani. Ca urmare, veniturile primăriei cresc, şi iată că în ultimii ani s-au putut face şi câteva îmbunătățiri. De-o pildă, faleza. Anul trecut, când am văzut-o, era să cred că am greşit stațiunea.
— Dar e o înspăimântătoare promiscuitate de semi nuduri!... şi oamenii stau atât de aproape unul de altul!... De ce?! Că doar au loc să stea împrăştiați. Plaja e uriaşă...
— Ei! Aşa le place! —râse doamna Frunzescu. Nu auzi că uneori zumzetul conversațiilor şi râsetele se ridică peste larma valurilor? Dar să ne dăm puțin mai la o parte, căci briza aduce un vag miros de rânced.
— E de la uleiurile cu care se ung ca să se bronzeze mai repede, preciza Rada.
Făcură vreo câțiva paşi spre faleză, şi, ajungând la vreo cincizeci de metri de mulțime, Rada aşternu un cearşaf.
— Ei, cine vrea n-are decât să facă plajă, zise doamna Frunzescu.
Rada se execută imediat, dar Ana se aşeză cuminte lângă doamna Frunzescu.
— Nu fi proastă, Ano! Pune-ți costumul! îi spuse Rada, dar Ana nu se mişcă.
Abia se întinse Rada bine în bătaia soarelui, că de grupul lor se apropiară, făcându-le semne, doi bărbați şi două femei. Erau toți îmbrăcați în costume de stradă.
— Cine-ar putea fi? —se întrebă doamna Frunzescu. Nu-i pot recunoaşte.
— E unchiul Pake, mamă, unchiul Pake Manicatide! strigă Rada ridicându-se în picioare şi făcându-le, la rândul ei, semne cu

mâna.

Unul dintre bărbați era, într-adevăr, domnul Pake Manicatide, un fel de văr de-al treilea al doamnei Frunzescu, însoțit de nevastă-sa şi de fiică-sa. Cel de-al doilea bărbat era advocatul Popescu, apărătorul intereselor familiei.

— De când ați venit? întrebă domnul Manicatide, după ce îşi dădură binețele şi se făcură prezentările celor necunoscuți.

— De o săptămână, răspunse doamna Frunzescu.

— Nu mă mir că nu v-am întâlnit până acum. Ştiu că nu frecventați plaja asta şi că de-obicei veniți cu bucătăreasa după voi. E mai bine aşa, decât în devălmăşeala asta stupidă!

— Eşti singur, domnule Popescu? Doamna Sofia n-a venit? întrebă doamna Frunzescu.

Advocatul–slab şi părând a duce o povară grea în spinare–părea îmbătrânit înainte de vreme.

— Ba da, e şi ea aici.

— De ce nu ați adus-o şi pe ea, dacă ne-ați văzut?

— Nu e singură. E cu cineva pe care nu-l poate părăsi, zise cu tristețe advocatul.

— Aveți pe cineva bolnav? Bărbatul înclină capul în piept.

— Din nenorocire!

— Pe cine? întrebă c-un fel de frică doamna Frunzescu.

— Pe Nicu…

— Băiatul?

— El…

— Nu mai spune?! şi de când?

— Din martie. Atunci i-au putut pune diagnosticul. Toată iarna s-a plâns de dureri în şira spinării. Doctorii au crezut mai întâi că-i vorba de o răceală.

— E posibil?! Băiatul acela luminos şi iute ca argintul viu? Să aibă..? Nu s-au înşelat doctorii?

— Din păcate, nu. Avem radiografia. Radiografia nu poate înşela…

Doamna Frunzescu vru să-i vadă numaidecât, pe doamna Popescu şi pe băiat, şi plecă împreună cu grupul celor patru.

— Pune-ți costumul, Ano, –zise Rada, îndată ce grupul se îndepărtă, — aici suntem izolate.

— Nu-mi vine să mă dezbrac în promiscuitatea asta. Mai bine stau aşa.

— Nu vrei să faci baie?

— Nu! Sunt cu totul consternată de… porcăria asta! Rada întoarse capul mirată, încă nu auzise din gura Anei cuvinte triviale. Fata înțelese şi adaogă:

— Scuză-mă, te rog! Dar nu ştiu cum aş putea numi altfel spectacolul de-aici. Noi, la țară, astfel l-am numi.

— Dar, draga mea, spectacolul ăsta, cum îl numeşti tu, îl întâlneşti pe toate plajele!…

— Cum? Pretutindeni bărbați despuiați stau de-a valma cu femei despuiate?

— Bineînțeles! Tu n-ai avut prilejul să vezi până acum o plajă. Dar peste tot e la fel: fa Mamaia, la Techirghiol, la Eforie. Cum ar putea fi altfel? Dar dacă nu-ți place cum arata, nu te uita la ei şi gata! Facem soare şi intrăm în mare tocmai pe la margine.

— E josnic! La noi, la țară, nimeni nu şi-ar putea închipui aşa ceva. Numai copiii mici se scaldă în râu de-a valma.

Rada o privi mirată. Niciodată până acum Ana nu-i pomenise despre cum este la ei la țară. Ba, după câte îşi aducea aminte, nu vorbise vreodată despre satul ei natal. Oare ce i-o fi venit acum să compare obiceiurile de la mare cu cele din satul ei?

— Da, e respingător şi ridicul, sunt de acord. Dacă ar fi numai oameni subțiri, din categoria noastră socială, ar fi altceva… Dar ce să-i faci? Aici e o lume pestriță, ca de altfel pe toate plajele. Şi vin cu cățel, cu purcel… şi fac o murdărie îngrozitoare–resturi de mâncare, hârtii, coji de pepene… Ai dreptate, e îngrozitor!

— Dar, draga mea, nu mă gândeam la mizeria fizică, ci îa mizeria morală, la amestecul ăsta de femei despuiate şi de bărbați despuiați. E ceva îngrozitor de respingător! şi printre ei copii, proprii lor copii! E o imoralitate de care ți se-apleacă!

— Ei, şi tu! Lumea s-a obişnuit acum. La început, spunea mama, unii au protestat. Dar–ce vrei? —ca orice moda, a prins repede. Căci şi promiscuitatea asta e tot o modă. La început a produs senzație, cum spune mama, dar pe urmă lumea s-a obişnuit. Pe nimeni nu-l mai interesează azi nici cine e şi nici cum e vecinul său de plajă.

— Nu m-aş putea obişnui niciodată cu această… modă.

— Da, unii nu reuşesc să se obişnuiască. Mama, de pilda. Mie îmi e total indiferent. Ba nu, uneori mă distrează să văd costumele, să râd de tot ce e ridicul. Pentru că, într-adevăr, e ridicul ca domnul burtă-verde să-mbrace şi el un costum de baie, la rând cu copiii şi cu tinerii. Ce rost are să se prăjească la soare

atâtea osânzi bărbăteşti şi femeieşti? E altceva să întrăm în mare patru-cinci fete şi băieți, să înotăm şi să ne distrăm. E un adevărat deliciu! Câte pozne nu făceam când era şi Jean! Intram în valuri câte-un grup întreg de băieți şi fete.

— Împreună? Launloc?

— Păi, bineînțeles! De ce te miri?

— Mă gândesc că eu nu voi evolua niciodată până la punctul la care să-mi însuşesc toate obiceiurile lumii voastre.

— Lumea noastră?! Dar ce, tu eşti dintr-altă lume? Nu mi-ai vorbit încă niciodată despre aşa ceva…

— Ei bine, Rado, socotesc că e mai mult decât necuviincios ca o fată îmbrăcată numai în costum de baie să stea alăturea de un băiat în chiloți.

— Dar toată lumea umblă aci, pe plajă, îmbrăcată aşa, şi nimănui nu-i trece prin minte că ar fi necuviincios! Eu nu te înțeleg, dar admit că, nevăzând până acum aşa ceva, nefiind obişnuită să vezi aşa ceva, spectacolul acesta te contrariază.

— Ascultă, Rado! Tu chiar crezi că e, frumos ca un tânăr ori un bărbat să se uite cât pofteşte la trupul tău abia acoperit? Să-ți examineze brațele, picioarele, spatele? Ori să se întindă pe nisip, la o palmă de loc de tine, pentru a sta la taifas? Nu crezi că aşa ceva e de ruşine?

Rada începu să râdă.

— Ce copilă eşti, draga mea, deşi eşti de-o vârsta cu mine! De ce să-mi fie ruşine Nu fac nici-un lucru ruşinos. Ba, mai mult: nici nu mă gândesc la vreun lucru ruşinos. O să te convingi singură, după ce te vei obişnui. De-altfel, e un fapt confirmat şi de ştiință.

— Care fapt?

— Am citit de curând o carte împrumutată de la o prietenă, o carte de higiena, scrisă de un doctor. E o teorie nouă, se-nțelege, dar una pe care a adoptat-o toată lumea şi pe care toată lumea o pune în practică. Dovadă că trebuie să fie adevărată.

— Ce teorie?

— Se afirmă că tineretul de ambele sexe e mai apărat de ispite şi mai curat de când face sport împreună, plajă împreună. Se argumentează că, dacă, la o anumită vârsta, trupul rămâne necunoscut, o taină, el devine un puternic element de ispită pentru sexul celălalt, contrar. Şi că, dimpotrivă, cunoscând fiecare, în aer liber, în public, ceea ce mai înainte era o taină, ispita a scăzut, şi gândurile fetelor şi băieților de azi, care fac

sport împreună, îmbrăcaţi în costume sumare, sunt mai curate decât ale tinerilor dinaintea noastră, care-şi ţineau ascunse toate… farmecele.

Ana o asculta înlemnită. Nu-i venea să creadă că vorbele pe care le auzise fuseseră rostite de prietena ei Rada. Niciodată, până acum, nu discutaseră astfel de lucruri. Nu-şi putea închipui ca Rada să fi citit astfel de cărţi de… higiena! O credea cu totul nevinovată, neştiutoare. Sau, mai exact, credea că Rada gândeşte şi simte ca şi ea, care se purta după cum îi poruncea instinctul feminin că trebuie să se poarte. Iar instinctul acesta natural nu putea să accepte teoria pomenită acum de Rada, citită de ea în cartea aceea şi, ceea ce era mai grav, aprobată de ea. Prietena ei vorbea fără niciun înconjur despre farmecele ascunse, care, dezvăluite tuturora, cruţă de ispite cele două sexe şi le face să aibă gânduri şi relaţii mai curate. Era cu putinţă?! Dar atunci poate că Rada a cam dus-o de nas, poate că ştie încă multe alte lucruri, poate că e cu mult mai matură decât ea. Sau toate cunoştinţele ei în acest domeniu nu sunt decât urmarea firească a moravurilor sociale din clasa căreia Rada îi aparţinea?…

— Eu văd că tu te miri, şi, în parte, cred că te şi înţeleg, Ano. Tu, până acum, n-ai văzut o plajă, n-ai făcut sport împreună cu băieţii, tenis bunăoară, n-ai stat în aceeaşi bancă, la şcoală, cu un băiat. Dar de toate acestea nu vei scăpa când vei ajunge la universitate. Cred că atunci vei înţelege că apropierea unui tânăr, costumul lui sumar, nuditatea lui chiar, nu mai are nici-un farmec, nici-o atracţie, după ce le cunoşti şi te-ai obişnuit cu ele. Nu o mai pot ispiti pe o fată!

— Dar altfel o ispitesc? întrebă Ana c-un fel de răutate.

— Probabil — răspunse evaziv Rada. Doctorul acela vorbeşte însă mai ales de ispita pe care o reprezintă trupul femeii pentru bărbat, şi nu de ispita trupului bărbătesc pentru o femeie.

Ana scutură din cap ca pentru a alunga un gând neplăcut care-i da târcoale. Era o discuţie penibilă pentru ea. Îi veni în minte braţul lui Jean în jurul mijlocului ei. Era fratele Radei! Oare Rada şi Jean gândeau şi simţeau la fel? şi dacă Jean i-ar fi văzut trupul în costum de baie, n-ar mai fi fost ispitit de el? întrebarea îi veni pe neaşteptate, ca un trăsnet din senin, a cărui arsură Ana o simţi. Şi se înroşi dintr-odată până-n albul ochilor. Se făcu tăcere. Rada se simţea stingheră. Nu ştia dacă făcuse bine mărturisându-i Anei că citise cartea aceea de higiena. Volumul, ferfeniţit, trecea,

în taină, dintr-o mână de elevă într-alta. Niciuna nu se lăuda că l-a citit, dar era limpede că fiecare îl parcursese cu mult interes. Era scris de un medic cu nume străin, şi ajunsese la a opta ediție. Rada era încredințata că Ana nu-l citise, fiindcă ea refuzase pe rând toate cărțile care circulau clandestin printre elevele externe şi printre cele din internat.

— De-altfel, te vei convinge prin proprie experiență, zise ea întru târziu. Ana nu înțelese la ce se referea Rada şi o întrebă:

— Despre ce-o să mă conving?

— De ceea ce ți-am spus, ca o să te obişnuieşti curând să stai alături de tineri în costume de baie. Vei vedea că nu-i nimic ruşinos în a face plajă alături de alți tineri, băieți şi fete. Acum refuzi până şi ideea, pentru că nu eşti obişnuită.

— Eu, dacă voi face plajă, voi face numai lângă vilă. Cred că şi doamna Frunzescu va fi de acord.

— A, desigur! Mama nu suportă orice fel de lume. Dar mie mi-ar plăcea să venim aci. Adevărul e că atunci când era şi Jean, verile trecute, stăteam mai mult aici decât cu mama. Veneam, din cotlonul nostru de plajă, aci, fie înotând pe lângă coastă, fie peste deal, ca să ne-ntâlnim cu o ceată de băieți şi de fete cu care ne cunoşteam. Ori, uneori, veneau ei, cu Jean, la plaja noastră. Tăcu un răstimp, privind în depărtare. Trebuie să fie şi acum cunoscuți de-ai noştri pe plajă, dar cred că încă nu ştie nimeni că suntem aci. Mama are un obicei rău: nu numai că mâncăm acasă, dar nici la plimbare, în oraş, nu-i place să iasă. Altfel am fi întâlnit cu siguranță pe cineva cunoscut. Ana nu-i răspunse. Tăcea privind arca aceea a lui Noe şi îndeosebi marea, a cărei întindere, văzută de-aici, de jos, se îmbina, nu prea departe, cu cerul. Da, plaja asta e imensă–îşi zise Ana. E multă lume, dar ar mai încăpea cel puțin de-o sută de ori pe-atâta. La urma urmelor, m-aş putea izola şi aici. Dar nu trecu mult timp şi constată că se înşelase. Lumea începu să intre în valuri, şi în grabă înflori, din culorile costumelor de baie, întreaga dungă a mării, cât ținea plaja. Nu peste mult, cete de tineri, de fete, după ce se zbenguiau un răstimp în apă, țâşneau pe plajă, alergau, se jucau. Nu mai rămase niciun loc ferit. Bărbații diformi ieşeau din valuri ca nişte monştri marini, şi, suflând greu, se duceau până departe pe plajă, să se sorească. Unii din ei îşi scoteau costumul de baie, îl storceau şi îl puneau să se usuce, rămânând pe nisipul gol, alții pe cearşaf–ce oroare şi săibătecie! —complet despuiați! şi pe lângă

ei treceau, uneori, în fugă, copii, băieți, fete, care, jucându-se, străbăteau mereu plaja, până intrau din nou în valuri.

Când înțelese ce se petrece, Anei îi veni să plângă. Rada intrase în mare. Singură, se culcă pe cearşaf şi-şi acoperi fața cu mâinile. Uneori simțea că s-a oprit cineva în apropierea ei, ori că trece pe lângă ea, dar nu se uita sa vadă cine-i.

Nu-şi dădu sama câtă vreme rămase aşa, când, deodată, auzi glasul Radei şi câteva glasuri străine apropiindu-se. Îşi luă mâinile de pe față. Înaintea-i stăteau prietena ei cu două fete şi trei tineri. Toți cinci abia ieşiseră din mare, căci apa picura încă de pe ei când Rada făcu prezentările. Doi tineri erau studenți la politehnică, iar fetele erau surorile lor; al treilea tânăr era inginer.

Toți se mirară că Ana lăsa să treacă o zi atât de frumoasă fără a se sori şi a înota.

— Nu se simte tocmai bine, răspunse Rada în locul ei.

Ana nu ştia încotro să-şi mai întoarcă privirile pentru a evita să se uite la ei, mirându-se că tinerii aceia păreau să nu-şi dea sama că stăteau aproape goi dinaintea ei. După ce văzură că nu o pot convinge să-şi, pună costumul de baie şi să între în mare cu ei, plecară. Ana porni numaidecât spre vila în care locuiau. De sus, de pe faleză, unde se opri să-şi tragă suflarea, plaja i se păru iarăşi o grădină exotică, dar acum culorile ei vii nu o mai interesau. Ştia ce ascundeau. Se aşeză şi privi îndelung în depărtarea orizontului. Treceau în zare vapoare, din care, cu cât se depărtau, cu atât se vedea tot mai puțin, până nu mai rămâneau decât coşurile, şi, pe urmă, numai fumul greu, ce nu se putea înălța în văzduh... îi veni în minte exemplul pe care îl folosea, la ora de geografie, profesoara, pentru a le demonstra rotunjimea pământului. Pe-atunci. Era parcă în clasa a doua... Avu-o senzație de linişte şi de înseninare. Ce bine era atunci, când nu ştia nimic din toate mizeriile pe care le cunoaşte acum! în loc să meargă la vilă, luă drumul spre crâmpeiul lor de plaja. Era încă devreme. Valurile se mai retrăseseră, şi găsi un colț de plajă uscat, chiar lângă țărmul prăpăstios. Nisipul era amestecat aci cu țărâna neagră ce se prelingea, la fiecare ploaie, de pe coastă. Vremea frumoasă te-mbia într-adevar să întri în apă, şi Ana nu rezistă multă vreme acestei ispite.

Capriciile tinereții sunt multe şi insondabile, în răcoarea apei, între valurile ce-o luau cu asalt, aci, la țărm, Ana se simți ca renăscută, şi, înotând, începu să îngâne o romanță. Se simțea iar

tânără, puternică şi pură. La urma urmelor, ce-mi pasă mie de toată lumea asta de pe plajă? Nu sunt eu în joc, ci ei şi ele. Treaba lor! îşi zise Ana. Buna dispoziție îi revenise, întră şi ieşi de mai multe ori din mare, şi cum nu avea ceas, nu-şi dădu sama cât timp rămase pe plajă. După socoteala ei, nu putea fi târziu. I se părea că de-abia venise. Când se apropie de vilă, Rada tocmai ieşea pe poartă.

— Ei bine, iat-o! —exclamă ea, alergându-i înainte.

— După tine plecam. Mama era îngrijorată că nu mai vii. De-altfel, eram amândouă convinse că eşti la plaja cea mică.

— E târziu?

— Două şi jumătate!

— Vai de mine! Nu mi-am dat sama că-i aşa de târziu! şi întrând în casă, se grăbi să-i ceară scuze doamnei Frunzescu.

La masă, mama Radei fu, împotriva obiceiului ei, tăcută. Părea să aibă o durere de care nu putea scăpa. Ana se temu, la început, să nu fie supărată din cauza întârzierii ei, dar curând înțelese, din expresia schimbată a feței doamnei Frunzescu, că trebuia să fie ceva mult mai grav. Ieşiră pe terasă, la cafea. Briza sărată a mării adia binefăcător.

— ştiți voi, fetelor–începu întru târziu doamna Frunzescu–care e cea mai mare şi mai prețioasă avuție a omului în viață? Să vă spun eu: sănătatea. Cine-i sănătos, cum sunteți voi, să mulțumească lui Dumnezeu că i-a dat cea mai importantă zestre.

— Nu ştiu dacă numai cu zestrea asta m-ar lua cineva de nevastă, glumi Rada,

Mamă-sa îi aruncă o privire posomorită, şi fata înțelese că a greşit, că maică-sa nu avea acum chef de glume.

— Da, mai degrabă decât dacă ai fi o schiloada cântărită cu aur. Sărmana doamnă Ionescu! De când i s-a-mbolnăvit băiatul, s-a uscat ca o mumie. Şi, Doamne, ce femeie splendidă era, ce femeie frumoasă! Face parte dintr-una din cele mai vechi şi mai bogate familii din țară, sărăcită şi ea, ca toată lumea noastră, de expropriere.

— Băiatul e grav bolnav? întrebă Rada.

Mamă-sa ridică şi lăsă să-i cadă brațul drept într-un gest de disperare.

— Grav? Poate că nu se mai vindecă niciodată. Sau, dacă se va vindeca, asta se va întâmpla după ani şi ani de suferință. Cura recomandată de doctori e foarte îndelungată. Şi, dacă se va

vindeca, s-ar putea să rămână cu defecte.

— Dar ce are?

— Parcă dacă ți-aş spune numele bolii ai ştii mai mult? Mai bine să nu-i ştii nici numele. E destul să-ți spun că-i pus într-un corset de ghips şi că trebuie să stea nemişcat. E aşezat pe un pat de scânduri, pe care-l scot la soare şi-l duc în casă doi oameni.

— E mărişor băiatul? întrebă Ana.

— Cred să aibă vreo doisprezece ani. Era în clasa întâia de liceu când l-a ajuns nenorocirea. Bietul de el! La vârsta când toți copiii zburdă pe plajă, el stă imobilizat pe un pătuc!… şi ce copil vioi şi vesel era, nici nu vă puteți închipui!

Doamna Frunzescu le vorbi despre familia Popescu, pe care o aprecia foarte mult, pe el — ca pe un foarte bun cunoscător al legilor, om inteligent şi deosebit de harnic, pe ea–ca pe femeia cea mai bine-crescută şi cea mai cultivată dintre câte cunoştea. Şi sfârşi prin a le spune că de mâne încolo va merge să facă plajă împreună cu familia Popescu, că aşa le promisese, ca să le țină de urât. Tot acolo vine şi familia Manicatide, aşa că vor face un mic grup.

— Se-nțelege că, dacă vreți, puteți veni şi voi cu mine. Pake Manicatide zice că acolo e cel mai bun loc de baie… Valuri puține, şi, până la o sută de metri în larg, apa nu-ți trece de cap. Dealtfel, voi nu veți fi legate de mine şi de prietena mea. Voi puteți străbate toată plaja, dacă vă face plăcere. Există un singur inconvenient: e cam departe. Trebuie să luăm, de la noi, drumul prin oraş şi să coborâm la capătul celălalt al plăjii. N-avem ce face! Nu o pot lăsa pe biata femeie singură cu gândurile ei negre!

Pe Ana o emoționa durerea sinceră a doamnei Frunzescu. Îi părea rău că se desparte de mica lor plajă, dar simțea ca trebuie să fie alături de doamna Frunzescu în compătimirea ei pentru nenorocirea altora. La urma urmelor, şi acolo se putea izola de lume, iar Rada, dacă va avea poftă să se zbenguiască pe plajă cu cunoştințele ei, n-avea decât s-o facă.

XII

Locul de plajă al familiei Popescu era după o cotitură a plăjii principale, spre sud, la o depărtare de vreo doua sute de metri. Advocatul Popescu închiriase o locuință în apropiere. Nu era o vilă, ci o casă mai veche, dar sănătoasă şi luminoasă, în apropierea mării. Tot prin partea locului stătea şi familia

Manicatide, şi alte patru-cinci familii de vilegiaturişti care aveau pe câte cineva bolnav şi se fereau de tumultul plăjii principale. Pe țărmul cotit, pe nisipul strălucitor–cu mult mai curat decât cel de pe plaja mare şi aproape neatins de paşii oamenilor–se vedeau împrăştiate vreo cinci-şase corturi albe.

Ana fu prezentată doamnei Popescu. Femeia, brunetă, slabă, uscată, se uită cu teamă la Ana şi la Rada, cu nişte ochi mari, negri, grei de suferință resemnată. Ana nu mai văzuse ochi aşa de mari, şi, fără voie, privirile-i rămaseră ațintite asupra lor. Femeia se mai linişti când băgă de samă că cele două fete, deşi văzuseră pătuțul de campanie pe care zăcea copilul, nu se grăbiseră să se apropie de el, cum făceau aproape toți cunoscuții de pe plajă, care veneau uneori până aci numai ca să se intereseze cum îi merge bolnavului. Doamna Popescu le fu recunoscătoare. Nimic nu era mai greu de suportat, pentru ea, nimic nu făcea să i se deschidă rana sufletului ei şi să sângereze, ca lipsa de tact a cunoscuților, şi mai ales a femeilor, care nu o mai slăbeau cu întrebările, cu compătimirile. De când e bolnav? Din ce i se trage? Ce zic doctorii? Ce ameliorări se pot observa în urma curei la mare? Cât o să mai rămână aici, sărăcuțul? Fetele nu întrebară nimic, ci doar, din când în când, aruncau priviri discrete spre pătucul de suferință al copilului. În fața acestui nou aspect al vieții, Ana se nelinişti, la început, dar, în câteva zile, se împrieteni cu copilul, care o întâmpina cu bucurie, spre marea mângâiere a mamei. Ana vorbea cu el ca şi când n-ar fi fost bolnav, ca şi când şi el era unul din sutele de copii veniți în vilegiatură cu părinții lor. Îi aduna de pe țărm tot felul de scoici, îi făcea morişti de vânt din hârtie şi îi spunea poveşti pe care Nicu le asculta cu adâncă încântare. El stătea pe pătuc, întins cu fața în jos; corsetul era descheiat cât timp se sorea, dar Ana se făcea că nu vede nimic, îi făcea desene pe nisip, cu gateje adunate de pe plajă sau aduse anume.

La vreo câteva zile după ce se împrieteniră, băiatul îi zise, după ce urmări cât îi bătu ochiul o ceată de copii care se fugăreau pe marginea apei:

— Domnişoară Ana, nu-i aşa că dumneata nici nu ştii că eu sunt bolnav?

Fata tresări şi sufletul i se umplu de o amară înduioşare.

— Dar nu eşti bolnav, Nicule! Eu nu vad că eşti bolnav.

— Ba da, sunt! De-aceea nu mă lasă mămica să mă joc şi eu cu copiii şi să fac baie.

— O să te joci tu mai târziu, şi o să faci şi baie.

— Şi de aceea am corsetul ăsta. Dar o să-mi treacă, nu-i aşa?

— Păi, eu cred că dacă ai avut ceva, ți-a şi trecut. La spate nu se vede nimic. Se pare însă că doctorii vor să fii foarte bine îngrijit, ca să te faci băiat voinic. Am mai văzut eu destui copii care stăteau culcați numai ca să se-n-graşe.

— Da, şi mămica-mi spune că o să mă fac bine detot, numai să stau nemişcat.

Sentimente noi se deşteptau în sufletul ei lângă pătucul acesta al suferinței. Câteva zile făcu plajă mereu lângă el, alături de doamnele Popescu şi Frunzescu. I se părea ciudat că pe mama lui Nicu nu o considera străină şi că din prima zi rămăsese lângă ea în costum de baie, fără să simtă nicio jenă. Rada dispărea adeseori prin mulțimea de pe plajă şi adeseori o zărea înconjurată de băieți şi de fete, cunoştințe de-ale ei din verile trecute. Ana făcea baie singură, ori cu doamna Frunzescu. De multe ori, însă, cele două prietene întrau împreună în mare, şi atunci Ana rămânea singură cu băiatul. Familia Manicatide îşi avea cortul mai departe, şi domnul Popescu era mai mult timp acolo, stând de vorbă cu prietenul său. Doamna Popescu nu zicea nimic. Ea era bucuroasă că tatăl lui Nicu mai schimbă o vorbă cu cineva. Ea simțea că el e şi mai slab de inimă decât dânsa şi că era un chin insuportabil pentru el să fie mereu cu ochii la copil. Apoi, stând lângă Nicu, advocatul nu se putea ține să nu-l întrebe mereu dacă nu-l doare ceva, dacă stă bine, dacă nu-l jenează corsetul, aşa că ținea necontenit trează atenția copilului asupra suferinței sale.

Deşi dorea să nu o ia nimeni în samă, Ana nu putu rămâne multă vreme izolată. Grupul în care se învârtea Rada era tot mai mare, şi adeseori o vedea că se apropie, însoțită de mai mulți tineri şi tinere, de cortul familiei Popescu. Ana se ridica repede de pe nisip şi le ieşea în întâmpinare, de frică sa nu vină prea aproape de bolnav şi să-l deranjeze cu întrebările şi cu veselia lor zgomotoasă. Dar odată s-a-ntâmplat să nu bage de samă că Rada, însoțită de un grup de tineri şi tinere, ajunsese până în apropierea cortului familiei Popescu. Doamna Popescu a fost nevoită să accepte să-i fie prezentați de către Rada, şi să răspundă la întrebările lor în legătură cu infirmitatea copilului. Ana simți cât de grele i-au fost aceste clipe mamei băiatului, după cum răspundea evaziv la întrebările lor indiscrete. Se simți vinovată față de doamna Popescu, pentru că, dacă n-ar fi fost ea acolo,

Rada nu s-ar ti apropiat de cort, căci grupul venise mânat de intenția de-a o convinge să li se alăture. Ana refuză şi de astă dată să-i însoțească, dar până la urmă fu silită să-i urmeze, pentru că Rada, aproape ofensată de nereuşita ei de-a o hotărâ pe Ana să meargă cu ei, zise:

— Trebuie să vă mărturisesc adevărul: Ana nu vine cu noi pentru că, după părerea ei, e necuviincios ca fete şi băieți să umble pe plajă şi să între în mare împreună, îmbrăcați în costume de baie.

Grupul se mirase şi nu voise să creadă.

— Dar e un lucru firesc la mare! Cine se mai gândeşte la asta?! — zise o fată. Toată lumea face la fel. Numai cine vede întâia oară o plajă, numai cine vine pentru întâia oară la mare poate gândi aşa!

— Eu sunt pentru întâia oară la mare şi deci aş putea avea o scuză... — zise Ana, cu o nuanță de ironie în glas. Însă Rada exagerează. Nu-mi place mai ales grădina asta zoologică de pe plajă. Nu pot, când îi văd, să nu-mi aduc aminte de un tablou văzut în copilărie, la țară: cireada satului zăcând pe marginea râului, la vremea amiezii.

Câțiva tineri râseră, câteva fete strâmbară din nas. Ana asta era cu mult mai îndrăzneață decât părea. Pe plajă, în grădina asta zoologică, zăceau la soare părinții, rudele şi o mulțime de cunoştințe, de prieteni. Ba chiar şi ele fuseseră acolo, făcuseră parte din turmă, din cireada, cu nici măcar un ceas mai nainte.

— Tabloul cu siguranță că nu-i estetic — zise unul din tineri. Dacă ar fi numai corpuri tinere, armonioase, ar fi o încântare pentru ochi. Dar aşa...

— Nu poate fi vorba nici de vârstă şi nici de încântarea ochilor! —începu, iritată, o fată, studentă la medicină. Toată lumea asta vrea să fie sănătoasă, să profite de soare şi de mare. Mai înainte nu se cunoştea puterea curativă a razelor ultraviolete şi a aerului de mare.

— Dar ce-i mai pot face razele tale unui trup încărcat de osânză? Mai înainte, nici cu bani nu i-ai fi putut determina pe aceşti oameni diformi să se expună ca acum. Are dreptate domnişoara Muja, imaginea ei se potriveşte cu ceea ce vedem. Dac-ar fi după mine, n-aş lăsa pe plajă, în costum de baie, decât tineri şi tinere până la douăzeci şi cinci de ani.

Discuția se opri aci şi plecară cu toții spre mare. Acceptase să

meargă cu grupul fiindcă voise să o scutească astfel pe doamna Popescu de întrebările lor indiscrete şi mai ales pentru că i se păruse că Rada-i vorbise de sus, c-un fel de dispreț, anume ca s-o micşoreze în ochii cunoştințelor sale, să o prezinte ca pe-o fată dintr-un mediu social inferior, care încă nu s-a obişnuit cu lumea în care intrase. Sara, când se întoarseră la vilă, Ana se simțea ca bolnavă, apăsată de sentimentul că fusese pângărită. Simțise toată ziua privirile tuturor cum se opresc asupra corpului ei, cum o examinează. Nu numai ale tinerilor din grup, ci şi ale bărbaților de pe plajă, pe unde trecuseră. Priviri care-i urmăriseră trupul şi-n valurile mării. I se păruse uneori că nici nu mai avea pe ea costumul de baie, ci că umbla goală subt privirile bărbaților şi femeilor de pe plajă. Acest simțământ de pângărire îl avu zile de-a rândul, şi, ieşind din mare, se grăbea să se învăluie în cearşaf şi să se ghemuiască în nisip aproape de patul lui Nicu. Aici se simțea ocrotită.

Dar după două săptămâni băgă de samă, contrariată, că îşi punea costumul de baie fără să se mai sfiască la gândul că astfel era mai mult despuiată şi că trecea printre grupurile de pe plajă fără niciun strop de pudoare. Această transformare i se păru, la început, semnul unei decăderi morale, dar mai apoi simțământul acesta se topi din zi în zi, până ce simți că se purta chiar cu un fel de obrăznicie care o făcei să întârzie anume subt privirile unor tineri care o fixau stăruitor. Avea impresia că-i iar copila din şcoala de la ei din sat, care dădea cu tifla tuturora. I se păru chiar că a ajuns mai nepăsătoare, mai impudică decât Rada şi decât celelalte fete din grup, ca şi când ar fi căzut de la o înălțime mult mai mare decât ele şi ar fi ajuns cu mult mai jos, dar tocmai prin căderea aceasta i se părea că le domină. Curând deveni de nerecunoscut. Inteligența ei căpătă sclipiri noi; râsul ei, mlădieri fragede; spiritul ei de cochetărie crescu, şi tinerii roiau toți în jurul Anei. Rada şi celelalte fete regretau acum că au atras-o în cercul lor. Până şi tinerii nou intrați în grup erau repede subjugați de farmecul Anei. Ea părea cuprinsă ca de o beție, părea că i se deşteptase dintr-odată o nepotolită sete de viață. Provoca întregul grup să alerge pe marginea plajei până cădeau de oboseală, în apă se învârtea ca un diavol şi stropea pe toată lumea. Când corlea pe un băiat sau pe o fată, îi ținea subt apă până nu mai puteau. Ajunsese centrul grupului şi tortura lui. Unul după altul, tinerii se îndrăgostiră de ea. Câte unul încerca să-i facă declarații, dar

Ana pufnea în râs şi o lua la goană, sau îi punea repede piedecă şi-l răsturna în nisip.

Doamna Frunzescu avea metoda ei discretă de a supraveghea. Credeai că nu observă nimic, dar vedea tot ce o interesa în legătură cu Rada. Îşi dădu repede sama că fata ei rămăsese, în grupul acela de tineri, a cincea roata la căruță. Verile trecute, deşi Rada era mai mică, fusese mereu în centrul atenției. Ea şi cu Jean. Intr-adevăr, acum Jean nu era aici, dar, în schimb, Rada era mai mare şi se făcuse mai frumoasă. Totuşi era împinsă oarecum pe o linie moartă. Şi ea şi prietenele ei. Ana le luase mințile tuturor.

Ca joate femeile cu simț practic, doamna Frunzescu era o mamă prevăzătoare. Ea ştia că dintre tinerii din grup s-ar putea alege, la vremea potrivită, pețitorii Radei. Şi acum îşi vedea fata întrecută pe toată linia de străina asta. În sine, nu putea nega adevărul: Ana era mai frumoasă şi mai inteligentă decât Rada. Erau de aceeaşi vârstă, dar Ana era... Cine era, la urma urmelor, fata asta? Progenitura unui mic funcționar de bancă, pe când Rada avea o familie, o zestre, s-ar fi putut mărita oricând, pe când Ana va fi nevoită să-şi facă o carieră pentru a ieşi din tagma ei socială. Începu să se neliniştească, şi simpatia față de Ana sa-i scadă. Dacă va fi fost tot aşa de cochetă şi cu Jean, uşor l-a putut prinde şi pe el în mrejele ei... şi iar începură sa-i vină în minte vechile bănuieli.

O văzu şi pe Rada indispusă din cauza succeselor Anei, Mai ales de când i se alăturase grupului un tânăr inginer, cunoştință a Radei din anul trecut, şi care ajunse, în scurtă vreme, să-i facă Anei o curte foarte stăruitoare. Era un tânăr dintr-o familie foarte bună şi cu avere, ajuns, deşi obținuse numai de curând diploma, în conducerea unei mari întreprinderi, şi pe care doamna Frunzescu îşi pusese mai demult ochii, considerându-l o bună partida pentru Rada, mai ales că observase că tânărul inginer nu-i era deloc indiferent Radei, Inginerul nu era numai bine situat, ci şi un bărbat frumos, cu maniere alese, şi cu solide studii desăvârşite în străinătate.

Într-o sară, doamna Frunzescu îşi permise, pentru întâia oară de când îşi petreceau vacanța împreună cu Ana, să-i facă fetei, între patru ochi, câteva observații: Să fie mai precaută, mai rezervată, pentru că cineva care ar vedea-o ziua întreagă curtată de tineri, flirtând cu toată lumea, ar putea să presupună că n-ar fi

o fată bine-crescută.

Ana o ascultă impasibilă. Părea că nu despre purtarea ei era vorba. O privea drept în ochi, ca şi cum n-ar fi înțeles ce-i spune.

— Draga mea, e bine să fii mai prevăzătoare, căci lumea judecă după aparențe. Eu, ce să-ți spun? Sunt fericită că te distrezi bine, dar trebuie să ținem sama şi de gura lumii. Ea ne face faimă bună sau faimă rea.

Fata înălță din umeri, privind-o fix. Doamna Frunzescu se făcu palidă. Gestul Anei i se păru o obrăznicie.

— Da, mi-am permis să-ți atrag atenția. Dar, recunosc, nu am, poate, niciun drept. Tu eşti fată mare de-acum, şi-apoi nu eu sunt mama ta.

Ana izbucni în râs, ceea ce o jigni şi mai rău pe doamna Frunzescu. Fata nu-i lăsă însă vreme să vorbească, ci zise:

— ştiți? Vorba-i ca ți portul, dragă doamnă Frunzescu.

— Nu înțeleg!

— E adevărat că vorbesc mai slobod cu tinerii. Dar vorbesc aşa cum mi-e şi portul. Portul nu-i oare cam… slobod? Dacă stăm aproape goi unii în fața altora, nu putem vorbi decât în toată… golătatea. Costumul ăsta, menajeria asta de-aici m-au pervertit, îmi vine să-mi bat joc de toată lumea, de când m-am simțit pângărită de privirile lor care-mi urmăreau trupul gol. Ah! doamnă Frunzescu, nu sunt numai slobodă, ci şi disperată.

Ana Muja izbucni deodată în plâns şi căzu la pieptul doamnei Frunzescu.

— De ce-am plecat de pe plaja cea mică? —gemu ea printre lacrămi–Doamne, de ce-am plecat?

Mama Radei păru că înțelege ceva din frământarea Anei, şi o mângâie uşor pe cap.

— Am senzația că, de când umblu despuiată prin mulțimea asta, am fost pângărită de toată lumea, şi de-aceea nu mai mi-e ruşine de nimic şi de nimeni. Am senzația că am fost alungată din Paradis, ca Eva, şi că am îmbătrânit cu un veac. Ah, doamnă Frunzescu, de ce-am renunțat la plaja noastră mică? şi dacă a trebuit, pentru doamna Popescu, de ce nu mi-a dat pace Rada? De ce nu m-a lăsat să rămân lângă Nicu, departe totuşi de promiscuitatea aceea îngrozitoare? Acum eu nu mai sunt sigură de nimic. Vorbesc cum mi-e portul, şi nu-mi pasă de nimic. Ba, uneori mă gândesc cu oroare că mi-ar putea face chiar plăcere să mă port mereu aşa. Nu am motiv să fiu disperată?

Doamna Frunzescu, deşi pricepea ceva, nu o înţelegea nici acum deplin, dar simţea că fata era sinceră şi că suferă.

— Draga mea, n-ai fost obişnuită cu moravurile astea de la mare. Eu te-nţeleg. Nici eu, după cum ştii, nu pot suferi promiscuitatea asta. Dar nu credeam să te impresioneze aşa de mult.

— E ceva asămănător, doamnă Frunzescu, cu impresia pe care mi-a produs-o întâmplarea şi destăinuirile din sară aceea de la conac.

— Ce destăinuiri?

— Când s-a vorbit la masă despre moravurile din atâtea familii.

— A, când ai avut criza aceea?

— Da... şi atunci m-am simţit oarecum pângărită, ca şi aci, în promiscuitatea de pe plajă.

Doamna Frunzescu se încruntă: începea să înţeleagă. Dar ceea ce o mira era impresia că nu mai stă de vorbă cu o elevă de liceu, ci cu o femeie... S-a trezit discutând cu o femeie, şi ea voia să-i facă nişte observaţii unei fetiţe de liceu!... Dar, totuşi, ce voia să spună fata asta? Cum de se putea simţi pângărită prin destăinuiri care nu o priveau pe ea, ci persoane, familii pe care nici nu le cunoştea?

Ana îşi zbici lacrămile şi adaose:

— Am senzaţia că mi-am pierdut a doua oară nevinovăţia.

— Dar, draga, mea, eu nu prea pricep ce-mi spui. Ce te privesc pe tine scăderile sau păcatele unei societăţi? Aci, la plajă, de, e penibil să vezi atâţia ochi străini aţintiţi asupra ta. Dar n-ai încotro. Trebuie să te faci că nu observi nimic. Şi e mai bine dacă,

Într-adevăr, nu bagi de samă nimic. Dar nu-nţeleg cum de ţi-a putut provoca atunci criza aceea o conversaţie care dezvăluia moravuri existente, din păcate, în clasa noastră socială. Eu cred că e folositor pentru o fată să cunoască toate mediile sociale. Tu nu aveai de unde să-l cunoşti, mai înainte, pe al nostru. Mi se pare că eşti de-o sensibilitate bolnăvicioasă. Ana, liniştită acum, răspunse:

— Nu-s chiar atât de sensibilă încât să alunec în exagerări. Nu e vorba de o sensibilitate bolnăvicioasă, ci de o gravă deziluzie, doamnă Frunzescu.

— Deziluzie?! Doamne sfinte, ai spus o vorbă grea! Ce iluzii ţi s-au spulberat atunci?

— Dumneavoastră ştiţi că eu am pornit de jos. Părinţii mei... de,

dumneavoastră ştiţi din ce pătură socială fac parte. Idealul meu de viaţă eu mi l-am fixat în clasa suprapusă, cum se obişnuieşte să se spună pe la noi. Eu a trebuit să birui multe obstacole, să lupt din răsputeri pentru a-mi câştiga dreptul de-a întră în această clasă. Rada mi-a fost de foarte mare ajutor, deschizându-mi uşa casei dumneavoastră. Mi s-a părut că am pus un picior în raiul visurilor mele, până când am început să văd, să cunosc lucruri pe care nu le-aş fi crezut niciodată posibile în societatea după care râvneam.

Un val de roşaţă năpădi faţa doamnei Frunzescu. Îşi aduse aminte dintr-odată de plecarea neaşteptată a lui Jean şi pe loc şi-o tălmăci cu totul altfel decât înainte.

— Cum?! în familia noastră?! exclamă ea.

La întrebarea doamnei Frunzescu, şi Ana şi-aduse aminte purtarea lui Jean, dar, după o clipă de ezitare, zise:

— Nu! Ceea ce s-a petrecut atunci, scandalul pe care şi l-au permis oaspeţii dumneavoastră la dumneavoastră în casă. Apoi, ridicarea vălului de pe un întreg şir de fapte asămănătoare: traiul în trei, scandalos, divorţurile. Şi, pe urmă, moravurile de-aici. Lipsa oricărei decente, a oricărei pudori. Iată ce-i îngrozitor. Iată cauzele deziluziei mele. Mi s-a surpat orice putere de-a mai lupta.

Ce m-ar mai putea atrage într-o astfel de societate?

— Hm! Asta voiai să ne spui atunci sară, când te hotărâseşi să ne părăseşti pentru că ţi-ai fi greşit cariera?

— Probabil…

— Draga mea, eşti încă o fetiţă naivă, fără experienţă. Dacă sunt destule familii în care morala nu joacă nici-un rol, nu trebuie să crezi că întreaga societate în care trăim e la fel… Acasă, în familii, nu e promiscuitatea asta generală pe care o vezi aci, pe plajă. Dacă la conac a izbucnit atunci scandalul acela, dacă ai auzit vorbindu-se atunci despre alte zece scandaluri asemănătoare, nu trebuie să crezi că toate familiile sunt aşa. Că altfel nu se trăieşte şi nu se poate trăi în societatea noastră. Tu vii la noi în casă de doi ani de zile. Ţi-am oferit noi vreodată prilejul vreunei deziluzii de natura aceasta? Ai observat tu vreo purtare suspectă la noi sau la invitaţii noştri? şi mi se pare că ai avut prilejul să cunoşti multă lume.

— Nu, doamnă Frunzescu. N-am remarcat nimic rău, niciodată. Dar poate că eram şi prea tânără, prea copilă ca să înţeleg unele lucruri.

— Unele lucruri?! Care anume?

— De pildă, privirile bărbaţilor.

— Doamne sfinte, dar tu eşti o adevărată mimoză! Privirile bărbaţilor! Nu au nici-o importanţă câtă vreme rămân priviri!

Pe Ana o încerca dorinţa crudă de-ai vorbi despre purtarea lui Jean, atunci sara, în grădină. Prea era mândră şi sigură de ea şi de moralitatea familiei sale femeia asta! Sau cel puţin să-i spună ce crede Rada despre educaţia sexuală, după citirea cărţii aceleia de higiena. Ar ti voit să-i răspundă: Nu rămân numai la priviri, doamnă, şi despre asta v-ar putea spune mai multe chiar fiul dumneavoastră. Dar se stăpâni.

— Dar nu spuneaţi chiar dumneavoastră că e penibil, aici pe plajă, să te simţi privită de ochi străini?

— Aici, da, pentru că suntem în costumele astea sumare de baie. Dar la masă, în salon, lasă-i să te privească oricât le place!

— Şi atunci când te privesc ca şi cum ai fi dezbrăcată? Ea se gândi din nou la Jean, la felul lui nou de-a o privi de când sosise la conac.

— Cum?

Doamna Frunzescu se uita la ea consternată. Desigur, nu mai era o fată neştiutoare aceea cu care vorbea.

— Nu trebuie să analizăm prea mult lucrurile ascunse. Ar însemna să nu mai avem nicio clipă de linişte în viaţă. Adeseori cel ce-ţi vorbeşte cu mare prietenie ţi-e cel mai mare duşman, iar cine te laudă faţă de alţii, în spate te huleşte.

— Dar nu e nevoie să fac niciun efort de analiză. Sunt lucruri pe care le simt, pe care le descopăr aproape fără să vreau. Şi, pe urmă, realitatea mi le confirmă.

Se gândea din nou la Jean şi iarăşi simţi imboldul de a se răzbuna pe el şi totodată pe mamă-sa. I se părea că, răzbunându-se pe ei, s-ar răzbuna pe toată clasa lor socială, pe care începuse să o cunoască. Nu i-a deschis mai întâi ochii asupra acestei clase sociale chiar fiul acestei femei atât de mândră de lumea, căreia îi aparţinea?

— Da, e adevărat. Instinctul nostru feminin de apărare ne dezvăluie multe lucruri, mai ales cât suntem tinere detot, cât suntem nevinovate. Dar pe urmă înţelegem că unele lucruri sunt nimicuri şi nu le mai luăm în samă.

— Dar nevinovăţia asta nu o putem păstra toată viaţa?

— Vai, ce naivă eşti! Ar trebui să trăim între îngeri, nu între

oameni.

— Dar dacă nu eşti înclinat, dacă nu poţi să renunţi la ea?

— Atunci va trebui să renunţi la viaţă. Puritatea, la care văd că năzuieşti, nu se găseşte în viaţă, în nicio clasă socială. O visăm câtă vreme suntem tinere şi pure noi însene. Dar pe urmă intrăm în viaţă şi vedem că una e visul, şi alta e realitatea. Vei constata şi tu şi te vei convinge că moralitatea individuală joacă un rol foarte anemic în lume, în societate, că oamenii nu se prea sinchisesc de ea. În familiile care au un rol conducător în ţară, moralitatea nu e pe treapta cea mai înaltă. Sunt şi acolo divorţuri, viaţă scandaloasă, dar cine mai ţine sama de ele câtă vreme îşi pot păstra rolul de conducere? E regretabil, desigur, dar, la noi în ţară, ca şi în alte ţări, femeile cu multă vază, cele mai curtate, cele mai temute, despre care se vorbeşte cel mai mult, sunt totodată şi cele mai lipsite de scrupule în ceea ce priveşte moralitatea lor personala. Au legături cu oameni sus-puşi, fac afaceri, traficuri de influenţă, se îmbogăţesc–dacă au fost sărace. Şi societatea aplaudă şi se prosternă! Bărbaţii aleargă după ele, femeile le invidiază sau le caută prietenia. Să nu fim ridicule! Asta e lumea, şi nu noi o vom îndrepta.

— De îndreptat cred şi eu că nu noi o vom îndrepta, dar putem să refuzăm de a face parte din ea. De pildă, familia dumneavoastră cum de a reuşit să nu între în această societate, deşi face parte din ea?

— Ti-am spus că sunt şi excepţii. Sunt familii cu bune şi vechi tradiţii. Dar trebuie să ştii că nu acestea sunt azi în fruntea societăţii. Ai văzut vreodată în rubricile mondene sau de scandal din gazete numele bărbatului meu, sau numele meu? Sunt familii de parveniţi. Sunt şi în societate, cum sunt şi aici, la mare, intruşi. Nenorocirea zilelor noastre este că nu mai trage în cumpănă originea, neamul, educaţia, ci banul.

— Da, pentru dumneavoastră şi alte familii cu tradiţie poate ca e posibil sa trăiţi într-o astfel de lume fără să vă amestecaţi cu ea, fără să vă degradaţi moravurile, în vremea din urmă m-am gândit mult, doamnă Frunzescu. Mi-am zis că dumneavoastră aveţi un arsenal întreg de arme de apărare împotriva mediului în care trăiţi. Aveţi tradiţii familiale, aveţi exemple. Eu însă, dacă întru într-un astfel de mediu dezbrăcată de pudoare, de simţul nevinovăţiei, cred că aş ramâne cu desăvârşire dezarmată. Aş fi şi eu o parvenită şi nu aş mai avea nici-un scrupul moral, ca şi

intruşii despre care ați vorbit. Nu v-ați gândit niciodată la asta?

— Nu, nu m-am gândit şi nici nu m-am putut gândi: până acum ai fost numai un copil. Şi, drept să-ți spun, aproape că nu te mai recunosc. Te-ai maturizat aşa, dintr-odată, de azi pe mâne.

— Da, am îmbătrânit repede–zâmbi cu amărăciune Ana. Dar, vă rog să-mi spuneți, după părerea dumneavoastră, nu cumva voi deveni şi eu o intrusă, o parvenită?

Doamna Frunzescu rămase o vreme cu privirile pierdute.

— Nu cred, n-ai dat niciun semn până acum. Pe parveniți sau pe cei care au tendința de a parveni îi recunoşti uşor şi devreme, din tinerețe. Trebuie să ştii că sunt şi în familiile intelectualilor săraci destui oameni care nu pun banul şi parvenirea mai presus de demnitatea lor omenească. Din fericire, majoritatea o formează tocmai aceştia.

— N-am dat până acum niciun sămn că aş fi o fată fără scrupule, pentru că am avut o platoşă de apărare: nevinovăția tinereții şi necunoaşterea a ceea ce se petrece în clasa socială în care am năzuit să întru. Nu pot afirma, doamnă Frunzescu, că mă cunosc deplin. Sunt doar câteva săptămâni de când mă analizez. Atâtea lucruri, atâtea experiențe şi sentimente noi, contradictorii, care mă frământă mereu, m-au zăpăcit. Nu pot afirma că văd limpede în mine. Dar uneori îmi vine să cred că dacă voi continua să merg pe drumul pe care sunt, nu o să ajung un element de ordine şi de supunere în clasa socială în care aş întra, ci o răzvrătită. O intrusă care şi-ar bate joc cu pasiune de unele rânduieli şi tradiții pe care nu le are în sânge, pentru a se răzbuna împotriva unei societăți pe care a crezut-o pură, superioară, pentru că e o societate cultă, care m-a atras spre ea înşălându-mă, făcându-mă să-mi greşesc ținta vieții.

— Nu e bine să te grăbeşti cu concluziile. Eşti abia la începutul contactului direct cu realitatea. E firesc să te frământe sentimente contrarii; încă să nu vezi, încă să nu simți limpede. Lasă viața să curgă pe făgaşul ei; nimeni nu o poate scoate din albia ei; observă cât mai mult, nu te grăbi să judeci şi să condamni, pentru a nu-ți amărâ în zadar sufletul, şi poate că, la urmă, vei ajunge la concluzia că viața nu ne dă nimic întreg, desăvârşit, şi atunci vei vedea că înțelepciunea îți spune să te mulțumeşti cu ce-ți poate oferi ea. Să te acomodezi. Asta este soarta fiecărui om. Cine se mulțumeşte cu această soartă e fericit, cine nu, se condamnă singur la suferință. Viața nu e făcută, draga mea, pe temeiul

principiului tot sau nimic. Rar, foarte rar, ne oferă miezul pânii; de obicei trebuie să ne mulțumim cu fărâmăturile şi cu coaja.

— Şi cine nu poate fi mulțămit numai cu atât?

— Ajunge ca tine–un răzvrătit, dar, până la urmă, un învins.

— Dar dacă nu se lasă înfrânt? Dacă ajunge mai degrabă una din ființele despre care ați vorbit, la care se închină toți? Una din ființele despre care ați spus că sunt în fruntea societății?

— După opinia mea, astfel de tipuri nu ajung niciodată să fie fericite. Voind să ia de la viață totul sau nimic, de obicei iau întâi tot, adică vor să ia. Dar totul e fără graniță, şi tot alergând nemulțumiți după tot, ajung de pierd şi ce au reuşit să aibă, şi deobicei se prăbuşesc. Avem destule pilde în societate. Mulți dintre astfel de intruşi, de oameni fără scupule morale, s-au dat peste cap, după ce o vreme oarecare au fost idolii mulțimii sau atotputernici temuți.

— Nu ştiu ce va mai fi, doamnă Frunzescu. Uneori nu mă mai ințăleg defel. Dar, iată, tot mai mult mă gândesc că, de la toamnă, nu mai am de ce continua liceul.

— Asta e o copilărie, Ano!

— Mă simt aşa de bătrână, doamnă! Ce aş mai putea face printre copilele acelea? şi pe urmă, dacă aş termina şcoala, universitatea, ce m-ar aştepta? Perspectiva socială după care am râvnit nu mă mai încântă.

— Nu s-a prea văzut, în ultimul timp, că te simți bătrână. Dimpotrivă! Ai devenit mai zvăpăiată decât o elevă de şcoală primară.

Le-ai luat mințile tuturor tinerilor ăstora care se țin după tine ca un roi de fluturi... De, din câte mi-ai spus, înțeleg într-o oarecare măsură sensul purtării tale. Totuşi am crezut că e necesar să-ți atrag atenția asupra unor aspecte. Cât priveşte experiența şi frământările de-acum, să nu te laşi subjugată de ele, nici de tot ce-ți trece prin minte. Eşti la vârsta când se ia contact cu realitatea, şi crizele pot să se țină lanț, şi cele de sentiment, şi cele de conştiință. Nu te grăbi niciodată să tragi concluzii din câteva aparențe.

Nu ți-ar fi părut rău dacă n-ai fi venit la mare?

— Ba da, foarte rău!

— Şi nu-ți aduci aminte cât erai de hotărâtă, în sara aceea, să pleci acasă? ți-am spus şi atunci că nu-i decât o criză şi că nu-i bine să iei hotărâri pripite.

Doamna Frunzescu o mângâie uşor pe păr şi pe faţă.

— Draga mea, mi se pare că ai lăsat-o în urmă pe Rada. Ea e mult mai copilăroasă decât tine. Cred că te vei mărita înaintaa ei.

Ana zâmbi trist.

— Nu cred că mă voi mărita vreodată, draga doamnă Frunzescu.

— Ce te face să crezi? —o întrebă în glumă, zâmbind, gazda sa. Nu sunt destui tineri frumoşi pe ume? Sau pentru că nu ai zestre? Trebuie să ştii, fată dragă, că şi o cariera e o zestre, şi poate că mai nobilă. Cunosc tineri din familii bune, avuţi, cu cariere frumoase, care s-au însurat cu studente sau cu profesoare sărace.

— Nu m-am gândit la astfel de piedeci.

— Atunci?

— Am eu un presentiment. Şi nu de-acum, încă de când eram în clasa a patra.

— Copilării! Sentimentalisme! Lasă-te în grija vieţii. Ştie ea de ce avem nevoie fiecare din noi.

Doamna Frunzescu o îmbrăţişa şi părăsi camera.

XIII

În dimineaţa următoare şi-n zilele cât mai rămaseră la mare, Ana nu mai veni pe plajă în costum de baie. Pretextă o uşoară răceală, şi toate insistenţele grupului de tineri rămaseră zadarnice. Doamna Frunzescu începu să regrete că i-a făcut observaţii. Era sigură că din cauza lor Ana nu se mai depărtează de patul lui Nicu. Zadarnic o îndemnară doamnele Frunzescu şi Popescu. Ea declară că a făcut destule băi, că a stat destul de mult la soare, şi că zilele ce-i mai rămân le crede necesare pentru a se reacomoda cu mediul şcolar în care va reintra curând. Îşi aducea o carte, din care însă nu reuşea să citească decât câteva pagini, în câteva zile ajunse din nou în izolarea de mai înainte. Privirile îi erau prinse din nou de nesfârşitul întins al mării, cu veşnica alergare a valurilor ce izvorau mereu din largul pierdut în zarea fumurie şi veneau să se spargă în spume albe la ţărm. De multe ori nu-şi dădea sama dacă se gândeşte sau se odihneşte privind întinsul în veşnică mişcare al apelor. Uneori i se părea că e goală de orice gând, că o adoarme cântecul uniform al valurilor, fâşiitul lor de mătase, când, frânte în spumă, se prelingeau pe nisipul compact de pe ţărm. Uneori era cuprinsă de o somnolenţă uşoară, dulce, alteori monotonia acestui ritm o irita... într-una

din zile îşi dădu sama că s-a plictisit de mare.

Când încercă să-şi examineze şi să-şi explice cauza acestui sentiment, rămase uimita constatând că ceea ce o plictisea era... lipsa vieții. Noianul acesta de ape nu producea nimic decât valuri, spumă, şi arunca la țărm muşchi şi scoici. Murmurul, cântecul mării era un cântec lipsit de căldura vieții. Peştii ce trăiau în ea erau muți. Pescăruşii şi alte pasări de apă ce atingeau uneori cu aripa, din zbor, creasta valurilor, scoteau strigăte stridente, ca de scripet, în loc de cântece. Ce imensă monotonie zace în acest imens potop de apă legănată! şi se simți cuprinsă de un dor nestăpânit după câmpul înverzit, după codrii mari de la ea din sat, după cântecul pasărilor, după florile din lunci, după pământul care dă viață şi pulsează de viață... Marea era moartă; deşi cutreierată necurmat de valuri, nu era izvor de viață pentru nimeni şi pentru nimic. De ce oare cinci părți din globul nostru sunt acoperite de mări şi de oceane? Ce rost are această imensitate moartă, când din ea nu răsare niciun fir de iarbă, nicio floare? Când din valurile ei nu se ridică nicio viețuitoare să cânte, ci numai monştri muți ca delfinul acela ce se prăvale printre valuri?

Îşi îndreptă toată grija şi atenția asupra copilului de lângă ea, asupra lui Nicu. Privindu-l, se trezi frământată de probleme pe care nu şi le pusese până atunci. De ce există boală în lume? Care-i originea răului pe pământ? Nu poate fi o pedeapsă pentru păcatul originar, despre care învățase la religie, căci, iată, băiețaşul acesta s-a îmbolnăvit atât de grav la o vârstă când nu poate păcătui.

Înjgheba o conversație cu el mai greu decât înainte. I se părea că s-a întors îmbătrânită lângă suferința lui. Simțea că vor trebui să treacă zile până îşi va reveni la starea ei sufletească de mai înainte.

În schimb, copilul parcă se alipea tot mai mult de ea. O întrebă ce a făcut în zilele trecute, când n-a fost lângă el, pe cine a cunoscut, cine erau tinerii aceia care veneau cu Rada. O întrebă dacă departe, pe plajă, sunt mulți copii de vârstă lui, dacă ei fac baie.

Ba, într-un rând, o întrebă dacă a mai văzut vreun copil care să aibă corset de ghips.

— Da, am văzut destui–minți Ana–dar toți o să se facă bine, ca şi tine. Doctorii spun că aerul şi soarele de aici fac minuni.

— Mama zice că Dumnezeu face minuni.

— Se-nțălege că Dumnezeu, pentru că el dă putere vindecătoare aerului şi soarelui.

— Mama zice că trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu ca să facă minuni.

— Pentru tot ce e bine trăbă să ne rugăm lui Dumnezeu.

— Eu mă rog, şi, domnişoară Ana, odată mi s-a părut că Dumnezeu m-a ascultat. M-am ridicat din pat eu singur, am aruncat corsetul şi am început să mă joc cu copiii în nisip şi să fac baie cu ei. Dar a fost numai un vis.

Ani îşi simți ochii umezi.

— Aşa are să fie odată, Nicule!

— ştiu, aşa spune şi mama. Dar când? Dacă mă voi ruga mai mult lui Dumnezeu, o să mă fac bine mai curând?

— Desigur!

Pentru ce era răul în lume? Cine l-a lăsat? Cine-l trimite? De ce să rămână țintuit de pat un copil nevinovat?

Ana uită frământările din zilele trecute şi fu cuprinsă de altele, care o purtară pe drumuri neumblate, ce nu sfârşeau nicăieri.

Poate că viața nici pe departe nu este ceea ce şi-a închipuit ea! Poate că nu e decât suferință, şi că până acum ea n-a trăit decât un vis… Toată mândria ei că a ajuns cea dintâi în clasă, toată dorința de a se ridica în altă categorie socială, care i se părea fericită, toată satisfacția de a se vedea înălțată deasupra altora, nu erau decât zădărnicii, dacă altcineva ne rânduieşte soarta! Cineva mult mai puternic, neasemuit mai puternic decât noi, care într-o clipă ne poate țintui de un pat, ca pe Nicu, poate distruge o fericire, cum a făcut cu părinții copilului… Ce folos de toată truda vieții, dacă cineva străin de noi poate să ne răstoarne toate planurile, poate să le zădărnicească? Unde va ajunge cu voința ei de a răzbate, dacă din umbră pândeşte cineva care în orice clipă te poate înfrânge? Nu suntem noi stăpâni pe destinul nostru? încerca să-i spună lui Nicu poveşti, ca mai înainte, dar nu mai reuşea. Se oprea deodată în cursul povestirii, de parcă cineva i-ar fi tăiat firul gândurilor cu foarfecă, îşi simțea sufletul greu, înnegurat, şi se cufunda în tăcere.

Copilul o privea nedumerit, o ruga să continue, dar ea se scuza că a uitat povestea. Nicu, înțelegător, nu se supăra, ci începea să deseneze pe nisip figuri de pasări, de animale.

De la mare plecară de-a dreptul acasă. Nu mai trecură pe la

conac. Jean le scrisese că se va întoarce pe la sfârşitul săptămânii şi că spera să le găsească acasă. Ana le scrisese şi ea, din vreme, părinților, data întoarcerii şi îl rugase pe taică-său s-o aştepte la gară.

La plecarea din stațiune, veniră, în jurul maşinii, toți câți mai rămăseseră din grupul Radei. Unii plecaseră mai devreme, împreună cu familiile lor, care, în primele zile ale lui septembrie, odată cu sfârşitul vacanței de vară, trebuiau să fie la slujbă, în ultimele zile ale lui august, plaja se cam golise. Nu mai rămăseseră decât câțiva vilegiaturişti, şi chiar şi aceia se pregăteau de plecare.

Între cei veniți să-şi ia rămas bun de la familia Frunzescu era şi tânărul inginer pentru care doamna Frunzescu îi făcuse observații Anei. Rada îi spunea ceva ce nu se mai termina, nebăgând de samă că tânărul era mereu cu ochii la Ana. Când se eliberă de Rada, inginerul se apropie de Ana şi, luându-i mâna, o ridică cu gingăşie, vrând să i-o sărute în semn de rămas-bun. Ea şi-o retrase repede.

— Cum, e păcat? întrebă inginerul.

— Păcat! râse Ana.

— Dar va fi al meu, nu al dumitale.

— Nu vreau să fii canonit pentru mine.

— Ce fată miloasă eşti! — exclamă, surâzând, inginerul. Apoi, adaogă, aproape în şoaptă: Domnişoară Muja, aş vrea sa ne scriem. Unde pot să-ți adresez scrisorile?

— La internat, fireşte, la liceu.

— Dar la liceu nu vă dă voie să primiți scrisori!

— Dar asta e o piedecă pentru dumneta să le trimeți?! Dumneata le expediezi pe adresa liceului, iar doamna directoare le deschide, le citeşte şi le aruncă în foc.

— Chiar aşa-i regula acolo?

— Cred că da. Şi-i o regulă foarte bună. Cine-i pune pe tineri să le scrie elevelor?

— Ei, lasă gluma la o parte! O să-ți scriu pe adresa doamnei Frunzescu.

— Pe adresa asta poate că o să-i scrii Radei…

— Ba, dumitale!

— Şi cine crezi dumneata că o să aibă timp să-ți citească scrisorile şi încă să-ți şi răspundă? Pentru că, presupun că vei aştepta răspuns la scrisorile dumitale. Dumneata ai scăpat de

examene, noi însă încă nu! Va trebui să ne punem serios pe lucru.

Mai ales eu! Vei fi auzit doară că-s prima în clasă.

— Am auzit. Se poate să nu ştiu un lucru atât de important pentru mine?!

— Important pentru dumneata?!

— Se-nțelege! De ce crezi că ți-am făcut o curte atât de stăruitoare? Mie-mi plac numai elevele premiante! De altfel o să te laud față de toți prietenii mei.

— Şi ai mulți?

— Puzderie! şi, printre ei, mulți băieți frumoşi.

— Ca dumneata?

— Şi mai frumoşi. E cu neputință ca vreunul din ei să nu-ți placă.

— Şi chiar ții atât de mult să-mi placă unul din ei?

— Vezi bine! Se cuvine să ai şi dumneata un punct de atracție aci, pe plajă, la vară. Să nu mai stai la o parte, cum ai făcut în zilele din urmă.

— O să-i aduci vara viitoare aici, pe plajă?

— Aşa am de gând.

— Îmi pare rău, dar va trebui să-ți muți gândul.

— De ce, mă rog?

— Pentru că vara viitoare eu nu mai vin la mare. Vara asta a fost prima şi ultima oară.

— Şi motivul?

— Nu-mi place!

— Asta să i-o spui lui mutu!

— Cărui mut?

— Aşa-i vorba. Nu o cunoşti?

— Nu! şi nici nu vreau să am de-a face cu… muții.

— Presupun că eu nu fac parte dintre muți…

— Dumneata? Poate că, dimpotrivă, ai limba chiar prea lungă…

Între-acestea, apăru şi doamna Frunzescu. Fură aduse ultimele bagaje. Şoferul le lega cu o funie la spatele maşinii.

— Care-i bagajul dumitale, domnişoară Muja?

— Ai vrea sa-l ştii? Ce ființă curioasă eşti dumneata!

— Îmi place să cunosc tot ce ține de dumneata. Ştii, îmi va rămâne în memorie, şi când mă voi gândi la el, îmi voi aduce s minte de dumneata.

— Straşnic om! Mi se pare că m-ai bătut, răspunse Ana râzând.

— Ce se-ntâmplă acolo? întrebă doamna Frunzescu.
— Domnul… domnul… Poftim că ți-am şi uitat numele, râse Ana.
— Acum m-ai bătut dumneata! râse inginerul.
— Despre ce e vorba, domnule Marinescu? întrebă doamna Frunzescu, surprinsă şi oarecum neliniştită, văzând fața luminoasă, plină de bucurie a inginerului şi privirile calde în care o învăluia pe Ana, acum, la plecare.
— Închipuiți-vă, doamnă Frunzescu–se repezi Ana–domnul inginer îmi cere să-i arăt geamandanul meu pentru ca, întipărindu-şi-l în memorie, sa-şi aducă aminte de mine.
— Asta e ceva foarte original, răspunse doamna Frunzescu, trecând în spatele maşinii, să vadă dacă sunt bine legate cuferele.
— Domnişoară Muja–începu din nou inginerul–cred că-mi vei răspunde la scrisori. Iată aci adresa mea–şi el îi strecură în palmă o carte-de-vizită, pe care fata începu s-o strângă în mâna închisă, ca şi când ar fi ascuns ceva de furat. Nu ştia de ce, dar nu voia s-o vadă şi cei din jur. Şi la revedere în vara viitoare, adaose el.
— Adică la… paştele cailor!
— Cum aşa?
— Doar ți-am spus că nu mai vin la mare!
— Atunci, la revedere la Crăciun!
— La Crăciun?! Poate vrei să-mi faci un dar de Moş Ajun? Numai să nu fie prea târziu, domnule… inginer. Vezi, mereu îți uit numele… Poate pentru că-i prea uşor de ținut minte.
— Prea târziu?! De ce?
— Până la Crăciun poată că-s măritată…
— Ei, asta-mi place!
— Şi cine ştie dacă soțul meu va admite să-ți primesc darul.
— Nu mai spune! Aşa ți-i vorba? Vrei să te măriți în clasa a şaptea?
— Cred că ți-a spus Rada câți ani am…
— Desigur, dar numai după ce am tras-o de limbă.
— Sunt bătrână, domnule Marinescu, şi, cu o fată bătrână, nicio surpriză nu-i exclusă. Şi acum, adio! Mi-a părut bine că te-am cunoscut. Mi se pare că ne cam potrivim la fire.
— Încă nu ne-am cunoscut, dar cred că eşti o fată minunată.
— Întâia în clasă!
— O fată adorabilă!
— Asta îți spune geamandanul meu? Dar nici nu ți l-am arătat

încă! Iată-l, cel de colo! şi, râzând, îi arătă cu degetul întins spre cufere, în vreme ce se urca în maşină. Pe drum se gândi mereu la scena asta de despărţire. O amuza. Era ultima din îndrăcitele convorbiri pe care le avusese la mare cu inginerul Marinescu, tânărul în care îşi aflase partenerul potrivit la toate poznele ei, când era în vervă, când părea a fi bine dispusă. Şi acum, în ziua plecării, era într-adevăr bine dispusă. Nici ea nu ştia de ce. Poate pentru că se săturase de mare, poate pentru că scăpa de gradina zoologică de pe plajă, poate pentru că se întorcea la internat, unde simţea că este adevăratul ei adăpost. Căci, hotărât, de când cu purtarea lui Jean în grădină, ea nu se mai simţea la adăpost în familia Frunzescu. Casa ei adevărată, unde crescuse, în care se dezvoltase, unde-şi pregătise armele ei de biruinţă, era internatul.

Doamne sfinte, ce va zice doamna directoare Ioaniţiu când mă va vedea pârlită ca o ţigancă?, se întrebă la un moment dat.

Strecurase de mult bileţelul în mica ei poşetă, dar se gândea mereu la el. De ce i-o fi dat adresa? Oare vrea într-adevăr să corespondeze cu ea? şi de ce era aşa de luminoasă faţa inginerului Marinescu când vorbise cu ea, la despărţire? Dar ce-mi pasă mie de faţa lui?! şi când vorbeam cu el pe plajă, tot aşa era! Luară trenul de noapte, la Constanţa, un personal care, dimineaţă, avea legătură, la Bucureşti, cu acceleratul de Ardeal. Cât ce îşi luă locul lângă Rada şi trenul porni, se simţi în siguranţă şi adormi numaidecât. Nu se mai trezi până la Bucureşti. Putú apoi să admire în toată libertatea Valea Prahovei. Doamna Frunzescu şi Rada moţăiau, se vede că nu prea dormiseră peste noapte, iar ceilalţi pasageri din compartiment erau străini. La venire trecuseră pe valea Prahovei noaptea, aşa că nu văzuse nimic. Era o regiune cu totul nouă pentru ea. Ieşi pe culoar, şi, după harta căilor ferate afişată acolo, putu urmări drumul şi regiunea staţie cu staţie. I se părea curios că acum nu mai avea senzaţia de la venire, nu se mai mira în sine de mărimea şi de frumuseţea ţării româneşti; străbătând-o o dată, acum i se părea lucru firesc să fie aşa de mare şi atât de frumoasă, cu ţinuturi atât de variate. Şi totuşi frumuseţea peisajului îi umezea privirile. Vale i era tot mai îngustă, Prahova şerpuia ca un brâu de argint, încovoindu-se mereu, sclipind în soare, munţii urcau până în înaltul cerului. Câtă varietate faţă de monotonia mării! A, dacă va ajunge vreodată să aibă şi ea o vilă, aici va avea-o, la Sinaia sau la Predeal. Când îi veni gândul acesta, se bătu copilăreşte cu

palma peste gură. Ce prostie! Cum va putea să aibă ea o vilă? Vilele nu cad din lună! O fată ca ea va trebui să se mulțumească numai cu priveliştea. Dar oare a vedea asemenea frumuseți nu înseamnă a fi bogat? şi iar se gândi la biletul din poşetă. Dar de ce ar fi cu neputință să aibă şi ea o vilă în aceste regiuni încântătoare? Nu se hotărâse ea odată că se va căsători cu un om avut? Nu-i spusese doamna Frunzescu că se-ntâmplă uneori ca tineri titrați, din familii bogate, să se căsătorească cu profesoare? Da, însă ea nu era decât o elevă de liceu! Ea, iată, era mulțumită că se întorcea la internat, era fericită că vedea frumusețile printre care trecea trenul.

Şi iar se aplecă să descifreze harta căilor ferate. Acum nu mai avea sentimentul penibil şi umilitor că învățase degeaba geografia țării. La fiecare jumătate de ceas ştia unde se află şi se putea orienta…

Nu-i urât inginerul Marinescu, ba, dimpotrivă, era cel mai chipeş dintre tinerii de pe plajă–îşi aduse ea aminte, gândindu-se iarăşi la cartea-de-vizită din poşetă. Uite, frate, se pare că inginerul n-a glumit când mi-a spus de ce vrea să ştie care-i geamandanul meu! Eu, dacă n-aş avea în poşetă cartea lui de vizită, poate că nu m-aş gândi atât de des la el… Da, era simpatic, şi fetele, la mare, îi cam făceau ochi dulci. Chiar şi Rada! Nu! Nu mi s-a părut! Ba chiar îmi aduc foarte bine aminte că am surprins la ele câteva ochiade pizmătarețe când Marinescu stătea de vorbă şi râdea cu mine. Ce prostie! De ce să fie pizmaşe?

Priveliştile noi îi risipeau din când în când gânduriie care roiau în jurul acelui tânăr, şi se cufunda în admirarea frumuseților naturii. Uneori, aruncându-şi ochii împrejur, pe culoar, sau când se apleca să citească harta, surprindea tineri şi bărbați în toată firea privind-o zâmbind. De ce zâmbeau Pentru că era atât de tare bronzată, pentru că era neagră ca o țigancă? Dar de unde ştiau că nu asta era culoarea ei adevărată?!

Îşi scoase iar capul pe geamul deschis şi îşi adânci privirile în prăpăstiile împădurite ce se roteau în coborâşul de după Predeal. Coaste repezi luminau în soare, altele erau umbrite, după cum soarele întra şi ieşea din petecele de nouri ce rătăceau pe cer. Funduri adânci de căldări adunau neguri plutitoare. Deodată auzi:

— Vă place natura, domnişoară?

Îşi retrase capul din geam, şi-şi aranja şuvițele de păr răscolite

de curentul trenului.

Doi tineri cu capul gol se postaseră unul de-o parte, altul de cealaltă parte a ei.

— Da, îmi place, răspunse Ana, fără şovăire, şi-i măsură din ochi pe cei doi. Puteau fi elevi în ultimele clase de liceu, dar tot atât de bine puteau fi şi studenți. Se vedea foarte bine că briciul încă nu trecuse peste obrazul lor. Mustața abia le mijea.

— De la mare, nu-i aşa?

— De la mare.

— V-ați înnegrit, nu glumă!

— Eu totdeauna am fost neagră.

— Aş, se vede de la o poştă că sunteți pârlită de soare. Ce fel de limbaj era acasta? Nici-un tânăr nu mai vorbise cu ea la plural. Nu era obişnuită, şi se hotărâ să-i ia peste picior. Dar repede se răzgândi. Erau foarte tineri şi foarte nevinovați.

— Poate că sunt şi bronzată, dar eu de felul meu sunt brunetă.

— Ați petrecut bine?

Ce prostie! Nu, băieții ăştia erau obraznici, cu toată nevinovăția întipărită pe fața lor.

— Bine, de bună samă! La mare toată lumea petrece bine.

— A fost lume multă?

— Cât vedeai cu ochii.

— şi au mai rămas mulți? Ca-ndată se termină vacanța.

— Au mai rămas destui. Nu toată lumea care se duce la mare umblă la şcoală.

— Dumneata… în ce clasă eşti? Hotărât, erau nişte caraghioşi lipsiți de duh.

— În clasa a treia liceală.

— Dumneata?! Nu se poate!

— Ba da. M-au dat părinții mai târziu la şcoală.

— Credeam că eşti într-a opta. Noi suntem în clasa a opta.

— Vă felicit. Acuşi scăpați.

— De ce scăpăm?

— Cum de ce? De examene.

— Ba, dimpotrivă. Acum vine cel mai greu examen, bacalaureatul.

— Nu-l mai dați.

— Bacalaureatul?!

— N-are nici-un rost să-l mai dați!

— Cum să n-aibă?! Da’ la universitate nu te poți înscrie fără să

fi dat bacalaureatul!

— Dați-o focului de universitate!

Cei doi se priviră şi izbucniră în râs. Râse şi Ana, înțelegând că tinerii glumeau, încercaseră să se deie drept liceeni, ca să nu o intimideze. Erau studenți şi veneau de la Predeal, unde petrecuseră foarte bine. Regretau că nu a fost şi ea la Predeal.

— Vai de mine! Ați şi început?

— Cu complimentele! Lăsați-o mai domol, domnilor, că eu nu sunt liceana în clasa a treia, cum v-am spus…

— Am bănuit noi…

— Ce-ați bănuit? Că-s în clasa a opta, nu-i aşa?

— Cam aşa ceva.

— Ei bine, aflați că sunt măritată de un an.

— Nu mai spune!

— Adică nu măritată, ci logodită.

— Mi se pare că nu e totuna! zise unul din cei doi tineri.

— Ba e totuna, dacă eşti hotărâtă să fii fidelă–răspunse Ana râzând. Priviți inelul, şi le întinse mâna stingă.

— Dar nu se vede nici-un inel!

— Asta nu-nsamnă nimic. Inelul e numai sămnul exterior al credinței care leagă două inimi. Principalul e să păstrezi credința în inimă.

Cei doi tineri izbucniră din nou în râs. Doamna Frunzescu deschise uşa compartimentului. Se trezise mai demult din somnolență şi era intrigată de purtarea Anei. Cum de întră fata asta în vorbă cu orice necunoscut? şi cum de se simte, față de oricine, în largul ei, de-o vreme-n-coace? Parcă nu mai era aceeaşi fată, aceeaşi Ana cu care plecase la mare. Parcă nici nu o mai cunoştea.

— Ana!

— Da, doamnă Frunzescu.

— Te rog, vino încoace puțin!

Fata întră în compartiment, şi uşa se închise. Cei doi tineri se mai făcură o vreme că privesc pe geam, apoi se îndepărtară.

— Cine crezi că era? Mama-sa?

— Ei, şi tu! Mamă-sa! N-ai auzit ca i-a spus doamnă?

— La urma urmelor, ce mă interesează? Dar fata era dezghețată.

— Dacă vine de la mare, cum să nu fie?!

— Păcat că s-a trezit bătrâna. Dormita când ne-am apropiat de fată.

— Dormita, dar ca Argus…

Ei se retraseră în fundul culoarului, la alt geam.

— Ano, hai să mâncăm ceva. Avem friptură de pui. Nu ți-e foame?

— Ba da, mi-e o foame de lup! începu să mănânce cu poftă şi simți că se linişteşte. O pornise iar razna–ca şi la plecare, în convorbirea aceea cu inginerul Marinescu, ca şi pe plajă–dusă de pornirea de-a-i juca pe degete pe toți tinerii care se apropiau de ea. Era un fel de pornire necuviincioasă, ea o simțea chiar ca pe un fel de neruşinare, căreia nu i se putea împotrivi şi care dimpotrivă, îi plăcea. Când era luată de pornirea aceasta, i se părea că este mai ea însăşi, mai autentică, şi ar fi continuat astfel de conversații cu ceasurile. Dar după ce sângele începea să i se liniştească, i se părea că vorbise o străină. Iată, şi acum: La început s-a supărat de intervenția doamnei Frunzescu pentru că o lipsise de plăcerea unei convorbiri de abia începute. Dar se liniştise dintr-odată, şi-acum îşi reproşa atitudinea ei de pe culoar: Prea uşor întru în vorbă cu toată lumea! Cine mă-ndeamnă? Nu pot lua pildă de la Rada? Se mustra pe sine, dar în gând râdea încă de neghiobia celor doi tineri de pe culoar. Dar, la urma urmelor, de ce se leagă toată lumea de ea? De ce nu o acostează nimeni pe Rada? Părea mai accesibilă şi mai îndrăzneață? Ce-ar trebui să facă să nu i se mai întâmple să fie acostată?

Acum, de pildă, ce-ar fi trebuit să facă? Să nu le răspundă celor doi tineri? Mânca în tăcere, gândindu-se.

Tăceau şi doamna Frunzescu şi Rada. Dar ele discutaseră despre purtarea Anei. Rada respinsese învinuirile mamei sale.

— Mi se pare că de-o vreme-ncoace prietena ta îşi dezvăluie adevărata ei fire.

— Ce vrei să spui, mamă?

— Că mi se pare uşuratecă, prea cochetă, ori — mai ştiu eu cum să spun? — lipsită de buna-creştere.

— Te-nşeli. Ana numai uşuratecă nu e.

— Da-i place să fie curtată…

— Cărei fete nu-i place?

— Dar e, draga mea, o deosebire! O fată bine-crescută îl ține pe om la distanța cuvenită.

— Ana nu numai că-i ține, dar îi mai şi repede. Dac-ai fi avut prilejul s-o vezi şi s-o auzi, n-ai mai vorbi aşa. Cred că-şi bate joc

de toată lumea. De multe ori mi-a fost şi frică să nu rămânem cu desăvârşire singure, după felul cum îi repezea Ana pe tineri.

— Şi–nu-i aşa? —dimpotrivă, ei se-adunau şi mai mulți.

— Ciudat, dar aşa e.

— Nu-i nimic ciudat. E un gen de cochetărie... — cum să-i spun– clasic, foarte primejdios. Tu eşti încă o copilă pe lângă Ana, deşi aveți aceeaşi vârstă.

Rada nu mai răspunse. I se părea că maică-sa nu e, totuşi, departe de adevăr.

În pauza asta, intrigată de vocile care se auzeau de pe culoar, doamna Frunzescu deschisese uşa compartimentului şi o chemase pe Ana înăuntru. Şi acum tăceau amândouă, simțindu-se oarecum vinovate că o vorbiseră şi o bănuiseră de rău. Poate că nu era decât o fire zburdalnica, fără nicio înclinare spre viclenie. Deodată, doamna Frunzescu rupse tăcerea:

— Ano, ți-aş face o propunere: să mai rămâi câteva zile la noi. Acuma e şi Jean acasă. Cred că i-ar face şi lui plăcere să mai stați de vorbă. Cred că e curios să ştie cum ți-a plăcut la mare.

Ana se trezi din gândurile ei.

— Cred că domnul Jean o să vă iasă în întâmpinare la gară. Deci o să am prilejul să-i spun cum mi-a plăcut la mare. Regret că nu pot primi invitația dumneavoastră, dar peste câteva zile începe şcoala, şi eu am încă multe pregătiri de făcut. De-altfel, cred că e şi timpul să nu mă mai vedeți o vreme în preajma dumneavoastră–adaogă ea surâzând. Vă veți fi săturat de mine!

— Cum poți vorbi aşa, Ano?! — se indignă Rada, neluând în samă surâsul prietenei sale. Nu merităm asemenea cuvinte!

— Am glumit, Rado! Cum aş fi putut vorbi serios?! Tu şi cu doamna Frunzescu sunteți cele mai bune ființe pe care le-am întâlnit pe pământ. Nu am cuvinte să vă spun cât vă sunt de recunoscătoare. Dar, vorbesc sincer acum: v-ați ti putut sătura de mine. Doar am fost de-atâtea ori nesuferită. Cred că fetele la vârstă mea, pradă schimbărilor neaşteptate, ar trebui să rămână acasă, în familie, să nu incomodeze cu slăbiciunile lor lumea străină, şi cu atât mai puțin pe cei care le vor binele. Doamnă Frunzescu –adaogă ea, uitându-se în ochii gazdei sale de peste vară–vă rog din tot sufletul sa mă iertați pentru neplăcerile pe care vi le-am produs în vara asta.

— Dar nu m-ai supărat niciodată! —izbucni doamna Frunzescu, mişcată de sinceritatea fetei. Te invităm din toată inima să mai

rămâi câteva zile cu noi.

— Nu o mai întrebăm, nu o mai rugăm, ci o legăm şi o ducem scasă! zise Rada îmbrăţişându-şi prietena.

Ana se emoţionă.

— Totuşi nu voi putea, îmi pare foarte rău, dar am multe pregătiri de făcut, pregătiri pe care nu mi le poate face mama. Numai în cazul în care domnul Jean n-ar veni la gară, aş fi nevoită să vin până la dumneavoastră ca să-l întâlnesc şi să-i spun cum mi-a plăcut la mare. De-altfel, trăbă să-i şi mulţămesc domnului Jean că am fost la mare.

— De ce să-i mulţumeşti? Ce, crezi că dacă venea şi el, nu mai era loc şi pentru tine?

Ana pricepu imediat ce înţeles era gata să dea doamna Frunzescu spuselor ei, şi adaogă:

— Locuinţa era mare. Era loc şi pentru mine. Şi, totuşi, într-un anumit înţăles, n-aş fi încăput. Sau, altfel spus, găzduirea mea la vilă ar fi fost mai dificilă. Dar prin plecarea domnului Jean la practică, dificultatea a dispărut. Şi acum se cuvine să-i mulţămesc.

— Ce vrei să spui? o întrebă, contrariată, doamna Frunzescu.

— Nimic mai mult decât spun, doamnă Frunzescu. Vreau să zic că oricum se cade să-i dau bună-ziua.

Ar fi vrut să adaoge: Oricum, el s-a jertfit pentru mine, dar se opri, părându-i rău că şi aşa spusese prea mult din ceea ce trebuia să rămână o taină a ei şi a tânărului Frunzescu.

— Vorbeşti în dodii! Nu te-nţeleg–zise intrigată doamna Frunzescu. Ce dificultate a dispărut prin plecarea la practică a lui Jean? Care era dificultatea?

Întrebarea rămase fără răspuns, căci trenul tocmai întră în gara de destinaţie. Săriră toate trei, pregătindu-se de coborâre.

Iată-le pe toate trei pe peron, mergând în urma hamalilor încărcaţi de bagaje.

— Africanele! Au sosit africanele! Sărut-mâna, mamă! Vocea era a lui Jean, şi în curând se desluşi, din mulţimea de pe peron, şi silueta lui. După ce-şi îmbrăţişa mama şi sora, se opri în faţa Anei şi exclamă uimit, în timp ce ochii lui o învăluiau într-o lumină caldă, prietenească:

— Dar ăsta e un adevărat dezastru, domnişoară Ana! Să fi fost eu acolo, nu te-aş fi lăsat să te rumeneşti la soare în halul ăsta!

— Dumitale îţi datoresc petrecerea mea la mare. Şi ţin să-ţi

mulțămesc din toată inima.

— Din toată?

— Da! Datorită şăderii mele la mare am făcut o experiență pe care altfel, chiar dac-aş fi trăit o sută de ani, n-aş fi putut s-o fac. Nu mai sunt supărată pe dumneata. După ce m-ai pălmuit, ai fost în stare să te jertfeşti pentru mine. Îți mulțămesc!

— Te-am pălmuit?! Eu?!

Dar Ana nu-i răspunse, ci, întorcându-se într-un călcâi, se îndreptă îndată spre doamna Frunzescu şi spre Rada şi îşi luă rămas-bun de la ele.

XIV

Ana se miră când îl văzu pe taică-său că duce bagajul la o căruță, şi nu la o trăsură. Se miră şi mai mult când îl văzu că se urcă el însuşi pe capră şi că ia hățurile în mână. Cei doi cai cu coamele lungi, împrăştiate mocăneşte peste grumaji, peste frunte, porniră sunându-şi zurgălaiele. Era aşa de uimită, încât nici nu se mai putu gândi la ruşinea de-a trece pe străzile oraşului într-o căruță, cu taică-său pe capră.

Nu o luară spre centru, ci, cotind pe ulițele mahalalelor, ieşiră în câmp, pe un drum prăfos.

— Dar unde mergem, tată?! Nu mai ştii drumul?! Omul răspunse, oftând greu, înăbuşit:

— Ba-l cunosc eu bine… Mergem acasă.

— Unde acasă?

— În sat!

— Ai luat şi dumneata concediu?

Lui Ion Muja i se tot ridica un nod în grumaji şi nu răspunse îndată. Cât se temuse el de clipa asta! Prin ce umilințe nu trecuse gândindu-se la ea!

Zise întru târziu, cu glasul schimbat:

— Da, un fel de concediu; numai că al meu e fără termen.

— Ce vreai să spui?

— Dragă fată, am fost fericit că ți-am putut ascunde adevărul până acum. A căzut guvernul şi am pierdut postul de la bancă. Au pus pe altul în locul meu, şi noi a trebuit să ne mutăm. Unde să ne mutăm? Nu aveam, lipsit de slujbă, altă posibilitate decât să ne întoarcem acasă.

— Vai de mine, tată! şi mie nu mi-ați scris nimic!

— Nu voiam să te mai supărăm şi pe tine şi să-ți stricăm

vacanța. Spunea şi maică-ta că a fost o fericire că tu erai dusă.

— Şi pierderea postului e definitivă?

— Până nu vor mai veni ai noştri la guvern, sigur că nu mă mai pot întoarce.

— Şi va ține mult?

— Dumnezeu ştie! Poate un an, poate mai mulți...

— Trebuia să-mi scrieți! Poate opream eu lucrurile! Taică-său întoarse capul şi se uită mirat la ea.

— Cum să le opreşti, tu fată?! Cine te-ar fi ascultat pe tine?! Cel care-mi râvnea locul aştepta şi el de ani de zile sa se căpătuiască. Şefii noştri, am fost eu pe la ei, erau îngrijorați acum numai de soarta lor. Să mântuie pentru ei ceea ce mai puteau mântui. Mi-au promis, se-nțălege, că mă vor repune în post când vor veni din nou la putere.

— Să-mi fi spus cel puțin la gară.

— Păi, tot nu aveai ce face. Tot trebuia să vii acasă.

— Aş fi trecut întâi pe la doamna directoare, s-o anunț.

— Cu dumneaei am vorbit eu. Nime nu are cum să se împotrivească. Aşa e obiceiul şi legea la noi: Când se schimbă guvernul, toată lumea se dă peste cap.

— Bine, dar bursa mea? Ce-a spus doamna directoare?

— A spus că nădăjduieşte că nu se vor atinge de ea, fiind tu prima în clasă. Dar spune că nu-i cu neputință să se declare toate bursele libere şi să se țină din nou concurs. E sigură însă că, şi la un concurs nou, tot tu vei lua bursa.

— Rău ați făcut că nu m-ați anunțat! Trebuia să-i scriu, ori să merg până la dumneaei.

— Am crezut că facem bine să nu mai ştii şi tu toate năcazurile. Am vorbit eu cu directoarea, doară ți-am spus! E o femeie cu minte, care se gândeşte la toate şi care ține la tine. A înțăles greutățile ce le vom avea de întâmpinat în viitor. De, fără salar va fi mai greu! Din economie nu poți scoate azi nu ştiu cât. Zicea că de-aici încolo eşti fată mare şi că vei avea nevoie de mai multe. Mai zicea că dânsa ar putea să-ți vină în ajutor, punându-te monitoare peste celea din clasele mai mici. Se dă o recompensă bănească pentru asta, dacă eşti bursieră. Ana nu răspunse nimic, şi Ion Muja îşi aduse aminte de ceea ce-i spusese directoarea, că Ana e prea mândră şi că nu cuteza să-i facă o astfel de propunere. Dar Ana era acum departe de a nu-i răspunde din mândrie rănită! Cu simțul ei practic, înțelese că o oarecare soluție fusese găsită

pentru a-şi putea continua studiile, şi, în gând, îi fu recunoscătoare directoarei. Dar soluția propusă era numai un paleativ pentru problema existenței ei viitoare, care i se deschidea înainte ca o prăpastie. Multă vreme stărui o tăcere grea între ea şi taică-său. Căluții de munte alergau în trap mărunt, sunându-şi cadențat clopoțeii. Praf greu se ridica din copitele lor, de subt roțile căruței, abătându-se uneori în unde înecăcioase asupra Anei. Îmbrăcămintea ei începea să devină sură, dar Ana nu vedea nimic. Trecerea dintr-o realitate într-alta venise atât de pe neaşteptate, încât multă vreme nu-şi mai putu aduna gândurile. Era o lovitură la care nu se gândise niciodată. Era ceva asemănător cu nenorocirea ce lovise familia advocatului Popescu prin îmbolnăvirea copilului. Era soarta, despre care înțelesese ea atunci, lângă patul lui Nicu, că se poate abate asupra tuturor năzuințelor omeneşti, frângând viața în două. Avea senzația că s-a prăbuşit din mari înălțimi. Internatul, clasele de liceu, vizitele în familii, vacanța de-acum, societatea pe care o cunoscuse, râvna ei de-a o cunoaşte, de-a intră în ea, de a-şi face o situație socială, aveau oare vreo legătură cu ea, cu aceea care şedea acum pe-o scândură, într-o căruță țărănească, trasă de nişte cai mocăneşti mânați de tatăl ei, căruță şi cai ce nici măcar nu erau ai lor? Frământările ei sufleteşti din săptămânile trecute, experiențele pe care le făcuse, deznădejdea şi elanul, umilirea şi izbucnirea mândriei jignite, oare toate nu fuseseră decât nişte halucinații? Ce legătură putea avea întreg acest zbucium cu o fată care se-ndrepta acum spre un sat, spre o casă veche, acoperită cu paie, într-o căruța de împrumut, cu taică-său tragind de nişte hățuri de împrumut şi-ndemnând nişte cai de-mprumut?

Da, nu mai era de mult copilă, iar în vacanța asta simțea că s-a maturizat în urma zbuciumului sufletesc prin care a trecut. Şi chiar din această cauză prăpastia ce i se deschidea în față i se părea cu mult mai adâncă; simțea că atunci când îşi va putea aduna gândurile, când va putea judeca lucrurile, le va cumpăni ca o femeie în toată firea, nu ca o copilă.

Dar încă nu putea! încă nu avea curajul să privească drept în față realitatea. De aceea nu făcu nici-o sforțare, ci se lăsă în voia indefinitului ce o împresura şi se strecura în întreaga ei ființă.

Căldura începu să crească: ritmul zurgălaielor îndemna la ațipire. Cât ar fi de bine să adoarmă şi să nu se mai trezească! Dar, după o bucată de drum, frumusețea din juru-i începu să o

fure. Treceau printre lanuri de porumb rărit, cu tulei mari, unii cu mătasea arsă scrum. Erau lanuri înalte, de-un verde-negriu, pline de sevă. Mohorul crescuse mare, ajunsese la vremea sămânței, numai bun de seceră. Mireasma lui întră în sufletul Anei ca o înviorare, trezindu-i amintiri din copilărie, de când îl secera pentru vițeluş în porumbiştea din grădina lor şi pişcă pe furiş tuleii de cucuruz ca să vadă care-i bun de fript. Treceau printre table de otavă. Ici şi colo, bărbați în cămăşi albe, cu capul gol, se legănau cosind; alții ridicau în soare lamele de argint ale coaselor, ascuțindu-le, şi scrâşnetul cutiei pe tăişul oțelului, amestecat cu vocile oamenilor, ajungea pâna la ea ca murmurul unui cântec uitat, pe care

Încet-încet ți-l aduci aminte. Băieți, şi fete, şi femei lucrau la otavă, în lumina dulce de început de septembrie. Lucrase şi ea la otavă, acum şase ani, cu grebla şi cu furca. Parcă simțea şi acum în brațe moliciunea otăvii verzi ca strămătura, iar mireasma de-atunci o îmbăta din nou. Pe marginea porumbiştelor, luminau, cu capetele aplecate spre răsărit, roțile mari, galbene, de floarea soarelui. Da, pe vremea asta începe să se coacă sămânța ei! Ana-i simțea gustul pe vârful limbii. Şi recunoştea şi mirosul aspru al cânepii de sămânța, ce-şi ridica măciuliile grele printre firele de cucuruz; era, dintre toate miresmele câmpului, cea care-i plăcea cel mai mult.

Funigeii-şi pluteau în văzduh firele lor albe, misterioase, despre care odată credea, ca toți copiii din sat, că-s fire rupte din tortul unei zâne blestemate de Sfânta Vineri. Rândunele se adunau în şiruri dese pe sârmele de telegraf de la marginea drumului, făcându-şi pregătirile de plecare. Deodată inima începu să-i bată cu putere: se arătau locuri cunoscute, intraseră în hotarul satului lor! De şase ani nu mai fusese pe-aici! Iată costişa cu spini pe unde păştea mieii primăvara, în rând cu alți copii de vârsta ei. Ce jocuri mai trăgeau pe-aici, şi câți nu plecau sară acasă mai zgâriați de unghiile ei decât de tăvăleala printre spini! Iată şi râulețul de munte în bulboanele căruia se bălăceau, subt soarele verii, roiuri de copii! Pe câte copile, dar mai ales pe câți băieți de vârsta ei nu i-a împins ea de pe țărm în bulboană! şi cum mai urlau proştii aceia, până ce-ncepeau să râdă şi să-i stropească, batând apa cu palmele, pe cei de pe țărm. Iată şi turla bisericii! Luminează tot aşa, în soare, ca argintul, din tinicheaua ei, nouă şi acum! şi întâia uliță care ie iese înainte e tocmai ulița pe care,

pe la mijloc, este şi casa lor bătrână. De şase ani nu mai fusese pe-aici, şi totuşi parcă numai ieri părăsise satul! şi deodată, într-o caldă şi adâncă înduioşare, ochii ei căzură asupra omului de pe capră, care mâna lin caii. De când amuțise ea, nu mai spusese nici el nici-un cuvânt. Era tatăl ci, care, când era mica, a pus-o prima oară în car şi a dus-o la fân; care a luat-o întâia oară în şa, călare, de i se păruse ca a înălțat-o până-n tăria cerului. Era tatăl ei, care… care pentru ea a părăsit satul şi a locuit atâta timp într-o pivniță. Era tatăl ei, care n-a voit să-i strice vacanța scriindu-i despre năcazurile lui şi care abia acum a îndrăznit să-i mărturisească nenorocirea ce se abătuse asupra lui!

Îşi simți inima grea de duioşie, şi o părere de rău adâncă îi pătrunse ca un pumnal în suflet. De omul acesta începuse ea, copilă proastă, abia răsărită, să se ruşineze? De el şi de maica-sa şi de locuința aceea din pivniță!

Un gând îi arse cu amărăciune inima: Ce cruzi şi mărginiți sunt copiii! Ce crudă şi josnică a fost simțirea ei față de omul acesta, care a îndurat atâtea şi-atâtea umilințe numai pentru ea.

Cine-i rătăcise mințile? Dorul acela nebun de-a ajunge o domnişoară, o doamnă, de-a trece într-altă lume, deosebită de aceea a părinților ei? Mândria copilului crud, fără judecată?

Cu câtă neruşinare l-a silit ea pe taică-său să ia un avans din salariu numai pentru a-şi putea cumpăra nimicurile care-i trebuiau la mare! şi, în acelaşi timp, în loc să-i fie ruşine de purtarea ei josnică, îi era ruşine de situația socială a părinților ei, de faptul că locuiau în subsolul acela, pe care ca îl numea pivniță!

Câte n-a mai auzit şi n-a mai citit ea în anii din urmă despre înnobilarea sufletului omenesc prin cultură! La ce i-au folosit, când tocmai cultura, tocmai şcoala îi denaturase sufletul? Dar oare cărțile şi şcoala să fie de vina? Nu cumva numai mândria ei prostească, dorința ei nesăbuită de-a intra într-o clasă socială superioară aceleia în care se născuse, ambiția ei înverşunată de a parveni îi degradase atât de mult sufletul, încât ajunsese să se ruşineze de cei care-i dăduseră viață? Nu-i fusese ei ruşine, până acum de curând, până în vara aceasta, să spună cine şi ce sunt părinții ei? Nu scornise ea pentru tatăl ei titlul de mic funcționar de bancă, numai ca să nu o umiliească faptul că era cursor şi nimic altceva? îi era ruşine de cine? De omul acesta care stă acum pe capră şi mână caii luați cu împrumut, pentru ca ea să poată veni acasă ca o domnişoară.

După zbuciumul prin care trecuse la mare, trăind într-o continuă criză sufletească, după cele câteva luminişuri la care ajunsese, reluarea contactului cu copilăria ei din sat, cu amintirile ce izbucneau puternice la tot pasul, o făcea pe Ana să se simtă cu sufletul încărcat de remuşcări şi de înduioşare. Tocmai treceau pe dinaintea celor dintâi case de pe ulița lor, când Ion Muja îşi întoarse speriat capul spre Ana. Auzise o voce răguşită, necunoscută, şoptind: Tată dragă!. Rămase cu capul întors peste umăr şi nu ştia ce să zică, ce să facă. Fata lui se uita la el cu ochii ei mari, verzi, şi prin apele lor străbătea o înduioşare adâncă. Nu pricepu ce i se întâmplase. De când Ana căzuse în muțenia aceea, el nu mai cutezase să spună o vorbă, ca să n-o supere cu ceva. Îi părea bine că a trecut destul de uşor peste ceasul cel greu, când i-a dezvăluit Anei situația lor actuală. Cât de mult se temuse de clipa asta! în tăcerea lui se frământa mereu cu gândul că poate ar fi mai bine ca, apropiindu-se de primele case, Ana să coboare din căruța aceea hodorogită, să nu o vadă oamenii pe fiica lui, domnişoară mare acum, întorcându-se în sat ca o sărăntoacă. I-ar fi cerut el popii căruța, dar nu cutezase. Prin sat se lățise vorba că fata lui e la o moşie la nişte boieri, cu fiica acestora, prietenă cu Ana. Ar fi dorit ca Ana nici să nu mai vină pe-acasă, să o ducă direct la internat, dar directoarea îi spusese că nu se poate pentru că reparațiile încă nu se terminaseră. Neştiind ce să zică, ce să facă, la cuvintele fetei, omul opri caii.

— Ce este, draga tatii, vreai să te cobori?

— Să mă cobor?! De ce? încă n-am ajuns.

— Mă gândeam că poate-ți vine greu să întri în sat în hodoroaga asta de căruță. Dar n-am găsit slobodă, pentru azi, alta mai bună.

Ana simți cum îi zvâcneşte inima.

— Mână înainte, dragă tată. Vroiam să-ți spun cât îmi pare de bine că mă-ntorc acasă.

Aşadar părinții-i trăiau sub teroarea vanității şi a mândriei sale! Acesta era păcatul ei cel mare, rădăcina răului, a purtării ei ruşinoase față de părinți. La ce folos toată învățătura, de vreme ce nicio fată de sama ei, rămasă în sat, n-ar fi putut aduce o asemenea ofensă, o asemenea durere părinților ei? Cum de s-a putut gândi bietul taică-meu că mi-ar fi ruşine să întru în sat cu o căruță ca asta? Nu cumva o fi şi el vanitos? Nu am moştenit oare de la el slăbiciunea aceasta, sau mai degrabă patima mândriei? Altfel cum să-i fi venit în minte un asămenea gând?

Ana uitase cu desăvârşire că numai cu un ceas mai devreme, înainte de a se boteza din nou în aghiasma locurilor natale, a amintirilor, şi ei i-ar fi venit astfel de gânduri. Nu-şi dădea sama că numai baia aceasta a curăţit-o şi a făcut-o să-şi recunoască purtarea urâtă faţă de părinţi. I se păru că toată josnicia aceea s-a petrecut foarte de mult, şi nu-şi dădu sama că revenise la o judecată normală numai mulţumită maturităţii ei de gândire şi puternicei înduioşări ce a cuprins-o la revederea locurilor natale.

Veta, mamă-sa, simţi de la prima vedere că fata ei se schimbase mult. Simţi căldura sărutului ei de întâlnire, şi sufletul ei se bucură, se lumină. Totuşi, la cină încercă să se scuze pentru mâncarea pusă pe masă.

— Suntem cam strâmtoraţi acum, la început. Mutarea asta ne-a venit pe neaşteptate. Dar ne va ajuta Dumnezeu şi o să fie şi mai bine, zise ea.

— Dumneavoastră nu sunteţi vinovaţi cu nimic, mamă dragă. Vinovaţi sunt oamenii aceia răi care v-au scos din slujbă, care-şi bat joc de viaţa altora ca şi cum n-ar avea niciun preţ.

Ea înţelese din primele zile strâmtoarea în care trăiau părinţii ei, şi ura sa împotriva celor ce i-au silit să se întoarcă în sat creştea mereu. Într-o zi, mamă-sa îi zise:

— Cât de bine mi-a părut atunci că tu erai dusă şi că nu puteai să vezi umilinţa la care am fost supuşi. N-au aşteptat nici măcar să ne mutăm. Ne-au scos mobila în stradă… şi-apoi, drumul acela până acasă, întoarcerea în sat cu carăle cu mobilă!… Ce bine că tu n-ai fost de faţă, că n-ai văzut. Că n-ai ştiut nimic!

Ana îşi simţi ochii umezi.

— Ce stai să spui, dragă mamă! E adevărat că atunci credeam că mi-s mai aproape oamenii aceia de la oraş decât dumneavoastră, părinţii mei. Am fost o proastă şi o nerecunoscătoare. Dar acum, mulţămesc lui Dumnezeu, nu mai sunt o copilă, mi s-au deschis ochii!

Părinţii înviară de bucurie, văzând-o pe Ana că se simte fericită acasă, că încearcă să-i înveselească, că nu se dă în laturi să meargă împreună cu ei la biserică. Satul întreg se mira cât de mare şi de frumoasă se făcuse fata lui Ion Muja. Era în rând cu fetele preotului, ba le şi întrecea! Dar sărăcia, lipsurile în care trăiau părinţii ei o dureau adânc. Şi înţelese deodată că de-acum înainte ei nu vor mai putea s-o ajute, iar constatarea aceasta îi crescu ura şi revolta faţă de aceia care-i aduseseră în starea

aceasta, față de întreaga pătură socială spre care râvnise din toate puterile ei. Nu, orice-ar fi, ea trebuia să continue, să învingă, să se răzbune prin însăşi afirmarea superiorității sale intelectuale pe ei care-i țineau în mizerie pe părinții ei, să ajungă puternică şi să le facă şi lor un rost bun pe lume. Nu, nu se va întoarce nici moartă de pe drumul pe care apucase, nu va părăsi şcoala, nu va trăi în mizeria de-acasă! Nu! Nu-şi greşise cariera! Trebuia să continue, trebuia să lupte şi să biruie!

XV

După o săptămână, îl rugă pe tatăl său să o ducă la oraş. Trebuia să stea de vorbă cu directoarea ca să afle dacă i s-a suprimat bursa, iar dacă s-a suprimat, să se intereseze când va fi concursul. Ion Muja împrumută, contra unei zile de coasă, aceeaşi căruță şi îşi duse fata la oraş. Temerea directoarei, mărturisită lui Muja, se adeverise. Ministerul Instrucțiunii Publice, subt pretextul că multe burse fuseseră date abuziv, prin protecție politică, le anulase pe toate şi dispusese ținerea unui nou concurs, ce urma să se desfăşoare peste o săptămână.

— Nu te-a anunțat Rada Frunzescu? —o întrebă directoarea. Eu nu ştiam adresa părinților tăi, numele satului; am numai adresa lor din oraş.

— Nu m-a anunțat.

— Mă mir. Am rugat-o încă de acum trei zile să-ți trimită plicul cu avizul oficial.

— Nu avea cum să mă anunțe mai devreme. Poşta vine la noi în sat numai o dată pe săptămână.

Directoarea se miră de cum s-a dezvoltat, de cât de bronzată era şi-i spuse că-i sade bine aşa, pârlită de soare.

— Dar ia ascultă, Muja! Nu ți-a amintit tatăl tău de nişte vorbe pe care le-am schimbat împreună?

— Ba da, şi vă rămân foarte recunoscătoare.

— Aşadar primeşti?

— Cu multă bucurie. Trăbă să ştiți, doamnă directoare, că oamenii aceia s-au purtat foarte urât cu tatăl meu.

— Da, ştiu, mi-a spus dumnealui. Politica asta, fata mea, se amestecă-n toate; e o nenorocire pentru țara noastră! închipuie-ți, am avut un schimb greu de cuvinte cu inspectorul şcolar cel nou. Am stăruit ca bursa ta şi a încă zece fete, tot eleve dintre cele mai bune, să nu mai fie scoase la concurs. Nici n-a voit s-audă. I-am

cerut ordinul ministerului în numele căruia luase această hotărâre, şi n-a vrut să mi-l arate. Presupun că e numai o dispoziție a lui. Are relații politice cu părinții unor fete din liceu, pe care vrea să-i servească. Dar tu n-ai de ce să te temi. E de neînchipuit să cazi la concurs.

— O să-ncep chiar de azi să repet materia.

— Nu te mai întorci acasă?

— Nu, cred că voi rămâne la familia Frunzescu. M-au invitat la ei când am venit de la mare.

— Uite ce este, ai putea să-mi faci un serviciu. Mi s-a-mbolnăvit chiar acum secretara, şi lucrările de-nceput de an se-nmulțesc. N-ai vrea să mă ajuți?

— Cu toată plăcerea, doamnă directoare.

— Te-aş opri în internat, dar încă nu e terminată curățenia generală. N-ai avea nici pat, nici masă...

— Mulțămesc de bunăvoință, doamnă directoare, dar voi sta la Rada. Şi când să vin?

— De mâne de la opt. De la opt la unu. După-amiază eşti liberă. Poți repeta materia, deşi nu cred că ai nevoie, totuşi e bine. Conştiinciozitatea ne dă siguranța reuşitei.

Muja se întoarse acasă mulțumit: fata lui era curajoasă şi hotărâtă. Într-asta nu sămăna cu el, ci cu Veta. El era mai mult bun de gură decât bun de treabă, în fața obstacolelor, după câteva timide încercări de înlăturare, voința lui se înmuia.

Veta nu era aşa. La greutăți mari punea capul în piept şi împingea. Cât au stat la oraş, dacă n-ar fi fost ea, ar fi trăit în mare strâmtorare. Leafa lui de cursor al băncii era mică, şi dacă ar fi rămas pe mâna lui, nu le-ar fi ajuns nici jumătate de lună. Dar Veta făcea pe dracu-n patru şi le rămânea şi de-o haină, şi pentru trebuințele Anei.

De când se întorseseră în sat, Veta se ținuse de capul omului care luase moşioara în parte, să renunțe de cu toamnă, să se poată apuca ei de lucru. Şi nu avu tihnă până nu izbuti.

Ion Muja nu numai că rămăsese pasiv, dar chiar o şi desmânta:

— Zadarnic încerci, nu vei reuşi — zicea el. Şi chiar de s-ar învoi omul, cu ce vom lucra pământul? Vitele le-am vmdut când ne-am mutat la oraş. Bani ca să cumpărăm altele, de unde?

Dar Veta nu se lăsase biruită.

— Vom ara la început cu ajutorul celor care au plug şi vite; le vom plăti cu zile de lucru, şi din întâia recoltă vândută ne vom

cumpăra două vițele. Bun e Dumnezeu! Vom ieşi noi din nevoi! Dar va trebui să te pui şi tu pe lucru, nu ca până acum! Doar nu vreai să rămânem coada satului! şi mai lasă-i în plata Domnului pe toți colindătorii după voturi, care vin de la oraş şi neliniştesc satele, nemailăsându-i pe oameni să-şi vadă de treburi. Doar ai văzut răsplata lor, cuvântul lor! De-altfel, e mai mare ruşinea ca un om în floarea vieții, sănătos şi deştept, să aştepte ceva de la alții! Las-o focului de politică şi de vorbărie, că nu-i pentru țărani, nici pentru oamenii săraci! Nu uita că avem o fată şi că acum are nevoie de multe. Doar nu te-aştepți s-o îmbrace familia judecătorului aceluia care a luat-o la mare! Că nu-i nici orfană şi nici cerşetoare! Aşa şi-ntr-altfel îi bătea capul nevasta de când se întorseseră în sat şi văzuse că bărbatul ei se lasă şi mai mult pe tânjală decât înainte de a se muta la oraş. Se dezobişnuise de muncile de-acasă şi tândălea mereu. Dacă alte argumente nu l-au convins, cel cu fata îi merse lui Ion Muja drept la inimă, ca o învinuire grea. Aşa era! Ana era acum fată mare şi va avea nevoie de tot mai multe lucruri. Aşa-i spusese şi directoarea, şi chiar de aceea i-a zis că Ana ar putea câştiga şi ceva bani cu slujba aceea de monitoare în internat. Acuma, ştiind că Ana primise a fi monitoare, era mai liniştit, dar totuşi simțea că trebuie să-şi pună şi el carul în pietre. Dacă toți din jurul lui muncesc, numai el să rămâie cu brațele încrucişate?

Apoi se săturase şi de politică şi de protectorii lui de la oraş. Ani de-a rândul l-au purtat cu vorba, iar acum, când a dat de năcaz, au înălțat din umeri şi i-au făcut promisiuni pentru atunci când se vor întoarce la guvern. Totuşi nici aceste două argumente n-ar fi fost hotărâtoare pentru a-l porni pe un drum nou pe Ion Muja, dacă nevastă-sa nu l-ar fi amenințat, în cele din urmă:

— Dacă nu văd că te pui cu tragere de inimă pe lucru, să ştii că mă despart de tine. Şi adăogase, jurându-se: Aşa să-mi ajute Dumnezeu!

Ion Muja ştia că nevastă-sa nu glumeşte, că-şi ține cuvântul şi când nu se jură. De aceea nu se îndoi că amenințarea ei nu era vorbă goală. Îi era teamă s-o piardă pe Veta. Ea ajunsese razimul principal al lui, al familiei. Şi se puse pe treabă. Dar totusi nu aşa cum i-ar fi plăcut Vetei, cum se hărniceau alți băfrbați din sat. Pe la mijlocul lui octombrie se treziră cu Ana acasă. Unul din judecătorii pe care-i cunoscuse în familia Frunzescu avea de făcut un drum într-un sat vecin, şi Ana îl rugase s-o ducă şi pe dânsa

până-n satul ei, iar la întoarcere s-o aducă la oraş. Venise acasă numai ca să-i anunţe că reuşise la concurs şi că deci îşi redobândise bursa.

Examenul acela de bursă avusese o mare semnificaţie pentru ea: îi confirmase unele observaţii anterioare. Comisia examinatoare era prezidată de însuşi inspectorul cel nou. Ana băgă de samă că omul–să fi avut vreo cincizeci de ani–era mereu cu ochii la ea, deândată ce intrase în sala de examen. Un zâmbet larg– Anei i se păru unsuros–i se lipise de faţă. Când îi venise rândul să răspundă, văzuse că inspectorul îi punea întrebările cele mai uşoare. Atât de uşoare, de copilăreşti, încât se indignă. Dar încă în cursul examenului îşi zise: O să fac ce voi vrea cu bărbaţii! O să-i joc pe degete. Toţi sunt la fel! şi simţise cum îi creşte ura faţă de clasa socială căreia îi aparţinea inspectorul, ce nu-şi mai deslipea privirea de pe ea, făcându-se ridicul prin întrebările uşoare pe care i le punea. De la o vreme, nici nu-i mai puse întrebări, ci, fără să se sfiască de profesoare şi de elevele ce mai erau de faţă, începu a-i face complimente prin aluzii la frumuseţea femeilor bronzate.

Dacă-i aşa, o să-i joace ea pe degete! O să-i pedepsească pentru că o batjocoreau cu privirile lor lacome. Şi va începe prin a-ncerca să-i oblige sa-l pună pe tatăl ei într-un post, să poată câştiga şi el, mai uşor decât la ţară, o pâne albă! Căci, încă de când se întorsese de la mare, îşi dăduse sama că din nimic nu se poate întemeia o gospodărie şi că tatăl ei nu va mai fi în veci un bun plugar. Şi încercarea ei nu rămăsese fără rezultat.

Când ajunse acasă era dimineaţă, şi părinţii ei încă nu plecaseră după treburi. Ei o primiră cam înfricaţi, gândindu-se că, ferească Dumnezeu, poate s-a-ntâmplat ceva rău: poate că au scos-o din internat, poate că i-au luat bursa…

— Nu, nu! Nu se putea întâmpla una ci asta–zise Ana cu însufleţire. Mai mult chiar: în loc să fac pe monitoarea în internat, sunt acum ajutoare de secretară la liceu. Lucrez câte două ceasuri, după-amiezile. Doamna directoare m-a rugat, înainte de începerea cursurilor, s-o ajut în cancelarie, pentru că i se îmbolnăvise secretara. Şi i-a plăcut atât de mult cum lucrez, încât m-a numit ajutoare de secretară. Drept vorbind, sunt mai mulţămită aşa; ca monitoare aş fi avut răspundere mai mare şi destul năcaz cu fetele.

Veta-şi făcu cruce şi mulţumi lui Dumnezeu.

— ştiam eu că el nu o să ne lase tocmai acum, când oamenii ne-au părăsit.

— Am venit să vă vestesc toate acestea şi mai ales să vă aduc o ştire bună pentru dumneavoastră.

— Dar toate ştirile pe care ni le-ai adus sunt bune, draga mea, zise Veta.

— Da, dar nu sunt toate– răspunse Ana. Iată despre ce mai este vorba: am obținut o nouă slujbă la oraş pentru tata. O slujbă cu mult mai bună şi mai bine plătită. Şi mai e şi stabilă. De-acolo, dacă-şi face bine treaba, nu-l mai poate scoate nimeni. E vorba de un loc de aprod la tribunal.

Veta nu ştia ce slujbă era aceea de aprod, dar Ion Muja ştia. Şi-i străluciră ochii. El îi socotise întotdeauna pe aprozii de la tribunal şi pe cei de la Curtea de Apel ca făcând parte din însăşi instituția Justiției. Aveau uniformă, erau bine plătiți. Un aprod la tribunal era altceva decât un cursor la o bancă!

Dar Veta se întunecă la față.

— Frumos din partea ta, draga mea! Cu ajutorul domnului Frunzescu, nu-i aşa? Dar eu cred că nu e bine să ne mutăm din nou la oraş.. Cine ştie ce schimbări se mai pot face, şi iarăşi vom ajunge pe drumuri! Dacă ne punem aici, cu inimă, pe lucru, eu şi tatăl tău, cred că vom reuşi să te ajutăm şi pe tine cu câte ceva, şi vom trăi şi noi. E adevărat, acum, la început, e greu. Nu avem vite de jug, nu avem plug, nu avem car, nu avem cai. Dar cu voință şi mai ales cu muncă vom avea.

Ana văzu descurajarea de pe chipul tatălui ei şi înțelese că între timp se schimbase ceva în casa lor, că el nu mai cuteza să aibă altă părere decât maică-sa. I se făcu oarecum milă de el, şi-apoi ea venise cu un plan. De aceea zise:

— Uite ce este, mamă dragă! M-am gândit şi-eu la toate. Bine-i cum zici dumneata, dar ar mai fi o soluție. Şi, după mine, mai potrivită. Să vină la oraş numai tata, singur, iar dumneata să rămâi aici, la gospodărie. Din salariul lui de începător — trei mii cinci sute de lei, ar putea pune deoparte câte două mii pe lună, şi, într-un an, ați putea cumpăra vite de jug. Poate că tata ar cruța şi mai mult.

— De bună samă–sări repede Ion, simțind că-i vine apă la moară. Singur, aş scoate-o la capăt şi cu o mie de lei pe lună.

— Eu ştiu că tata-i mai potrivit într-o astfel de slujbă decât aici, la gospodărie — continuă Ana. Iar dumneata, rămasă acasă, poți

ține şi locul urmi bărbat!

Auzmd-o cu câtă hotărâre şi încredere vorbeşte şi mirându-se că Ana îl cunoaşte atât de bine pe taică-său, un zâmbet luminos trecu peste fața Vetei.

— Adevărat că, dacă voi avea cu ce, voi putea să țin locul unui bărbat…, râse ea, luând mâna fetei şi mângâindu-i-o.

— Oraşul nu e departe. Tata, dacă ar avea o bicicletă, ar putea veni, tot a doua duminecă, acasă.

Ion Muja îşi duse involuntar mâna la mustață, ca să-şi ascundă un zâmbet. Cât fusese cursor la bancă, mereu îşi dorise o bicicletă. Acum se şi vedea întrând călare pe două roate în sat.

— Draga mea, judeci ca un om în toată firea şi sunt foarte mulțămită că avem o astfel de fată. Cred că e bine aşa cum spui tu. Eu să rămân aici. De-altfel, eu nu m-aş mai întoarce pentru nimic în lume la oraş. Prin prea mari umilințe am trecut. Adevărat mai este şi că tatălui tău îi mai place o slujbă cât de mică la oraş, decât munca pe ogor. Aşa-i el, şi văd că nimic nu-l mai poate schimba. Nu vezi cum îi strălucesc ochii de când ai pomenit şi de bicicletă?

Ion Muja îşi coborâ repede privirile şi se aplecă să culeagă un pai de pe jos, numai să nu se uite în ochii muierii, care–ştia el– îl săgetau drept în închipuirea aceea a lui călare pe bicicletă!

— Dacă vine singur, poate avea şi locuință gratuită în clădirea tribunalului, aşa mi s-a spus, adaogă Ana.

Hotărârea era luată. Ion Muja începu să se laude că o va scoate el la capăt şi numai cu cinci sute de lei pe lună şi că restul i-l va aduce regulat Vetei. Când vor avea vite de jug, vor începe să-şi cumpere şi pământ, ca să-şi mai crească moşioara.

Vreme de trei ceasuri, cei trei petrecură fericiți, făcând planuri de viitor.

Pe la amiază sosi maşina, şi Ana plecă. Ana nu le dăduse părinților ei nicio desluşire despre cum ajunsese să obțină postul acela pe care Ion Muja trebuia să-l ia în primire peste câteva zile. Când venise la oraş, în primele zile ale lui septembrie, Ana locuise o săptămâna la familia Frunzescu. Nimeni din casă, nici măcar Rada, nu ştia nimic despre nenorocirea ce căzuse pe capul părinților ei, şi, când aflară, se scandalizară de o astfel de răzbunare meschină împotriva unui mic funcționar. Ce politică mai este şi asta care se face la noi, de răsturnare a tuturor lucrurilor odată cu schimbarea guvernelor?! se mirase, revoltată,

doamna Frunzescu, iar Rada-i ținea hangul, foarte revoltată şi năcăjită că prietena ei va avea de întâmpinat mari greutăți materiale — mai mari decât cele de până acum. Într-o zi, după masă, rămânând singură în sufragerie cu judecătorul Frunzescu, Ana îşi luă inima în dinți şi-l rugă să se intereseze dacă este cumva vreun post vacant de aprod la tribunal sau la Curtea de Apel. Ştia că domnul Frunzescu e un om bun şi că o va ajuta, dar că va trebui să insiste în stăruința ei, pentru că magistratul, comod din fire, nu-şi prea lua bucuros angajamente.

— Nu ştiu să fie vreun loc vacant–zise domnul Frunzescu. Dar mă voi interesa, desigur. Totuşi, în cazul în care se va ivi vreun post liber, eşti sigură că tatăl dumitale ar primi să fie aprod? Un aprod e–cum să-ți spun? — un fel de om de serviciu. Aşa că ar fi bine să-l întrebi. S-ar putea să nu-i convină…

— Dar, domnule Frunzescu, tot un astfel de post a avut şi la bancă.

— Parcă ştiam că e funcționar.

— Aşa-i spuneam eu, dar adevărul e că la bancă era cursor. Vedeți, domnule Frunzescu, pentru noi, cei ieşiți din popor, e greu… Nu cutezam să cred că voi fi primită în casa dumneavoastră, ca prietenă a Radei, dacă ați fi ştiut că tata nu e decât un simplu cursor la o bancă. Magistratul clipi repede din pleoape.

— Hm! De, recunosc că sunt greutăți. Dar…, în fine… Uite ce este, Ano! Eu mă voi interesa, şi dacă se va ivi vreun post, te voi anunța.

— Vă foarte mulțămesc, domnule Frunzescu. Ați fost cu toții, mereu, aşa de buni cu mine!

— Ei, lasă acum! Nu eşti tu cea mai bună prietenă a fiicei noastre?

Peste câteva săptămâni, judecătorul veni cu vestea cea bună.

— Este un post liber. Nu la noi, la judecătorie, ci la tribunal. Dar e acelaşi lucru, şi, mai ales acelaşi salariu. Cu chestiunea aceasta se ocupă însă judecătorul Zamfir. Am vorbit cu el şi am pomenit de tatăl tău. Mi-a spus însă că sunt vreo douăzeci de petiționari, aproape toți cu proptele politice. Pare să fie greu. Din felul în care-i vorbise, Ana pricepu că domnul Frunzescu nu va face niciun pas mai departe. Nu numai pentru ca era lipsit de energie, ci şi pentru că nu-l putea suferi pe acel Zamfir. Era de mirare şi faptul că vorbise cu el, pentru că în familia Frunzescu

numele lui era pomenit foarte rar şi numai ca exemplu de imoralitate. Ana nu stătu însă pe gânduri şi se hotărâ să se ducă totuşi la acest Zamfir ca să intervină pentru tatăl ei. Era singura lui şansă.

Judecătorul Zamfir fu extraordinar de surprins când îl anunță uşierul că o elevă de liceu mărişoară–aşa-i spusese–doreşte să-i vorbească. O elevă de liceu?! Omul– înalt, uscat, sclivisit, cu haina ireproşabilă, cu dunga pantalonilor impecabilă–scoase repede o oglinjoara din buzunar, îşi aranja pieptănătura, care nu-i acoperea prea bine chelia timpurie, şi-i spuse uşierului s-o poftească să intre. Deşi primea multe vizite feminine, pentru diferite intervenții, era întâia oară în cariera lui că primea vizita unei eleve de liceu. Omul se credea irezistibil şi nu se sfii să-şi facă gânduri dintre cele mai îndrăznețe în legătură cu vizita Anei. Ei şi ce-i dacă-i elevă de liceu? —îşi zise el. Se pare că în vremile noastre nu mai există fete nevinovate. Judecătorul Zamfir o primi cu toată curtoazia, ca pe-o femeie în toată firea. Se hotărâse, încă înainte de-a întră Ana, să-i dea toată atenția cuvenită unei femei; dar după ce o văzu, îşi dădu sama că nici n-ar fi putut s-o primească altfel: dinaintea lui, deşi în uniformă, nu stătea o elevă de liceu, ci o domnişoară. Şi încă ce exemplar de rasă!» îşi zise el în gând. Ana îşi pleda cauza cu toată căldura, privind limpede şi cinstit în ochii omului care o invitase să se aşeze şi să-i spună care îi este păsul. Nu se simți umilită, cerând pentru tatăl ei o slujbă aşa de modestă. Şi parcă nici magistratul nu se mira că o fată atât de frumoasa şi de bine-crescută are un tată de aşa joasă condiție socială.

Anei îi fu deajuns o privire pentru a-şi da sama ce impresie făcuse asupra omului. Toată fața lui era inundată de lumină, iar pupilele ochilor i se măriseră. Ascultând-o, pe buzele lui întredeschise juca un zâmbet subțire, deşi nimic din ceea ce-i spunea Ana n-ar fi trebuit să-l facă să zâmbească. Se afla în fața unei drame sociale: o fată tânără, o elevă de liceu, era constrânsâ de împrejurări potrivnice vârstei sale să-şi ia pe umerii-i fragezi griji de om matur.

— A mai făcut undeva serviciu până acum tatăl dumitale? întrebă el după ce Ana isprăvi şi-şi puse mâinile în poală.

— Da, şase ani. La o bancă, aici în oraş. Cursor.

— Foarte bine, domnişoară. Deci are experiență, cunoaşte oraşul.

— Da. Şi să ştiţi–nu o spun pentru că e tatăl meu, ci pentru că acesta e adevărul–e un om deştept, cu şcoală.

— Foarte bine, domnişoară!

Cât timp vorbise Ana, judecătorul nu o slăbise din ochi, şi lumina de pe faţă nu i se umbrise.

— Numirea lui ar fi sigură dacă ar putea să şi locuiască în clădire. Avem nevoie de un aprod care să doarmă aici. Dar nu e decât o cameră şi am prefera deci pe unul necăsătorit.

— Dar, am uitat să vă spun, tata ar veni singur. Mama ar rămâne acasă, la gospodărie. Ea nu vrea să se mute la oraş.

— Perfect, domnişoară! S-a făcut! Unde-i cererea?

— Cererea?! Care cerere?

— Cum care cerere?! Cererea de angajare? N-ai adus-o?

— N-am ştiut că e nevoie de cerere…

— Am să-ţi pun o notă rea.

— Vă rog?

— Zic ca am să-ţi pun o notă rea la… practică. Cum se poate ca o elevă în clasa a şaptea să nu ştie că fără un act scris nu se poate lua în samă nicio cerere de angajare?!

Se uită încântat la ea. Uimirea, încurcătura care i se citea pe chip îi dădea o expresie adorabilă.

— O s-o aduc peste două zile, zise Ana.

— Peste două zile e prea târziu!

— Dar tata, oricum, nu e în oraş…

— Dar nici nu e nevoie să fie! şezi, te rog, la biroul meu şi fă dumneata cererea în numele lui.

— Se poate?

— Bineînţeles că se poate! E numai o formalitate. Îi dădu o foaie de hârtie şi stiloul lui. Ana se aşeză pe scaunul de la birou.

— Ai învăjat desigur, la stilistică, cum se face o cerere.

— Da, însă…

— Am înţeles. Scrie, deci. Ţi-o dictez eu.

Judecătorul Zamfir i-o dictă cât putu de rar, aplecându-se mereu, când de la dreapta, când de la stânga, când din spatele fetei, subt pretextul să vadă dacă poate dicta mai departe.

Ana scria cu litere mari, energice, ceea ce-l cam surprinse pe judecător. Părea un scris bărbătesc.

— Ce faci? — întrebă el la un moment dat. Scrii aşa pentru a semăna scrisoarea cu a unui bărbat? încerci să imiţi scrisul tatălui dumitale?

— Nu! Aşa e scrisul meu obişnuit. Tata, săracul, n-are scrisoare chiar atât de frumoasă.

— ăst i sună a autoapreciere!

— Dumneavoastră nu vă place?

— Cum de nu! E un scris foarte clar şi foarte energic. După scris, pari o fată cu foarte mare voinţă.

— Sunt prima în clasă!

— Nu mai spune! Felicitările mele! Cred că eşti prima la toate. Te rog, continuă. Unde am rămas?

Şi domnul Zamfir iarăşi se apleca peste umărul Anei ca să-şi găsească şirul ideilor…

Dictarea ţinu mult. Judecătorul nu se putea răbda, când se apleca asupra scrisului, să nu atingă, când umărul, când braţul fetei. Ana părea să nu ia în samă nimic, dar strângea tot mai tare din dinţi.

— Gata! De-acum numai timbru trebuie să-i pui şi e în regulă.

— Ce timbru? N-am nici-un timbru!

— Aşteaptă puţin, sa-i spun omului de serviciu să aducă unul.

— Pot să mă duc eu după timbru…

— De ce?! Omul e aici, la-ndemână.

Şi ieşi să-i spună aprodului să cumpere un timbru.

Urmă un sfert de oră penibil. Judecătorul, neslăbind-o mereu din ochi, voi să ştie multe despre ea, despre liceu, despre fetele din internat, despre profesoare. Ana, bănuind că judecătorul Zamfir îi spusese aprodului să nu se-ntoarcă prea curând, intră în joc şi începu să-i evite întrebările prin răspunsuri care le anticipau şi în acelaşi timp schimbau direcţia convorbirii, prin povestiri detaliate despre aspecte secundare care nu puteau să-l intereseze pe Zamfir, ori, când nu mai avea altă ieşire, prin replici tăioase. Judecătorul pricepu că are-n faţa lui o fată inteligentă şi care cunoştea arta conversaţiei în gol, şi fu şi mai intrigat. Dacă tatăl ei era un simplu ţăran ştiutor de carte, de unde căpătase ea, aşa de timpuriu, rafinamentul acesta atât de subtil?

În sfârşit, sosi şi aprodul cu timbrele, şi până să le lipească judecătorul pe cerere, Ana-i întinse omului o piesă de douăzeci de lei, ca să i le plătească.

— N-am restul, domnişoară, zise acesta.

— Dar nici nu ţi-am cerut restul, răspunse Ana. Judecătorul prinse dialogul şi-şi zise: Ia te uită, domnule! Se poartă de parcă n-ar fi cine spune că este!

— Iată, am pus şi rezoluția pe cerere, domnişoară Muja. Şi trebuie să ştii că mai sunt peste douăzeci la mine în sertar!

— Vă sunt foarte recunoscătoare, domnule judecător. Vă mulțămesc atât în numele meu, cât şi în numele tatei. Acum numirea e sigură? şi dacă este, când trăbă să se prezinte tatăl meu la slujbă?

— Bineînțeles că-i sigură! — răspunse judecătorul, puțin contrariat de întrebarea Anei. Să se prezinte peste şase zile. La 15 octombrie.

— Încă o dată, toate mulțămirile mele, domnule judecător. Şi acum, vă rog să mă scuzați, dar trăbă să plec. Mă grăbesc. Am lipsit cam mult, şi nu vrea s-o supăr pe doamna directoare.

— Ai venit aici cu permisiunea ei? Ana îl privi mirata.

— Se-nțălege! Altfel cum aş fi părăsit internatul?!

— Şi directoarea dumitale cunoaşte motivul care te-a adus aici?

— E normal să-l cunoască!

— Şi ştie că ai venit la mine? întrebarea o pusese cu o voce schimbată.

— Da. Ştie tot.

— Şi, te rog, domnişoară Muja, de unde ştiai dumneata că trebuie să mi te adresezi tocmai mie?

— De la domnul judecător Frunzescu.

— Da, mi-aduc aminte că mi-a pomenit de tatăl dumi-tale. Îl cunoşti mai de mult pe domnul Frunzescu?

— Da, de câțiva ani. Fiica lui, Rada, e cea mai bună prietena a mea, răspunse Ana, ridicându-se de pe scaun şi inclinându-se uşor în chip de salut.

Şi, îndreptându-se cu paşi fermi spre uşă, părăsi camera. După ce ieşi în strada, se scutură instinctiv, ca şi cum ar fi vrut să scuture de pe ea un praf ce-i făcea impresia că i se lipise de uniformă, şi îşi trecu mâna peste față. Apoi se îndreptă repede spre internat. Era mulțumită. Reuşise. Numirea lui Ion Muja se făcu a doua zi, şi judecătorul Frunzescu i-o comunică Anei. Iar Ana se folosise de cel dintâi prilej ca să-l anunțe pe taică-său. Şi cum avea să le dea mai multe veşti bune părinților, se bucurase să li le ducă ea însăşi.

La câteva zile după intrarea lui Ion Muja în slujbă, domnul Frunzescu o întrebă pe Ana, care se afla în vizită la Rada:

— E adevărat că ai dus personal cererea tatălui tău la judecătorul Zamfir?

— Da, răspunse Ana, fără nicio ezitare. Tatăl Radei încruntă sprâncenele.

— Dacă m-ai fi întrebat pe mine, nu te-aş fi sfătuit… zise el. Domnul acela nu are o faimă prea bună. Îl vizitează, pentru intervenții, cam prea multă lume feminină.

— Dar eu n-aveam pe cine să trimet la el! răspunse Ana.

— E adevarat dar poate că-l numea şi fără vizita ta, zise domnul Frunzescu, ştiind că el n-ar mai fi intervenit încă o dată la judecătorul Zamfir şi că în niciun caz n-ar fi dus el cererea lui Ion Muja.

— Nu ştiu dacă ar fi făcut-o. Ce ştiu, e că tata avea mare nevoie de numirea asta, şi că dumneavoastră mi-ați spus că erau vreo douăzeci de cereri. Dumnealni mi-a spus tot aşa.

— Da, asta-i adevărat.

Domnul Frunzescu nu mai zise nimic, dar o învălui pe fiica-sa, pe Rada, care, la braț cu Ana, ascultase convorbirea, într-o privire îngrijorată. Ca şi când ar fi început să se teamă de prietenia Radei cu Ana. După ce rămaseră singure, Rada o întrebă:

— ştii de ce nu-i place tatei că ai fost acolo? De ce se spune că Zamfir nu are o faimă prea bună?

— Mi se pare că ne-a spus însuşi domnul Frunzescu: pentru că primeşte prea multe vizite feminine.

— Da. Dar tocmai asta e. Înțelegi la ce fel de vizite a făcut aluzie? De ce natură sunt vizitele acelea?

— Pentru intervenții. A spus-o chiar tatăl tău.

— A spus-o, dar nu putea sa vorbească pe față. E vorba, draga mea, de nişte vizite cam… deochiate. Tot oraşul ştie că-i un mare Don Juan. Şi e compromițător pentru o femeie sau pentru o fată să-i facă vizite.

— Se poate să fie aşa cum zici că ştie tot oraşul. Nu te contrazic. Dar eu, şi în cazul că aş fi ştiut ce se vorbeşte pe sama lui, tot aş fi intervenit la el pentru numirea tatei. Doar ți-am spus în ce situație sunt părinții mei! Cine să le vină într-ajutor? Oamenii politici care l-au adus la oraş, i-au dat asigurări că va rămâne la bancă până la pensionare. Altfel mama nu s-ar fi mişcat din sat. Când au venit aici, şi-au vândut vitele, şi-au dat în parte moşia, şi acum nu mai au cu ce să-şi refacă gospodăria.

— Da, ştiu, mi-ai spus. Însă noi trebuie să ținem şi la numele nostru bun. Doamna directoare a ştiut pe cine anume vrei să vezi la tribunal?

— Se-nțălege! Nici nu mi-a trecut prin cap să-i ascund de ce şi la cine mă duceam la tribunal.

— Atunci mă mir cum de ți-a dat permisiunea să-l vezi pe Zamfir! Ea ştie bine ce faimă proastă are judecătorul acela!

— Ei, iată că mi-a dat totuşi permisiunea. Poate că se va fi gândit şi dumneaei, cum mă gândesc şi eu acuma, că decât faima bună e mai de preț altceva.

— Ce anume?

— Existența cuiva, existența unei familii.

— Chiar cu prețul compromiterii numelui bun?

— Cu compromiterea lui reală, în fapt, desigur că nu. Dar, în ce mă priveşte, câtă vreme sunt curată şi dreaptă, nu-mi prea pasă de ce spune gura lumii, de aşa-numiți faimă bună sau rea. Am început să înțăleg şi eu cu ce măsuri te apreciază lumea…

— Ano, n-ar trebui să judeci aşa. Multe depind în viață de ceea ce crede lumea despre noi, de felul în care suntem văzute!

— Ei bine, Rado, eu m-am hotărât să nu mă orientez după gura lumii nici să izbutesc în viață după faima ce-mi vor face-o alții, ci după propria mea convingere, aşa cum îmi va porunci, de fiecare dată, conştiința mea.

— Pornind pe drumul ăsta, poate că odată şi-odată ai să regreți.

— Nu ştiu, se poate, dar n-am de ales. Pe alt drum nu pot merge.

XVI

Ana Muja întră în noul an şcolar, în clasa a şaptea, stăpânită puternic de senzația că trecuse un foarte lung interval de timp de la examenele de fine de an ale clasei a şasea. Zadarnic îşi zicea că n-au trecut decât două luni şi jumătate de la întoarcerea la vechiul ritm al cursurilor şi al pregătirii lecțiilor; ea simțea mereu distanța enormă dintre vechiul şi noul an şcolar.

Avu nevoie de o sforțare conştientă de câteva săptămâni până să se poată obişnui din nou cu ritmul şcolii. Experiențele ei din cursul vacanței, frământările sufleteşti prin care trecuse, noua luptă pe care o începuse cu viața, noile preocupări, o făceau să asculte prelegerile şi să citească lecțiile cu capul gol de pricepere, gândurile fugindu-i mereu într-altă parte. Nu o mai interesa în niciun fel cartea, şcoala; era obsedată doar de planurile prin care va putea birui în viață.

De multe ori senzațiile o asaltau fără niciun fel de logică,

menținând-o într-o stare de încordare, de veghe asupra sa însăşi, alteori aruncând-o într-o stare opusă, de oboseală, dominată de sentimentul zădărniciei oricărui efort.

La început puse schimbarea aceasta pe sama distanței în timp dintre sfârşitul vechiului an şcolar şi începutul celui nou. Dar, observându-şi colegele, îşi dădu sama că majoritatea lor rămăseseră nişte copile şi că timpul trecut între cei doi ani şcolari nu putea fi singura cauză a schimbării ei. Analizându-se, înțelese mai întâi că se scuturase de continua sa preocupare de propria-i persoană, de năzuința ei înverşunată de-a ajunge o fată pregătită să între în clasa socială la care râvnea. Farmecul vechi se împrăştiase: clasa suprapusă nu o mai atrăgea ca un ideal, de când începuse să o cunoască, ci ca un câmp de luptă, pe care ea trebuia să biruie cu orice preț. Vanitatea şi mândria ei ieşiseră din faza îngustă şi mărginită a copilăriei, când o umilea condiția mizeră a părinților ei şi când făcuse sforțări uriaşe ca să-şi însuşească bunele maniere din societatea cultă, să-şi dobândească educația socială pe care o considera necesară în atingerea scopului propus. Acum se disprețuia când se gândea la astfel de prostii. Revenise cu sinceritate la sentimentul natural față de părinți, înțelegând că poziția şi situația materială în care trăiau nu scade cu nimic valoarea lor umană, între timp, se convinsese că mulți oameni din pătura socială spre care râvnise nu prețuiau cât taică-său şi cât maică-sa. E adevărat, i se părea puțin ridiculă satisfacția lui taică-său de-a fi aprod, de-a fi în rândul domnilor. Totuşi acest ridicul nu o făcea să-l desconsidere, ci să-l compătimească şi să se gândească la el cu un fel de duioşie tristă, ca la cineva rămas, şi la vârsta maturității, în naivitatea copilăriei.

Nu mai încerca să ascundă situația socială a părinților săi. Multe din colegele ei se simțeau jignite, revoltate, când o auzeau uneori vorbind acum despre greutate i cu care unii oameni îşi câştigă, în România mare, pânea cea de toate zilele, şi menționându-i, printre aceştia, şi pe părinții ei.

Nu mai trăia izolată. Dar colegele observară la ea, acum, altă sminteală, cum o numeau ele: se purta ca şi când ar fi fost o femeie matură, iar ele… nişte biete copile necoapte. Li se părea–şi nu se înşelau prea mult–că Ana adoptase față de ele un fel de atitudine protectoare. Totuşi, aşa cum era acum, le era cu mult mai simpatică decât în anii trecuți; fetele, internele îndeosebi,

simțeau că nu mai aveau de-a face cu fata mândră şi rece de mai nainte. Dar, totodată, simțeau că, totuşi, rămăsese în ea ceva din vechea Ana Muja. Deşi acum nu mai refuza societatea lor, ele simțeau că trăieşte într-o altă lume, că e dominată de o voință, de o hotărâre care o ridicau peste preocupările comune. La începutul anului şcolar, Ana avu câteva săptămâni grele. Dădu chiar câteva răspunsuri slabe, când fu ascultată la unele materii, încât profesoarele începură să se mire. Dar curând, vacanța, cu impresiile-i puternice, turburătoare, începu să între tot mai mult în umbra uitării, până când, la un moment dat, Ana îşi simți sufletul eliberat de poverile verii şi dominat din ce în ce mai puternic de vechile ei preocupări de elevă, de dorința ei de a birui în viață. Se puse pe lucru cu puteri înzecite, petrecându-şi tot timpul liber cu nasul în cărți, citind carte după carte din biblioteca liceului şi împrumutând uneori şi alte cărți, pe care nu le găsea acolo, de la colegele ei externe.

Lucrul în cancelaria liceului, ca ajutoare de secretară, două ceasuri după-amiază, nu i se părea greu. Se obişnuise repede cu munca de-acolo şi lucra cu spor. Mai mult, efortul acesta suplimentar îi ținea trează conştiința că datoria ei era să învingă orice greutăți, să biruie în orice împrejurări. În acelaşi timp, cu fiecare carte citită, orizontul ei se lărgea. Cuceririle spiritului omenesc o încântau. Citind istorie, istoria o cucerea şi se hotăra să se înscrie la Facultatea de istorie; citind filosofic, se răzgândea şi se hotăra să studieze filosofia; citind literatură, îşi zicea că toată viața ar trebui să se ocupe numai de literatură. Fiecare materie îi deschidea porți largi, prin care întrevedea cunoaşterea unor lumi noii, pline de frumuseți nebănuite. O parte din experiențele vacanței o regăsi în cărțile de literatură, mai ales în romane. Dacă le-ar fi citit mai înainte, s-ar fi lăsat furată de sentiment. Dar experiențele făcute în timpul vacanței reduceau la proporții reale creațiile fanteziei autorilor.

Înțelese degrabă că ceea ce ştia din experiență era încă prea puțin, aproape nimic față de ceea ce se putea întâmpla în viață, în viața acelei pături sociale spre care râvnise şi din care erau luate aproape în exclusivitate subiectele romanelor. Lucru curios însă: Nimic din ceea ce citea în aceste romane nu o surprindea, ca şi când ea şi-ar fi făcut o părere definitivă asupra acestei clase sociale şi s-ar fi aşteptat să întâlnească în cărți ceea ce văzuse, auzise sau bănuise pe baza celor văzute şi auzite: scandaluri de

natura celui ce izbucnise în sară aceea la conac, adultere şi divorţuri, traiuri în trei, tipuri de felul lui Jean Frunzescu, a judecătorului Zamfir, a inginerului Marinescu, a tinerilor şi tinerelor cunoscuţi pe plajă; suferinţe grele, ca ale familiei Ionescu; goana după situaţii, distracţii şi plăceri; libertinaj asemenea celui descoperit de ea la mare; superficialitate, intrigi şi calumnii cum văzuse la oaspeţii de la conac; femei hotărâte şi voluntare ca doamna Frunzescu; bărbaţi molâi ca domnul Frunzescu; femei care semănau cu directoarea şi cu profesoarele ei; fete ca Rada sau ca sumedenia de tipuri din internat. Cărţile conţineau însă, în forme şi subt aspecte nespus de variate, şi în gradaţii nesfârşite, viaţa întreagă a acestor oameni, nu simple fragmenta, cum cunoscuse ea. Un furnicar şi o ţesătură de patimi şi de intrigi care o captivau, îi ţineau treaz interesul şi o făceau să nu mai lase cartea din mână până nu o termina. Dar ceea ce o captiva în mod deosebit era desfăşurarea luptei pentru existenţă şi iubirea. Rămase surprinsă când descoperi în pătura socială pe care ea, în conştiinţa ei, o condamnase definitiv, lupte înverşunate împotriva obstacolelor pe care le ridica viaţa în faţa celor care voiau s-o cucerească; când întâlni tipuri de tineri şi de bărbaţi cu înalte preocupări intelectuale şi morale, tipuri de femei şi fete pure, care dispreţuiau şi condamnau, ca şi ea, traiul josnic, ba chiar şi situaţiile materiale pe care ea vroia să le cucerească. Uneori cădea pe gânduri. Să fie care chiar atât de variată viaţa acestei clase sociale care-i pângărise ei sufletul? Să fie oare chiar atât de complexă?

O captiva şi iubirea, întâlnită în mai toate cărţile pe care le citea, şi adeseori rămânea visătoare, cu volumul deschis dinainte-i. Era oare acesta un sentiment dominant în viaţă, era însăşi viaţa, cum bănuia din cele citite? Nu-l înţelegea.

De când se ştia, fusese roabă numai mândriei, dorinţei de-a ajunge pe aceeaşi poziţie socială cu fetele din clasa cultă, de-aşi însuşi purtările lor, educaţia lor, de-a atrage atenţia tinerilor asupra ei, de a fi admirată. Dar în toate acestea nu era nici urmă din acea puternică bătaie a inimii pe care o întrezărea în dragostea eroilor din romane.

Nenorocul că întâiul tânăr care se apropiase de ea, Jean Frunzescu, să nu se apropie pe calea inimii, ci a trupului, revoltând-o, îi ferecase sufletul, şi ea nu şi-l mai putea deschide pentru a înţelege adevărata iubire. Promiscuitatea de la mare,

care o scârbise adânc, pusese încă o platoşă peste sufletul ei, care simțea nevoia de a-şi apăra castitatea feciorelnică împotriva oricărei brutalizări. De aceea uneori nu mai ştia ce să creadă: erau numai vise iubirile din romane, sau puteau fi adevărate? Pentru că nu găsea niciun răspuns în sufletul ei la această întrebare, se întorcea, bucuroasă să scape de sentimentul unei neputințe, la munca de fiece zi, cu rezultate pozitive, căre-i dădea încredere în forțele ei.

În cursul noului an şcolar, fu invitată de mai puține ori decât în trecut de familia Frunzescu. La început, remarcând această rărire a invitațiilor, o puse pe sama situației sociale a lui taică-său. Se gândise că, desigur, era greu pentru un judecător s-o primească în casa lui pe fata unui aprod de tribunal. Şi probabil că, dacă n-ar fi fost prietenia Radei, n-ar mai fi fost invitată deloc. Apoi, după discuția cu Rada despre judecătorul Zamfir, bănui că însăşi prietena ei rărise invitațiile pentru că punea prea mult preț pe gura lumii şi pe numele bun al familiei Frunzescu. Adevărul era însă cu totul altul, sau, mai bine zis, aproape cu totul altul. Şi funcția lui Muja, şi vizita Anei la judecătorul Zamfir influențaseră sentimentele familiei Frunzescu față de ea. Dar mai greu atârnase în cumpăna hotărârii doamnei Frunzescu de a nu o mai invita decât foarte rar pe Ana la ei în casă, o scrisoare ce sosise pentru ea pe adresa familiei Frunzescu. Plicul purta tipărit numele unei fabrici din Iaşi la care lucra inginerul Marinescu.

Şi mama şi fata fură intrigate de scrisoarea aceasta. Oare ce putea să-i scrie Anei inginerul Dinu Marinescu? şi de ce să-i trimită Anei o scrisoare, când Rada nu primise de la el, de când plecaseră de la mare, decât o simplă ilustrată? şi-apoi, cum de-şi permiteau, atât inginerul Marinescu cât şi Ana, să corespondeze folosind adresa lor? Era o necuviință care o indignă adânc pe doamna Frunzescu. Şi, la urma urmelor, ce avea să-i spună Anei atât de confidențial inginerul Marinescu de-i trimitea o scrisoare închisă? Inginerul era o partidă bună pentru Rada. Cele două familii trecuseră de mult de faza simplelor aluzii despre viitoarea căsătorie a copiilor… şi acum, deodată, nitam-nisam, între la mijloc fata asta, Ana, căreia Rada îi acordase prietenia ei devotată şi pe care ei o primiseră cu brațele deschise în casa lor, ba încă îi oferiseră şi o vacanță la conac şi la mare. E adevărat că tinerii se cunoscuseră la mare şi că acolo, în vârtejul jocurilor de pe plajă, se apropiaseră unul de altul. Dar, mă rog, aşa-i la mare! Tinerii

mai flirtează între ei. Dar de aici şi până la a-i scrie scrisori închise şi de a le trimite pe adresa familiei lor e o distanță!

— Să-i duci scrisoarea, Rado, dar să-i spui că noi nu suntem oficiu poştal. Dacă-i mai scrie, să-i trimită epistolele la liceu, ori să-şi caute alt intermediar. Rada era tentată să deschidă plicul: ardea de curiozitate să ştie ce-i scrie. Dar pentru că ştia că aşa ceva nu se cuvine să facă, îi duse scrisoarea. Nu însă fără să-i încolțească în inimă un sentiment de invidie.

Ana luă scrisoarea fără măcar să bănuiască de la cine-i. Numele firmei de pe plic nu-i spunea nimic. Uitase de mult la ce fabrică lucra inginerul, cum uitase şi de bilețelul pe care i-l dase la despărțire, iar ea îl aruncase în mica ei poşetă de la mare, ce zăcea acum în cufărul ei de la internat. Căzuseră asupră-i, la sosirea acasă, atâtea evenimente noi–scoaterea din slujbă a lui taică-său, suprimarea bursei, concursul, funcția ei de ajutoare la secretariat–încât uitase cu totul de bilet. Numai după ce deschise plicul şi se uită la iscălitură îşi aduse aminte de el. Oare nu-l pierduse? îşi aminti că pe bilețel era şi un rând scris cu creionul, pe care nici nu apucase să-l citească.

— E de la inginerul Marinescu, îi spuse ea Radei, care aştepta să vadă ce impresie îi va face Anei scrisoarea.

— Asta ştiu şi eu.

— De unde ştii?

— După firma de pe plic. Ana se uită la plic.

— Asta e adresa lui?

— Ei, parcă tu nu ştii ca el lucrează acolo!

— Voi fi ştiut, dar am uitat de mult. Tare de mult! ție nu ți se pare, Rado, că am fost la mare acum un veac?

— Ce prostie! Cum să mi se pară aşa ceva? Dimpotrivă, mi se pare că de-abia ne-am întors. Uite, încă mai suntem bronzate.

— Ba, mie mi se pare că a trecut foarte mult timp de-atunci. Aproape c-am uitat cum a fost.

— În cazul acesta îl vei fi uitat şi pe Marinescu.

— Până acuma, da. Am avut atâtea năcazuri, atât de mult de lucru! Vezi, am şi uitat să-ți spun că, la despărțire, înainte de a ne urca în maşină, el mi-a spus că-mi va scrie pe adresa voastră, şi nu la liceu. Credeam că glumeşte, cum e felul lui, şi nu credeam că are vrun rost să vă spun. Şi acuma regret că nu l-am oprit să-mi trimeată scrisorile pe adresa voastră. Poate că m-ar fi ascultat.

— Si de ce regreți?

— Păi, lasă impresia că mi-ar scrie cine ştie ce lucruri pe care nu le-ar putea citi şi doamna directoare. Şi-apoi cred că nu se cade să vă deranjeze pe voi cu scrisorile adresate mie.

— Da, a făcut şi mama oarecare aluzie la asta.

— Ei, vezi! I-am spus că, dacă vrea să-mi scrie, să-mi trimeată epistolele la liceu, dar să nu spere la vreun răspuns, pentru că doamna directoare le va arde. Se vede că s-a chiar temut de asta… Bineînțăles că eu glumeam… Dar, ia să vedem, ce-mi scrie! şăzi aci pe scaun şi ascultă.

Şi Ana despătură hârtia, pregătindu-se să citească.

— O, te rog, nu! Nu se cade să ascult! zise Rada, răzgândindu-se şi ridicându-se de pe scaun.

— Te rog, rămâi şi ascultă! Ce poate să-mi scrie decât nişte prostii? şi-apoi, nu-l cunoaştem amândouă? Ba tu de mai de mult ca niine. Ascultă deci.

Rada, nehotărâtă, şezu totuşi. Şi Ana începu să citească:

Stimată domnişoară Ana,

Ştiindu-te foarte uitucă, să-mi dai voie ca mai întâi să mă prezint. Sunt inginerul Marinescu, directorul etcaetera. Nu-ți spun toate titlurile pentru că tot nu le-ai ține minte.

Ana râse:

— Nu ți-am spus? Prostii de-ale lui. Zâmbi şi Rada. Ana continuă:

Îmi iau deci voia să-ți amintesc că te-am cunoscut la mare, în tovărăşia unei cunoştințe scumpe mie, a domnişoarei Rada Frunzescu.

— Ei, poftim! Vezi că trebuia să ştii şi tu ce-mi scrie? zise Ana, oprindu-se iarăşi din citit.

— Mi-a trimis şi mie trei ilustrate, de când ne-am despărțit, zise Rada, sporind cu două numărul vederilor primite.

— Stai să vedem ce mai spune.

Ți-am promis să-ți scriu, dar am tot amânat de pe o zi pe alta. Deşi mi-ai spus că eşti prima în clasă, mai târziu am aflat că ai de dat două corijențe, şi nu vroiam să te distrag de la învățat. Pentru că ar fi fost păcat să repeți clasa, având dumneata, după părerea mea, şi pentru clasa a şaptea prea mulți ani. Acum am fost informat că ai trecut cu bine examenele.

— Ei poftim! Nu ți-am spus? Pagubă că nu-i de față, căci nu i-aş rămâne datoare cu răspunsul.

— Da, e o fire veselă detot, Dinu.

— Care Dinu?

— Marinescu!

— Nici nu ştiam că-l cheamă Dinu. Frumos nume!

— Da, frumos! Nici cel care-l poartă nu-i departe de… nume, zise Rada, dezgheţată acum detot.

— Aşa ţi se pare? Eu, drept să-ţi spun, nici n-am băgat bine de samă. Era atâta tineret acolo!

— Da, însă tu ai stat mai mult în compania lui. Anei i se păru că descoperă în vocea Radei o nuanţă de regret, îi aruncă o privire iscoditoare, dar imediat replică, pe un ton neutru:

— Îmi plăcea să mă duelez cu el în vorbe. E plin de duh. Fac legământ că-i voi răspunde la scrisoarea asta, nu-i voi rămâne datoare.

Şi continuă să citească:

Toate sunt bune când se sfârşesc cu bine, domnişoară Ana, şi te rog să primeşti felicitările mele. Ce fel de profesoare pot fi acelea care dau note rele unei fete drăguţe?! în locul lor… hm! Dar nu-ţi mai spun ce-aş face eu în locul lor cu fetele frumoase ca dumneata şi ca prietena dumitale Rada… ştii că nu mă pot reţine să spun? V-aş hrăni numai cu miez de nucă, şi nu v-aş pune niciodată să răspundeţi la lecţii.

Fetele râseră cu hohote.

— Ce nebun! exclamă Rada.

— Nebun de legat! Dar ia să vedem ce mai scrie nebunul.

În definitiv, mă întreb şi te întreb şi pe dumneata: De ce mai umblă fetele frumoase la şcoală? Să urmeze liceul şi universitatea cele urâte, cele care nu au nicio nădejde că se vor mărita… Iată, mă gândesc cu groază că poate chiar pentru mâne ai de rezolvat cine ştie ce probleme de algebră. Cum să între algebra şi trigonometria într-un cap de fată frumoasă şi spirituală, când ele sunt nişte materii atât de aride şi fără de duh? Dacă aş fi acolo, ţi le-aş rezolva eu, căci în capul meu se plimbă, ziua-noaptea, numai cifre şi formule. Nu sunt de invidiat, dar n-am încotro: matematica e baza slujbei mele. Tot aşa cum bucătăria şi croiul trebuie să fie baza slujbei dumneavoastră, a fetelor frumoase, bune de măritat. Ah, cât de mult ador eu fetele care ştiu să facă bucate bune şi rochii frumoase! Acestea sunt fetele ideale, la care visez mereu!

— Da-i nebun detot! exclamă Rada.

— Ori face pe nebunul! adaogă Ana.
— În orice caz, e mai amuzant decât l-am ştiut, zise Rada.
Ana continuă:
Scumpă domnişoară Ana, regret foarte mult şi că fete ca dumneata şi ca Rada îşi bat capul cu limba latină, dar când termină clasa a opta nu pot traduce o frază ca aceasta: Injandum regina jubes renovare dolorem, sau un vers din Ovidiu, care, de pe țărmul apropiat de plaja noastră, al Pontului Euxin, trimitea epistole disperate la Roma şi scria „Ei mihi quod domino non licet ire tuo“. Dacă ai putea traduce cele două versuri, poate ai înțelege ceva din sentimentele unui exilat, nu la Constanța, ci într-o fabrică din Iaşi. Şi acum te las să-ți vezi de carte. N-aş dori– ferească Dumnezeu! —să te abat de la lecții, şi să mai ai, şi în toamna viitoare, corijențe, închinăciuni simpaticei familii Frunzescu şi sărutări de mână doamnei. Poate vei avea ceva de răspuns.
— Ți-aş răspunde numaidecât dacă ai fi de față! încheie Ana cu ciudă.
Era înciudată, dar fața-i lumina. Era înciudită pentru că, într-adevăr, nu putea traduce acele versuri, rupte din text cum erau. Îşi bătu capul împreună cu Rada, dar nu-şi aminteau de unde erau luate.
Rada era şi ea însuflețită. Se temuse de nu ştia ce, şi iată că, dimpotrivă, scrisoarea o amuzase.
— Draga mea–zise e –mi-ai împlini o rugăminte?
— Oricare.
— Uite ce este. Tata e mare latinist. Dă-mi scrisoarea să ne traducă el versurile acelea.
— Nu e cinstit să ne lăudăm cu penele altuia. Dar n-am nimic împotrivă. Iat-o!
Rada voia scrisoarea şi pentru tâlcuirea versurilor acelora, dar mai ales pentru a-i demonstra mamei sale că epistola nu cuprindea nimic confidențial.
Doamna Frunzescu citi rândurile lui Dinu Marinescu, râse, dar pe urmă, după ce Rada intră în biroul domnului Frunzescu ca să-i traducă versurile latineşti, căzu pe gânduri. Oare de ce-i scria Dinu cu atâta îndrăzneală şi intimitate unei fete străine, fetei unui aprod, şi nu Radei? Instinctul ei feminin şi de mamă bănuia că subt aparența glumeață a scrisorii se ascunde ceva cu mult mai serios. Bănuiala i se întări când Rada îi aduse tălmăcirea

celor două versuri: Regină, îmi porunceşti să reînnoiesc durerea groaznică, şi:

Vai, stăpânului tău nu-i este îngăduit să plece împreună cu tine.

Rada, şi după ce citi traducerea, rămase nedumerită, dar maică-sa nu-i mărturisi bănuiala ce începuse să-i încolțească în suflet.

De la sosirea acestei epistole, Ana fu deci mai rar invitată în casa familiei Frunzescu. Era, în schimb, poftită în casele altor colege de clasă cu ea sau a unor fete ce erau prietene cu ea, căci acum Ana avea mai multe prietene decât înainte.

Când îi adusese scrisoarea înapoi, Rada alăturase şi textul tradus, cu explicațiile tatălui său. Ana citise traducerea şi notele, înălțase din umeri ca şi cum tot nu s-ar fi lămurit şi pusese epistola în cartea pe care tocmai o citea. Adevărul era însă că tălmăcirile celor două versete o puseseră pe gânduri, căci înainte de a le citi, cât ce rămăsese singură, după ce-i dăduse Radei scrisoarea ca s-o ducă acasă, Ana îşi căutase poşeta, pe care nu o mai folosise de când venise de la mare. O deschisese, şi, între alte mărunțişuri, găsi biletul pe care i-l strecurase în mână, la plecare, inginerul. Nu se înşelase. Era acolo un rând scris cu creionul: Nu poți uita uşor o fată frumoasă şi deşteaptă. Era oare numai o vorbă ca atâtea altele auzite la mare? Ce altceva putea fi? înălțase din umeri şi pusese hârtia la loc, în poşetă. Acuma, după citirea traducerii celor două versuri, rândul de pe hârtioara de la mare căpăta parcă un tâlc, dar ce tâlc anume, Ana nu-şi dădea sama. Simțea însă că Dinu o privise cu alți ochi decât droaia aceea de tineri. Şi nu numai pe plajă, dar şi la despărțire. Ei, dar de ce să-mi pierd eu vremea cu descifrări de taine! —îşi zise Ana. E destul că mi-a plăcut cum îmi scrie. Când o să am timp, o să-i răspund. Merită un răspuns! Dar acum am alte griji pe cap! Totuşi se gândi că ar trebui să-l anunțe, în două rânduri, că i-a primit epistola şi că nu-i va rămâne datoare. Ceea ce şi făcu îndată, adăogând că, dacă vrea să-i mai scrie, să-i trimită scrisorile pe adresa liceului, pentru că nu e nicio primejdie să fie arse. În tot cazul, să nu o mai deranjeze pe doamna Frunzescu. Şi sublinie cuvântul deranjeze. Puse cele câteva rânduri în plic şi vru să dea scrisoarea femeii de serviciu, să o pună la cutia de poştă de la poarta liceului. Dar se răzgândi, şi, cum era la parter, la secretariat, ieşi pe uşă şi puse însăşi plicul la cutie. În vacanța de Crăciun,

directoarea ar fi ținut-o bucuroasă în internat. Mai erau unele restanțe la secretariat. Se miră de insistențele Anei să o lase acasă, când, în anii trecuți, ea se rugase să rămână în internat.

— Nu voi lipsi toată vacanța, doamnă directoare. Numai cele trei zile de praznic, când are şi tata concediu. Vom pleca împreună şi ne vom întoarce împreună!. Îi era dor de mamă-sa, pe care nu o mai văzuse din toamnă, şi dorea să vadă cele două vaci pe care reuşiseră să le cumpere, pe la Sfântul Niculae, din economiile lui Ion Muja, la care adăogaseră un avans pe care îl luase el asupra salariului şi o mică participare a ei. Pe taică-său îl vedea în fiecare săptămână. Omul era mulțumit de slujbă, cruța ca un zgârcit, nu cheltuia pentru el nici cinci sute de lei pe lună. Era mândru de uniforma pe care o primise şi îşi făcea serviciul cu conştiinciozitate, spre mulțumirea tuturor, în mod deosebit era simpatizat de judecătorul Zamfir. Aproape de fiecare dată când Ana se ducea să-l vadă pe taică-său, judecătorul nu mai contenea să-l laude pe Muja. Laudele judecătorului îi plăceau Anei, dar nu se dumirea cum de aproape de fiecare dată când ea se ducea la taică-său, se nimerea să-l întâlnească, la ieşirea din tribunal, pe judecătorul Zamfir, deşi tribunalul era închis după-amiază. Odată, intrigată, îl întreba pe tată-său:

— Dar ce tot caută domnul Zamfir după-amiaza la tribunal?!

— Domnul judecător e un om foarte harnic — răspunsese Ion Muja. Vine la birou şi după-amiezile, de multe ori. Biroul domniei-sale este la primul etaj, cu fereştile spre strada. Uneori are şi vizite, domni şi doamne. E mare forfotă în jurul său. Aud că este unul din cei mai influenți judecători din tribunal.

Lucrând câte două ore după-amiezile la secretariat, Ana avu prilejul să-şi cunoască mai bine profesoarele, care, de la o vreme, nu o mai tratau ca pe o elevă, ci ca pe un fel de colegă. Ba, uneori, când lipsea secretara, îi destăinuia ei din ce motive trebuiau să facă o cerere, de ce era nevoie ca cererea să fie trimisă de urgență la inspectorat sau chiar la minister.

Adeseori se întâmpla să se afle în secretariat câte două-trei profesoare deodată. Si câte nu povesteau ele în astfel de ocazii! Despre întâmplările din familiile lor sau din alte familii din oraş, dar mai ales despre colegele care nu erau prezente.

Ana, în vreme ce scria la birou, asculta poveştile acestea, şi sară, în pat, medita asupra lor. În cele mai multe cazuri nu auzea decât vorbe rele despre bărbați, şi mai ales despre femei. Nu-şi

putea da sama dacă aceste vorbe erau spuse cu patimă, dacă erau calomnii sau daca exprimau adevărul. Nu avea nicio posibilitate de a le controla. Dar din zi în zi înțelegea tot mai bine că traiul acestor femei, veşnic iritate şi nemulțumite, care veneau în fiecare zi la şcoală ca să predea aceleaşi şi aceleaşi cursuri şi care aşteptau cu nerăbdare sfârşitul lunii ca să-şi încaseze salariul, nu era deloc uşor. Nu li se întâmpla nimic neaşteptat care să le scoată din monotonia zilnică şi să le schimbe cât de cât viața. Şi toate râvneau să aibă relații în societatea oraşului, lucru foarte greu de realizat pentru o femeie singură, fără familie. Ani de-a rândul Ana năzuise să ajungă şi ea profesoară, să aibă salariul ei, să fie independentă, să poruncească elevelor şi ele să o asculte, să-i ştie de frică. Acum însă idealul acesta rămăsese undeva departe în urmă. Şi se bucura că renunțase la el, pentru că–se întreba ea–ce plăcere poate fi să predai an după an aceleaşi lecții, să ajungi un fel de moară care macină mereu acelaşi fel de grăunțe?. Lucrând la secretariat şi auzind convorbirile profesoarelor, înțelese şi mai bine că femeile acestea veşnic nervoase sunt aşa pentru că nu sunt fericite. Patima sau veninul cu care vorbeau despre una sau despre alta dintre colegele lor, sau despre femeile cunoscute din oraş, ascundea o mare amărăciune personală.

Şi Ana remarcă, la început cu surprindere, apoi cu înțelegere, că profesoarele se leagă şi de unele dintre elevele lor, aproape fără excepție de cele mai frumoase din ultimele clase. Cu strângere de inimă ea pricepu că profesoarele le invidiază pentru că erau tinere şi frumoase, pentru că de-abia băteau la poarta vieții, de care ele trecuseră de mult, fără să fi aflat dincolo de această poartă nimic care să le satisfacă.

Nu vroia să se dea învinsă şi să tragă concluzia, din aceste discuții la care asista, că o fată, o femeie, nu poate fi mulțumită câştigându-şi singură mijloacele de existență. Mai degrabă îi convenea să creadă că prestarea unei munci care aduce un câştig material trebuie să fie un imbold pentru o femeie ca să lupte şi să biruie. Pe ea, de pildă, o satisfăcea nu numai faptul că era prima în clasă, dar mai ales postul ăsta la secretariat, de pe urma căruia nu câştiga cine ştie ce, dar totuşi câştiga deajuns ca să nu mai aibă nevoie să ceară bani de la părinți. Profesoarele ei de ce nu erau mulțumite cu viața pe care şi-o cuceriseră singure? Nu reuşiseră să-şi facă o carieră? Nu biruiseră? Nu erau

independente? Atunci de ce se comportă de parcă le lipseşte ceva, şi încă ceva esenţial?

Cu timpul, Ana înţelese că lucrul acela esenţial care le lipsea şi care le făcea să nu fie mulţumite cu existenţa cucerită prin vrednicia lor era un bărbat cu care să se fi căsătorit, cu care să fi înfiinţat o familie. Unele mai sperau încă. Şi, curios, chiar acestea care mai nădăjduiau erau cele mai zeflemisite, când nu erau de faţă, de către colegele lor, tocmai pentru că mai sperau.

Ascultându-le, Ana îşi simţea inima întristată, şi uneori cădea pe gânduri, rămânând cu condeiul în mână, uitând să mai lucreze.

Întreaga problemă a luptei şi a biruinţei femeii, drum pe care se hotărâse să meargă şi ea, i se părea acum cu mult mai grea şi mai încurcată decât o văzuse în entuziasmul ei tineresc. O femeie nu poate fi mulţumită şi fericită fără a fi legată de viaţa unui bărbat? Ea nu poate trăi singură, ca un bărbat, de pe urma unei cariere, fără să-şi mai bată capul cu altceva? Avusese dreptate inginerul Marinescu, în scrisoarea lui amuzantă, că nu înţelege de ce fetele frumoase, ca ea şi ca Rada, urmează liceul? Sau nemulţumirea profesoarelor sale venea din împrejurarea că aveau mijloace materiale modeste, că nu-si puteau face–cum se plângeau–o rochie după plac, că nu-şi puteau cumpăra o pălărie ca lumea, că nu puteau avea o viaţă socială, cu invitaţi, cu mese, că nu puteau să-şi permită o vilegiatură în străinătate?

Dacă ar fi numai acestea cauzele nemulţumirii şi continuei lor nervozităţi, ea, Ana, era sigură că nu ar ajunge ca ele. Nu ştia prin ce mijloace, dar era sigură că va avea de toate din belşug, şi nu numai ea, ci şi părinţii ei.

Încă nu era hotărâtă dacă se va face profesoară, medic sau advocat. Cariera de profesoară cam pălise în ochii ei în ultima vreme. Auzise că prin celelalte două cariere se poate câştiga mai bine. Dar din câte auzise despre studiul medicinii, despre disecţiile pe cadavre, înţelese că nu se va putea face doctor, deşi ştia că dacă ar vrea, ar putea să-şi înfrângă şi repulsia faţă de acest studiu necesar. Cariera de advocat i se părea mai potrivită pentru ea, si se gândea că, până la urmă, pe aceasta o va îmbrăţişa. Însă îşi zicea că, atâta vreme cât încă era în liceu, problema nu era de actualitate. Şi, pe urmă, s-ar putea întâmpla ca până atunci să se mărite pe neaşteptate cu un om avut şi deci toată frământarea ei de-acum să nu mai aibă niciun sens. Căci ce

rost ar mai fi avut să urmeze, ca femeie măritată, împresurată de grijile gospodăriei şi ale familiei, cursurile unei facultăţi? Se smulgea deci din mijlocul gândurilor şi-şi vedea de lecţii sau de treburile din secretariat.

XVII

Când îi trecea prin minte gândul că s-ar putea să se mărite pe neaşteptate cu un om avut, Anei îi răsărea întotdeauna pe buze un zâmbet uşor, aproape imperceptibil. Se gândea la inginerul Dinu Marinescu. Omul acesta începuse să-i scrie de două ori pe lună, de când Ana îi răspunsese la prima scrisoare. Ea se simţise obligată să-i răspundă mai mult pentru a-şi face ei o plăcere, pentru că voia să-i arate ca poate fi tot atât de spirituală ca şi el. Părea că nebunul atât aşteptase.

Directoarea deveni atentă la scrisorile trimise de inginerul Marinescu, căci acum soseau pe adresa liceului, într-un rând, chiar îi atrase atenţia Anei. Fata, în loc de orice răspuns, îi puse dinainte toate epistolele primite de la el.

Directoarea le citi şi-i plăcură.

— Cine-i nebunul acesta, Ano?

— Un tânăr foarte bine. E inginer şi director de fabrică la Iaşi. E dintr-o familie foarte bună.

— Unde l-ai cunoscut?

— La mare, în familia Frunzescu.

— Marinescu şi mai cum? Că n-am reţinut din scrisori.

— Dinu.

— De unde-i de loc?

— Nu ştiu. Cred că din Bucureşti, Dar toţi cei din regat spun că-s bucureşteni.

— Nu chiar toţi –râse directoarea. De-o pildă, ştii că eu sunt ieşană. Trebuie să recunosc că scrisorile lui sunt foarte neobişnuite. Bărbaţii nu prea scriu aşa când corespondează cu o fată.

— Cum scrie, aşa şi vorbeşte. E foarte amuzant.

— Dar din scrisorile lui văd că nici tu nu te laşi. Probabil că şi tu îi trimiţi scrisori la fel de amuzante. Nu-ţi cunoşteam această calitate.

— Nu facem decât să continuăm conversaţia începută pe plajă. Sau, mai bine zis, stilul conversaţiei purtate la mare. Sosise către

sfârşitul sezonului şi-mi spunea că-i pare rău că n-a avut timp destul să vorbim.

— Trebuie să-ți spun că scrisorile lui mi-au făcut o foarte bună impresie. Nu sunt deloc primejdioase.

— Primejdioase?! Dar sunt şi scrisori primejdioiase?!

— Se-nțelege! De-aceea controlăm noi corespondența. Atârnă de cine le scrie şi cui le scrie. Sunt tineri, mai ales în ultima vreme, care nu numai ca nu ştiu să scrie frumos, cum se cade să-i scrii unei fete, dar nu ştiu să scrie nici măcar decent. Şi fetele care acceptă să corespondeze cu astfel de tineri, nu dau nici ele dovadă de mai multă pudoare şi decență. De-altfel, trebuie să-ți spun că, subt acest raport, nici-o profesoară, subt nici-un motiv, cât de neânsemnat, încă nu mi s-a plâns de tine. Ceea ce, din păcate, nu e cazul cu altele.

— Cum? De altele se plâng?!

— Când le dau prilej. Când le întâlnesc, pe cele externe, pe stradă, date cu ruj pe buze, sau înconjurate de lărmălaia a doi-trei studenți sau chiar şi elevi de liceu.

— Se pare că externele se compromit mai uşor decât internele…

— Hm! Sunt şi interne care poartă corespondență cu tineri prin mijlocirea externelor; ba, îşi procură, tot prin ele, şi cărți nepermise, cu tot controlul pe care-l facem. Ție pot să-ți spun, pentru că eşti mare de-acum şi ai fost întotdeauna cuminte. Eu nu mă pot împăca deloc cu duhul ăsta nou de independență totală spre care mi se pare că năzuiesc fetele de astăzi. E un curent nesănătos, despre care nimeni nu poate şti la ce rezultate va duce.

Ana se simți jenată de confidențele directoarei, de marea încredere pe care o avea în ea: de-o vreme, citea şi ea cărți împrumutate de la elevele externe, literatură mai ales, cărți pe care nu le putea găsi în biblioteca liceului.

— Doamnă directoare, vreau să vă-ntreb ceva. Dar vă rog să nu vă supărați de îndrăzneala mea. Dumneavoastră credeți că e o greşală ca o fată să-şi asigure o existență independentă, o profesiune? Mai ales atunci când nu are avere, cum sunt eu.

— Dar, draga mea, nu de independența asta am vorbit, ci de independența în comportarea socială. Subt aspect moral, subt aspectul noilor moravuri sociale, care se dezvoltă subt ochii noştri. Cât priveşte cariera, ce să-ți spun? Trebuie să recunosc că sunt fete obligate să-şi facă o carieră, deşi, după convingerea mea

intimă, fireasca şi adevărata carieră a unei fete e una singură.

— Care anume?

— Să se mărite!

— Asta e şi părerea inginerului Marinescu. El îmi scrie, după cum aţi văzut, că adoră fetele care se pricep la bucătărie şi la croitorie.

— Draga mea, impresia mea este că inginerul acesta e un om superior, deosebit, şi acum, că-i cunosc scrisorile, trebuie să-ţi spun că-mi pare bine de corespondenţa voastră şi că o puteţi continua în toată voia. Şi mai cred că nu-ţi scrie degeaba–şi asta voiam să-ţi spun. Eu, printre glumele lui, citesc că vrea să te prindă în mrejele sale.

— Cum să mă prindă-n mreje? Că doar nu-s peşte! râse Ana.

— Aşa ar fi răspuns şi el în locul tău! —râse directoarea. Se vede că vă potriviţi. Apoi, luându-şi aerul sever al funcţiei sale, adaogă:

— Draga mea, eu, în locul tău, n-aş desconsidera asemenea intenţii. Să-mi dai voie să-ţi vorbesc ca o mamă. Totdeauna am ţinut la tine, după cum ştii. Eu, în locul tău, să mă pot mărita cu un astfel de bărbat, nu m-aş mai gândi la nici-o carieră! Convingerea mea e că fetele, femeile nu sunt făcute să urmeze o carieră publică.

— Si totuşi–vă rog să nu vă supăraţi–aţi primit postul pe care îl aveţi şi conduceţi un liceu, care, în sfârşit, e un loc de pregătire pentru o carieră.

— E adevărat, dar cred că sunt prea multe licee de fete, că prea multe fete vor năvăli la universitate. Iată, eu am fost constrânsă să mă fac profesoară încă înainte de unire. Am rămas orfană la zece ani, fără nici nu strop de avere. Eram şi destul de urâţică. M-a crescut o mătuşă. Cazuri asemănătoare vor fi şi azi şi mâne, şi încă tot mai multe, pentru că există o năzuinţă generală a celor de jos să se ridice într-o categorie socială superioară celei în care s-au născut. Şi mai sunt şi alte cauze, economice. Mă mângâi însă cu speranţa că cele mai multe dintre elevele mele, măcar cele mai frumuşele şi cele cu oleacă de avere, se vor mărita încă înainte de-a ajunge la o diplomă universitară, înainte de a-şi fi făcut o carieră.

— Dar sunteţi exact de părerea inginerului Marinescu! Nu cumva…

Ea se opri şi se înroşi. Voise s-o întrebe pe directoare: Nu cumva aţi împrumutat părerea asta din scrisorile lui, numai ca să

vedeți ce cred eu?. Dar deşi se oprise, directoarea-i ghici gândul.

— Am avut convingerea asta şi înainte de a citi scrisorile lui Dinu Marinescu. Faptul că avem aceeaşi părere m-a bucurat şi m-a făcut să-l apreciez ca un tânăr deosebit. Şi acum să revin la ceea ce spuneam. După mine, chiar şi fetele sărace şi urâțele trebuie să-şi facă o carieră numai întrucât, având-o, se pot mărita mai uşor.

— Aşadar, după dumneavoastră, lucrul principal pentru o fată este căsătoria.

— Da, şi cât se poate mai devreme.

— Chiar şi ca elevă de liceu?!

— De ce nu? —râse directoarea. O fată trecută de nouăsprezece-douăzeci de ani nu mai e o copilă. Dacă la vârsta asta nu are minte, nu va avea nici mai târziu.

Ana, parcă uitând cu cine vorbeşte, răspunse:

— E lesne de spus, dar întrebarea e: cu cine? Cine se căsătoreşte cu o liceana săracă? Tinerilor le place să se distreze, când au prilejul, dar când e vorba de un lucru serios, îşi iau catrafusele.

— Ce-şi iau?

— Catrafusele. Aşa se spune pe la noi când cineva pleacă pe neaşteptate cu tot ce are.

— Aşa ceva nu poți spune decât din experiență. Şi eu cred că tu încă nu o ai.

— Nu, dar presupun, în locul lor, aşa aş face şi eu.

— Nu mai spune! —râse directoarea. Şi de ce, mă rog?

— Dac-aş fi băiat, nu mi-aş lega viața de o fată săracă. Nu cred să fie pe lume un rău mai mare decât sărăcia.

— Dar dacă bărbatul e avut şi nu-l interesează dacă fata are sau nu are avere?

— Cazurile astea cred că sunt foarte rare. Din câte am auzit, tinerii cu avere vor să aibă şi mai multă avere. Poate doar un pârlit de sărac să se lege de o sărăntoacă, dar numai dacă îşi pierde dreapta judecată.

— Cum să şi-o piardă?

— Dacă… se îndrăgosteşte.

Rosti cu greu cuvintele din urmă şi se roşi toată, încă nu pomenise acest cuvânt înaintea unei profesoare.

— Ciudate păreri mai ai despre iubire! Eu cred că prin dragoste nu-ți pierzi mintea, ci, dimpotrivă, îi adăogi o nuanță de

sensibilitate care te face să simți adevăratul sens al vieții.

— Vă rog să mă iertați. Vorbesc şi eu din cărți.

— Din ce cărți?

— Cetesc din când în când romane. Şi am întâlnit în ele astfel de nebuni, dar numai printre tinerii săraci. Cei bogați se prefac că iubesc o fată săracă, numai ca să-şi poată bate joc de ea. Apoi o părăsesc sau divorțează.

— Se-ntâmplă uneori. Dar divorțează şi cei săraci. Dacă se conving că nu se potrivesc.

— Cred că dacă doi inşi nu se potrivesc nu trăbă să se-nsoare. Căsătoria odată încheiată, numai moartea poate s-o desfacă. Aşa am învățat şi la religie.

— Aşa ar trebui să fie. Dar, ascultă, Ano, mie mi se pare că tu te potriveşti la fire cu omul care ți-a scris epistolele astea. Spui că el e avut, iar eu fac prinsoare că e şi nițel îndrăgostit de tine. Părerea mea e că-i bine să cultivi prietenia cu el.

Convorbirea avusese loc în biroul directoarei, către sfârşitul anului, tocmai când Ana împlinise nouăsprezece ani.

Convorbirea cu directoarea îi făcuse mare plăcere Anei. Nu numai pentru sfaturile pe care i le dăduse şi pentru răspunsurile pe care le primise la multele întrebări ce-i brăzdau de-o vreme inima, ci mai cu samă pentru că directoarea îi spusese că-i plac scrisorile inginerului Dinu Marinescu. Răspunzându-i la fiecare scrisoare primită, ea se trezi dintr-o dată că-i place să-i răspundă pentru că simțea nevoia de a sta de vorbă cu el.

Oare într-adevăr Dinu se-nvârtea în jurul ei ca s-o prindă în mrejele lui, aşa cum îi spusese directoarea? Nu-i venea să creadă, dar îşi zicea că, la urma urmelor, nici nu-i pasă dacă asta urmăreşte el. Ei îi plăceau scrisorile şi-i plăcea că se apropiase de dânsa spiritual. Că, într-adevăr, deşi era departe, îi simțea mai aproape de ea decât la mare. Câteodată îi trecea prin minte că poate Dinu îi oferă prilejul să pună în aplicare planurile pe care şi le făcuse de a se folosi de puterea farmecului ei asupra bărbaților pentru a se căsători cu un om bogat, sau cel puțin de a se folosi de bogăția lui pentru a-şi face un loc bun în clasa socială superioară spre care râvnise. Dar tot de-atâtea ori respingea acest gând, care, față de Dinu Marinescu, i se părea un gând josnic. Nu, pe Dinu nu-l putea folosi în astfel de scopuri! De-altfel, simțea că multe din gândurile ce-i trecuseră prin cap în zbuciumul acela provocat de purtarea lui Jean Frunzescu fuseseră oribile. Avusese

dreptate doamna Frunzescu când îi spusese că trecea printr-o criză. Multe din părerile ei de-atunci se schimbaseră între timp; unele se limpeziseră, pe altele le uitase. Ceea ce rămăsese statornic în sufletul ei era năzuința de a-şi face o situație în viață, de a lupta şi de a birui, indiferent de calitățile societății în care va intră. Acum dorea un singur lucru: să-şi facă un cuib al ei. Societatea cu moravurile ei o lăsa din ce în ce mai mult indiferentă, înțelegea că îmbogățirea cunoştințelor poate fi şi un scop în sine, că merită să înveți numai pentru a-ți lărgi orizontul cultural, pentru a-ți cultiva spiritul.

În definitiv –îşi zicea Ana–dacă nu pot accepta lumea aceasta, care m-a îngrozit prin moravurile ei, nimic şi nimeni nu mă poate sili să fac parte din ea, să-i urmez exemplele, îmi va fi de-ajuns să rămân în lumea gândului, a cunoştințelor şi avuțiilor spirituale. Câtă vreme voi putea ceti, voi putea trăi o viață superioară vieții celorlalți. Şi-apoi, la drept vorbind, în lumea aceasta nu sunt numai lucruri rele. Am cunoscut şi suflete alese: Rada şi mama ei, domnul Frunzescu, doamna Ionescu şi bărbatul ei, atâtea colege şi familiile lor… Dinu Marinescu… A! el e un om încântător! Scrisorile lui sunt pline de haz, într-adevăr, dar nu e una în care să nu spuie şi câte ceva serios, pe care ii simți spus din toată inima.

Se apropia sfârşitul anului, şi Rada nu mai făcu nicio aluzie la o nouă vilegiatură la conac şi la mare, deşi vara trecută îi spusese că nu-şi va mai face niciodată vacanța fără ea, deşi însăşi doamna Frunzescu îi declarase, la conac, înainte de sosirea lui Jean, că niciodată n-au petrecut atât de bine, şi asta datorită firei luminoase a Anei, şi că o vor invita la ei în fiecare vară.

Ana înțelesese, după primirea celei dintâi scrisori de la Dinu Marinescu, că Rada se înstrăinează, încet-încet, de ea. De două-trei ori Rada o întrebase dacă nu i-a mai scris inginerul, şi Ana îi răspunsese că nu. Dacă n-ar fi simțit o răcire fără niciun motiv a prieteniei Radei pentru ea, probabil că i-ar fi spus adevărul, dar aşa i se păruse că nu mai avea niciun rost. Ba chiar parcă simțise un fel de bucurie că poate avea un secret față de Rada, şi tocmai secretul acesta: al corespondenței cu Dinu Marinescu.

În fundul sufletului ei, Ana nici nu-şi dorea o vacanță la conac sau la mare, ci voia să-şi petreacă vacanța acasă, lângă mamă-sa.

După examene, se duse la tribunal ca să-l întrebe pe taică-său când ar putea s-o ducă acasă.

Ion Muja rămase foarte încurcat în fața ei.

— Ai isprăvit examenele? întrebă el întru târziu, neştiind cum să înceapă vorba la care voia să ajungă.

— De ieri. Totul a mers bine. Mi-am păstrat locul întâi in clasă.

— Şi vreai să mergi acasă peste vară?

— Da.

— Cum, nu eşti invitată nicăiri?!

— Nu.

— Doamna Frunzescu...? întrebă el cu jumătate de gură şi mai mult mirându-se decât întrebând.

— Nu. Au alte planuri pentru vara asta. Nu se mai duc nici la moşie, nici la mare. Spuneau că şi-au închiriat o mică locuință la munte. Ziceau că aşa le-a recomandat doctorul, pentru sănătatea Radei.

Mințea. Tot ce spunea era pură invenție pentru a justifica înaintea lui faptul că nu mai era invitată de familia Frunzescu.

— Dar ce, domnişoara Rada nu se simte bine?

— A cam slăbit în timpul din urmă.

Ion Muja tăcu un răstimp, tot învârtind un creion între degete.

— Hm! O să fie destul de greu pentru tine. Ce vei face toată vara acasă?

— Dar celelalte fete din sat ce fac?

— Lasă-le tu pe celelalte fete, că tu nu eşti obişnuită ca ele.

— Mă voi obişnui.

— Uşor de zis! Dar mumă-ta nu va fi acasă cu ziua de cap; va ieşi la lucru, nu ca doamna preuteasă sau ca notărăşița. Va trebui să-ți faci singură de mâncare.

— Îmi voi face. Ce mare lucru!

— Ascultă, Ano –începu Ion Muja pe un ton schimbat, nesigur. Spui că nu te-au invitat pentru vacanța asta. Dar dacă... dacă ai primi o invitație de altundeva, te-ai bucura?

Ana îl privi deodată cu toată atenția. Abia acum băgă de samă cât de strâmtorat era taică-său.

— De unde să primesc? De la cine?...

— Este cineva care te-ar invita...

— Ei, comedie! Ce glume sunt astea, tată? Nu ştiu nimic. Mi s-ar fi spus şi mie.

— Totuşi este cineva? Dar nu te invită nici la mare, nici la moşie, ci într-o excursie.

— Auzi, auzi!

— Da, într-o excursie în Italia.

Ana îl privi scrutător, dar nu putu citi nimic în ochii lui, căci îi ținea în pământ.

— Domnul Zamfir, nu-i aşa?

— Da.

— Ce să spun? îndrăzneț om! şi dumneata ce i-ai răspuns?

— Uite ce este, Ano–o luă repede Ion Muja. A venit într-o zi la mine şi m-a întrebat dacă nu ți-ar place să vezi țări străine. Zicea că se organizează o excursie în Italia, la începutul lui iulie, că domnia-sa participă şi că ar fi bucuros dacă ai merge şi tu. Zicea că vor fi vreo sută de inşi, bărbați, femei şi fete.

— Te mai întreb o dată: Dumneata ce i-ai răspuns?

— Ei, ce i-am răspuns, ce i-am răspuns!... I-am spus că o să te-ntreb.

— De ce n-ai refuzat numaidecât?

— Pentru că bănuiam că ți-ar face plăcere o astfel de excursie. Nu-i puțin lucru sa vezi şi altă lume, să mergi în străinătate...

— Dar dumneata ştii prea bine că eu n-am bani pentru o excursie în Italia.

— Să vezi, că aici e toată greutatea! Mi-a spus că ar suporta bucuros dumnealui toate cheltuielile de drum. El a spus că-s un băgatei lucru, dar pe urmă m-am informat şi eu–că sunt publicate prospectele excursiei în toate ziarele–şi am văzut că pentru treizeci de zile costă douăzeci şi cinci de mii de lei.

— Şi cum ți-a explicat el această... mărinimie?

— De, nu mi-a plăcut nici mie, văzând că e vorba de o sumă aşa de mare. Dar domnul Zamfir spunea că nu-i nici-un păcat şi nici-o ruşine dacă nu are cineva banii ăştia. Că lipsa lor nu-i un motiv ca o fată premiantă să nu folosească orice prilej de a se cultiva. Spunea că un drum în Italia, o lună petrecută acolo, face mai mult decât un an de şcoală. Zicea că alte şcoli oferă ca premii astfel de excursii elevilor celor mai buni. Şi a stăruit să te-ntreb.

Ana era palidă, cu buzele strânse.

— Să-i spui că invitația lui a venit prea târziu, că sunt invitată într-o familie, la o prietenă.

— Aşadar, tot mergi undeva? întrebă bucuros Ion Muja. Ana îl privi gânditoare, tristă.

— E posibil să merg la o prietenă. Dar deocamdată mă duc acasă. O să plec singură, nu mai e nevoie să vii cu mine.

Dacă te-ntreabă, spune-i că am plecat la fata aceea şi că adresa

nu o ştii pentru că nu o ştiam nici eu.

Oare tata e chiar atât de mărginit? se întrebă Ana, ieşind din locuința lui Ion Muja.

Pe coridor, când să iasă în stradă, se întâlni față în față cu judecătorul Zamfir.

Ana, cum mergea întristată, nu-l zări decât când acesta fu la un pas de ea.

— A, dumneavoastră erați? zise Ana, tresărind, şi numaidecât îşi simți spiritul încordat, gata de atac.

— Ce plăcere să te întâlnesc, domnişoară Muja! Chiar acum am aflat că eşti prima în clasă, şi folosesc acest prilej ca să te felicit din toată inima.

— Mulțămesc! şi eu folosesc acest prilej ca să vă mulțămesc în aceeaşi măsură.

Zamfir o privi nedumerit. Din ținuta, din vocea ei nu putea deduce dacă fata vorbeşte serios ori îl ia peste picior.

— Nu-nțeleg pentru ce… ți-a spus ceva tatăl dumitale?

— Da, şi vă rămân foarte recunoscătoare. Din nenorocire, e prea târziu.

— De ce? Ai încă destulă vreme să te pregăteşti.

— Din păcate, am primit acum o săptărnână o invitație la o colegă.

— Domnişoara Rada?

— Nu, o altă familie.

— Dar nu e nici-o piedecă, domnişoară Muja. Pentru o încântătoare şi instructivă excursie în Italia va înțelege şi colega dumitale, şi familia ei, că te poți dezice de promisiunea făcută.

— Nu întră în obiceiurile mele.

— Vai de mine! Dar nu cred că se poate supăra cineva dacă te vei dezice. E un prilej unic. N-ai citit prospectele? Sunt publicate în ziare.

— Nu. În liceu nu cetim ziare.

— E un itinerar încântător. Şi nici nu costă cine ştie cât.

— Regret foarte mult. Şi țin să vă mulțămesc încă o dată că v-ați gândit la mine şi că v-ați luat asupra dumneavoastră toate cheltuielile. Poate că vă veți putea realiza totuşi acest nobil gând.

— Deci te vei răzgândi?

— Nu. Dar cu siguranță că veți găsi pe cineva pentru care să faceți o asămenea jertfă. O tovarăşă de drum cred şi eu că e… fără preț într-o asămenea excursie. Sunt sigură că în locul meu va

beneficia altcineva de excursia în Italia. Vă salut şi vă doresc, domnule Zamfir, o călătorie plăcută, încă o dată, recunoştinţa mea că v-aţi gândit la mine.

Judecătorul se uită la ea intrigat; nu ştia ce să creadă: îl batjocorea, sau, într-adevăr, îi mulţumea?

— Şi, altădată, vedeţi să nu mai întârziaţi cu propunerile mărinimoase, adaose ea, cu mâna pe clanţa porţii tribunalului.

Judecătorul se simţi imbecil. Nu ştia dacă să mai spună ceva, ori să tacă pentru a nu deveni ridicul.

— Dacă propunerea ar veni la timp, ai primi?

— Încercaţi!

— De data asta am întârziat din mai multe motive…

— Să le auzim.

— Mai întâi, excursia asta s-a proiectat numai de trei saptămâni.

— Slab motiv! Trei saptămâni erau destulă vreme. Eu n-am primit invitaţia aceea decât de o săptămână.

— Apoi, m-am temut mereu să-i vorbesc bătrânului.

— Care bătrân?

— Tată dumitale.

— Vă rog, domnule judecător, taţi nu are mai mult de patruzeci şi cinci de ani, şi mi se pare că asta-i şi vârsta dumneavoastră.

Judecătorul rămase uluit: nicio femeie nu se încumetase până acum să-i numere anii. Şi afurisita asta de fată îi dadea cu patru ani mai mult decât avea!

Văzându-l mut, Ana adaose:

— Şi de ce n-aţi cutezat să-i vorbiţi tatei despre propunerea dumneavoastră?

— Mă gândeam la unele scrupule.

— Ce fel de scrupule? Ale tatei sau ale mele?

— Ale dumitale.

— Şi care ar putea fi acelea?

Judecătorul privi la faţa enigmatică a fetei şi nu ştiu ce să creadă: era naivă, ori impertinentă?

— Mă gândeam că, între excursionişti, dumneata nu ai avea un cunoscut, decât pe mine. Alta era dacă aveai o soră, un frate, o prietenă bună.

— Dar de unde ştiaţi dumneavoastră că printre cele o suta de persoane, câte am aflat că participă la excursie, nu aş fi găsit şi alţi cunoscuţi? Poate nu cuvântul aceşti aţi vrut să-l spuneţi, ci

altul.

— Altul?!

— Cred că nu de un cunoscut, ci de un protector era vorba. Dar, stimate domnule judecător, dumneavoastră se vede că nu ştiţi că tineretul de azi s-a scuturat de asămenea prejudecăţi. La urma urmelor, de ce s-ar jena o fată să facă o excursie însoţită de un domn cu o bună condiţie socială, care-i şi bine situat materialiceşte, şi care vrea să-i deie astfel un premiu pentru că învaţă bine, dar nu are mijloacele materiale necesare unei asămenea excursii? Lumea de azi nu mai e lumea ruginită din tinereţile dumneavoastră, domnule judecător. Dacă v-aţi împiedicat de scrupule învechite, rău aţi făcut! şi, la drept vorbind, n-aş fi crezut că nu cunoaşteţi tineretul de azi. Se spune că, dimpotrivă, îl cunoaşteţi foarte bine.

— Domnişoară Muja, iată că suport consecinţele ezitării mele! zise el, bucuros că fata se pregătea să iasă pe poartă.

— Altădată, pentru a nu întârzia, gândiţi-vă la scrupulele dumneavoastră, nu ale altora. Bună-ziua, domnule Zamfir.

Îndrăcită fata! îşi zise judecătorul, uitându-se după ea cu o expresie înciudată.

Peste zece zile Ana era acasă.

Veta, mamă-sa, fu foarte bucuroasa de sosirea ei şi nu mai ştia cum s-o alinte. Apoi, după câteva zile, îşi dădu sama că bucuria ei nu prea avea rost: Anei îi va fi urât acasă, singură-cuc. Adevărat că în primele zile fata fusese veselă, că grădina, curtea, casa răsunaseră de cântecele ei. Îi ajutase la plivitul straturilor de legume, ba, cu toate protestele Vetei, luase şi sapa ca să-i ajute la prăşitul de-al doilea al cucuruzului din grădină şi al cartofilor. Dar, după câteva zile, mamă-sa trebuise să iasă la câmp, şi sară o aflase pe Ana schimbată. Crezuse, ca şi Ion Muja, că fetei i se urâse stând singură în casă, că nu-i plăcea mâncarea. Dar Ana era schimbată din cu totul alt motiv. Ocupată cu împachetarea lucrurilor pe care urma să le ia cu ea la ţară, nu avusese timp să deschidă ultima scrisoare primită de la Dinu Marinescu în ziua plecării ei acasă. Adu-cându-şi aminte de ea în chiar dimineaţa acelei zile, o deschisese şi citise:

Domnişoară Ana,

Am avut azi cea mai neplăcută dezamăgire: nu te-am găsit la Predeal, la familia Frunzescu. Mi s-a spus că, probabil, dumneata te vei duce la mare şi în vara aceasta, în nădejdea că vei fi şi

dumneata cu ei, mi-am făcut şi eu rost de un concediu în iulie. Familia Frunzescu mă asigurase că vei veni şi dumneata cu ei… E oare cu putință să fii aşa de schimbăcioasă?

Probabil că acum când îți scriu, dumneata eşti la mare sau te pregăteşti de plecare la mare. N-am ştiut unde să-ți scriu, aşa că îți trimit scrisoarea tot pe adresa liceului. Nădăjduiesc că, dacă eşti plecată undeva, se va găsi la liceu o inimă milostivă care să-ți expedieze epistola acesta la adresa du-mitale actuală. Dacă te-ai dus la mare, scrie-mi imediat, căci aş lăsa muntele şi aş veni şi eu la mare, pe care o ador. Dacă aş şti că te vei duce de-abia în august, aş pleca imediat la fabrică, la Iaşi, şi mi-aş lua concediu, ori aş încerca să iau–căci nu ştiu dacă voi reuşi–în august… Vezi la ce m-au adus capriciile dumitale, domnişoară Ana? Eu înțeleg ca o fată frumoasă să aibă şi toane, numai să nu şi le descarce pe pielea mea. Rada îmi spune că a fost sigură, până cu o zi înainte de plecare, că vei veni şi dumneata. Nu am niciun drept, dar parcă mi-ar părea bine să aflu şi eu ce te-a îndemnat să-ți schimbi hotărârea. Dacă aş şti că ai vrut să-mi faci anume mie în ciudă, parcă tot m-aş mai mângâia, căci ar fi un semn că te-ai gândit la mine. Te rog, lămureş-te-mă, scumpă domnişoară Ana, căci ştii versul acela din… — te las să ghiceşti dumneata autorul, fiindcă eşti mai aproape de istoria literaturii române decât mine – versul care spune: „Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus“.

Ana îşi simți inima grea după ce citi rândurile lui Dinu. Observase în anul din urmă răcirea Radei, înstrăinarea doamnei Frunzescu, dar nu crezuse să fie atât de invidioase încât să recurgă la minciună. Era sigură, bănuise încă din anul trecut, de la mare, că e pizmuită şi de mamă, şi de fată, dar crezuse că e ceva trecător, consecință a unei vanități rănite superficial. Nu crezuse ca pizma lor să fie atât de gravă. Acum nu se mai putea îndoi de motivul adevărat al înstrăinării lor: interesul amândurora pentru acest inginer Marinescu… Dar de ce era nevoie să umble cu minciuni? Să-l facă să creadă că va merge şi ea cu ele la Predeal? Dar oare altfel Dinu nu s-ar fi dus la Predeal? şi, mai ales, de ce să-i lase impresia lui Dinu că ea e o fată capricioasă, care îşi schimbă hotărârile în ultima clipă, când ele nici nu i-au pomenit vreodată de intenția lor de a merge la Predeal şi nici nu i-au făcut vreo aluzie despre o eventuală intenție de-a o invita. Ea, în locul lor, nu s-ar fi purtat aşa. Ce le împiedecase să spună adevărul? Nu aveau nicio obligație s-o invite.

Adevărul nu se poate ascunde niciodată. Şi, în cazul acesta, ea se simţea datoare să-l lămurească pe Dinu, pentru ca el să nu o creadă capabilă de asemenea capricii de prost-gust. Şi, lămurindu-l, îi va spune tot adevărul!

Scrisoarea o întristase profund, pentru că-i spulberase o iluzie; apreciase foarte mult prietenia Radei şi-i respectase pe toţi membrii familiei Frunzescu. Chiar şi pe Jean, pe care îl iertase pentru gestul lui nesocotit, îl preţuise de când renunţase la plăcerea lui de a merge la mare numai ca să se poată duce ea. O luase ca model de comportare în societate pe Rada, pe maică-sa. Considerase că simpatia lor pentru ea era sinceră, fără ascunzişuri, şi le iubise din toată inima. Dar iată că acum, când era în joc un interes al lor, ele îşi renegau toată purtarea lor din trecut!... Ori poate că nu era chiar o renegare, ci doar o simplă manevră prin care urmăreau să o elimine pe ea din drumurile Radei şi ale lui Dinu. Dar oare o asemena manevră–se întreba ea–este demnă de clasa socială căreia îi aparţin doamna Frunzescu şi Rada?

Ea nu se simţea cu nimic vinovată, Nu-şi pusese în gând să-l câştige pe Dinu, nu se gândea, nici după convorbirea cu directoarea, că ea s-ar putea căsători cu Dinu Marinescu. Pe de altă parte, Ana îşi simţea inima grea pentru că scrisoarea inginerului se deosebea de toate celelalte de mai înainte. Nu ştia cum, dar simţea că Dinu era supărat când i-a scris, şi că motivul supărării lui era cel pe care îl mărturisea: lipsa ei de la Predeal. Conştiinţa aceasta deşteptă în sufletul ei o simţire nouă, cu care intuia o legătură nouă, misterioasă între ea şi el, ceva ce nu o mai lăsa să fie indiferentă, dar, în acelaşi timp, nici să se mai simtă sigură de sine. Simţea că tânărul acesta face din ce în ce mai mult parte din viaţa ei, şi odată cu tristeţea, se aduna în sufletu-i şi un val aproape imperceptibil de căldură, o înviorare dulce, de o dulceaţă nouă, imaterială.

Nu! Nu-l putea lăsa să o judece greşit! îi va răspunde numaidecât!

Dar când puse mâna pe condei, îşi dădu sama că, pentru prima oară de când îi scria, nu găsea cuvintele care să-i exprime exact gândurile. Pentru că simţea nevoia nu numai să-i explice lui Dinu cauza lipsei ei de la Predeal, ci să-l şi lămurească asupra ei înseşi. Voia să-i mărturisească cinstit că ea nu e nici acum şi nu va fi nici în august la mare şi nici în altă vilegiatură, ci la ea în sat...

Dacă nu-l va fi lămurit până acum Rada sau doamna Frunzescu! Ceea ce, totuşi, nu putea crede.

De peste un an nu-i mai fusese greu să dezvăluie, înaintea nimănui, poziția socială a părinților săi. Dar acum îi era greu. I se părea că se pregăteşte să sape o prăpastie între ea şi Dinu. Mândria şi vanitatea ei din anii cruzi ai tinereții pusese din nou stăpânire pe ea, şi începu să regrete că n-a primit propunerea lui Zamfir de a merge în excursia aceea, în Italia. Cum s-ar mai răzbuna ea astfel şi pe Rada şi pe doamna Frunzescu! Să-i scrie că, într-adevăr, şi-a schimbat pe neaşteptate hotărârea inițială de a merge la Predeal, pentru că, în ultima clipă i s-a oferit prilejul de-a merge în Italia! Cât de uluiți ar rămâne cei din familia Frunzescu! şi cât de încurcat însuşi inginerul Marinescu! Desigur că se va întreba cu cine a plecat în Italia. Ar vrea să-i vadă figura când va afla că a fost invitată de judecătorul Zamfir! şi nu atât a lui, cât figurile celor din familia Frunzescu!...

Dar răscolirea pornirilor ei dintâi nu dură mult. Nu! Nu regreta că nu a primit invitația judecătorului. Ar fi fost ca o condamnare la moarte pentru ea. Şi se revoltă împotriva sa însăşi pentru că-i trecuse prin cap un asemenea gând.

Iată însă cât de greu îi este să-i spună lui Dinu adevărul! şi totuşi simțea că trebuie să i-l spună! întreg? Nu putea, de-o pildă, să-şi justifice absența de la Predeal spunând că aflase, în ultima clipă, că i se îmbolnăvise mama?

Nu, nu putea! Trebuia să-i spună adevărul întreg. Fie şi numai pentru a-i dovedi Radei că ea nu are intenția de ai se pune în cale.

Scrise, totuşi cu mari eforturi, epistola.

Stimate domnule inginer,

De la liceu, mi-au trimis scrisoarea dumitale acasă, unde mă aflu de vreo două săptămâni. Regret că s-a isprăvit corespondența veselă de până acum. Abia în partea finală ți-ai mai adus aminte de ea, când ai citat versul acela al lui Eminescu. Cred că nu l-ai ştiut pe dinafară, încolo, numai supărări, pentru care, însă, eu nu sunt vinovată. Trebuie să ştii cinstit, domnule inginer, că pe mine nu mă vei întâlni nici în luna asta, nici în august la mare, nici într-alt loc de vilegiatură. Anul trecut am fost la mare prin bunăvoința familiei Frunzescu. Dar cred că ştii că eu nu mă înrudesc cu familia Frunzescu. Aşa că nu puteam să fiu invitată în fiecare vară. Anul acesta nu m-au invitat şi nici nu am ştiut când şi unde merg în vacanță. Spun aceasta numai pentru a-ți

dovedi că nu sunt o fată chiar atât de capricioasă încât să-mi schimb hotărârile de la o zi la alta. De ce nu voi merge la mare sau într-alt loc? Pentru că nu am mijloace materiale. Tata e un simplu aprod la tribunal, iar mama stă acasă şi se ocupă de gospodărie. Aşa că vilegiatura din vara trecută a fost o excepție, prima şi ultima din viața mea–cred. Nu mă simt însă din cauza asta nenorocită. Acasă, în satul meu, mă simt foarte bine. Şi încep să întru în rândul fetelor despre care dumneata mi-ai scris odată că le adori: încep să fac bucătărie. Mama e dusă mereu la câmp, şi eu am prilejul să-mi pun în practică cunoştințele din cursul de menaj de la liceu. Şi mi se pare că reuşesc. N-am încercat până acum să-mi fac singură o rochie. Dar voi încerca. Proastă nu-s, iar dumneata nu adori decât fetele care se pricep şi la bucătărie şi la croit. Sau te lepezi de ce ai afirmat? Să nu o faci, deoarece, cât mă priveşte pe mine cea de acum, declarația dumitale îmi serveşte de stimulent. Deşteaptă sunt, dar îmi pare că sunt cam leneşă. De-altfel, cărei fete nu-i place să fie admirată? Mi se pare că mai ales unele au nevoie de admirația bărbaților: cele sortite să nu treacă niciodată de acest prag… Cred că ți-am spus destule pentru a te bucura în toată voia de vilegiatura de la Predeal, ceea ce îți doresc din toată inima, nu numai dumitale, ci şi Radei şi doamnei Frunzescu. Am pus punct şi am uitat să mai întreb ceva: e adevărat ce se zvoneşte, că vă logodiți în vara asta? Dacă ar fi aşa, la logodnă aş vrea să fiu invitată şi eu. Şi-acum mă grăbesc să pun lemne pe foc, că se stinge de când scriu. Se însărează şi vreau s-o aştept pe mama cu o mâncare caldă.

După ce duse scrisoarea la poştă, Ana se simți eliberată de o grea povară, şi începu să umple iar curtea şi grădina cu cântecele ei, spre marea bucurie a mamei sale.

Se împrieteni, în scurtă vreme, şi cu tineretul din sat care frecventa şcolile din oraş: fetele preotului, ale învățătorului, băieții notarului — studenți, unul la drept, altul la medicină —, şi cu toți ceilalți. Mai ales după ce, la o săptămână, primi răspunsul inginerului Marinescu. Citind scrisoarea lui, se simți recreată ca după o baie răcoritoare, şi-i crescu pofta de viață într-un chip care le cam speria pe fetele preotului: punea la cale fel de fel de năzdrăvănii cu tineretul din sat. Dinu Marinescu revenise la vechiul lui stil epistolar, care o încântase pe Ana.

Domnişoară Ana,

Scrisoarea dumitale a explodat aici ca o bombă, îmi venea să strig mereu, ca în romanele medievale faimoşii cavaleri: „Mii de draci!. Ba cred c-am şi strigat, căci eram singur în camera mea de la hotel, iar cei din camerele vecine erau duşi cu toții la plimbare.

Aşadar trăim între mistificare şi felonie! începutul e bun pentru că eu cred că unde nu-şi vâră cât de cât Michiduță coada, nu ies lucrurile bine. Numai cât se cere să nu-şi întindă dumnealui întreaga coadă pe care şi-o ține încolăcită, că-i lungă detot, ci să zvâcnească numai aşa, din sfârcul ei, ca şi când s-ar apăra de muşte. Şi se mai cere să fie şi oamenii, în treburile cărora se amestecă, inteligenți, cum mi se pare că suntem amândoi. Dar bomba care a explodat m-a şi pus puțin pe gânduri. Ba, pentru ca să nu fiu sincer detot, m-a speriat. E bine ca o fată să fie curajoasă, deşi calitatea asta se cere în primul rând bărbatului. Să fie îndrăzneață, dar nu chiar atât de îndrăzneață ca dumneata. Ce te-a silit să te spovedeşti ca subt patrafir, când ştiai că eu nu sunt preot? Cred că numai pentru că nu ți-a fost frică de nimic, înțeleg: de nicio consecință. Nu spun că nu mi-ar plăcea un astfel de curaj, dar mă gândesc că o fată ca dumneata, dacă s-ar mărita şi ar avea plăcerea să-şi înşele bărbatul, i-ar spune încă înainte de săvârşirea faptei. Oricum, trebuie să recunoşti că o astfel de femeie e redutabilă…

Aşadară, eşti ca soarele de biserică: săracă! Trebuie să recunosc că sărăcia nu poate fi plăcută, mai ales pentru o femeie care vrea să joace un rol în societate. Va încerca pe toate căile să scape de ea — de sărăcie! —şi când se va vedea pe culmea biruinței, atunci, de fapt, va fi ajuns în fundul prăpastiei. Dacă nu ai fi destul de inteligentă ca să înțelegi ce-ți spun, aş prefera să nu ştii despre ce este vorba… Dacă nu mă înşel, dumneata călcai odată ca cineva care voia să ajungă departe. Dar poate că m-am înşelat, în tot cazul, azi nu mai eşti aşa, şi te felicit. Când cineva se predă cu arme şi cu bagaje şi se întoarce la bucătărie, nu mai poate fi primejdios şi primejduit în drumul ascensiunii. Dumneata nu mai eşti azi primejdioasă nici pentru propria-ți persoană, nici pentru alții, decât prin curajul dumitale. Aş dori să ştiu ce te-a adus cu totul pe calea cea dreaptă. Sau poate că nu te-am cunoscut eu bine?… Dumneata ai fost întotdeauna numai curajoasă şi niciodată altfel? ți-a plăcut să joci lumea pe degete numai pentru a te distra? E posibil, deşi eu am remarcat şi câteva ieşiri mai… îndrăznețe la dumneata. Iar astfel de atitudini nu iau

decât femeile care vor să ajungă cu orice preț. De unde ştiu? Doamne, dar eu n-am nici pe departe curajul dumitale, şi poate de aceea mi se pare că începe să-mi fie frică de dumneata, domnişoară Ana!

Ți-aş mulțumi de scrisoare, şi nu pot. Groaznică deziluzie! Te-am crezut milionară, ba chiar multimilionară, pentru că, un milion, azi, ce mai valorează? Nu-ți poți cumpăra cu el nici măcar o garsonieră la etajul al zecelea, dar încă un apartament comod, cum li s-ar cuveni unor tineri căsătoriți!

Şi totuşi, alt motiv, cu mult mai grav, am, pentru care nu-ți pot mulțumi pentru scrisoare: înghit mereu ceva acru de când văd în ce mistificări poate fi împins cineva. Şi cineva care nu are curajul dumitale, domnişoară Ana, să spuie adevărul în față. Fii deci sigură că de scrisoarea ce mi-ai trimis nu va afla nimic nici Rada, nici doamna Frunzescu. De-altfel, nici nu le priveşte pe ele, ci numai pe mine. Pentru ele n-ar constitui de-altfel nicio noutate. Se vorbeşte de logodna mea cu Rada în vara aceasta? Lumea nu-i bine informată. Nu mă voi logodi înainte ca dumneata să fi reuşit a ieşi o bună bucătăreasă şi o excelentă croitoreasă. Vezi şi fii sârguitoare, dacă ții cât de cât să mă gândesc mai devreme la logodnă. Nu ştiu cât voi mai sta acrit pe aci. Mi se pare că o s-o cam şterg!

Scrisoarea lui Dinu îi înseninǎ sufletul, înțelegea limpede din ea că el nu s-a prea speriat de condiția socială umilă a părinților ei, că l-a surprins neplăcut manevra Radei şi a mamei sale. Părea că scăpase de o greutate mare, care-i apăsa pe inimă, şi se simțea uşoară ca un fulg. Ce bine-i părea ca a fost sinceră şi i-a dezvăluit adevărul întreg, realitatea. Simțea că atitudinea aceasta a ridicat-o în ochii lui. Poate că avea dreptate directoarea când a zis că inginerul trebuie să fie un om deosebit; altul, în locul lui, ar fi folosit mărturisirea ei drept un prilej pentru a bate în retragere. Pe când Dinu părea că, dimpotrivă, abia acum se interesa mai mult de ea.

Ana nu auzise nimic, desigur, despre o eventuală logodnă a Radei cu Dinu în vara aceasta. Ştia însă că familia Frunzescu o dorea, iar Rada era numai bună de logodit: tocmai terminase liceul. Nu-i pusese totuşi întrebarea în glumă, ci minată de înclinarea ei spre cochetărie. Voia ca Dinu, citindu-i rândurile, să o pună în cumpănă pe Rada cu ea şi să aleagă. Părea că alesese. Simțea că între ea şi Dinu se țesuse, fără ca dânsa să-şi deie

sama, o pânză de sentimente comune, uşoară, imaterială, şi simţământul acesta o bucura, deşi în sine recunoştea cu tristeţe că lucrul acesta nu avea niciun rost. Îi plăcea să întreţină corespondenţa cu el. Nu din cochetărie, ci pentru că-i era simpatic, îi plăcea felul lui de a scrie, umorul lui, prietenia sinceră şi caldă ce se citea printre rândurile lui, felul lui de a-şi spune părerea despre chestiunile grave ce se iveau între ei. Începea să-l cunoască. Ba, ceva mai mult, începea să aibă încredere în el. De-o pildă, ea n-ar fi cutezat să-i scrie că familia Frunzescu n-a invitat-o în vacanţa aceasta, dacă n-ar fi avut încredere în caracterul lui, dacă n-ar fi fost sigură că Dinu nu le va spune nimic, nu va face nicio aluzie de faţă cu doamna Frunzescu şi cu Rada.

Oare nu cumva această încredere era un început de iubire? Nu ştia ce să creadă şi nici nu voia să se gândească anume, îi era de-ajuns că scrisorile lui îi limpezeau sufletul. Şi mai ales ultima scrisoare. Iată, nu mai era supărată nici pe Rada şi nici pe doamna Frunzescu pentru manevra de care se folosiseră, îşi aveau şi ele planurile şi interesele lor şi le apăraseră cum putuseră şi cum se pricepuseră.

Cu toate protestele mamei sale, Ana îşi luă pe samă grija casei, a curţii, a grădinii, a bucătăriei. Dereteca, mătura, curăţa, plivea, săpa, tăia buruienile de pe lângă garduri, se îngrijea de cloşti, de puii mai mărişori. Din când în când îi cerea măică-sii lămuriri, instrucţiuni, în scurtă vreme ajunse o foarte harnică gospodină, şi toată casa şi curtea străluceau de curăţenie, în toate dimineţile purta război crunt cu muştele, până o alunga şi pe cea din urmă din casă. Numai cu bucătăria mergea mai greu. Trebui să ia multe lecţii de la maică-sa, pentru că reţetele învăţate în orele de menaj nu o prea ajutau: nu avea varietatea de elemente indicate în cărţi. Zarzavat, ouă, lapte, pui–din acestea trebuia să compună şi amiaza şi cina. Veta-i arătă mâncări simple dar foarte gustoase.

Dintr-o ştofă subţire, de vară, sură cu picăţele albe, cuteză să-şi facă o rochie de casă. Când se văzu mai întâi în ea, începu să râdă: părea cu mult mai înaltă şi mai subţire.

În afară de uniformă, mai avea două-trei rochii şi bluze din vara trecută. Rochiile îi rămăseseră cam scurte. În cursul anului nu-şi făcuse decât una, în atelierul internatului.

XVIII

Tinerii elevi şi studenţi din sat se întâlneau, de obicei, sară,

după cină, la plimbare pe ulița principală. Peste zi nu se prea vedeau. Vreo câțiva normaliști și elevi de liceu urmau încă pilda înaintașilor lor dinainte de unire, ieșind zilnic cu părinții la câmp: la sapă, la fân, la secere. Liceenii din clasele inferioare păşteau vitele, alături de frățiorii lor mai mici, rămaşi acasă. Cei ce ajutau părinților la muncile câmpului, erau, sară, de obicei, osteniți, şi, după ce măsurau, în grup, de două-trei ori ulița lungă, se duceau acasă, la culcare. Alții nici nu ieşeau la plimbare decât dumineca. Ana îşi dădu sama cu uimire că din satul ei se ridicaseră câțiva intelectuali pe care ea nu-i cunoscuse până acum: trei studenți şi cele două fete ale preotului, din care una era profesoară de aproape doi ani, iar cealaltă, proaspătă licențiată în litere. Intră în rândul lor, la început cu destulă sfială: nu ştia cum să se poarte cu ei–cum te porți cu nişte domnişori şi domnişoare de la oraş, sau după obiceiul satului? Pentru că ea, de când dezbrăcase uniforma de liceana, avea mereu senzația că a revenit la libertatea şi la natura ei dintâi. Însăşi casa părintească, satul, regiunile cunoscute, îndeletnicirile ei de-acum o făceau să se desprindă de întreaga conduită de la oraş şi să revie la felul ei de purtare de când avea treisprezece ani. Dar oare şi ceilalți erau la fel? Era, de pildă, nevoie să li se prezinte, când toți ştiau că e fata Vetei şi a lui Ion Muja? Ceva părea să-i spună că domnişorii şi domnişoarele de aici nu semănau cu cunoştințele ei din liceu, din societate, de la mare, şi totuşi stătea la îndoială dacă să-i agrăiască pe nume, ori să le zică domnule şi domnişoară.

Birui în cele din urmă firea ei cea adevărată, de acasă, şi într-o sară–la câteva zile după primirea scrisorii lui Dinu –dădu buzna, între ei, începând să le strângă cu însuflețire mâinile şi să le spună cât îi pare de rău că n-a petrecut toate vacanțele împreună cu ei.

Impresia pe care o făcu băieților fu dintre cele mai bune, dar fata preotului, profesoară, cam strâmbă din nas.

Ana băgă de samă că le-a rupt o conversație, pe care fata cea mică a preotului, care îşi luase de curând licența, tot încerca să o lege din nou. Dar nu putut opri iureşul Anei. Ea, dusă de năvala bucuriei sale, le povesti, într-o cascada de vorbe, tot ce-i putea interesa despre persoana ei şi voi să afle tot ce încă nu ştia despre ceilalți.

— Dar e un adevărat interogatoriu ceea ce faci dumneata, domnişoară Muja! zise râzând unul din studenți.

Ana se opri o clipă. Aşadar, şi ei îşi spun domn şi domnişoară! Ori poate îi ziceau numai ei, fiindcă nu era: din grupul lor? Va afla îndată! şi apoi, nu era obişnuită să i se spună domnişoară Muja decât în clasă. Toată lumea îi spunea domnişoară Ana. Nici nu-i prea plăcea numele ăsta de Muja. A mugi era o vorbă cu care o năcăjeau colegii şi colegele ei în şcoala primară, aici, în şcoala din sat, pe vremuri.

— Interogatoriu? — zise ea. Nu cred! Cred că am datoria să vă informez despre mine şi să aflu tot ce poate fi interesant despre consătenii mei pe care abia-i cunosc. Mie-mi place ca de la început lucrurile să fie limpezi. Clara pacta, honi amici. Nu-i bine spus? Parcă acesta era principiul strămoşilor noştri romani! şi dumneata, care studiezi dreptul roman–zise ea, adresându-se studentului care spusese că-i supune unui adevărat interogatoriu–dumneata trăbă să-l cunoşti.

— Da, ai dreptate. Ai putea să te înscri şi dumneta la drept. Cred că ai o capacitate deosebită de a desluşi lucrurile. Şi asta e o calitate proprie advocaților.

— Păi, chiar mă gândesc să mă înscriu!

— Nu mai spune! Până acum sunt puține studente la drept.

— Cu mine va fi una mai mult.

— Vorbeşti serios, domnişoară Muja? întrebă profesoara.

— De ce nu? Dar încă nu-s hotărâtă dacă să dau examen la drept sau la medicina.

— Dar am auzit că ai fost mereu prima în clasă. Nu te atrag literele? Nu ți-ar place să fii profesoară, ca mine?

— De dragul dumitale, care trăbă că eşti o profesoară foarte simpatică, fiindcă dumneata eşti frumoasă, aş zice da.

Însă aş minți.

Profesoarei i se destinseră, în sfârşit, buzele, pe care le ținuse strânse de când li se alăturase Ana. Râse înveselită şi

Întrebă:

— Dar numai profesoarele frumoase sunt simpatice?

— Numai! Asta o ştiu din experiență. Cele urâte sunt răutăcioase şi pizmaşe.

Se înveseliră toți.

— Şi nu ți-ar conveni să te faci profesoară?

— Ba mi-a trecut prin cap şi gândul, ăsta. Dar am ajuns la concluzia că-n ziua de azi poți câştiga mai bine ca advocat sau ca medic.

— Auzi, frate! —se miră unul dintre studenții în medicină. După dumneata criteriul alegerii carierei e câştigul?

— Cred că e un criteriu firesc pentru o fată săracă.

— Şi, de pildă, cum crezi dumneata că ai face avere cu advocatura? — întrebă studentul în drept. Mi se pare că advocaților, în ziua de azi, numai bine nu le merge.

— Eu aş face parale.

— Sunt foarte curios să ştiu cum, şi te asigur că nu mă voi folosi de rețeta dumitale.

— De pildă, nu aş primi decât acțiuni de divorț. Sunt atâtea divorțuri azi, că poți să te-mbogăţeşti aproape fără să-ți dai sama.

Râseră toți. Gheața era spartă, şi, băgând de samă că toata lumea din grup se tutuia, propuse să se bucure şi dânsa de acest privilegiu.

— Afară de doamna profesoară, desigur, îşi sfârşi ea pledoaria.

— Şi cum să-ți spunem? Ana, Anişoara, Anica, Anuța? întrebă celălalt student la medicină.

— Anişoara nu mai sunt, nici Anuță. Anica nu-mi place. Îmi pare alt nume. Spuneți-mi Ana, că-s mare. Aş putea fi, cu câți ani am, studentă. Pe mine m-au dat părinții mai târziu la şcoală.

— Dar dacă te-ai face doctor, ce specialitate ți-ai alege?

— Cred că, dentiscă. Alte hohote de râs urmară.

— E specialitatea cea mai rentabilă. Sălile de aşteptare în cabinetele dentiştilor gem mereu de lume. După alți bolnavi trăbă să alergi tu; cei cu dureri de dinți aleargă ei după doctor.

— Foarte bine motivat!

Fata cea mică a preotului reuşi, în sfârşit, să lege iar conversația de acolo de unde fusese întreruptă la venirea Anei.

Atenția Anei fu captivată numaidecât, şi ea începu să asculte atentă, ferindu-se de a întra în discuție.

— Încă nu a precizat nimeni ce se înțălege la noi, subt cuvântul generație–reluă firul fata cea mică a preotului. După părerea mea, generațiile noi înaintează prea repede. Fiecare promoție se consideră o generație, în felul acesta, într-un veac ar fi o sută de generații, ceea ce, desigur, e absurd.

— Da, e o mare exagerare! Chiar dacă nu fiecare promoție, dar cel puțin la cinci ani una se declară generație. De câte ori se găsesc câțiva ambițioşi care pot aduna un grup în jurul lor, gata generația! Avem cel puțin trei generații de felul aceşti până acum. Deşi e limpede că, în realitate, nu e decât una, generația de după

unire. Şi anume, aceea care a continuat lupta națională, şi întreg tineretul care i s-a alăturat odată cu trecerea anilor.

— E limpede că generația nu e determinată de vrâstă, sau „mai bine zis, numai de vrâstă, ci şi de identitatea mentalității, de acelaşi ideal, interveni profesoara.

La discuție participau toți cei din grup, afară de Ana.

— Şi toți aceia care nu-şi mai pun nici-o nădejde în partidele politice existente, toți cei deziluzionați de bătrâni.

— Dacă lărgim în felul acesta sfera, ajungem prea departe. Sunt şi bătrâni, şi bărbați în puterea vrâstei care nu mai cred în partidele politice actuale, care stau deoparte. După părerea ta, ar trebui să-i primim în generație şi pe aceştia.

— De ce nu? într-o mişcare națională, trăbă folosită orice energie disponibilă. Avem nevoie nu numai de însuflețire, ci şi de experiență, de cunoştințe. Problemele pe care şi le-a pus mişcarea studențească sunt foarte variate şi foarte greu de rezolvat.

— Nu! protestară mai multe glasuri.

— Dacă primim între noi oameni învechiți în rele, n-am făcut nimic. E nevoie de suflete curate şi dezinteresate, cum numai tinerii le pot avea.

— Şi tinerele! adaogă zâmbind licențiata.

— Mai ales ele! în idealism şi în curaj, fetele ne întrec mereu.

Făcură apoi un aspru rechizitoriu partidelor politice, luându-le pe rând. Toate erau decăzute. Toate erau materialiste. Toate erau cetățui închise, organizate pentru promovarea, intereselor personale ale membrilor marcanți, pentru ajungerea la slujbe şi la situații gras remunerate. Niciunul din partide nu fusese până acum un sincer promotor al desființării cumulului şi sinecurilor. Întreg tineretul era scandalizat şi revoltat din cauza şomajului, pe când grangurii politici şi rubedeniile lor dețineau câte trei-patru posturi.

Pe măsură ce vorbeau, se înflăcărau. Părerea care răzbătea mereu din discuție, ca flacările focului printre vreascurile uscate, era că numai o înlocuire totală a clasei conducătoare, bătrâne şi corupte, de către tineret, poate aduce o regenerare a moravurilor, o radicală schimbare în bine a României. Altfel, zadarnice sunt toate eforturile spre înălțare culturală. Tineretul învață degeaba. Majoritatea celor cinstiți şi idealişti ajung curând nişte deziluzionați. Stau cu diplomele în mâna şi nu le dă nimeni de lucru.

Ana simți că grupul acesta de tineri nu vorbeşte ca să se distreze, ca să-şi petreacă în vacanță. Puneau problemele preocupați şi serioşi, ca şi când s-ar fi aflat în fața unei. Primejdii. Această primejdie ea nu o văzuse niciodată, nu o simțise niciodată. Singura ei suferință era lipsa averii… Ba da, îşi aduse ea aminte, o dată se izbiseră şi ai ei de ceva asemănător: când, din cauzi căderii unui guvern, tatăl ei fusese dat afara din umilul serviciu de cursor la bancă. Nu s-a gândit atunci şi ea cu ură la oamenii aceia? Dar discuțiile politice nu o atrăseseră niciodată, în internat, fetele nu discutau politică. Când era invitată în familiile colegelor ei şi se începea vreo discuție politică, ea se izola într-un colț, cu tineri şi tinere de vârsta ei, sau mai mici, şi vorbeau despre alte lucruri. Nici măcar nu bănuise până acum ca pot exista fete care să se pasioneze de politică.

Totuşi, acum, ascultându-i pe aceşti tineri, avea senzația că ei discutau o problemă serioasă şi foarte importantă: o întreagă clasă socială — clasa conducătoare — era condamnată de către aceşti tineri fii ai satului, cu puțin mai vârstnici decât ea. Din această clasă făceau parte şi cei care o deziluzionaseră şi pe ea. Aşadar era cam pe aceeaşi linie cu acest tineret, făcea şi ea parte deci din… generație.

Desigur, deziluzia ei era de altă natură. Ea nu se gândise până acum nici la problema cumulului, nici la cei ce obțin beneficii grase de pe urma relațiilor şi protecțiilor politice, nici la cei care, deşi titrați, rămân pe drumuri după obținere titlurilor academice, fără mijloace de existență. Cuvântul şomer era nou pentru ea. Dar poate că toate scăderile care o deziluzionaseră erau strâns legate de cele discutate în grupul acesta de tineri… Dacă ar fi înlăturată actuala clasă conducătoare, poate că ar urma o schimbare în însăşi structura morală a societății…

Continuă să urmărească cu atenție discuția şi argumentările tinerilor, până când, la un moment dat, studentul în drept se adresă, întrebând-o:

— Tu nu ai nici-o părere? Faci parte din apele morților?

— Ce părere vreai să am? E întâia discuție de felul acesta pe care o aud. În internat nu se face politică.

— Dar noi avem aderente şi printre elevele de liceu!

— Tot ce se poate. Eu însă n-am avut, până acum, alte preocupări decât lecțiile.

— Cum am bănuit! Iată, priviți să vedeți cum arată o înotătoare

în apele morților! Aşa le spunem noi celor pe care nu-i interesează problemele sociale.

— Te înşăli dacă crezi că nu mă interesează. Numai cât, până acum n-am avut ambiția să port de grijă unei colectivități. Mi-au fost deajuns năcazurile mele şi efortul de a le înfrânge. Văd că alții au preocupări cu mult mai mari, mai generale.

— Dar este evident, Ano, că individul nu se poate mântui decât prin colectivitate. Pornind la luptă singur împotriva păturii conducătoare –îmbătrânită în rele, e adevărat, dar care are puterea în mână–nu poți avea sorți de izbândă... De aceea generația tânără de după unire vrea să se organizeze şi să poarte o luptă comună pentru interesul comun.

Ana se gândi un răstimp, apoi zise:

— Aş admite această luptă într-un singur caz, sau, mai bine zis, cu o singură condiție prealabilă.

— Şi anume?

— Dacă cei care o încep, o organizează şi vor să o poarte sunt mai buni decât cei care trăbă să fie înlăturați. Eu, în locul vostru, n-aş avea drept criteriu generația, ci calitatea; oamenilor. Aş face mai întâi selecția oamenilor cu care pornesc la luptă.

Grupul se opri.

— Mi se pare că dumneata bați, cum se zice, la uşi deschise.

— Ce vreai să spui?

— Văd că nu cunoşti principiul nostru de bază. Suntem de perfect acord.

— Mă bucur! —răspunse cu un surâs ironic, Ana. —şi cum se face, la dumneavoastră în generație, selecția? Vă luați după declarațiile fiecăruia? Prestați vrun jurământ? Dacă acesta e criteriul vostru de selecție, n-ați făcut nimic! Că cineva e mai bun sau mai rău decât bătrânii din clasa conducătoare împotriva căreia luptați, nu se poate şti din vorbele, ci numai din faptele lui. Iar tineretul şcolar şi universitar nu a făptuit, până acum, nimic.

— Ce vorbă e asta că tineretul nu a făptuit nimic?

— Pentru că n-a avut prilejul să trăiască, să acționeze.. Un licean sau un student, după opinia mea, are o singură posibilitatea de a făptui ceva, de a realiza: să învețe. După cum văd, generația voastră vrea să se organizeze. Ei bine, eu cred că trăbă s-aveți un singur criteriu de selecție: sporul la carte, la examene, şi purtarea bună, corectă şi cinstită... Primiți voi în organizație numai pe cei mai buni studenți şi pe cei cu cea mai

bună atitudine morală?

— Uite, domnule, de unde sare… radicala!

— Fără radicalism în selectarea oamenilor nu veți putea face nicio schimbare în societate. Va fi o simplă înlocuire de oameni–scoală-te tu ca să m-aşăd eu–nu o schimbare socială. Cu alte cuvinte, veți face exact ceea ce vă plângeți că lac partidele politice îmbătrânite-n răle. Nu stă scris în fruntea nimănui că, dacă e tânăr, e şi idealist, şi moral, şi cinstit.

— Ai tu experiență politică, de vorbeşti aşa?

— Eu, după cum v-am spus, nu am experiență politică. Totuşi mi se pare că şi în selecția politică se potriveşte proverbul că nu-i aur tot ce luceşte.

— Totuşi, pentru că văd că ai spirit critic, ai putea să ne spui ce scăderi ai găsit în… generația noastră?

— Poate că am să vi le spun cu alt prilej, după ce mă voi mai gândi. Acum vă rog să continuați; eu voi urmări cu cel mai mare interes discuția voastră. Şi, cine ştie — adaogă, surâzând, Ana — poate că, ascultându-vă, voi descoperi câteva scăderi ale… generației.

Se plimbară şi discutară, până târziu, despre mai multe chestiuni. Se vorbi şi despre noile curente politice care începeau să capteze atenția opiniei publice europene şi chiar mondiale: mişcările extremiste de stânga şi de dreapta.

Din sară aceea, de cât ori vedea grupul la plimbare, Ana i se alătura şi ea; uneori tăcea şi asculta cu încordare conversația; alteori izbucnea în ea spiritul de harță, şi, cuprinsă de o vervă îndrăcită, participa şi ea la discuții.

La început fetele se supărară şi nu se feriră să declare–e adevărat, în lipsa Anei–că e o fată prost-crescută, cu toate că petrecuse atâția ani în internat. Profesoara declară sentențios:

— Regret că am primit-o în grupul nostru. E nu numai foarte cutezătoare, dar chiar obraznică! Se vede lipsa educației de-acasă.

Dar băieții nu erau de părerea fetelor, şi în scurtă vreme se convinseră şi ele că Ana nu era obraznică, ci spirituală, cu replici prompte şi tăioase, şi că de cele mai multe ori zefle-melile ei țînteau opiniile ce se dovedeau, în discuție, greşite.

Într-o sară, unul din medicinişti începu să-i descrie pe câțiva dintre profesorii lui în culorile cele mai negre. Erau răi, nedrepți, invidioşi pe alți colegi, şi, mai presus de toate, erau de disprețuit pentru că-i protejau pe studenții evrei, de la care încasau bani.

Unii erau imorali pentru că dădeau lecții particulare studentelor evreice şi aveau raporturi ruşinoase cu acestea.

— Eu nu înțăleg–zise celălalt student în medicină–de ce faci tu deosebire asta între români şi evrei. Eşti nedrept, de vreme ce toată lumea ştie, în facultatea noastră, cum trec examenele atâtea studente românce. Pe câteva le ştii şi tu, că au ajuns de le arată lumea cu degetul. Dragul meu imoralitatea nu ține de naționalitate. Ea e în atmosfera vremii noastre. E o chestiune banală, care nu mai interesează pe nimeni. Ştiu şi eu ce să zic? Poate că e firesc să fie aşa. Omul, cu necesitățile lui fiziologice, e un fel de animal Instinctul e legea fundamentală a existenței; legile morale se luptă zadarnic împotriva lui.

— Vorbeşti de parc-ai fi cetit pamfletul acela infam al lui Leon Blum asupra libertății sexelor, spuse profesoara, fără a părea totuşi prea scandalizată.

— Nu l-am cetit, dar eu studiez medicina. Şi încep să cunosc tainele vieții animalice a omului. Tineret curat, tineret pur, cum îl pretind legile morale, putea fi în timpurile când fetele se măritau la patrusprezece ani şi când, la douăzeci şi doi de ani, un tânăr putea avea o carieră. Astăzi, iată, noi batem pragul al treizecilea când ajungem la examenul de diplomă. Şi nici la treizeci de ani nu ne putem gândi la căsătorie, pentru că trăbă să întrăm într-o slujbă, iar salariul de începător e atât de mic, încât abia ne putem susține pe noi singuri. De familie nici vorbă nu poate fi! Ce vreți? şi studenții şi studentele de azi îşi petrec tinerețea învățând. Dar în vremea asta nimic şi nimeni nu poate suprima trebuințele organice ale trupului nostru.

— Din punct de vedere ştiințific, poate că ai dreptate–zise studentul în drept. Dar asta nu explica purtarea acelor studente care îşi iau examenele cum ați spus voi. Aici nu-mai este vorba de fiziologie, după părerea mea, ci de corupție, de depravare.

— Dar atunci ar trebui numit corupție şi traiul în comun, fără căsătorie, al atâtor studenți şi studente!

— Desigur. Cred însă că nu te gândeşti la asămenea situații ca la nişte fapte obişnuite, ci ca la nişte excepții, cum şi, probabil, sunt.

— Cunosc prea multe cazuri pentru a putea vorbi de excepții. După mine, din motivele arătate, fenomenul este explicabil şi justificat.

— Exagerezi îngrozitor — spuseră cele două fete. Şi noi am fost

studente, şi noi am avut colege. Suntem convinse că nu poate fi vorba decât de excepții.

— Voi! Dar cine credeți că ar fi venit, dintre cunoscutele voastre, să vă spună adevărul despre cum trăieşte?

Ana asculta palidă. Auzea lucruri îngrozitoare care-i biciuiau puritatea mai sângeros decât promisouitatea trupurilor; semigoale de pe plajă.

— Fiecare e liber să aibă părerea lui. Eu privesc lucrurile subt raportul condițiilor în care, azi, un băiat sau o fată poate ajunge să-şi facă o carieră. Desigur că există şi un tineret cinstit, cu educație temeinică, cu pilde bune în familie. Cei care fac parte din acest tineret rezistă mai bine impulsurilor vrâstei, mediului, ispitei luxului. Dar au intrat în facultăți şi atâtea elemente, băieți şi fete, pentru care totul e diploma, asigurarea unui mijloc de existența. Pentru aceştia ținta unică este de a răzbate cu orice preț. Aceştia, cred că ați observat şi voi, nu prea au scrupule morale.

Ana folosi pauza ce se ivi în discuție pentru a întreba:

— Şi aceasta e generația revoluționară?

— Cum revoluționară?

— Aşa se numeşte o generație ce vrea să se substituie alteia la conducerea unei societăți.

— Dacă foloseşte şi mijloace revoluționare…

— Problema e următoarea: grozăviile despre care vorbiți sunt apariții noi în viața socială românească?

— Relativ noi. S-au ivit în vremurile schimbate de după jăzboi.

— Şi cangrena aceasta roade şi trupul generației tinere?

— Ce expresii apocaliptice foloseşti! E un fenomen contemporan, Ano, şi atâta tot. Ca şi dansul, muzica, literatura, pictura de azi. Toate mustesc de sexualitate. Sper că nu te revoltă expresia.

— În cazul acesta, generația voastră nu are nici-un drept, nici să o critice, nici s-o schimbe pe cea de la conducere. Afară de cazul că între voi nu sunt astfel de tipuri imorale.

Cei doi medicinişti începură să râdă. Anei i se păru că râsul lor era indecent.

— N-am putea spune că generația noastră, sau, mai exact spus, tinerii din organizația noastră studențească sunt nişte călugări, iar organizația o mănăstire. Dar tu eşti prea tânără pentru a pricepe unele lucruri…

— Mi se pare că vă înşălaţi! E adevărat că sunt în clasa a opta, dar v-am spus că am douăzeci de ani.

— Aşa de bătrână?! N-aş fi crezut! zise surâzând ironic unul din medicinişti.

— Aşa! Aş putea să vă fiu instructoare… Ascultaţi-mă deci. Nu cred că voi, aşa-zisa generaţie tânără, puteţi face vreo schimbare în bine la noi în ţară. Dacă nu sunteţi elemente selecţionate subt raport moral, nu puteţi face să înceteze corupţia, abuzul şi celelalte mizerii sociale de care vă plângeţi. Cine e imoral într-un domeniu al conştiinţei, este imoral în toate. Puneţi-vă argumentele în pod şi apucaţi-vă de carte!

Ieşirea ei produse o întreagă răscoală de sensibilităţi jignite, de păreri cutezătoare, de teorii aprinse, aşa că discuţia ţinu până noaptea târziu.

În răstimpuri, Ana rămânea să-şi apere singură poziţiile „grămădind tot mai multe baricade de argumente în faţa lor..

Uneori treceau pe poziţiile apărate de ea şi cele două fete ale preotului. Dar ele erau cu mult mai liberale în judecarea problemelor pe care le ridica discutarea raportului dintre libertatea individuală şi interesul obştesc.

Ana îi uimi pe toţi cu cunoştinţele ei şi mai cu samă cu vioiciunea replicelor sale, dar o declarară în unanimitate sectară, pentru convingerea ei asupra orientării morale a individului.

— Nimeni nu este îndreptăţit să se amestece, cu argumente de moralitate socială, în viaţa intimă, sexuală, a unui om–conchise unul din studenţii în medicină care apăra cu străşnicie relaţiile libere dintre studenţi şi studente. Toate lucrurile privitoare la acest instinct sunt tenebroase, şi miezul lor este încă prea puţin cunoscut. Problema nu e numai unei generaţii; nu e vorba aici de nevroza vremurilor de după război, cu sătea de senzaţional şi de senzaţii tari, de plăceri intense; problema se pune şi individual, de la om la om. Sunt băieţi şi fete care se folosesc de libertatea lor în mod firesc, fără a-şi face probleme de conştiinţă, deşi în toate celelalte acţiuni ale lor sunt dirijaţi de responsabilitatea conştiinţei.

— Asta să i-o spui lui mutu! —strigă Ana, enervată. Cine-i atins de o maladie, e atins de obicei de mai multe deodată, sau poate fi atins. O spărtură în zidul unei cetăţi, însămnează că zidul nu este inexpugnabil. Gândiţi-vă ce se va untâmpla dacă va cădea poarta principală a fortăreţii. Toţi duşmanii vor năvăli prin ea, la întâiul

prilej. Vă rog să aveți răbdare! —exclamă ea, văzând că vor să sară cu vorbe asupra ei. Vreau să mă explic; şi să le fie ruşine celor ce le vor trece gânduri urâte prin cap! Asămănarea pe care o fac e cinstită şi nu se pretează la porcării! Asta am vrut să spun. Şi acum vă rog să m-ascultați.

Râsul ironic al celor trei tineri încetă brusc.

— Iată ce vreau să vă spun. Ziceți că puteți fi, generația voastră, cinstită în toate, că puteți regenera lumea şi că puteți schimba clasa existentă acum la conducere. Sunteți idealişti, curajoşi, dezinteresați, harnici, muncitori. Afirmați că sunteți şi credincioşi. Un singur lucru vă lipseşte: puritatea tinereții! Dacă nu practicați înşivă promiscuitatea, nici nu vă revoltați împotriva ei, ci, dimpotrivă, legitimați imoralitatea sexelor. Dar în felul acesta, în zidul ce constituie tăria generației voastre, nu numai că s-a produs o spărtură, ci voi înşivă ați deschis, de bună voia voastră, o poartă. Şi care poartă? Singura care putea fi deschisă de voi, la vrâsta voastră. Pentru că n-ați avut încă prilejul să fiți idealişti, drepți, dezinteresați; viața încă nu v-a îmbiat situații şi bunuri în fața cărora să vă fi putut verifica idealismul. Viața, până acum, nu v-a pus în fața nici unei probleme prin care să vă puteți verifica forța spiritului vostru. Cu alte cuvinte, nu v-ați putut verifica până acum dacă sunteți un tineret pur, sau unul decăzut. Şi totuşi voi ați ales alternativa din urmă. Aşadar, la întâia probă de examen la care v-a supus viața ați căzut. Pe ce vă mai puteți bizui afirmația că veți rămâne drepți, cinstiți, dezinteresați, dând o categorie socială superioară celei aflate astăzi la conducerea statului? Că nu veți cădea la celelalte probe de examen?

— Ferească-mă Dumnezeu să ajungi nevastă-mea! —zise medicinistul. Mi-ai argumenta până n-aş mai vedea pe unde să ies din casă. Cine naiba te-a înverşunat aşa împotriva noastră?

— Nu e înverşunare. E logică! strigă Ana, vibrând încă de lunga-i cuvântare.

— Renunț bucuros la orice femeie condusă de logică!

— Ți s-a îmbiat vreuna până acum? Sunt sigură că numai cele proaste se lasă ademenite de teoriile degradante ale medicinii dumitale. Parcă omul n-ar fi decât animal! Parcă n-ar avea conştiință! Parcă nu conştiința e aceea care trăbă să ne conducă, ci instinctul! Dacă ar fi aşa, de ce a mai fost nevoie să învățați la şcoală? Instinctele nu trăbă instruite, ci doar ținute în frâu... Toată istoria culturii mărturiseşte acest adevăr, şi voi, generația

nouă, care vreți să luați locul păturii conducătoare, vă credeți în nota timpului, a civilizației superioare de azi, dacă nu mai controlați instinctul animal. Nu vă prorocesc nici-o izbândă câtă vreme nu începeți organizarea voastră prin selecția riguroasă a oamenilor. Şi repet: la vrâsta noastră, numai două criterii de selecție există: puritatea tinereții şi hărnicia la studii.

Se făcu o îndelungata tăcere, întru târziu, studentul în drept zise:

— Poate că ai dreptate când vreai să te înscrii la drept. Ai o judecată strânsă, Numai cât, cred că cu specialitatea pe care ți-ai alege-o, primind numai procese de divorț, ai muri de foame.

— O să văd eu atunci!

— Cred că e mai bine să-ți dai sama de pe acum: în loc să pledezi pentru cel ce te-ar fi angajat, sunt sigur că ai începe să faci morală părților. Şi nimeni nu ar mai călca pragul biroului tău.

Fetele preotului dădeau semne că li-e somn. Părea să nu le prea fi interesat discuția. Se despărțiră reci unul față de altul. Ana plecă enervată, dar satisfăcută. Era convinsă că a apărat un punct de vedere just.

Dar de la discuția aceasta, ea constată o distanțare de dânsa a grupului, distanțare pe care o tălmăci ca pe un refuz de a-i accepta prezența şi mai ales participarea la dezbaterile lor. În consecință începu să iasă tot mai rar sară pe uliță, până ce nu mai ieşi deloc.

XIX

Pe la sfârşitul lui iulie, Ana primi o ilustrată dintr-o stațiune maritimă. Inginerul Marinescu, iscălind numai cu inițialele, îi trimitea două rânduri: Refugiat de mult din munți, am crezut să rămân la mare. Greu de suportat! Plec şi de aci. Enigmatic şi scurt. Contrar felului său de a scrie. Totuşi Anei i se păru că-i comunică exact ceea ce o interesa că nu mai era de mult timp la Predeal.

La vreo patru zile după discuția aceea aprinsă cu grupul de tineri, poştaşul îi aduse un plic. După adresă nu-şi dădu sama cine i-l trimisese. Era un scris de fată, dar nu era al Radei, iar cu alte fete nu corespondase până acum. Rupse plicul şi se uită la iscălitură. Era de la colega ei de clasă Dina Teodoru. O invita, în numele ei şi al mamei sale, să-şi petreacă cele trei-patru

săptămâni câte mai rămăseseră până la sfârşitul vacanţei, la Sinaia: Avem o mică vilă la marginea Sinăii. Până acum a plouat mereu. A trebuit să facem şi focul. Dar de-o săptămână-ncoace vremea s-a îndreptat. Localnicii, care ştiu cum merge timpul în oraşul lor, spun că de-acuma până la toamnă va fi mereu vreme bună. Ne-ai face o mare plăcere — şi mie şi părinţilor mei — dacă ai veni. Noi te aşteptăm.

Ana se miră că Dina Teodoru îi ştia adresa de-acasă, dar îşi zise, în cele din urmă, că probabil va fi luat-o de la internat.

Dacă ar fi primit invitaţia înainte de discuţia aceea aprinsă, poate că ar fi refuzat-o. Dar acum se bucura că poate pleca din sat. Prea stătea singură toată ziua, şi-apoi o chinuia din ce în ce mai tare gândul că mersese prea departe în susţinerea părerilor ei faţă de grupul de tineri consăteni, făcându-se astfel nedorită în mijlocul lor. Greşise ea? Greşeau ei? Nu ştia. Pentru a i se cristaliza impresiile din sară aceea, ca şi pentru a-şi analiza la rece conduita sa de-atunci, va fi mai bine, îşi zise, dacă va schimba locul, mediul. De departe se vede mai uşor şi mai limpede adevărul.

Veta se bucură mai mult decât Ana când auzi de invitaţie.

— E o colegă de-a ta?

— Da, o fată foarte bună.

— Şi familia încă te pofteşte?

— Se-nţălege!

— Eu zic să primeşti. Ai făcut destulă treabă vara asta. Nici n-ai avut vreme să te odihneşti.

— Dar mi-ar trebui o rochie, ori chiar două! şi mi se pare că cu banii pe care-i am eu de-abia îmi voi putea plăti drumul.

— Am eu ceva bani puşi deoparte.

— Ar trebui să merg să stau la tata două-trei zile, până mie-ar coase cineva. Eu, cu cât mă pricep, n-aş îndrăzni. Rău e că doamna directoare e dusă, cu familia, în vilegiatură. Dar o să-ncerc totuşi, poate că aş putea sta la internat; mi-ar plăcea mai mult decât în locuinţa tatei.

Sosind la oraş, Ana găsi repede o croitoreasă mai liberă, o fată care cosea şi în familii şi pe care o cunoştea din internat. Venea uneori să-i coase directoarei.

— Foarte mult aş dori, domnişoară Silvia, să asist şi eu când croieşti şi când coşi rochiile. Aş vrea să prind şi eu câte ceva din meseria dumitale. Mi-ar prinde bine în viaţă. Acasă ani-am făcut

eu un fel de capot, dar la rochii nu mă prea pricep. Apoi, nici nu prea am ce face în oraş. Internatul e pustiu… Nu-i decât portarul.

Croitoreasa râse:

— Bucuros, domnişoară Ana. Dar la şcoală parcă învățați şi croitul. Eu cred că ți-ai fi putut coase şi singură rochiile. E foarte simplu. Iată, eu urmez modelul pe care mi l-ai arătat dumneata.

— De cusut, da. Însă n-aş cuteza să le croiesc. Apoi, oricum, pentru cumpărarea ştofei tot trebuia să vin la oraş.

— Bine, domnişoară Ana. Cred că în două zile le dăm gata. Le-aş fi putut gata şi mai răpede, dar, iată, mai am de isprăvit şi bluza asta, şi e urgentă.

Astfel Ana rămase, încă din după-amiaza primei zile, în atelierul croitoresei, însă de dormit, trebui să doarmă în locuința tatălui său.

A doua zi, inainte de a pleca la atelier, zbârnâi prelung soneria, şi taică-său se ridică numaidecât de pe scaun.

— Mă cheamă domnul judecător Zamfir, zise el.

— S-a şi înapoiat din Italia?

— Da, de două săptămâni.

Ana, întrând în tribunal, avusese impresia că toată clădirea e pustie: coridoarele erau goale, treptele nu le mai urca nimeni. Domnea şi aici un aer de vacanță.

— Nu e vacanță — zise tată-său —, ci se lucrează cu mai puțini judecători. Ceilalți sunt în concediu.

Soneria zbârnâi din nou, şi Ion Muja, tocmindu-şi uniforma, ieşi în grabă. Peste câteva minute se întoarse şi zise prin uşa întredeschisă:

— Ano, trăbă să mă duc până la Administrația Financiară, Poate voi zăbovi mai mult, căci acolo e mereu îmbulzeală. Dacă întârziu şi vreai să pleci, încuie uşa şi pune cheia aici între fereşti.

— Am înțăles.

Ana încă nu era gata de plecare la atelierul modistei, încă nu băuse ceaiul, pe care i-l pregătise tată-său.

Sorbind din ceai, cu capul aplecat asupra unui jurnal de mode din care voia să-şi aleagă modelul celei de a doua rochii, nici nu băgă de samă când se deschise uşa, de-aceea tresări când auzi lângă ea vocea judecătorului Zamfir.

— A, ce surpriză plăcută! —zise acesta. Dumneata aici?! Voiam să văd dacă a plecat tatăl dumitale. Am uitat să-i dau o ordonanță de plată. Bună-dimineața!

— Da, a plecat, — răspunse Ana, încercând să-şi înfrângă spaima prin care trecuse. Bună-dimineaţa, domnule judecător. V-aţi înapoiat cu bine? A fost frumoasă excursia?

— Nu pe cât putea fi.

— Se pare că dumneavoastră aveţi gusturi prea rafinate. Ori poate că v-aţi plictisit de excursii. Mi s-a spus că aţi făcut foarte multe.

— Cine ţi-a spus?

— Cineva care ştie.

— Da, nu pot să mă plâng! Am cutreierat multe ţări. Dar, spre deosebire de altă dată, acum n-am avut norocul să am tovarăşi de excursie plăcuţi.

— Sau, mai bine zis, tovarăşe.

— Da, ai dreptate. Dacă primeai propunerea mea, cred că excursia ar fi fost încântătoare.

Tot vorbind, el se apropie de masă şi se aplecă asupra jurnalului de modă.

— Ia te uită! Te interesează şi astfel de literatură?

— Mă interesează tot ce e frumos.

— Dar, să-mi dai voie! ăsta e un jurnal cam vechi. Ca să spun aşa, e un jurnal de modă care nu mai e la modă.

Începu să-l frunzărească, atingând din când în când mâna Anei.

— Trebuie să ştii că eu mă pricep şi la moda feminină. Dacă vrei să-ţi alegi un model, lasă-mă să ţi-l aleg eu. Păcat însă că jurnalul ăsta e aşa de vechi.

— Vă rog să nu vă mai osteniţi. Mi l-am şi ales. E şi croit. E în lucru acum.

— Da?! Regret. Să ştii că eu am un gust foarte rafinat. Altădată să mi te adresezi mie şi n-are să-ţi pară rău.

— Da, ştiu.

— Ce ştii?

— Că vă pricepeţi. Am auzit.

— Iar ai auzit! S-ar părea că lumea nu mai are altceva de făcut decât să vorbească de mine.

— Da, într-adevăr, se vorbeşte cam mult…

— Şi cam ce se vorbeşte?

— Cred că dumneavoastră ştiţi mai bine decât mine… Ana continuă să-şi soarbă ceaiul, în vreme ce judecătorul o sorbea pe ea din ochi. Era un bărbat elegant, aproape sclivisit. Împrăştia o

boare de parfum subtilă.

Cu multă abilitate, întinse brațul şi încercă s-o apropie pe fată.

— Eşti frumoasă, domnişoară Ana. Aş da un regat pentru un sărut al dumitale.

— Un regat pentru-o țigară, răspunse Ana ironic. Judecătorul încercă să-i vadă ochii, dar pleoapele fetei erau lăsate peste luminile verzi. Crezu că are de-a face cu aceeaşi atitudine pe care o remarcase de-atâtea ori la femei înainte de a-i ceda, şi se avântă cu o mişcare felină să o sărute.

În aceeaşi clipă paharul de ceai căzu sfărâmându-se pe podele, şi o palmă răsună plină pe obrazul judecătorului.

— Nu-i nimic! zise Ana, păstrându-şi sângele rece. Era un pahar vechi şi ieftin. O să-i cumpăr eu altul tatei. Cu coada ochiului văzu ca obrazul omului, alb, pudrat mai înainte, ardea acum, roşu ca focul. Izbise cu sete, o ustura palma. Şi nu-şi putu reține multă vreme râsul. Izbucni. Apoi, liniştindu-se un pic, zise:

— Scuzați-mă, vă rog, am vrut să prind paharul cu mâna cealaltă, şi cum capul durnneavoastră era puțin cam prea aplecat…

Aşa s-a întâmplat…

Judecătorul respira greu. O vreme nu spuse nimic. Dar în ochii lui se citea o ură laşă. Era c-un obraz şi cu fruntea palidă, iar cu celălalt trandafiriu. Tăcând, se apropie de uşa şi, cu mâna pe clanță, zise:

— Te-ai purtat obraznic, țigăneşte. Nimeni nu mi-a adus, până acum o asemenea ofensă. Ține minte ce-ți spun: o să-ți pară rău pentru ce-ai făcut!

— Nu cred că m-am purtat cum spuneți dumneavoastră, dar de părut, îmi pare rău încă de pe acum! Se poate să i se întâmple aşa ceva unui domn cu gusturi atât de rafinate. Regret foarte mult!

— Vei regreta şi mai mult când îl voi da afară din slujbă pe tatăl dumitale, răspunse judecătorul Zamfir, cu un surâs ce voia să fie ironic, superior.

Ana se îndreptă ca un steag şi îl fulgeră cu o privire dispreţuitoare.

— Nu cred!

— Ce nu crezi? întrebă judecătorul, păstrându-şi acelaşi surâs.

— Că veți fi atât de josnic încât să vă răzbunați pe tata.

— Pe dumneata mă voi răzbuna, procedând astfel. Veți rămâne pe drumuri!

Ana se făcu galbenă ca ceara.

— Îți spun încă o dată că nu cred, zise ea pe un ton rece, alb, schimbând totodată şi pronumele de reverență folosit până acum cu o formă ce-i exprima dispreţul.

— Crezi că nu depinde de mine să-l dau afară?

— Nu mă îndoiesc că până acum atârna numai de dumneata. Dar începând de acum cinci minute, depinde şi de mine! răspunse ea pe un ton hotărât.

— Ce vrei sa spui? întrebă Zamfir, ridicând o sprânceană.

— Exact ce ai auzit şi ce ai înțăles! Dacă vei cuteza sa te răzbuni pe tata pentru palma pe care ai meritat-o, mă voi duce la preşedintele tribunalului şi-i voi spune ce s-a întâmplat. Voi vorbi în tot oraşul. Şi, la nevoie, te voi da la gazete!

— Poate că ai fi în stare… Dar cine te va crede?

— Nu poate! Sunt! şi mă vor crede, pentru că toata lumea te cunoaşte. Şi de-acum înainte să nu mai îndrăzneşti să te-apropii vreodată de mine! Azi ți-am tras o palmă, dar cu proxima ocazie îți voi scoate ochii! Judecătorul ieşi trântind uşa.

Ana adună cioburile de pe jos şi le azvârli pe fereastră, în curtea tribunalului. Apoi aruncă o privire în oglindă. Păru încântată de fata pe care o vedea şi-i zâmbi. Luă jurnalul de modă de pe masă, încuie uşa şi puse cheia la locul indicat de taică-său.

Numai de n-aş uita să cumpăr paharul până nu-i observă tata lipsa, îşi zise ea, mergând spre modistă. Şi cum tocmai trecea pe lângă un magazin de sticlărie, cumpără un pahar de forma celui spart, şi, întorcându-se din drum, îl puse la locul lui.

Ion Muja încă nu revenise de la Administrația Financiară.

În bun loc l-a trimes pe tata — se gândi Ana.

— A potrivit în aşa fel lucrurile încât să-i rămâie destul timp pentru a fi singuri. Ce canalie! Asta-i domn? Asta-i intelectual? Pfui!

A doua zi sară, cele două rochii de vară erau gata. Materialul era ieftin, dar culorile erau frumoase şi modelele alese de un bun-gust desăvârşit. Până şi croitoreasa se miră cât de drăguțe au ieşit.

— Îmbrăcată aşa, nimeni nu o să te mai poată cunoaşte că încă eşti elevă. Şi trăbă să-ți spun că-ți vin mult mai bine decât uniforma de liceu. Dumneata eşti de-acuma domnişoară mare, nu mai eşti o copilă.

Ana îi mulțumi.

— Şi pentru cât de frumoase le-ai făcut, şi pentru că, stând lângă dumneata, am avut prilejul să mă introduc şi eu niţel într-o artă care probabil că-ţi aduce multe satisfacţii.

— Da, când ar fi să lucrezi numai pentru tine. Când nu-i o meserie. Altfel, e destul de obositoare. Şi-apoi, multe femei sunt nemulţămite cu ce le-ai lucrat.

— Sunt şi de-astea?!

— Cele mai multe!

— Doamna directoare ştiu că totdeauna a fost mulţămită.

— Mai uşor le mulţămeşti pe adevăratele doamne, decât pe cele care s-au făcut doamne peste noapte. Unele, care-au trăit până mai ieri la ţară sau cine ştie pe unde, au nişte pretenţii!... ţin să te-nveţe toţi termenii tehnici de prin jurnalele de modă, şi spun nişte bazaconii de nu ştii cum să-ţi mai ţii râsul.

— Totuşi cred că astea sunt cele mai puţine, nu?

— Da’ de unde! Sunt cele mai multe. Majoritatea sunt din clasa celor îmbogăţiţi de război, care dau acum năvală în pătura de sus. De, azi nu mai e clientela selectă de dinainte de război.

Când să plece, Ana se întoarse deodată şi întrebă:

— Domnişoară Silvia, dumneata ai auzit de un domn judecător Porfir, Arghir, Zamfir sau aşa ceva?

— Zamfir –preciză croitoreasa. Cum să n-aud?! După cum ştii, eu lucrez în casele multor famili din oraş şi aud multe.

— Şi ce faimă are domnul ăsta?

— Te interesează?

— Da!

— Nu merită! Are o faimă foarte proastă!

— Mă interesează nu pentru mine, ci pentru tata. Tata e acuma aprod la tribunal, şi mi se pare că vrea să-l scoată din slujbă. Judecătorul ăsta e un fel de şef peste personal. Tot el l-a pus, în urmă cu un an, pe tata în serviciul ăsta.

— S-a plâns tatăl dumitale?

— A... făcut unele aluzii.

— În societate e un om compromis din multe pricini. Se spune că nu e corect în relaţiile lui cu advocaţii, că se lasă mituit. Dar mai ales are o întreagă cronică scandaloasă cu femei. Dacă vreai să te compromişi e de ajuns să te vadă vreodată cineva în societatea lui. Şi, totuşi, femeile nu se potolesc! Drept e că nici nu prea alege... Se spune că cheltuieşte mulţi bani cu ele.

— Dar, ca om, e rău, e răzbunător?

— Probabil, fiindcă cine se poartă josnic într-o privință, nu-i, deobicei, nobil într-altele.

— Sunt cu totul de părerea dumitale. Dar nu ştii dumneata cine-i mai mare decât el, acolo, la tribunal? Presupun că preşedintele.

— Da, preşedintele. Dar eu am auzit vorbindu-se că are un duşman neîmpăcat între consilierii de la Curtea de Apel. Acela a făcut până acum, în mai multe rânduri, demersuri să fie mutat din oraş, dar nu i-a succes. Se spune că Zamfir are proptele tari la Ministerul de Justiție.

— Nu ştii cum îl cheamă pe consilierul acela?

— E un domn mai bătrân. Îl cunosc şi eu. Stai puțin să mă gândesc... Da, Preda îl cheamă.

— Mulțămesc.

— Dar ce, e chiar atât de serios?

— Tata nu mi-a dat să înțăleg decât indirect. Când voi vedea că lucrul devine serios, o să intervin la acel domn Preda.

Anei îi trecu prin gând să se pună imediat în gardă şi să-l avizeze pe preşedintele tribunalului despre amenințarea lui Zamfir. Se gândi apoi să se ducă la consilierul Preda încă înainte de a pleca spre Sinaia. Dar pe drum spre locuința tatălui său se răzgândi. Nu o să cuteze! — îşi zise Ana. Un om atât de josnic ca el nu se poate să nu fie laş. Şi-apoi, de ce să-mi pun numele lângă cel al unui asămenea om, fie şi numai într-o destăinuire confidențială? şi nu-i spuse nimic nici tatălui ei. Se mărgini să-l întrebe cum îi place slujba asta nouă şi cum se poartă judecătorii cu el.

— Toată lumea-i mulțămită de mine. Nici nu-i de mirare: îmi văd şi eu de lucru.

— Şi domnul judecător Zamfir e mulțămit de dumneata? Mi se pare că el e mai mulțămit decât toți.

— Iată ce-am voit să-ți spun. Am informații de prin oraş că domnul Zamfir, câteodată, ştie să se poarte şi urât cu subalternii. Dacă ar începe să se poarte aşa şi cu dumneata, să te faci că nu bagi de samă. În orice caz, să nu faci pe supăratul şi să-ți dai demisia. Am auzit că-i place să-şi schimbe mereu personalul şi că abia aşteaptă ca cineva să-şi dea demisia.

— Dar, draga mea fată, nu văd niciun motiv pentru care s-ar purta urât cu mine de-aici înainte.

— Poate să aibă vreun protejat nou. Ce mai ştii? Dumneata să

te faci că nu vezi nimic, dar să mă avizezi pe mine, îndată ce vei vedea că şi-a schimbat atitudinea față de dumneata.

— Ei, comedie ca asta! Mă faci să mă chiar tem! Ai auzit ceva? S-a întâmplat ceva?

— Nu s-a-ntâmplat şi nu am auzit nimic, dar e bine să luăm nişte măsuri de precauțiune, pentru că văd că dumitale îți place aici.

— Da, îmi place. E serviciu uşor, slujbă domnească!

Ion Muja rămase nedumerit după plecarea fetei. Pe judecătorul Zamfir nu-l întâlni decât peste trei zile, dar nu surprinse nicio schimbare la el. Cine ştie cine i-o fi umplut capul Anei cu astfel de temeri! —îşi zise Ion. Poate vreun coleg. Nu era simpatizat de ceilalți aprozi, pentru că era mai şcolit şi mai descurcăreț decât ei.

Ana nu văzuse Sinaia decât din tren, cu o vară înainte, când trecuse pe-acolo, la întoarcerea de la mare.

Trenul intră în gară pe însărate. Dintre piscurile brazilor de pe crestele înalte ieşea o lună plină rotundă şi albă, transparenta, de parcă banul ei uriaş era bătut din foițe subțiri de argint curat. Răsărea în singurătățile înalte, într-o puritate cosmică încă nevăzută de ochii ei. Aerul tare, pur, din lumea de sus, a lunii, pătrundea până pe peron, îl simțea în nări proaspăt; pătruns de mireasma de cetini; i se părea că-l pipăie cu ochii, cu pleopele, cu pielea obrajilor. Din toate părțile coborau asupra oraşului, negre, prăpăstioase, cascade de păduri de brad. Cupola cerului, boltită înalt deasupra, îşi sprijinea marginea rotunda pe temeliile munților din jur, dincolo de care închipuirea, fermecată de priveliştea măreției, construia, deslănțuita, alte şi alte cupole de cer, sprijinite pe țarcuri de creste încremenite. Câteva stele rare îşi picurau sfioase argintul; lumina celor mai multe o puteai doar bănui licărind în strălucirea albă a lunii pline care poleia cerul şi pământul, deschizând adâncimi de-ntuneric între coastele luminate ale munților şi cele din dosiştele rămase în umbră. Ana trăia puternic senzația de-a fi intrat într-o lume de uriaşi încremeniți în muțenie. A lor era toată împărăția asta de jur-împrejur, până la cer. Viața oamenilor care se mişcau şi lărmuiau aci, în adâncul acestui templu pentru zei, nu era decât o viață măruntă, de pitici gălăgioşi, îşi aduse aminte de o poveste pe care i-o spunea maică-sa în copilărie: cum o fată de uriaş, ieşind într-o zi la plimbare şi întâlnind un om care ara cu patru boi, a crezut că-s nişte furnici; şi cum nu mai văzuse până atunci asemenea

furnici, i-a luat de-a valma în poală — boii, stăpânul şi poganicii — şi s-a dus să-i arate, ca pe o minune, tatălui ei.

Nu-şi mai dădea sama cât timp trecuse de când plecaseră din gară, într-o trăsură, ea şi colega ei, Dina Teodoru, care îi ieşise în întâmpinare. Ieşiseră din staţiune, vilele se răriseră, şi, de-o vreme, Anei i se părea că au ieşit din lume, că plutesc undeva prin văzduhul pur, argintat de lună. Doar din când în când tresărea uimită de un zvon de murmure şi şoapte ce păreau să vină când de deasupra, când dintr-o parte, când dintr-alta, de parcă o întreagă ceată de călăreţi în zale le-ar fi însoţit în plutirea aceasta pe-ntunecimi argintate. Deodată, trăsura se opri, şi-atunci Ana înţelese că zvonul de murmure şi şoapte al cetei de călăreţi în zale ce le-nsoţise, în închipuirea ei, era zvonul unui pârâu de munte, ascuns în noaptea brădetului.

— Am ajuns! — zise Dina şi sări sprintenă din trăsură.

— ţi-a părut lung drumul? Stăm cam departe…

— Dimpotrivă!

Vorbi, dar auzul îi era mereu prins de vârtejul apelor şi ochii ei iscodeau. Deodată tresări: undele de argint sclipiră de foarte aproape, de la stânga, într-un mănunchi de raze. N-ar fi crezut că pârăul e chiar atât de aproape.

Familia Teodoru nu avea alţi copii în afară de Dina. Părinţii ei erau o păreche de oameni aşezaţi, liniştiţi, cam bătrâiori: se căsătoriseră târziu. Bărbatul era administrator-de-legat la o cunoscută instituţie bancară. Doamna Teodoru părea chiar mai înaintată în vârstă decât domnul Teodoru, dacă luai în samă numai părul cărunt ce-i încununa capul într-o pieptănătură de modă veche.

Ana fusese de multe ori în casa familiei Teodoru, ca invitată a Dinei. Fata era înaltă, subţire şi avea un aer distins. Doamna Teodoru nu dădea niciodată cu ruj, nu-şi vopsea unghile. În toată casa domnea o atmosferă sobră şi liniştită; în timpul din urmă, Ana se simţea mai bine, mai la adăpost în familia Teodoru decât în familia Frunzescu.

Ana nu remarcase, nici la Dina şi nici la părinţii ei, vreo expansiune sentimentală faţă de ea, ci numai o purtare corectă, rezervată, distinsă, ca şi când ea, Ana, ar fi fost vlăstarul unei familii cel puţin egale din punct de vedere social–aşa că fusese destul de mirată când primise invitaţia Dinei.

— E nemaipomenit de frumos aici! —spuse Ana a doua zi

dimineață, când se întâlniră cu toții la prânzișor. N-am să uit niciodată că m-ați invitat la dumneavoastră și vă voi fi pururea recunoscătoare.

— Îți place mai mult aici decât la mare? întrebă domnul Teodoru.

— Pentru mine, care am crescut la țară, între lunci înverzite și dealuri împădurite, marea mi-a părut prea uniformă, aproape moartă. Însăși priveliștea apelor nemărginite e parcă prea măreață și te anihilează. Dar să stai zi după zi pe plajă, să auzi aceeași larmă de valuri prăvălite, te obosește de la o vreme. Și-apoi nu-i un strop de viață, un ciripit de pasăre…

Domnul Teodoru zâmbi.

— Da, pentru cei crescuți în mijlocul naturii, de la o vreme marea devine obositoare, plictisitoare. Am încercat și eu aceste senzații.

— Dar ceea ce banalizează frumusețea mării e îndeosebi grădina aceea zoologică de pe plajă.

— Sau, mai exact, o trivializează. Sunt de perfect acord, zise doamna Teodoru.

O săptămână nu-i fu deajuns Anei să cutreiere localitatea și împrejurimile. Dina uneori obosea, se oprea pe o bancă, pe un trunchi de brad și o lăsa să urce singură pe cărări, sau să urmărească cursul pâraielor tot mai sus, în răcoarea brazilor. Pentru Dina multe locuri erau cunoscute. Dar Ana descoperi numeroase altele, necunoscute, unde prietena sa o însoțea cu plăcere.

Uneori pierdeau noțiunea timpului, se duceau prea departe și ajungeau la masă târziu. Deși punctualitatea era o regulă în familia Teodoru, totuși părinții le așteptau, nu le făceau observații, satisfăcuți de bucuria ce se citea pe fața Dinei, de vioiciunea ei. Se vedea că-i face bine mișcarea, în ultimul timp Dina fusese mereu abătută și nu se prea îndeparta de vilă.

Pe la mijlocul săptămânii a doua de la sosirea Anei, cele două fete se depărtaseră binișor de stațiune, pe o cărare-n serpentină, ce urca mereu printre brazi, lăsând tot mai departe, în vale, fierberea clară, răsunătoare a Pelișorului. Plecaseră de la vilă pe la ceasurile opt dimineața, și urcau, cu pauze, de două ceasuri, când zăriră, coborând pe serpentină, un tânăr înalt, cu capul gol, îmbrăcat într-o cămașă ușoară de sport. Venea fluierând și bălăbănind din brațele-i lungi, ca și când toată lumea era a lui.

Când se păru că le-a zărit, încetă melodia pe care o fluiera şi începu să imite strigătul mierlei negre, dar atât de bine, că mierlele adevărate începură să-i răspundă când de ici, când de colo.

La o cotitură a serpentinei, Ana îl văzu mai bine, şi inima-i zvâcni speriată. Doar nu va fi ingineral Marinescu! îşi zise ea, uimită. Aruncă o privire întrebătoare Dinei, dar pe fața prietenei sale nu putu citi nimic. Poate că mi s-a părut, îşi zise Ana, şi în sufletul ei încolți părerea de rău că se înşelase.

Tânărul dispăru la o cotitură a cărării, dar fluiera mereu, parcă tot mai îndrăcit. Când apăru din nou pe cărare, era foarte aproape de cele două fete, şi amândouă se opriră chicotind de uimire.

— Îl cunoşti pe văru-meu?! întrebă Dina, mirata.

— Da, îl cunosc, de la mare, din vara trecută. Dar nu ştiam că ți-e văr!

— Mi-e văr după mamă. Mama mea şi cu mama lui sunt surori. Dar când o fi venit?!

Inginerul le salută de departe, făcând o plecăciune adâncă.

— Sunt primele căprioare pe care le întâlnesc în dimineața asta. Şi pot să spun că m-am sculat cu noaptea-n cap, anume pentru aşa ceva.

— Dar când ai venit, Dinule? N-ai anunțat şi tu pe nimeni!

— Cum să anunț pe cineva când nu eram sigur ca pot veni? Rămân doar o săptămână.

Ana simțea că se enervează; fără niciun motiv, decât acela al surprinderii–gândea e –inima-i bătea cu atâta putere, încât îi era frică să nu i-o audă cumva inginerul sau Dina. Avea o senzație necunoscută încă: i se părea că bărbatul acela zvelt, înalt, puternic, brunet, cu ochii negri plini de lumină îi era atât de cunoscut, atât de apropiat, încât parcă era oarecum al ei.

— De unde vii? îl întrebă ea, cu o voce înduioşată, pe care nu şi-o cunoştea. Şi, în sine: Desigur că tonul ăsta e din cauza inimii, care nu se mai linişteşte.

Tânărul ridică brațul drept şi arătă în sus şi în urma sa.

— Din cer!

— Ai fost până-n pisc? întrebă Dina.

— Am zburat!

— Dar asta-nseamnă că te-ai sculat cu noaptea-n cap!

— Nu chiar! Era o geană de lumină asemănătoare cu cea care străbate acum printre genele lungi ale domnişoarei Ana.

Ana simți un val de căldură cum i se revarsă şi i se împrăştie brusc în trup. În aceeaşi clipă inima ei începu să bată regulat, eliberată din ritmul acela grăbit. Ştia că pleoapele şi le plecase involuntar şi că, printre gene, privirea şi-o simțise plină de duioşie, ca şi vocea.

— Veşnic galant, cum te-am ştiut, dragă vere!

— Ba deloc! Numai un om care spune totdeauna adevărul, întâmplă-se orice s-ar întâmpla. Nu-i aşa, domnişoară Ana?

Coborau acum toți trei. Ana-i aruncă o privire ca şi cum ar fi vrut să-l întrebe dacă doreşte ca Dina să ştie că ei sunt în corespondență, sau nu. Întrebarea lui presupunea nu numai că s-au cunoscut acum un an, dar şi că, între timp, se stabilise între ei o legătură spirituală mai intimă. Cum nu putu citi nimic pe fața lui, Ana crezu că-i mai bine să nu dezvăluie nimic în afară de ceea ce-i spusese Dinei, că-l cunoaşte de la mare.

— A-ți răspunde, ar însămna să-mi iau o prea mare responsabilitate, zise ea.

— Ei, poftim! Mă faci de ruşine înaintea verişoarei mele! Dar, ia spune-mi, dumneata de când eşti aici?

— De vreo zece zile.

— Şi-ți place ca la mare?

— Neasămuit mai mult!

— Mă poartă pe toate potecile, până-mi iese sufletul, zise Dina, surâzând.

— Nu prea se vede. Eşti într-o formă admirabilă. De-alt-fel, la drept vorbind, domnişoara Ana cam are darul să scoată sufletul din om. Mai ştiu şi eu câte ceva, de la mare.

Ana avu impresia că el voia să spună altceva, să argumenteze cu scrisorile, dar că se reținuse, aşa încât se bucură că fusese şi ea discretă mai înainte.

— Atârnă de suflet! zise ea, şi râse.

Intrând în ritmul obişnuit al relațiilor dintre ea şi el, simți că i se împrăştie emoția de la început şi că poate vorbi cu el în toată libertatea. Cine ştie ce mi-a provocat emoția, duioşia aceea de mai înainte. Poate să fi fost de vină apariția lui neaşteptată, surprinderea mea de a-l întâlni dintr-odată aici, pe neaşteptate…, îşi zise Ana.

— De suflet?

— Păi, da! îmi închipui că sunt suflete mici, care pot zbura uşor, ca o pasăre din cuib, dacă ții gura deschisă.

— Vai de mine! Dumneata îți închipui că sufletul iese prin gură?!

— De ce nu? N-ai auzit spunându-se de un om că-i cu sufletul la gură? Râseră toți trei.

— În cazul acesta, dacă ar fi aşa cum spui, de câte ori suntem în tovărăşia unor fete frumoase, ar trebui să stăm cu gura închisă. Şi desigur că dumneavoastră ați fi cele care ați regreta.

— Atârnă!

— De ce atârnă?

— De cel care vorbeşte! A, desigur! N-ai de ce faci ochii aşa de mari. Pe dumneata te-ascultă cineva cu plăcere. Eşti un inginer spiritual.

— Fac ochii mari pentru că eu ştiu un lucru pe care dumneata se pare că nu-l cunoşti încă: sufletul nu zboară pe gură, ci vorbeşte prin ochi, prin glas.

— Nu mai spune!

— Trebuie să ai încredere într-un inginer spiritual. Dar mi-ai face plăcere dacă mi-ai spune de ce ai îmbinat aceste două cuvinte?

— E simplu: un inginer este egal cu tehnică, legi, materie. Un inginer spiritual e o raritate.

— Bravo, Ana! Văd că vă întreceți în complimente. Ştiți că-mi place? Dinu avea nevoie de o parteneră ca tine. Îi place să se dueleze în cuvinte cu toată lumea.

Dina începu să-l întrebe de pe acasă, despre părinți, despre mersul întreprinderii unde era director, despre fetele cu care mai făcuse cunoştință, despre planul lui de a mai face încă nişte studii de specializare în străinătate.

Ana asculta convorbirea lor, fără să intervină. Senzația de la început puse din nou stăpânire pe ea. Dina nu vorbea cu un străin, ci cu un cunoscut, cu un prieten de-al ei. Se simțea oarecum interesată de toate întrebările Dinei, şi mai ales de răspunsurile lui Dinu. Participa în tăcere la ele, ca şi cum ar fi fost şi ea din familie. Ce prostie! Cum de i s-a iscat acest sentiment?

Când Dina îi puse întrebarea cu privire la studiile din străinătate, Ana simți un junghi în inimă şi aşteptă răspunsul lui cu sufletul la gură. Ei, în scrisori, nu-i pomenise niciodată despre un asemenea plan! Dar de ce i-ar fi pomenit? se întrebă tot ea. Totuşi neliniştea nu şi-o putea stăvili.

— Încă nu sunt hotărât ce voi face–răspunse Dinu Marinescu. Studiile acestea în străinătate depind în mare măsură de rezolvarea în prealabil a unei alte mari probleme. O problemă vitală pentru mine.

— Şi nu o poţi rezolva? întrebă Dina.

— Aş rezolva-o uşor, dacă ar depinde numai de mine. Dar depinde de doi.

— E vorba cumva de consiliul de administraţie? Poate c-ar interveni tata.

— Nu, nu depinde de consiliu! El e alcătuit din oameni inteligenţi care ar înţelege că ar fi în interesul întreprinderii să fac, un an sau doi, studii de specializare în străinătate. E o problemă de cu totul altă natură, dragă Dina. Şi persoana de care depinde rezolvarea problemei nu vrea să înţeleagă şi pace! şi nu ştiu ce o împiedecă! Inteligentă este, înţeleaptă este! Tot încerc s-o fac să priceapă că are acelaşi interes ca şi mine, dar ea nu vrea sau se face că nu vrea să înţeleagă. Cu alte cuvinte, nu sunt sigur: nu vrea, ori nu poate să vrea. Ana simţi că iar începe să-i bată inima. Acum ştia: timbrul vocii lui Dinu îi pricinuia această bătaie. Era o voce pătrunzătoare, plină, sobră şi totuşi caldă. Ceva îi spunea Anei că el, vorbind de problema aceea ce trebuia rezolvată în prealabil, făcea aluzie la ea, la sentimentele ei. Şi totuşi nu putea crede. Era cu neputinţă ca Dinu să vorbească aproape deschis, pe faţă, înaintea unei fete străine de relaţiile lor, de corespondenţa lor, despre ceea ce ea însăşi se îndoia că putuse descifra printre rândurile scrisorilor lui.

— Bine, dar şi-n toamna trecută vorbeai despre aceeaşi piedecă! —zise Dina. În sfârşit, trebuie să rezolvi problema, cu sau fără voia celei de a doua persoane. Poate că ţi-ar putea ajuta alţii.

— Da, problema mi s-a pus din toamna trecută, mai bine zis din vara trecută…

— Ştiam că ai o voinţă, puternică şi că nu dai înapoi când e vorba de înlăturarea piedicilor.

— Da, am o voinţă puternică, dar se pare că, de data asta mă izbesc de o voinţă tot atât de tare ca şi a mea. Însă n-am pierdut încă toată nădejdea, Dina. Nu sunt eu omul oare să se dea bătut cu una cu două!

— Trebuie sa-i spui tatei. Cred că el ţi-ar putea veni în ajutor..

— Probabil că voi, recurge şi la ajutorul unchiului. Deocamdată am cerut ajutorul mătuşii.

— Da?! Nu mi-a spus nimic!

— Şi nici nu o să-ţi spună. E o problemă cam delicată. Dina se opri şi se uită la el într-o izbucnire de lumină.

— Doar nu ţi-ai pus în gând să te-nsori! Asta trebuie, să fie! Asta-i o problemă a cărei rezolvare depinde de două persoane!

— Ei, dragă verişoară, unde-ţi fuge şi ţie mintea! Doar mă puteam însura de-o sută de ori până acum! Am eu vreme de astfel de chestii… idealiste?

— Ştiu că te-ai fi putut însura! Se şi vorbea odată, şi chiar stăruitor, despre Rada Frunzescu. Ea tocmai a terminat liceul, nu?

Dinu se posomori.

— Mi-e frică să nu termine cu toate, biata fată!

— Ce spui?! întrebă Ana, uitându-se speriată la el.

— E grav bolnavă, încă n-au putut nici măcar s-o ducă de la Predeal acasă. Are o pleurezie complicată…

Fetele se întristară amândouă.

— Eu am lăsat-o sănătoasă– continuă Dinu. În iulie am fost şi eu puţin la Predeal. Dar după plecarea mea, a luat parte la o excursie în munţi, departe, o excursie de o zi, şi i-a apucat o ploaie groaznică, o rupere, de nouri, îmi scria maică-sa. Au răcit mai toate fetele care au fost în excursie: afară de brazi, n-au găsit nici-un adăpost. Unele au scăpat mai uşor. Rada a trecut printr-o grava aprindere de plămâni, din care a trecut într-o pleurezie complicată. Doamna şi domnul Frunzescu sunt disperaţi: doctorii le-au spus că e vorba de o boală foarte serioasă. Mai rău e că în familia lor au mai fost cazuri de tuberculoză, şi doctorii se tem ca nu cumva, din cauza organismului slăbit, să se ivească vreo complicaţie mai gravă.

Urmă un lung răstimp de tăcere.

— Totuşi Rada e rezistentă. Nu ştiu să fi fost bolnavă vreodată, zise întru târziu Ana.

— Se mai înşeală şi doctorii uneori, adaose Dina.

— Să dea Dumnezeu să se-nşele–întări Dinu. Totuşi, dacă într-un astfel de moment ţin să vă spun că n-am avut niciodată intenţia unei asemenea căsătorii, nădăjduiesc că mă veţi crede amândouă. Oamenii vorbesc multe, vrute şi nevrute… De exemplu, nu mai târziu decât prin mai, am auzit vorbindu-se despre căsătoria domnişoarei Ana.

Dina era numai atenţie şi curiozitate. Ana se opri indignată.

— Sunt foarte curioasă să cunosc numele mirelui, zise ea cu buzele strânse.

Nu era indignată de gluma lui Dinu, ci pentru că glumea cu atâta uşurinţă într-o chestiune care ei i se părea a fi de natură intimă. Şi mai ales pentru că glumea, pe această temă, de faţă cu o persoană străină. Căci Dina, chiar prietenă fiindu-i, era străină de sentimentele ei. Dar totodată îşi dădu sama că nu-l considera, în aceeaşi măsură, şi pe Dinu străin.

— Era vorba de un om cu o situaţie frumoasă. Regret, dar nu i-am reţinut numele.

— Pentru că un om care nu există nu are nume — răspunse prompt Ana. Te rog să ţii sama că eu mai am de făcut încă un an de liceu, şi pe urmă încă vreo patru sau cinci de universitate. Nu ştiu în câtă vreme voi putea termina dreptul, cu doctorat cu tot, bineînţăles.

— Doar nu vrei să te faci advocată?! se miră Dinu, râzând. Ştii că-i nostim!

— Nu-i nimic de râs şi nici nostim nu-i! Vreau să-mi câştig singură traiul, şi nu mă mulţămesc cu un trai oarecare. Eu vreau să am bani mulţi, să trăiesc bine.

— Şi crezi că-i vei câştiga din advocatura?!

— Da! Mai ales din procesele de divorţ. Acum toată lumea divorţează.

— Mai sunt şi excepţii! spuse surâzând Dina.

— Divorţează şi cei necăsătoriţi încă? întrebă inginerul, bănuind în cuvintele Anei o replică la ofensa ce-i adusese cu bună ştiinţă când făcuse aluzie la măritişul ei.

— Nu obişnuiesc să răspund la cimilituri fără înţăles.

— Ai auzit, dragă verişoară? Iată, aşa am duelat amândoi şi în vara trecută, la mare, fără niciun folos, fără niciun câştig. Am pierdut timpul degeaba! Ce spuneam eu? Sunt probleme care nu se pot rezolva decât în doi. Zadarnic vrei sa ajungi la un rezultat, dacă celălalt nu vrea în ruptul capului.

Ana avu un zâmbet bun, luminos, dar abia perceptibil. Simţi la ce face aluzie inginerul, cum i se păru ca simte, în tot timpul conversaţiei, ceea ce era mereu ascuns în spatele cuvintelor lui.

— Întâi trăbă să fie convins şi celălalt că e vorba de un câştig real, nu de unul imaginair, zise ea.

— Hm! Mi se pare că ai dreptate, domnişoară Ana.

— Nu se pare, ci am dreptate!

Ea ridică pleoapele şi-i aruncă o privire plină, sinceră, caldă. Niciodată nu se simțise atât de aproape de un om cum se simțea de Dinu; parcă o lega o înrudire de sânge, nu numai una spirituală. Era un sentiment înduioşat, care părea că o îndeamnă să facă un pas, să-i ia mâna între mâinile ei şi să i-o mângâie.

Inginerul prinse privirea aceea parcă nu cu ochii, ci cu întreg sufletul. Părea transfigurat. Bagă de samă şi Dina că se petrece ceva între cei doi. Dar nu mai avu timp să se gândească. Intrau tustrei în curtea vilei. Din balcon, doamna Teodoru îi primi cu exclamații de mirare.

— Dinu! Uite, frate, că-i şi Dinu pe-aici! Ce surpriză plăcută pentru noi! Când ai sosit?

— Abia asară târziu, tanti Anastasia.

— Abia asară? şi-ai şi reuşit aşa degrabă să te întâlneşti cu excursionistele noastre?! Că nu mai dau pe-acasă cu ziua de cap!

— Mi-au ieşit cu plinul, tanti Anastasia! Le-am întâlnit din întâmplare în pădure, tocmai când coboram din înălțimile pure ale muntelui.

— Se vede că de-aceea ai avut noroc să le întâlneşti, pentru că erai cu sufletul purificat.

— Aşa e! Puteau să-mi iasă în cale şi îngerii, nu numai nişte drăcuşori de fete.

Intrară în vilă. Dinu fu reținut la prânz. Avea multe de povestit de pe acasă, din familie, despre boala Radei şi de multe altele. Nu mai de coincidența prezenței lui şi a Anei în Sinaia nu scoase nimeni o vorbă. Această coincidență era o taină, taina lui Dinu şi a mătuşii sale, şi amândoi ştiură s-o păstreze, schimbând vorba ori de câte ori Dina sau tatăl ei se apropiau de ea.

Inginerul Marinescu aflase de la Rada, câtă vreme fusese la Predeal, ce prietene mai bune şi-a făcut Ana în ultimul timp. Şi când auzise pomenindu-se şi de verişoară-sa, Dina Teodoru, îşi şi făcuse planul. Nu putea suporta gândul să nu o vadă pe Ana cel puțin câteva zile. Voia să constate direct dacă fata a înțeles ceva din scrisorile lui sau nu. Atunci, pentru că altă soluție nu avea, i se adresase mătuşii sale cu rugămintea să o invite, prin Dina, la Sinaia, fiindcă el trebuie să o vadă numaidecât. Să ştii, mătuşă dragă, ca dacă nu mă însor cu fata asta, rămân burlac, şi-i mai mare păcatul, pentru că celibatarii sunt impuşi astăzi la mari impozite. Dar, te rog, de taina mea să nu ştie nimeni decât dumneata şi cu mine. Precauțiunea e necesară, fiindcă fata, deşi

pare îndrăzneață şi uneori chiar cam insolentă, e, în fond, însăşi puritatea şi nevinovăția naturală; mi se pare că de-abia bănuieşte ce e iubirea, deşi cred că are aproape douăzeci de ani. E nevoie să duc cu ea o luptă dintre cele mai prevăzătoare.

Aşa o rugase inginerul pe mătuşă-sa, şi ea nu stătuse deloc pe gânduri. Ținea la fiul surorii sale; îi era simpatic pentru poznele pe care le făcea, şi-apoi ştia că şi maică-sa doreşte mult să-l vadă căsătorit, aşezat la casa lui, cu nevastă şi copii. Că nu ținea numaidecât să se însoare cu o fata bogată. Doamna Teodoru o cunoştea de vreo trei ani pe Ana, de când Dina începuse să o invite la ei în casă. Îi plăcea fata. Nu o interesa din ce mediu social provine, ci numai cum era. Şi după ce o observase un timp, conchisese: Fata asta e un exemplar de rasă!. Aşa o calificase şi în fața domnului Teodoru, care, deşi era un om foarte cumpănit, nu găsise cu cale să fie de altă părere. Aşa că, pretextând că Dina se cam plictiseşte singură, că nu face destulă mişcare, le comunică celor doi hotărârea ei, lăsându-i Dinei sarcina de a-i scrie Anei şi de a o invita la Sinaia. Mai mult decât atât: îi dăduse Dinei şi adresa de-acasă a Anei, pe care i-o încredințase nepotu-său. Dina se bucurase că o putea ivita pe Ana. Se gândise şi ea s-o poftească, încă din vara trecută, după ce aflase că Ana fusese la mare cu familia Frunzescu. Dar nu prea îndrăznea să-şi arate dorințele dinaintea unor părinți cărora, deşi buni ca pânea caldă, le plăcea totuşi să trăiască izolați, într-un fel de solemnitate, şi mai ales să-şi petreacă vacanțele la Sinaia numai în familie. Pregătirile pentru primirea Anei, pe care Dina le începuse îndată după ce primise răspunsul ei, o înviorară pe fată, spre marea bucurie a părinților. Iar după ce sosise Ana, fata lor se schimbase, spre satisfacția amândurora, cu desăvârşire.

Doamna Teodoru bănuia că Dina căzuse într-un fel de apatie–care nu era în firea ei–de când, în trecere prin Sinaia, fiul văduvei Ana Scarlat, vărul lui Jean Frunzescu, îi făcuse o curte asiduă. Tânărul acela, frumos şi elegant, făcuse, într-adevăr, o puternică impresie asupra Dinei, şi, după plecarea lui, fata devenise tăcută, abătută şi singuratecă.

Acum, alături de Ana, ea îşi revenise repede şi începuse să se bucure din nou de vacanță. Doamna Teodoru era foarte mulțumită că, venind în ajutorul lui Dinu, îi fusese de folos şi fetei sale. Ea era însă o femeie discretă şi păstrase taina inginerului. Făcea uneori aluzii la ceea ce ştiau numai ei doi, dar

nimeni, cu excepția lui Dinu, nu le înțelegea.

XX

În sara zilei în care se întâlnise cu Dinu, Ana nu adormi până târziu după miezul nopții. Din aluziile lui, din tot ce se întâmplase peste zi, avea sentimentul că Dinu nu venise întâmplător la Sinaia, ci venise anume pentru ea, şi anume ca să-i spună, prin aluzii, despre intenția lui de a se căsători cu ea. Aceasta era problema ce aştepta să fie rezolvată şi care nu putea-să fie rezolvată decât în doi. Înțelesese şi până acum multe lucruri. Dar ceea ce o ținuse în loc era sentimentul că totuşi el îi este străin, şi cu un străin nu poți discuta lucruri intime. Cu atât mai puțin prin scrisori. Dar ce minune! Străin până acum, şi azi, dintr-odată, i s-a părut atât de apropiat… Niciun bărbat nu se apropiase sufleteşte atât de mult de ea ca Dinu!

Se gândea la el ca la un prieten venit de departe. Ca la un prieten? Nu! Era mai mult decât un prieten! Era altceva… Era sentimentul ce-i inundase privirile şi obrajii la intrarea în curtea vilei, când îi venise să-l ia de mână şi… să rămână aşa, mână în mână. Oare aceasta e iubirea? Te cuprinde aşa, pe neştiute? Cum stătea cu ochii închişi, chipul lui îi apărea mereu, aşa cum îl văzuse la intrarea în curtea vilei. Imaginea lui sporea în sufletul ei o dulceață imaterială, şi o aromă necunoscută îi inunda întreg trupul.

Nu se mai îndoia că Dinu o iubeşte. Impresia aceasta începuse să-ncolțească în sufletul ei încă din vara trecută, când plecase de la mare, şi el îi strecurase în mână bilețelul acela, îşi dădea acum limpede sama că fiecare scrisoare pe care el i-o trimitea nu cuprindea decât mărturisiri indirecte ale iubirii lui pentru ea. Faptul că el rămăsese senin în scrisorile lui şi după ce dânsa îi descoperise situația socială a părinților ei, era încă o dovadă că sentimentul lui era atât de puternic încât era în stare să treacă peste orice obstacol material… Toate acestea ea le intuia mai demult, dar niciodată nu fusese atât de sigură de ele ca după convorbirea plină de tâlc ce se țesuse între ei la întoarcerea din pădure.

Ceea ce i se revelă însă cu putere pentru întâia oară şi o surprinse fu faptul că ea, după niciun an de corespondență cu Dinu, ajunsese atât de intimă cu el încât îşi permitea să-i facă observații chiar şi asupra viitorului lor, fără a se mai sfii la gândul

că el poate intui, din aceste observații, însuşi consimțământul ei. Doamne, oare cum trăbă să mă port mâne cu el, când ne vom întâlni?... Voi mai putea să mă prefac că pricep tot, dar că nu vreau să iau cunoştință de ceea ce am priceput? Vom continua convorbirile noastre spirituale, aluzive, pierzând timpul degeaba, cum a spus Dinu? Sau va trebui să-i iau mână în mână mea, şi cu cealaltă să-l îmbrățişez uşor pe după cap? La gândul ăsta, se aprinse toată ca focul, şi inima-i prinse să bată ca un ciocan. Sufletul ei începu să cânte şi i se păru că întreaga ei ființă se schimbă în armonie... Oare aşa e iubirea? —se întrebă Ana. Şi singură îşi răspunse: Mi se pare că aşa e iubirea... îşi simți ochii umezi. Dar numai o clipă, în clipa următoare lacrămile-i curgeau îmbelşugate de pernă. Era un plâns liniştit, pornit parcă dintr-un izvor aflat în adâncurile ființei sale, neştiut până acum. Şi intensitatea izbucniri lui îi strecura în vine o osteneală dulce. Din când în când ofta ca de o suferință prea mare pentru sufletul ei neobişnuit cu fericirea.

Lacrămile-i curseră multă vreme, şi Ana simțea cum în ea, treptat, se închidea o lume şi se deschidea o alta; din intuirea vieții întră în viață. Ea, care reacționa instinctiv, respingând până şi gândul de a fi atinsă de un bărbat; ea, care nu avusese niciodată dorința de a se atinge de un bărbat, acum, închipuindu-şi-l pe Dinu, fremăta toată de dorința de a-l mângâia, de a-l îmbrățişa, de a se contopi cu ființa lui. Sări din pat. Trupu-i încins nu mai putea suporta cearşaful cu care se-nvelise. Deschise geamul. Larma râului de munte năvăli în cameră cu putere înzecită: fierbea între cei patru păreți tot răsunetul pădurilor de brad, prin care trecea murmurând sfada cântătoare a undelor. Odată cu zvonul apelor învolburate o izbi şi valul de aer rece şi îmbălsămat din împărăția lunii care o învăluise şi în sară sosirii ei la Sinaia. Se strânse în cămaşa de noapte, dar nu putu rămâne mult timp la fereastră. Se retrase, luă plapuma uşoară şi, înfăşurându-se în ea, se aşeză pe marginea patului. De-afară, prin geamul deschis, pătrundea nu numai freamătul apelor ce se spărgeau de bolovanii albiei înguste şi adânci, ci şi vuietul surd al pădurilor întunecate, prin care se abătea suflarea nopții înalte şi pure. Misterul vieții parcă se-nvolbura cu misterul iubirii, şi Ana, deşi răpusă de amândouă, se simțea puternică şi vie în puternicia ei nouă, crescută peste ființa, peste existența-i proprie. Nu mai ştia de cât timp şedea pe marginea patului, înfăşurată în

plapumă. Dar, la un moment dat, îşi simţi picioarele reci, şi se cuibări din nou în aşternut. Dar abia începu să se încălzească, şi un alt gând o făcu să sară iarăşi din pat: Oare sunt eu într-adevăr atât de frumoasă încât poate să-i placă lui Dinu de mine?.

Aprinse lumina şi se duse în faţa oglinzii. Da, era frumoasă! Era frumoasă, gravă şi parcă uimită de propria-i frumuseţe fata din oglindă! Da, are de ce să mă placă! îşi zise ea surâzând, şi, întorcmdu-se pe un călcâi, stinse lumina, închise fereastra şi se cuibări din nou în pat. În câteva minute adormi. A doua zi dimineaţă, pe când cei trei tineri se pregăteau să plece la plimbare, doamna Teodoru o ruga pe Dina să rămână acasă. Pusese la fiert nişte compoturi, şi fata urma să-i dea o mână de ajutor. Inginerul nu mai stărui. Stărui însă Ana, dar fără rezultat. Ana se sculase cu hotărârea de a rezolva problema de care îi vorbise Dinu cu o zi înainte. Numai că, pe măsura ce se apropia momentul plecării la plimbare, simţea ca nu-i va fi chiar atât de uşor pe cât îşi închipuise. I se părea că nu se cuvenea să vorbească despre asemenea lucruri atât de repede. Şi se gândea să profite de prezenţa Dinei pentru a lăsa să mai treacă o zi. Dar neputând s-o convingă pe doamna Teodoru s-o lase pe Dina cu ei, se resemna şi plecă singură cu Dinu.

Cum vila era răzleţită, la marginea staţiunii, intrară curând în pădure şi o luară pe aceeaşi potecă şerpuitoare pe care se plimbaseră şi cu o zi mai nainte. Nu se vedea ţipenie de om. Nu-i însoţea decât fierberea râului, prinsă de bolta pădurii, şi, din când în când, şuieratul hotărât al mierlelor negre sau trilurile mărunte ale sticleţilor ce se teşeau printre crengile brazilor.

Cei doi tineri înaintau încet, fără să se privească, fără să-şi spună niciun cuvânt. Mergeau depărtaţi unul de celălalt, parcă anume ca să evite orice posibilitate de a se atinge întâmplător. Dar peste distanţa dintre ei, gândurile lor se încrucişau mereu.

Dinu îşi zicea: Oare cât timp vom mai merge aşa, ca doi drumeţi străini? Ar trebui să-ntrerup tăcerea asta apăsătoare şi să-i spun de ce am venit la Sinaia, s-o întreb dacă vrea să se mărite cu mine. Dar, Doamne, cum să încep? Dacă n-aş fi tăcut de când am ieşit pe portiţa, acum mi-ar fi mai uşor să-i vorbesc. Dar aşa… şi de la distanţa asta!…

Ar trebui să rnă duc lângă el şi să-l iau de mână–se gândea Ana. Că el nu va cuteza în veci! Nu-şi dă sama că acuma mi-ar plăcea!

Dar nu-ndrăzni nici măcar să se depărteze de marginea potecii. Iar Dinu tăcea mereu şi înainta cu ochii în pământ, neabatându-se nici el, cu niciun pas spre mijlocul potecii.

De la o vreme, Anei i se păru că faţa lui se-ntunecă, şi-atunci prinse curaj. Se apropie cu hotărâre, aşa cum fac femeile când se lasă conduse de instinctul lor sigur, îl prinse de mâna dreaptă şi-l opri în loc.

— Dinule, uită-te în ochii mei. Inginerul, palid, ridică privirile spre ea.

— Ai învins! Ai tot ţesut în jurul meu o reţea de sentimente până m-ai prins! Acum, iată-mă, sunt a ta, ia-mă.

Şi Ana îi duse braţul pe după grumaji.

— Şi… îţi pare rău? întrebă Dinu, mai mult din ochi decât cu vocea, devenită abia perceptibilă.

— Nu! Te iubesc!

Îi lăsă mână şi se alipi de el. Dinu o îmbrăţişă uşor, parcă temându-se să nu o sperie, să nu o frângă.

— Nu aşa, dragul meu! Strânge-mă tare! Te iubesc!

— Tu abia acum! Dar eu te iubesc din clipa în care te-am văzut la mare.

— Sărută-mă!

Dinu o sărută prelung. O aromă de fragi de câmp i se răspândi în toată fiinţa.

— Încă o dată! ceru Ana, înlăţuindu-i grumajii cu braţele.

— Şi încă o dată! gemu ea uşor, lăsându-şi capul pe umărul lui.

Apoi i se desfăcu din braţe şi o luă la fugă. Cărarea se despărţea în două, şi ea o apucă la stânga.

— Să nu încerci să mă ajungi, că nu o să mă poţi prinde. Azi nu vreau să te mai văd, până mâne dimineaţă. Adio, iubitule!

Şi tot alergând, dispăru la o cotitură.

Dinu mai făcu vreo câţiva paşi şi, ameţit, se aşeză pe un trunchi de brad. Şi timpul se spulberă în el şi-n jurul lui.

Gând îşi veni în fire şi se uită la ceas, era târziu, aproape două. Nu-şi dădea sama ce se întâmplase cu el în vremea care trecuse: trăise începutul unui vis care se va destrăma, sau un început de viaţă, care de-acum înainte îşi va ţese zilele fericite până la sfârşitul sfârşitului?

Desigur că Ana va fi coborât pe alte poteci şi va fi ajuns la vilă, îşi zise el, şi porni spre oraş.

Ana nu se întoarse la vilă până sara.

— Am început să ne îngrijorăm — zise doamna Teodoru, privind-o cu bucurie. O vedea schimbată. Ați mers departe?

— Da, foarte departe, răspunse Ana zâmbind. Îi venea să spună: Am fost până sus detot, până la cer!.

— Şi ați prânzit undeva împreună?

Ana nu înțelese dintr-odata întrebarea. Apoi răspunse:

— Da, împreună.

Abia acum îşi aduse aminte că, de azi dimineață, nu mâncase nimic.

— E amuzant nepotul meu, nu-i aşa, Ano?

— Da! E un izvor de...

Se opri. Era să spună ceea ce simțea şi îşi spunea mereu de la întâiul sărut al lui Dinu: E un izvor de viață, de bucurie!

— Da, e un izvor de spirite. Cu el nu te poți plictisi niciodată, nu-i aşa?

— Ba, aşa-i, răspunse doamna Teodoru surâzând. Doamne! Cum de m-am putut prosti în halul ăsta? —se întrebă Ana. Nu mai sunt în stare nici măcar să dau un răspuns cum se cade la o-ntrebare. Parcă mi s-a legat limba în gură!...

— E un băiat minunat, Ano. E numai bună dispoziție şi duh, dar să ştii că, în fond, e un om foarte serios.

— ştiu! răspunse scurt Ana.

Apoi, îndată, pentru sine: Se vede că m-am prostit detot!

— Îmi pare bine că ştii. Dinu se interesează îndeaproape de tine.

Acum ce să mai răspund? —se întrebă Ana. Mai bine să nu mai răspund nimic şi să dau fuga în camera mea ca să-mi schimb rochia.

Dina, care îi ajutase toată ziua mamei sale la compoturi şi la dulcețuri, ieşise, spre sară, în oraş şi încă nu se întorsese.

Ajunsă sus, în cameră, pe Ana o lovi o foame de lup. Deşi ştia că nu are nimic de mâncare, cotrobăi pretutindeni, sperând să găsească ceva, cel puțin o bomboană! Dar nu găsi nimic!

La cină, nu se mai sătura. Era mereu cu gura plină şi nu mai apuca să spună şi ea o vorbă. Doamna Teodoru începu să râdă.

— Ori ați umblat până n-ați mai putut, ori prânzul vostru a fost cam subțire. M-aş mira, fiindcă Dinu nu e zgârcit, iar cu femeile este deosebit de galant.

Ana îşi dădu sama că numai ea mai mânca, şi se aprinse la față de ruşine, îndepărtă farfuria.

— Dar, vai de mine, Ano! Se poate?! îmi pare bine ca ți-e foame.

E o dovadă de sănătate. Cine ştie pe ce drumuri grele te-a purtat Dinu azi! Ori, ia spune drept, nu cumva l-ai condus tu pe el?

Ana citi o mare bucurie pe fața doamnei Teodoru. Izbucni în râs şi îşi trase farfuria dinainte.

— Aveți dreptate! Bine că nu ne-am rupt gâtul!

A doua zi dimineață, până a nu ieşi Dina din camera ei, Ana se repezi la Dinu, care tocmai sosise, îl sărută şi-i zise:

— Să ştii că ieri am prânzit împreună!

Urmă o săptămână pe care n-aveau s-o uite toată viața. Doamna Teodoru se purta cu ea cu o mare duioşie, şi Ana înțelese că Dinu i-a spus taina lor. Când se plimbau împreună cu Dina, cei doi îşi reluau felul lor obişnuit de conversație, părând a fi mereu în luptă şi în întrecere spirituală, şi duelul lor de cuvinte o amuza pe Dina. Dar doamna Teodoru găsea mereu câte o treabă pentru fiică-sa, în aşa fel încât Ana şi cu Dinu să rămână cât mai mult timp singuri.

La sfârşitul săptămânii, Dinu îi spuse că i s-a terminat concediul.

— Până acum a fost cum a fost, dar să vedem ce vom face de-acum înainte…

— Păi, spui că trăbă să pleci!

— Tocmai de aceea! La începutul lui octombrie trebuie să plecăm în străinătate. Ştii, pentru specializarea mea.

— Să plecăm?!

— Dar se-nțelege! Până atunci trebuie să fim căsătoriți.

— Vai de mine! Aşa degrabă?! şi eu ce fac cu şcoala, cu clasa a opta?

— Nu-i nicio piedecă! începând din anul viitor se introduce liceul cu şapte clase.

— Serios?

— Foarte serios. N-ai citit în ziare? Ana se alipi de el.

— Dinule, trăbă s-o întreb şi pe mama.

— Asta se-nțelege!

— Şi pe… doamna directoare…

— Şi pe ea?! De ce?

— De ce? Pentru ca ține foarte mult la mine şi la tine.

— La mine?! Dar nici nu mă cunoaşte!

— Ba, te cunoaşte! ți-a cetit toate scrisorile.

— Ei, asta-i bună! Ce treabă avea dânsa să-mi citească scrisorile? Se vede treaba că-i o scorpie.

— Ba nu-i deloc! E o femeie încă tânără şi e foarte inteligentă. Ea mi-a atras mai întâi atenția, după ce ți-a cetit scrisorile, că tu vreai să mă prinzi în mrejele tale.

— În ce să te prind?

— În mrejele tale…

— Ba în brațele mele!. Şi Dinu o cuprinse într-o îmbrățişare tandră. Apoi, desprinzându-se de ea, adaogă: şi ce ți-a mai spus… scorpia?

— Să ştii că dacă-i mai spui aşa, mă supăr!

— Bine, bine. Gata, nu-i mai spun cum îi spuneam. Dar ce ți-a mai zis?

— M-a sfătuit să mă las prinsă.

— Nu mai spune!

— Da! Ea este de aceeaşi părere cu tine: că şcoala multă, universitatea, nu e pentru fetele frumoase.

— Şi tu eşti frumoasă?

— Mi se pare că da.

— Cine ți-a spus?

— Chiar tu!

— Eu?! Nu mi-aduc aminte!

— Ia vezi! Mai bine sărută-mă şi taci. Eu vorbesc serios, şi ție îți arde de glumă!

— Iar ție de sărutat! Asta numeşti tu a vorbi serios?! şi, după ce o sărută:

— Şi fetele frumoase ce trebuie să facă, după părerea directoarei tale?

— Să se mărite!

— Mi-a furat punctul de vedere!

— Nu ți-a furat nimic! Hai, te rog, nu vreai să discutăm serios? Are argumentele ei. Zice ca o femeie nu se realizează şi nu poate fi fericită dacă nu se mărită.

— Da' ştii că-i cuminte directoarea voastră?!

— D-apoi nu? Vezi că trăbă să-i spun şi ei? Merită! E o femeie inteligentă şi de treabă. Şi, dragul meu, ea a fost ca o mamă pentru mine.

Aleseră ziua cununiei: 22 septembrie, ziua de naştere a Anei.

În aceeaşi după-amiază, Dinu stătu mult de vorbă cu mătuşă-sa. Pe urmă, doamna Teodoru o chemă în camera ei şi pe Ana.

— Copila mea, ştiu totul. Dinu mi s-a spovedit. Vino să te îmbrățişez. Cred că nu o să regretați nici-unul. Vă potriviți.

Cu trenul de sară, Dinu plecă. Ana mai rămase câteva zile.

XXI

În drum spre casă, gândindu-se bucuroasă că în nicio lună de zile va fi nevasta lui Dinu, Ana încremeni: era douăzeci şi cinci august, şi în douăzeci şi doi viitor avea să fie cununia! Ori ea, înafară de uniforma de liceana, nu avea decât două rochii, cele pe care i le cususe Silvia înainte de plecarea la Sinaia! Celelalte îi rămăseseră demult scurte. Cum de nu s-a gândit până acum că era într-adevăr lipsită ca un şoarece de biserică? şi chiar dacă ar avea bani, tot nu avea timp să-şi pregătească baremi o parte din rufăria care-i trebuie unei fete când se mărită. Da, e adevărat că se hotărâseră să facă cea mai simplă cununie, fără oaspeți, fără lăutari; dar, totuşi, nu se putea duce înaintea altarului într-una din rochițele pe care le purtase la Sinaia! Oare Dinu nu văzuse că ea se îmbrăca mereu numai cu cele două rochii?! Dar, la urma urmelor, de ce atâta grabă? Va vorbi cu el. Trebuie să-i dea răgazul necesar ca sa se poată pregăti cât de cât! Nici părinții ei, luați aşa, pe nepusă masă, n-ar avea de unde să-i facă rost de o sumă atât de mare de bani, ba, poate, nici de una mai mică. Cum de nu s-au gândit ei la asemenea piedeci!

Se simțea umilită, începu să se mânie. Pe ea? Pe Dinu? Pe ea, mai cu samă: prea s-a obişnuit să se poarte ca o copilă, deşi e în pragul măritişului! Pe el? Ana-i spusese, într-una din zilele petrecute împreună la Sinaia:

— Cred că n-ai uitat ce ți-am spus într-una din scrisori.

— În care? Că mi-ai scris mai multe, şi-n fiecare, multe şi de toate. Ce anume?

— Că nu am nici-un sfanț! Dacă mă iai, să ştii că iai un pui golaş detot.

El s-a făcut atunci că nu pricepe, deşi ar fi trebuit să priceapă, a luat-o de bărbie, a sărutat-o şi i-a spus:

— Nu-i nimic! O să-ți crească şi penele şi aripile… Bine! S-a făcut că nu pricepe. Dar, dacă-i om serios, trebuia să înțeleagă că ea are nevoie de o vreme mai lungă pentru a se pregăti. Călătoria aceea pentru specializare ar putea s-o mai amâne, cum a mai amânat-o de-atâtea ori până acum! Da, se pare că Dinu nu se gândeşte la toate lucrurile cu aceeaşi seriozitate!

Şi Ana îşi aminti şi de o altă împrejurare care nu-i plăcuse.

Într-o zi, pe când îi spunea că regretă unde nu va putea să

urmeze o facultate, Dinu îi zisese:

— Dacă ții neapărat să o faci, o vei face. Dar în Franța, nu aici!

— Şi pot urma acolo facultatea de drept?

— Bineînțeles! Dacă îți va face plăcere. La întreprinderea noastră, la contencios, chiar avem nevoie de încă un advocat. Şi dacă va fi o advocată, cu atât mai bine. Vom fi originali!

Glumise, desigur! Când i-a răspuns, râzând, că ea nu s-ar ocupa, ca advocată, decât de divorțuri, el i-a astupat gura cu palma şi i-a spus:

— În cazul acesta nu sunt de acord să urmezi dreptul! Da, era încă destul de copilăros! Oare cu câți ani e mai vârstnic decât ea? Cu nouă! Ei, şi totuşi în multe împrejurări se poartă ca un copil! Iată, să nu se gândească el că şoarecelui de biserică îi va trebui oleacă de vreme până să-şi adune câteva fărâmituri! El e de vină, cu graba lui, dacă va fi silită acum să-i scrie că vor trebui să amâne căsătoria din motive neprevăzute. Da, aceştia vor fi termenii pe care îi va folosi!

Da, însă sub termenii aceştia câte nu se pot înțelege? Ce va gândi el? N-ar voi să-l neliniştească fără nici-un rost! şi-apoi, dacă a luat odată o hotărâre, ar fi bărbătesc lucru să se învoiască la o amânare? Nu! Parcă nici ei nu i-ar plăcea!

Doamne sfinte, ce rău e să fii aşa de sărac! —îşi zise ea. Uite, acuma de mi-ar da Dumnezeu noroc să găsesc nişte bani!

Şi un răstimp se gândi copilăreşte că nu ar fi imposibil. În tren, pe peronul gării, pe stradă, n-ar putea să se împiedece de-o pungă cu bani? Ce prostii îmi pot trece prin cap! — îşi zise tot ea. Dacă aş găsi-o, ar trebui s-o depun la poliție! şi, pufnind în râs, se însenină dintr-odată. Va face ea ceva! Dacă va fi nevoie, va face pe dracu-n patru!

Ieşi pe culoar, privi un răstimp peisajul ce se desfăşura prin fața geamului, şi, când se înapoie în compartiment, se întrebă:

Oare nu l-aş putea exploata nițel pe ticălosul acela de Zamfir? Odată parcă eram hotarâtă să-i joc pe degete pe toți bărbații sensibili la frumusețea mea!

Se aşeză, îşi puse mâinile în poală şi începu să vorbească singură:

— Cam ce-aş putea încerca? Tocmai ceteam ieri într-un ziar că la toamnă se face o nouă excursie în Italia. Ce-ar fi să mă duc la Zamfir şi să-i spun că m-a cuprins deodată o mare poftă de a vedea Italia, dar că nu pot călători în uniformă de liceana, că am

nevoie de vreo două-trei rochii?

Dădu din cap şi izbucni în râs.

— Doamne fereşte! Până şi numai gândul ăsta parcă mă murdăreşte!

În sfârşit se hotărâ să se oprească în oraş şi să ceară sfatul directoarei.

Ceea ce şi făcu, încă în aceeaşi sară. Directoarea sosise numai de trei zile. Când o văzu pe Ana întrând, bătu din palme şi exclamă:

— Ano, tocmai la tine mă gândeam!

— E nevoie urgentă de mine la secretariat, doamnă directoare?

— Da' de unde, fată dragă! Dar închipuie-ți că nu-i niciun sfert de ceas de când am primit un mandat telegrafic cu o importantă sumă de bani pentru tine.

— Se poate?! De la cine?.

— Nu ştiu! N-am mai auzit de numele celui care-i trimite. Iscăleşte Ion Brad şi notează, iată, priveşte şi tu cuponul: Premiu pentru eleva Ana Muja, premianta întâia a clasei a şaptea. Aşa ceva nu mi s-a mai întâmplat!

Ana se uită la scrisul de pe cupon, bănuind că banii fuseseră trimişi de Dinu, dar scrisul nu era al lui. Citi cifra sumei. Erau cincizeci de mii de lei!

— Frumos premiu! zise ea zâmbind.

— Mă gândeam: Dacă i s-au trimist telegrafic, trebuie să fie vorba de ceva urgent, şi nu ştiam cum să te anunț. Ai picat tocmai la timp.

— Ca şi banii! râse Ana.

— Ai, într-adevăr, nevoie urgentă de-atâția bani?!

— Foarte urgentă, doamnă directoare!

— Tu, sau părinții tăi?

— Mi se pare că şi ei, şi eu.

— Atunci înseamnă că-l cunoşti pe expeditor!

— Numele ăsta, Ion Brad, nu-l cunosc. Dar, vă rog, de unde sunt trimeşi banii?

Se uitară la ştampila de pe cupon. Mandatul telegrafic fusese expediat din Iaşi.

— Nu cunoşti nici scrisul?

— Nu. Dar cred că ştiu cine mă premiază. Doamnă directoare, pot lipsi de la secretariat până joia viitoare? Azi e sâmbătă.

— Desigur! Dar…

— Voi mai putea lucra la secretariat încă două săptămâni. Apoi, cu mare regret pentru mine, va trebui să renunț la acest post care mi-a fost de un mare ajutor.

Directoarea păru că începe să se lumineze,

— Dar ce s-a întâmplat, draga mea?

— Mă mărit, doamnă directoare! La douăzeci şi doi septembrie fac cununia.

— Cu inginerul Dinu Marinescu?

— Da, doamnă directoare!

Directoarea, într-un mare elan, o îmbrățişă şi o sărută. Te felicit, draga mea. Eşti o fată norocoasă.

— Credeți că fac bine?

— E o partidă excelentă!

Ana stătu o clipă la îndoială, apoi cuteză:

— Aş putea să vă rog să-mi faceți marea cinste de a primi sa-mi fiți naşă?

— Cu cea mai mare bucurie, draga mea!

— Şi, în această calitate, să-mi dați câteva sfaturi în legătură cu ce va trebui să-mi pregătesc pentru nuntă?

— Toate vor fi în regulă! Dar pentru ca trebuie să stăm de vorbă pe-ndelete, până dimineață rămâi la... naşa ta. Dar nu numai pentru asta, ci şi pentru că trebuie să te prezint — nu-i aşa? — şi naşului tău!